

શ્રી પૂ જ્ઞનાર્થ લેન ગ્રંથમાલા-૩

ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ

[નાયધર્મકથા]

અનુવાદક

અધ્યાપક બેચરદાસ દોશી

અમદાવાદ વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ

ઈ સ. ૧૯૩૧

કિ. ૦ ૧-૦-૦

પ્રકાશક :

નરહરિ દ્વારકાદાસ પરીખ
અદાબાદ, મુલતાઈ વિદ્યાપીઠ

પ્રથમ આવૃત્તિ

સંવ ૧૯૦૦

મુદ્રણસ્થાન “દેવુદ મુદ્રણાલય”
મુદ્રક પુષ્પોત્તમદાસ દેવદાસ પટેલ
ગાંધીરોડ, “ : અમદાવાદ

અર્પણ

જવલત અહિસા અને સત્યમતમા પરાયણ
પુરુષના મુખમા મુકાયેલી ધર્મઠથાઓનો આ
અનુવાદ, એવા જ જવલત અહિસા અને સત્ય-
મતમા પરાયણ પૂજ્ય શ્રી ગાંધીજીને ચરણે ધરીને
કૃતકૃત્ય થાઉં છું

સેવક
બેચરદાસ

અનુક્રમણિકા

	પાન
અનુવાદકર્તૃ નિવેદન	૧
દષ્ટિ અને ભાષ	૧૭
પ્રાસ્તાવિક	૧
૧ પગ જ ચો કયો	૩
૨ બે સાથે બાધ્યા	૩૬
૩ બે છડા	૪૧
૪ બે ગચ્છા	૪૪
૫ રૌનક નાપિ	૪૭
૬ તુંગક	૬૩
૭ રેહિણી	૬૫
૮ મસ્તિ	૭૦
૯ માકદી	૭૬
૧૦ ચદ્રમા	૮૪
૧૧ દાવદવના ઝાડ	૮૬

અનુક્રમણિકા

૧૨	પાણી	૮૯
૧૩	દે કો	૯૬
૧૪	અમાત્ય તેયલિ	૧૦૪
૧૫	નદીરલ	૧૧૨
૧૬	અપરકે કા નગરી	૧૧૭
૧૭	ધોડાઓ	૧૪૫
૧૮	સુસેમા	૧૫૧
૧૯	પુડગીક	૧૫૮
	દ્વિતીય અતરકે કા	૧૬૪
	પ્રાન્તાવિક	૧૬૪
૧	કાલી	૧૬૬
	ક્રિપણો	૧૭૪
	અધ્યયન ૧	૧૭૫
	અધ્યયન ૨	૨૧૦
	અધ્યયન ૩	૨૧૨
	અધ્યયન ૪	૨૧૩
	અધ્યયન ૫	૨૧૫
	અધ્યયન ૬	૨૧૬
	અધ્યયન ૭	૨૨૦
	અધ્યયન ૮	૨૨૨
	અધ્યયન ૯	૨૨૭
	અધ્યયન ૧૦	૨૨૮
	અધ્યયન ૧૧	૨૨૮
	અધ્યયન ૧૨	૨૨૯
	અધ્યયન ૧૩	૨૪૦

અનુક્રમણિકા

અધ્યયન ૧૪	૨૩૨
અધ્યયન ૧૫	૨૩૨
અધ્યયન ૧૬	૨૩૭
અધ્યયન ૧૭	૨૪૭
અધ્યયન ૧૮	૨૫૧
અધ્યયન ૧૯	૨૫૪
દ્વિતીય સુત્રગ્રંથ ૬	૨૫૭
પ્રાસ્તાવિક	૨૫૭
અધ્યયન ૧	૨૫૬
કોરા	૨૬૨
શુદ્ધિપત્ર	૨૭૬

અનુવાદકનું નિવેદન

શ્રી પૂજારીશ્રી જૈન અચાર્યશ્રી પાદશ્રી, આવશ્યક શબ્દોનો કોશ, ટિપ્પણીઓ અને મૂળના શુદ્ધ પાઠ માટે પ્રત્યેક સૂત્ર યથાકાળે પ્રકાશિત થવાનું છે જ તે પહેલાં આ અનુવાદ પ્રકાશિત થાય છે બધા સપ્રદાયવાળાઓ આ અનુવાદને મારી રીતે વાંચી શકે એ જાતનો પ્રયાત્ન કરવામાં આવ્યો છે. સૂત્રસાહિત્યમાં ભગવાન મહાવીર આર્ય સુધર્મા, પરિપદ, ધર્મશ્લોકના રાગઓ, ગણીઓ, સાર્થવાહે, સાર્થવાહીઓ, ઉપામકો, ઉપામિકાઓ, ઉપામિકાનાં મનો તથા તપશ્વર્યાઓ ચૈત્ય, નગર, દીક્ષા, જન્મ, સોળસરકારો, કળા-મહત્ત્વ, વર્યોગ્યો છ નું વર્ણન લગભગ બધે જ એકસરખું આવે છે આ બધું ઉવવાધ્ય સૂત્રમાં ધર્મજનુ મને છે એ સૂત્રનો પણ અનુવાદ આ અચાર્યશ્રીમાં પ્રકાશિત થવાનો છે. એટલે આ અનુવાદમાં તેનાં વર્ણકો ઓળા કરવામાં આવ્યા છે ખરા પણ મૂળ વસ્તુમાં ક્યાંય ફેરફાર કરવામાં નથી આવ્યો.

પ્રમંથયાઓ

મસ્તિસ્કની કથાની ફેટનીક લાંબી હકીકત કથાના રસમાં થતી ન થાય તે માટે પાછળ ટિપ્પણમાં સર્ધ જવામાં આવી છે

આશા કે કે આ મસ્તિસ્ક અનુવાદની પદ્ધતિ વાંચકોને અનુકૂળ આવશે

મુજ સૂત્રમાં આવેલા નૈતિકાસિક ભૌગોલિક અને જૈન આચારવિષયક સંપ્રે. ઉપર મીઠા સમઘણોનાં શાઓ માથેની તુનનાવાળા વિરતુત ટિપ્પણો પાછળ આપવામાં આ પા છે અનુવાદમાં આવેલા કાણુ સંપ્રેનો અર્થ સાથેના કાચ પથ્ર મૂકેલો છે

આપેલા ટિપ્પણો વિચારક વાંચકોને વૈદિક જૈન અને મૌહ સંસ્કૃતિની ઝેકવાકનતાનો ખ્યાલ નરૂર આપી શકે એવાં છે તથા અદ્વિસામાથી જન્મેલી અને અદ્વિમાને પોપે તેવી સ્વાદાદમનક મર્વધર્મમમજ્જાવની વૃત્તિને જગાડનારા છે

આ રીતે અનુવાદ વાંચકોને ઉપયોગી થઈ પડે તે માટે આસ કાળજી રાખવામાં આવી છે જતા રહી ગયેલી ખામીઓને તેઓ નરૂર દરગુજર કરેજ અને અનુવાદકના ધ્યાન ઉપર લાવશે એવી આશા છે

આખ ખરાબ થઈ જવાને લીધે આ જાતનું કામ કુ કરી શકત નહિ પણ વિદ્યાર્થી શ્રી ગોપાલદાસજીને મારા સહકારી નીમેલા છે તેથી જ આ ઉત્તમ કામ થઈ શક્ય છે આ કામમાં તેમના અખ્યામનો લીલલો લાલ જૂલી સકાપ લેમ નથી

બેનરદાસ છ રોશી

દષ્ટિ અને બોધ

(૧)

શ્રી પૂજ્યભાઈએ જ્ઞેનમાહિત્યપ્રકાશન માટે વિદ્યાપીઠને જે સખાવત આપી છે તેની યોજનાને અનુસરીને જૈન આગમો નો ગુજરાતી અનુવાદ પ્રસિદ્ધ કરવાનું પ્રકાશનમમિતિએ નક્કી કર્યું તે પ્રમાણે આગમનું પ્રથમ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરતાં અમને આનંદ થાય છે ભગવતીસૂત્રના અનુવાદમા મૂળ અને દીકા બન્નેના અનુવાદથી સરખાત કરી હતી આગળ જતાં દીકાનો અનુવાદ છોડી દેવો એ જ યોગ્ય ક્ષામ્ય હતું એ જાણતા અનુભવને ક્ષીધે થોડું આગળ રહીને આ અનુવાદમા મૂળનો પણ કંઈક સંક્ષેપ કરવો એમ નક્કી કર્યું છે કેમકે મૂળમા બૌદ્ધમથ જેટલો વિસ્તાર ભલે ન હોય તોય કેટલાક વર્ણનો તો ફરી ફરીને એ જ આવે છે અનુવાદનો હિદેશ મૂળ ત્રય આગળ રાખી તે શીખવામા વિદ્યાર્થીઓને મદદ થાય એવો નથી પણ સામાન્ય વાચકોને જૈન આગમમાં આવેલી વસ્તુ પ્રામાણિક અનુવાદમા જ સીધી રીતે મળી શકે

ધર્મકથાઓ

એવો છે તેથી આ અનુવાદ સ્વતંત્ર રીતે પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. પોને મરેલો ગીતાનો અનુવાદ પણ મૂળ વગર સ્વતંત્ર રીતે પ્રસિદ્ધ કરવાનો આમદ માધીજીએ એ જ કારણે રાખ્યો છે. અનાસક્તિયોગનો સ્વતંત્ર ઉપોદ્ય થાય, પારાયણ પણ સ્વતંત્ર થાય એવી એમની ઇચ્છા છે.

ધર્મતત્ત્વનું મદ્ય કરવાની દરેક જમાનાની દમ કંઈક છુટી હોય છે. યોગ દિવસ પહેલાં મૂળ નેત્ર હોય એવો જ એનો અનુવાદ અધ્યામકોના અધ્યયન માટે તૈયાર કરવાનો રિવાજ હતો. આજે જ્યારે જનસમાજમાં આચરણની દૃષ્ટિએ ધર્મનિષ્ઠા સાંધી છે ત્યારે લોકો દરેક મધ્યમાં આવેલી મતલબની વાતો પ્રામાણિક રીતે પોતાની આગળ રજૂ થાય એમ ઇચ્છે છે. જમાનાનું એ હમણું ધ્યાનમાં લઈ આ અનુવાદમાં ગોઠવી છે. લોકોને જરૂરનું જણાય એવું કર્યું આ અનુવાદમાં જાનત રાખ્યું નથી. આવા મર્યાદા લીધે કેટલે આમરોનું મૌનિક અધ્યયન વધે અને આપ્તા મ માન્યમાં ધર્મચર્યા અને ધર્મ જગૃત્તિને આવન મળે એવી અપેક્ષા રાખેલી છે. અને એટલા જ ખાતર જેમણે આપો જમાનો તેનું ધર્મકથાઓના અધ્યયન પાછળ ચાલ્યો છે એવા પરિત બેચરદામની આ અનુવાદ માટે ચોજના કરી છે. મૂળ ચાઓ પ્રત્યે અત્યંત શ્રદ્ધા અને સાપ્રદાયિક સંકુચિતતાનો અભાવ આ બે ગુણોને લીધે તેમનું કામ હમેશા આદરણીય ગણાયું છે.

આ પ્રથમ પુસ્તકમાં જમવાન મહાવીરની ઝોમખીસ ધર્મ-કથાઓ આવેલી છે. દરેક ધર્મના સમ્યાપકો અથવા પ્રચારકોને

જનસમુદાયના કલ્યાણને અર્થે જ બોધ કરવાની પ્રેરણા થયેલી હોવાથી એમનો આવો બોધ ધર્મકથા દ્વારા આપવાની રીતી પ્રિય થઈ પડી છે. વેદ, કુગન બાઈગલ અથવા ત્રિપિટક ગમે તે પ્રથમા આપણે જોઈએ તોય સુભાષિતો, સવાદો અને ધર્મ-કથાઓનું જ પ્રાધાન્ય આપણે જોઈએ છીએ પ્રસ્તુત ધર્મ-કથાઓમાંની પહેલીને અતે આર્ય સુધર્માએ કહ્યું છે કે “અમણુ ભગવાન મહાવીરે આ કથા દ્વારા શિષ્યને સમજાવવાની પદ્ધતિ આપણને બતાવી છે” બીજે ઠેકાણે આર્ય સુધર્મા કહે છે, “અમણુ ભગવાન મહાવીરે આ અધ્યયનમા આત્માની ઉન્નતિ થવાના અને અધોગતિ થવાના કારણો ઉદ્ભવણ સાથે બતાવ્યા છે” વળી એક ઠેકાણે કહે છે “અમણુ ભગવાન મહાવીરે શ્રી જીવનનો પરામખ્યાએ પહોંચેલ વિકાસ આ અધ્યયનમાં વર્ણવેલો છે” બારમા અધ્યયનને અતે આર્ય સુધર્મા કહે છે, “ભગવાને પોતાનું મત ય બીજને ભગવત સમજાવવાની પદ્ધતિ આ અધ્યયનમા વર્ણવી બતાવી છે” સમભાવ કેળવવાની શિક્ષા, આદાર કરવાનો ઉદ્દેશ, સયમની કઠોરતા અને સયમનું શુભ પરિણામ, અનાસક્તિનું માહાત્મ્ય ઇત્યાદિ જીવનસાધનાને મહત્વના એવા વિષયો ઉપર ધર્મકથાઓ મોકલી અદ્વાયી સંમિશનનારને ધર્માભિમુખ કરવાનો ભગવાનનો પરમ દારુણિક અને મમળ પ્રયત્ન આ કથાઓમા આપણે જોઈએ છીએ આ કથાઓ શાસ્ત્રીય વિવાદ માટે લખાયેલી નથી પણ જીવના કલ્યાણ માટે લખાયેલી છે જેને પોતાની ઉન્નતિની અદ્ય માત્ર પણ ધ્યેય હોય એને આમાં સ પડ્યા વિના રહેવાનો નથી

પ્રાચીન ઇથોમા દેશ, કાલ તથા પરિસ્થિતિ વિષે

ધર્મકથાઓ

રિવાજો અને માન્યતાઓ વિશે પ્રસંગપરત્વે જે ઉત્તેજ આવે છે તેનું મનસ્વી અતિદાસિકોને અને સંશોધકોને અસાધારણ હોય છે. પ્રસંગપરત્વે સહેજે કરેલા ઉત્તેજો ખાસ લખાવેલા ઇતિહાસ કરતા અનેક દૃષ્ટિએ વધારે પ્રામાણિક હોય છે. માત્ર એવા ઉત્તેજોનું મુખ્ય આકર્ષણની પદ્ધતિ હાથમા આવરી નેહિએ.

એવા ઉત્તેજોનું સ્પષ્ટીકરણ કરનાર ટિપ્પણીઓ આ મધ્યે બંધે આવેલી છે તેથી અભ્યાસકોને આ મધ્ય વિશેષ ઉપયોગી થયો છે તે વખતની ફળવણી પ્રમાણે જે વસ્તુઓ લોકોને મારે સર્વવિશ્રુત હતી, જેમકે વિદ્યાઓ કળાઓ વગેરે તે આજે સામાય લોકો તો શુ પણ પડિતો પણ જાણતા નથી એવી વસ્તુઓનું વિવરણ કરવું આજના જમાનામાં વિરોધ આવશ્યક છે એમા કેવળ કુટલની તુષ્ટિ નથી પણ પ્રાચીન કાળની સંસ્કારિતાનો આદર્શ કેવો હતો એનો આજો મિતાર એમા મળી જાય છે.

વિદ્યાનનો આજે આપણે કાંઈક વધારે ઉપયોગ કરતાં શીખ્યા હીએ એટલા ઉપરથી આપણે એમ ન માની લેમીએ કે જૂના કાળ કરતા આજનો જમાનો વધારે સંસ્કારી છે ખરું જોતા છેલ્લા સોપચાસ વર્ષમા મનુષ્યજાતિનું જ્ઞાન અને સામર્થ્ય લેને વધ્યા હોય. પણ સંસ્કારિતા અથવા ધર્મશુદ્ધિ સરવાળે કાંઈક પ્રત્યા છે એમ જ કહેવું જોઈએ નહિ તો વિશ્વસાતિ આટલી જોખમમા આવી ન પડત માણસમા માણસાઈ જે જમાનામાં વધારે હોય તે જમાનો સંસ્કારી એ આપણે જુનવું ન જોઈએ જોગ અને જ્યૈશ્વર્જ્ય જોને વાપરવાની શક્તિઓનો વિસ્તાર

દષ્ટિ અને બોધ

કરે તે જમાનાને મમર્થ લેલે કહીએ પણ એને સરકારી તો ન જ કહી શકાય. બોગૈશ્વર્ચની ઉપાસના આજે એટલી બધી વધી છે કે દુનિયાભરના વિચારક લોકોના મનમાં ચિંતા પેદા છે કે મનુષ્યજાતિનું માડું આગળ કેમ ચાલશે ? ઇતિહાસ, સમાજશાસ્ત્ર અને માનવશાસ્ત્ર ત્રણે કહે છે કે મનુષ્યજીવનનો કાર્મિક ધનાજ કરવો જોઈએ તરેક શાસ્ત્ર પોતાની મેળે ધ્યાને શોધી કાઢે છે પણ અતે મનેકમરે એ બધાને ધર્મશાસ્ત્રોના અસંશયિત અને બ્યાપક મરકત્યાલકારી સિદ્ધાંતોનું જ શરણુ લેવું પડે છે.

આવો પશ્ચાત્તાપાભિમુખ અને અમુક અર્થમાં નિવૃત્તિ પરાયણ જમાનો હવે નજીક આવ્યો છે આ ધર્મકથાઓ એ જમાનાની મદદમાં અનેક રીતે આવશે અને મઝાપેતા જનસમાજને અહિંસામુલક વિશ્વકુટુંબવાદ સ્થાપિત કરવામાં મદદગાર થશે એની અક્ષા છે.

આ કથાઓ દેખાવે લેવે સાદી હોય પણ એમની અસર એમની સાદા, સીધી અને સચોટ રીતી ઉપર જ કેવળ નથી પણ વિશ્વહિતના સર્વ-મગજકારી સકલ્પથી કરેની ઉમ્મમાં ઉમ્મ તપશ્ચર્યાનું બળ આ કથાઓ પાછળ છે આ માદિત્યસેવી કબાકારોનું લલિત લખાણુ નથી પણ જીવનરહસ્યના પારગામી એવા મહાવીરે આખી મનુષ્યજાતિ માટે આપેલા ધર્મોનુભવનો નિયોડ એમની પાછળ છે પ્રાકૃતબુદ્ધિ અભણ અને બોળા લોકોને માટે પણ પૂરતો બોધ મળે એ દેવુથી બોળી રીતીમાં આ કથાઓ લખી છે એ જ એમની મહત્તા છે વાયકો શ્રદ્ધાભક્તિથી અને નમ્ર અત કરણથી શિષ્યભાવે એમનું સેવન કરશે.

(૨)

મહાવીર સ્વામીનું જીવનચરિત્ર ગમે તેટલું વિશુદ્ધ ઉદાત્ત અને ઉચ્ચ તપવાળું હોય તોયે તેમાં કવિઓને અને કળા-રસિકોને રસ પડે એવા Romantic અરો નથી' એમ કેટલાકનું કહેવું છે અને તેથી ગૌતમ જીવ જીવકાર્યાર્થ અથવા ઈશુખ્રિસ્તના જીવનપ્રસંગો લખતા લેખકોને જેવો રસ છૂટે છે તેવો રસ મહાવીરનું જીવન લખતાં છૂટે નથી' એવા ઉદ્ગારો ઓક વાર માહિત્યસેવીઓ પાસેથી સાંભળીએ છીએ. અમેરિકાની શોધ કરનાર ક્લેમ્પસ, વિજ્ઞાનીની શોધ કરનાર ફ્રેડ જીવનનું ઓસડ શોધનાર જીવ, તમામ ભેદોનો ઉપર વિજય મેળવનારો રસ્તો શોધનાર ભગવાન મહાવીર, એ દરેકના જીવનમાં આપણને મરખો જ અદ્ભુત રસ મળેલો જોઈએ. પણ ખાણ દુનિયામાં કરેલા પરાક્રમે જેમ નજરે જોવાય છે અને શ્રદ્ધે વર્ણવાય છે તેમ આત્મિક દુનિયામાં કરેલા પરાક્રમે જોવાતા કે વર્ણવાતા નથી એટલા જ ખાતર માર માથેના ધુલ જેવા અદ્ભુત રસનાં રૂપો તૈયાર કરવા પડે છે.

જીવનમાં વિવિધ વિજય પ્રાપ્ત કરવાની તક મળવી એ જેમ એક ભાગ્યનો વિષય છે તેમ માણસો સમર્થ ચરિત્ર-લેખક મળવો એ પણ એક ભાગ્યનો વિષય છે. જીવનમાં મહત્વના ઘટનાઓ જાતજાતના પરાક્રમે વીતેલા સકોટા અને સમાજ ઉપર પાડેલી અસરો એ જોઈલો મહત્વનો ભાગ ભજવે છે તેટલો જ મહત્વનો ભાગ આર્થ પુરવ્ઠે કરેલા વિચારો, ચલાવેલી કાંપનાઓ આપેલા બોધો અને એકલેલા સિદ્ધાંતો

દષ્ટિ અને બોધ

પણ ભજવે છે જીવનચરિત્રમાં આ બધી જ વસ્તુઓ આવરી
જોઈએ ચરિત્રની આ બાજુ ખીનરીને લખવાની કળા જૂના
વખતમાં એટલી ખેડેલી ન હતી એટલે જૂના લોકો મવા-
દોના સ્વતંત્ર સમ્રાટ કરતા હતા મતો તો ગાયા અને ભજ
નોમાં જ બોલે એટલે એમની વાણી એ ગીતે અમર રહેતી
સવારોમાં પ્રામાણિક અનિદ્ધામિક વાતાવરણ જળવતુ જોઈએ
અને બની શકે તો નાનપણનીતુ અવનવન કરી પ્રત્યક્ષ
સાતાવરણ બિંદુ જરૂર જોઈએ પણ જૂના જમાનામાં એવો
આમ્રક કેળવેનો નહિ હોવાથી સવારો પણ વચમાં વચમાં
વાર્તાસના પારણ કરે છે અને વચમાં વચમાં તાર્કિક વિવેચનનું
રૂપ લે છે

મૂળ ધર્મમંસ્થાપકો અને આધ્યાત્મવૈરો સાધનાની
ઉત્કૃષ્ટતામાં જીવન વ્યતીત કરે છે પોતાની પાછળ રમણીય
શૈલીનું સાહિત્ય મૂકવાને બદલે રમણીય આચરણવાળા
જીવતા શિષ્યોને મૂકવાને એમનો આમ્રક વધારે હોવાથી
એમનો ઉપદેશ તેમજ એમના જીવનપ્રગંજો એમની પાછળ
ધણે નમે નોધાય છે આવી નોધો બોધ આપનારની વિભૂતિ
કરતા તે જીનનારની પાત્રતા ઉપરજ અવનબે છે તેથી પહેલવહેની
નોધો જે લોકો આપણે માટે મૂકી જાન છ તેમના મુજબ,
તેમની પ્રતિજ્ઞા અને તેમની રાખિ જાન અભિરચિ એ બધાની
અમર ધર્મગ્રંથો ઉપર પડે છે

આની નોધો ધર્મના આદ્યગ્રંથ હોવાથી એમના પ્રત્યે
ભક્તિની પગકાજ હોવી એ નો સ્વાભાવિક છે પણ કોકોકો
પાર તો આવી ભક્તિ ગ્રંથોની દુર્દશા પણ કરી મૂકે છે ધર્મ એ

દષ્ટિ અને બોધ

એમા વળી જૂના લેખકોને કોકોકો વાર ફૂટ રીંધીમા લખવાની પરોક્ષપ્રિયતા થઈ આવતી એટલે શાસ્ત્રનો અર્થ કરવાની મુસીમતોના તો પાર ન મળે

શાસ્ત્રનો જેમ જેમ વિસ્તાર થતો જાય છે તેમ તેમ મૂળ એક કોરે રહી જાય છે અને ટીકાકારો પોતાની માન્યતાઓમા અને પોતાની તર્કપદ્ધતિમા અટવાઈ જાય છે આ કારણે પણ ધર્મશાસ્ત્રનું અધ્યયન કાટાણું અને કટાણાભરેલું થઈ ગયું છે એમાથી બિગરી જવાનો રસ્તો એ જ છે કે મૂળ ઋશ્યાર્થ આદ્ય ધર્મગ્રંથો સ્વાભાવિક શુદ્ધિથી સરળ અર્થમા જોઈ લેવા ઓ પોતાના જીવનને સદાચાર તરફ વાગવાના પ્રયત્નના દષ્ટિએ એમનો ભાવ ગ્રહણ કરના સદ્ભાગ્યે ધર્મ સરથાપકો આમગ્રજમા રહી એમને જ દોરતા હોવાથી અત્યંત સાદી રેનીમા બોલે છે અથવા લખે છે જીવનની અને શુદ્ધિની નવરાશ જેમની પાસે વધી પડે છે તેઓ કૃત્રિમતા ભરે કેળવે પારમાર્થિક સતો કલ્યાણની ઉત્સુક એવી પ્રજાને સીધી રીતે જ કથાવાર્તા અને દાખલાદલીલો દ્વારા ઉપદેશ કરે છે ફરેક જમાનાએ આવા મૂળ લખાણો તરફ જ ફરીફરી ધ્યાન દેવું જોઈએ સાધુજીવનનું શાસ્ત્ર પણ સાદું જ હોય છે એ વિશ્વાસથી શાસ્ત્રગ્રંથો વાચના જોઈએ શાસ્ત્રગ્રંથો આગળ આપણે ભક્તિનિઃસર થઈએ પણ પગપા જેમ મદિરબહાર રખાય છે તેમ શાસ્ત્રના અધ્યયન વખતે સાદી સમગ્રથ્ય કોરે ગાખવાની જૂત આપણે કોઈ કાળે નહિ કઠીએ

આ ધર્મકથાઓમા ઈશુખ્રિસ્તની બોધકથા (પેરેન્ટસ) ની પેઠે સહેલું લોકપ્રિય છે જીવનનો અધરો અનુભવ સહેલો

ધર્મકથાઓ

વસ્તુ અનાદિ સનાતન છે અપૌરુષેય છે, તે કાર્તિકાણે કાળપ્રસન્ન ન થઈ શકે માટે એવા ધર્મના મૂળ ઋષ્યાદિય ને મધો સ્વીકારાય છે તે મધો તેમની બાધા એમની વાચ્ચર્યના બધુ જ અનાદિ છે અપૌરુષેય છે એમ માનવા તરફ માન્યમનો હિમાલય છે ધર્માનુભવ સનાતન છે નિર્નાત છે, ત્રિકાલાબાધિન છે એ વાત સાચી છે પણ તે કપરથી જેમણે ધર્માનુભવ લીધો છે એમના હૃદયારો અને એમની માન્યતા-એ એમના કમલ ગિરિઓએ જેવી નોંધી દશે તેવી પણ અપૌરુષેય છે એટલું જ નહિ પરંતુ તે પણ નિર્નાત છે, એમાં આવેતા ન્યાયિત્વના સાંજીર-પાતના ઇતિહાસમૂર્ચના, વેદના કે સામાજિક વ્યવસ્થાના જેટલા હૃદયેએ હાથ તે બધા જેવાને તેવા જ સ્વીકાર્યા જોઈએ એમાં જ નિહા કે વફાદારી રહેલી છે એમ લોકો માની મેં છે અને એવાજ એ વસ્તુ માની લીધો કે પછી અદ્ય અદરનો પરસ્પર વિરોધ હોય તો તેનો પરિહાર કરવાનો પ્રયત્ન અનુભવ ચિરુદ્ધ જતો હાય તો એમાંથી આધ્યાત્મિક અર્થ કાઢવાનું ઇતિહાસથી વિચારન વાળો આવતી હાય તો કંપભેદની વ્યવસ્થા કરવાનું નીતિ-ચિન્તન કાર્તિકેએ હાથ લેવાનું હાય તો તેના પૂર્વજન્મના સંજોગોથી સમર્થન કરવાનું અને મોટું શાસ્ત્ર ઉત્પન્ન થાય છે એકાદગી હાય વ્યાકરણ અને તર્કને જોરે સંપ્રદાયોથી ગમે તે અથ જેથી મદવાનું શાસ્ત્ર તો વળી જુદું મૂળ એક જોડી માન્યતાના આમદને વળગવાથી આ નથી અત્યંત પગ પગ ઉત્પન્ન થાય ॥

પાર્વતી-પરમશરીમા પેશ્વર મપ્રદાયને સંતોષ નથી એટલા ખાતર પાર્વતીય-રમણરો એવો વિચાર કરવા જે તૈયાર થાય છે તેમની સત્યનિષ્ઠા અને સાહિત્યસિકતા વિષે શું કહેવાય ?

દષ્ટિ અને બોધ

એમા વળી જૂના લેખકોને કોકકોક વાગ કૂટ શૈલીમા લખવાની પરોક્ષપ્રિયતા થઈ આવતી એટલે શાસ્ત્રનો અર્થ કરવાની મુસીબતોનો તો પાર ન મળે

શાસ્ત્રનો જેમ જેમ વિસ્તાર થતો જાય છે તેમ તેમ મૂળ એક કોરે રહી જાય છે અને ટીકાકારો પોતાની માન્યતાઓમા અને પોતાની તર્કપદ્ધતિમા અટવાઈ જાય છે આ કારણે પણ ધર્મશાસ્ત્રનું અધુન કાળાનું અને કટાળાબરેનું ધર્મ ગચ્છ છે એમાથી બગરી જવાનો રસ્તો એક જ છે કે મૂળ ઋશ્યાર્પ આદ્ય ધર્મગ્રંથો સ્વાભાવિક બુદ્ધિયા સરળ અર્થમા જોઈ લેવા અને પોતાના જીવનને સદાચાર તરફ વાળવાના પ્રયત્નના દષ્ટિએ એમનો ભાવ મદ્ય કરવા સફળાગ્યે ધર્મ-સરથાપકો આમપ્રજ્ઞમા રહી એમને જ દોગતા હોવાથી અત્યંત સાદી શૈલીમા બોલે છે બીજવા લખે છે જીવનની અને બુદ્ધિની નવરાશ જેમની પાસે વધી પડે છે તેઓ કૃત્રિમતા બલે કેળવે પારમાર્થિક સતો કલ્યાણની ઉત્સુક એવી પ્રજાને સીધી રીતે જ કથાવાર્તા અને લાખવાદની દ્વારા ઉપદેશ કરે છે દરેક જમાનાએ આવાં મૂળ લખાણો તરફ જ ફરીફરી ધ્યાન દેવું જોઈએ સાધુજીવનનું શાસ્ત્ર પણ સાદું જ હોય છે એ વિશ્વાસથી શાસ્ત્રગ્રંથો વાંચવા જોઈએ શાસ્ત્રગ્રંથો આગળ આપણે ભક્તિનમ્ર જરૂર થઈએ પણ પગગળા જેમ મદિરબદાર રખાય છે, તેમ શાસ્ત્રના અધ્યયન વખતે સાદી મમજણ કોરે રાખવાની જૂન આપણે કોઈ કાળે નહિ કરીએ

આ ધર્મકથાઓમા ઈશુખ્રિસ્તની બોધકથા (પેરેનલ્સ) ની પેઠે સહેલું લોકમુખ્ય છે જીવનનો અધરો અનુભવ સહેલો

ધર્મકથાઓ

વસ્તુ અનાદિ સનાતન છે અપૌરુષેય છે, તે કાષ્ટકારે કાળમરત્ત
 ન ચર્ધ રહે માટે એવા ધર્મના વળ અશ્વારૂપ જે મયો
 રવીકારાન છે તે મયો તેમની જાણા એમની વાક્યરચના
 બધુ જ અનાદિ ઇ અપૌરુષેય છે એમ માનવા તરફ મા
 જીમ ॥ ઉત્પાદ દો છે ધર્માનુભવ સનાતન છે નિર્મોત છે,
 ત્રિકાલાખ્યાયિન છે એ વાન માચી છે પણ તે હપરથી જેમણે
 ધર્માનુભવ લીધો છે અમ ॥ ઉદ્ધારો અને એમની માન્યતા-
 યો એમના ભક્ત શિષ્યોએ જેવી નોધી દસે તેવી પણ અપૌરુષેય
 છે એટલું જ નહિ પણ ત પણ નિર્મોત છે એમાં આવેલા
 જ્યોતિર્ગના સ્પષ્ટઉત્પાતના ઇતિહાસમૂળોળના, વેદકના કે
 સામાજિક ન્યવરથાના જટલા ઉદ્ભવના હાય તે બધા જેવાને
 તેવા જ રવીકારવા જોઈએ એમા જ નિજા કે વક્ષાદારી રહેવી
 છે એમ લોકો માત્ર જેમે જે અને એકવાર એ વસ્તુ માની
 લીધો કે પછી બદલ બદલનો પરસ્પર વિરોધ હાય તો તેનો
 પરિહાર કરવાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ વિરુદ્ધ જતો હોય તો
 એમાથી આધ્યાત્મિક અર્થ કાઢવાનું ઇતિહાસથી વિસંગત
 વાતો આવતી હોય તો કર્પએદની બ્યરમ્થા કરવાનું, નીતિ-
 વિરુદ્ધ કાર્ધ દેખાતું હોય તો તેના પૂવજન્મના સખધોથી
 સમર્થન કરવાનું અકે મોટું શાસ્ત્ર ઉત્પન થાય છે એકાદરો
 કાષ વ્યાકરણ અને તર્કને જોરે શબ્દોમાથી ગમે ત અર્થ
 જેવી કાઢવાનું શાસ્ત્ર તા વળી ભુદ મૂળ એક જોત્રી માન્યતાના
 આમદને વગમવાથી આ નથી અન્ય પરપરા ઉત્પન થાય છે
 પાર્વતી-પરમેશ્વરીમાં વૈષ્ણવ સંપ્રદાયને સનોષ નથી એટલા ખાતર
 પાર્વતીપ-રમેશ્વરો એવો વિમલ કરના જે તૈયાર થાય છે તેમની
 સત્પ્રતિષ્ઠા અને સાદિત્યરસિમ્તા વિષે શુ કહેવાય ?

દષ્ટિ અને બોધ

એમા વળી જૂના લેખકોને કાઢકોક વાર ફૂટ રૌત્રીમા લખવાની પરોક્ષપ્રિયતા થઈ આવતી એટલે શાસ્ત્રનો અર્થ કરવાની મુસીબતોનો તો પાર ન મળે.

શાસ્ત્રનો જેમ જેમ વિસ્તાર થતો જાય છે તેમ તેમ મૂળ એક કોરે રહી જાય છે અને ટીકાકાગે પોતાની માન્યતાઓમા અને પોતાની તર્કપદ્ધતિમા અટવાઈ જાય છે આ કારણે પણ ધર્મશાસ્ત્રનું અધ્યયન કાળાણુ અને કટાણાભરેલું થઈ ગયું છે એમાથી ઊગરી જવાનો રસ્તો એ જ છે કે મૂળ ગ્રંથોરૂપ આદ્ય ધર્મગ્રંથો સ્વાભાવિક બુદ્ધિથી મરળ અર્થમા જોઈ લેવા અને પોતાના જીવનને મદ્યમાર તરફ વાગવાના પ્રયત્નની દષ્ટિએ એમનો જ્ઞાન મહત્ત્વ કરવા સફળાએ ધર્મસરથાપકો આમપ્રજ્ઞમા ગદી એમને જ દોગતા હાવાથી અત્યંત સાદી ગૈનીમા બોલે છે અથવા લખે છે જીવનની અને બુદ્ધિની નવરાત્ર જેમની પાસે વધી પડે છે તેઓ કૃત્રિમતા લહે કેળવે પારમાર્થિક સતો કલ્યાણની ઉત્સુક એવી પ્રજાને સીધી રીતે જ કથાવાર્તા અને દાખલાદનીલો દ્વારા ઉપદેશ કરે છે દરેક જમાનાએ આવા મૂળ લખાણો તરફ જ ફરીફરી ધ્યાન દેલું જોઈએ સાધુજીવનનું શાસ્ત્ર પણ સાદું જ હોય છે એ વિશ્વાસથી શાસ્ત્રગ્રંથો વાંચવા જોઈએ શાસ્ત્રગ્રંથો આગળ આપણે ભક્તિનમ્ર જરૂર થઈએ પણ પગજમા જેમ મદિરમદાર ગખાય છે, તેમ શાસ્ત્રના અધ્યયન વખતે સાદી સમજણ કોરે ગખવાની જૂન આપણે કોઈ કાળે નહિ કરીએ

આ ધર્મકથાઓમા ઈશુખ્રિસ્તની બોધકથા (ગેરેમસ) ની પેઠે સહેલું લોકગ્રંથ છે જીવનનો અવરો અનુભવ સહેલો

ધર્મકથાઓ

કરવા પૂરતું જ એ કથાઓનું પ્રયોજન હોય છે ધર્મજિજ્ઞાસુ અને ધર્મમાનક અહેગાધી એમથી એટલું અલગ દરી થઈ એટલે જ મોથ એમા છે એમ માનીને આપણે આમ જ ચાલતુ નોંધીએ જીવનએ રસુ જ ગદા રદસ્વણી છે આધ્યાત્મિક અનુભવ તો હૃદયાનીત અને અનિર્વચનીય હોય છે એને એ વિશદ કરવા માટે રચેલી અથવા કહેલી ધર્મકથાઓમા કાંઈક ગૂંધાર તો હોવોજ નોંધીએ પણ મેં ગૂંધા જાણતી નથી હોતી એટલે વિશ્રામ આપણે ગાખવો નોંધીએ

આધુનિક કગારસિંહના દષ્ટિએ આ ધર્મકથાઓ આપણે તપાસવા બેસીએ તો આપણને તે ન શોભે મહિરે દયન માટે ગયા હોઈએ તો તે વખતે આસપાસના યાજ્ઞદાની કારોગરી હિમ્મ કાટિની છે કે સામાન્ય કાટિની એટલું જ તપાસનાર માણસ બહા નથી પારમાર્થિક નહીં આ ધર્મકથાઓમા જે મુખ્ય વસ્તુ તરી આવે છે તે પાપ અને પ્રમાદમા દૂષી જ નાર છવાતો હિદાર કવવા માટે તવસતુ પરમમરણિક હિંમ છે સાક્ષળ તારતી રચિ પ્રમાણે જાતજાતના ગમ કે ગમ એમાં પૂર્ણ હોય તોયે મન હિપેસખે તો એ જાણ રસો પ્રત્યે કેનજ વિગમ જ ■ એ આપણે શૂલી જતુ ન નોંધીએ

આત્માઅનાત્માનો જે જાણવા પછી આપણી સ પૂર્ણ નિષ્ઠા આત્મતત્ત્વ પ્રત્યે જ હોય છતાં અનાત્મતત્ત્વને-શરીરને અનાસક્તપણે નજાએ જ છૂટકા એ વસ્તુ સાર્થવાદ ધન્ય અને વિજયચોર વાળી વાતોમા જેમ જતાવ્યું છે એટલું અસરકારક રીતે જતાવેતુ આપણને બીજે મ્વા મળે !

રામકૃષ્ણ પગમહાસ કહેતા હતા કે દૂધમા મોઝવણ નાખ્યા

દષ્ટિ અને બોધ

પત્ની એતે અડાય નહિ એને વારેધડીએ દલાવાય નહિ તો જ સરસ દહી જામે તે જ ગીતે એમ્માર નિ ચક્ર ચર્ત દીગ લીધા પત્ની ' પોતાના વિશ્વામયુ જતન કરવું જોઈએ ' એ બોધ જોઈડાં વાગી વાર્તામાં સુદર ગીતે આપ્યો છે પોને સિદ્ધ થયો છે, જયમુખ થયો છે એવી અદ્યથી ખાતરી થાય તોમે ઉનાવળે માધના ન હોતી જોઈએ, એવી ચેતવણી આપવા મે કાવયા' વાળી વાર્તા આપેલી છે

એકવાર વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થયો તોયે તે ટકમે જ એવી ખાતરી નથી હોતી ત્યાગી પણ બોમી થાય છે લેહિયા અડીને પડ્યા છે મુક્ત થયા પછી બદ્ધ થયા છે, માટે કાઈ અભિમાન ન કરેકે દુઃખ જીત્યો છું, અને જીત્યા પછી પણ માણસ સાધના હોડી સ્વચ્છંદે વર્તવા જાય તો એ ફરી પટકાવાનો જ એ બોધ શૈલકનસિની વાર્તામાં આપેલો છે એ વાર્તાની વિશેષ ખૂબી એ છે કે આવો અડીને પડેનો માણસ પણ ફરી ન ચડે એમ નથી એ જતાવવા ખાતર શિષ્યે પતિત ગુરુ પ્રત્યે કેનો મબધ માખવો જોઈએ એ પણ અહીં જતાવ્યું છે કેમકે પચક અપિએ પોતાની જાગૃતિ અને ગુરુસેવાદ્વારા પોતાના ગુરુ શૈલક નસિનો ઉદ્ધાર કર્યો છે

પણ પેટલાક તો એક વાર પડ્યા એટલે પડ્યા જ, ફરી ચડવાના નથી એ અનુભવ પણ નોંધવા માટે હેક્લા અધ્યયનમાં 'પુડરીક'ની વાર્તા આપી છે અહીં કડરીક માએ સાચો વૈરાગ્ય કેળવીને પ્રવળ્યા લે છે, પણ ગરીરધર્મને વશ થઈ બોગાર્થી બને છે એનો મોટો ભાઈ એને મચાવવાનો પ્રયત્ન કરી જીએ છે એમા ન ફાવવાથી એ મુનિમહારાજને

ભોગાર્થાં લેઈ પોતાની રાજગાદી આપી દે છે અને પોતે એનું વત સ્વીકારી મિદ્ધ, ભુદ્ધ અને મુગ્ધ થવાનો રસ્તો લે છે તુ બાજની વાર્તામાં તો દિસા, અમત્ય ચૌધ, પરિમદ્ધ, અ-
શ્વહાર્દ, ક્રોધ, માન માવા લોકા ઇત્યાદિ કુસરકારો માણસને કેમ હુબાવે છે અને એથી બેસના સત્યાદિ મરકારો માણસને કેમ તારે છે એ બતાવ્યું છે

‘રોહિણી’ની વાર્તા વાચના એ જ બતની બીજી કેટલીયે વાર્તા માફ બાવે છે સમગ્રએ આપેલા દાખા દેકી દેનાર ઉત્તિગ્રંથ ખાઈ જતા? ભોગવતી, માયવી રાખનાર રક્ષિતા અને વાવી વધાગનાર રોહિણી આ ચાર વડુમાં રોહિણી એક છે એ તો સહેજે સિદ્ધ થાય છે ગુરુના શિષ્યો પણ આ ચાર પ્રકારના હોય છે એ બોધ પણ સ્પષ્ટ છે પણ સામાન્ય લોકવાર્તાની પેઠે સસરાએ રોહિણીને ધર સોપી બાકીની વડુઓને ઢાંકી નથી કાઠી રોહિણીને ધર મેળ્યા પછી રક્ષિતને સપતિની રખેવાળી સોપી ભોગવતીને રસોડાની અધિકારી નીમી અને ઉત્તિગ્રંથને ધરની સમાધિની જવાનદારી આપી. પોજક હોય તો ફરકને એને લાયક સ્થાન આપી જ દે

‘મન્ત્રિ’ વાળી વાર્તામાં બાલ સૌદર્ભવાળા ચરીરમાં કેટલી દુઃખ મહેલી હોય છે એનું દર્શન કરાવી દે અને ત્રેરણા કરી જ છે, પણ આર્થ સુધમાં કહે છે તેમ એ વાર્તામાં અમણબજવાન મહારીરે સીંછવનનો પરાકાષ્ઠાએ પહોંચતો વિકાસ બતાવે છે કેમકે રૂપવતી રાજકન્યા મદ્રિલએ પોતાના પર આશક થયેલા અને પોતાના પિતા સામે રજો ચડેલા રાજકુમારને મુદ્ધમાથી તો ઉઘાડો જ પણ તે ઉપ-

દષ્ટિ અને ભાષ

રાત તે રાજપુત્રાને ભોગવિલાસમાંથી બચાવી અન્નરામગતાના માર્ગમાં પોતાના આજીવનસહચારી બનાવ્યા સ્ત્રીઓનું રૂપ-લાવણ્ય અને એમની કામળતા માણુમને ભોગવિલાસ તરફ લક્ષ્યાયા પાડે છે પણ જો એ સ્ત્રીકં ય પોતે શુદ્ધ અને ઉન્નત હોય તો એ જ કામળતાન વીરે દયાભાવ કેળવી પુરુષને વિષયનિર્મુખ કરી શકે છે અને સદાચાર તરફ દોરી શકે છે તેમ કરવા ખાતર રાજની અંદર ગેલેલી મદકીનું રમરણ કમવધુ ભેદીએ એવું નથી.

પોતાની સુદૃઢ આખો ઉપર આશક થયેના એક કામુકને પોતાના નખનતી પોતાનો કાળો કાળી આપનાર મૌઢ બિમુછી શુભાનુ અદ્દી રમરણ થના વિના કેમ રહે ?

‘માકદી’ની વાર્તા તો દુનિયાના બધા જ દેશમાં એક યા બાજે રૂપે પ્રચલિત છે ચંદ્રના શુકલપક્ષ અને કૃષ્ણપક્ષનો એક પણ એટલો જ સાર્વભૌમ ■

‘દાવદ્વર્ના ઝાડ’વાળી વાર્તા અત્યંત મહત્વની છે જો કે એમાં વાર્તા જેવું કાંઈ જ નથી અહિંસાના મહાપ્રચારક મહાવીરે પોતાના સપ્રાપ્તતા તેમજ બિન્ન સપ્રદાનના કે બિન્ન ધર્મના મધા લોકો જોડે સમભાવ રાખવાનો કરેલો ઉપદેશ આજના જમાનામાં કેવળ દિન મર મેતામર જોનો માટે જ નહિ પણ બધા જ ધર્મના લોકો માટે ઉપયોગી છે

સાધના કરવાથી પતિનમાં પતિત માણુમ પણ શુદ્ધ થઈ શકે છે, સુરિચિત અને દુ સ્થિતિ રૂ રૂકાર ઉપર જ આધાર રાખે છે એ બતાવવા માટે જિતરાનુ રાજા અને એના સુબુદ્ધિ અમાત્યની વાર્તા અને એમાં આવેલો પાણીનો દાખલો

ધર્મકથાઓ

એક વાર વાનવા પત્રી પ્યાનમાથી ખસે એવો નથી કેવળ પ્રસિદ્ધિ અને કીર્તિ માટે દાનવર્મ કરનાર કે મમાજસેવા કરનાર આજ્ઞામલના દમનામધ સોફાને દેડમની વાર્તા જરૂર બેઠા આપવા જેવી છે મચ્છાગબધથી નામેરાનુ ગુરુ પ્રવત્ત્યા છે અબધ એવો તો એક વાન્ત અને જિતેન્દ્રિય જ મેષ થયે છે એ બોલ આપવા માટે અને એ રીતે માણસોને ધર્મોભિમુખ કેવા માટે અમાત્ય તેમનીની વાર્તા કે માણુમને ચેતવણી આપવા માટે અત્યત દયાભાવથી દેવા પ્રોકોકેક વાર માણુસ ને આદતમા નાખે છે એ વસ્તુનુ સુચન આ વાર્તામા છે એ તરફ ખાસ ધ્યાન ખેંચાવુ જોઈએ પુરેપુરા એકરામ એવા રાજા અને અમાત્ય વચ્ચે વિરાધ ઉત્પન્ન કરવા પાછળ પોદ્દિશ દેવનો શુભ હેતુ જ હતો આ વસ્તુ ધ્યાનમા રાખીને પાત્ર માણુમે આવી અમલ જિપતિને વધાવી લેવી જોઈએ સાચવાદ ધન્યે સર્વ ધર્મ અને પધના યોજાને જોમસગખા જભાવથી સાચે રાખ્યાહતા અને ખધાની સેવા કરવાનો એતે જોમ સગખો ઉત્માદ હતો તેરી જ્ઞતિ તિદુસ્તાનના નોકો ને આજે ગામે તો આપણી બધી જ મુજેલીઓ દગી જવાની જે પોતાનીજ ન્યાતના સોફાને મદદ મગવાની જ્ઞતિ અથવા પોતાના ધર્મ અને સત્રાતના સોફાને જ પથ તાણવાની મહુચિતતા મનાવીર સ્વામીને પમદ ન હતી એનુ જ નહિ પણ જોમ નદીફળ મામે ધન્ય સાર્ધવાહે સોફાને પોમરી પોમની ચેતવ્યાહતા તેમ મહુચિતતા મામે બગરાન મદાવીર માણુસમાત્રને પામ ને નેનવે છે

‘અપગમ નમીવાગી વાર્તા અને તેમા આવેલો

દષ્ટિ અને બોધ

દ્રોપદીનો ઉત્તેજ વાચીને અને જ્વલતા વિચારો મનમાં આવે છે તપની પાછળ જો આસક્તિ હોય તો તે ગમે તેવું ઉગ્ર હોય છતાં ચિત્તશુદ્ધિ કરી શકતું નથી, એ મુખ્ય બોધ તો છે જ પણ દ્રોપદીની વાર્તા આ રૂપમાં જોઈને વિચાર થાય છે, કે મહાભારત લખાયા પહેલાની જ આ હોવી જોઈએ મહાભારત જેવું મહાકાવ્ય અને વિગટ ઇતિહાસ લખાયા પછી દ્રોપદીની વાર્તામાં આટલો ફગાર કરવાનું કોઈ ને મન થાય નહિ મહાભારત પહેલાં પાંડવોની વાર્તા જ્યાં જોટલી સાદી હતી અને એ વાર્તાના પાયાતરે પણ ધબ્બા દશે મહાભારતનાકારને એવું જે રૂપ પસંદ આવ્યું એ લઈને એણે પોતાની અતૈકિક અને અપ્રતિમ કાવ્યશક્તિ એના ઉપર અજમાવી દશે જ્યાં આપેની વાર્તા તો 'બ્લીકિંગ' લોકોની મગાઓ જેવી જ લાગે છે અરેમિયન નાઈટ્સવાળી વાર્તાઓ પણ આની જ જૂની વાર્તાઓ બેમી કરીને ગોડાઈ દશે

ધોડાઓને પકડવા માટે જેવી લાલચો આપવાનું નામની વાર્તામાં બોલી કરી છે એવી જ માન્યો વિચારો સ્વચ્છરાગ સામે પણ પથરાયેલી હતી જ નેમા બોધ તો એ જ છે,—
અમણે મધુ કે અમધુ શબ્દોને કાનમાં પ્રવેશ કરતા અટકાવવા કાનમાં ધૂમકા ન નાખતા સમભાવ કેળવરાતો પ્રયત્ન કરવો'

માણુમ જોગાક ખાય તે કેવળ મોક્ષનું સાધન શરીર ટકાવવા પુરતો જ ખાય એ બોધ ઠમાવવા ઉપનિષદના ઋષિઓએ અને એ પરપરાના આચાર્યોએ કહ્યું કે આહાર તો આપણે મમજીને જ લેવો પણ આપણે તો મગી, મરચા,

ધર્મકથાઓ

તમ સવિમ જોના ઔપધને જોગક કરી ચૂક્યો છે ભગવાન
મદાવીરે આહાર કુવાનો ઉદ્દેશ સમજવવા સુસુમાની
વાર્તા એના રોમાંચકારી બધા કે ત્સ સાથે આપણને કહી છે
વાર્તાઓમા અનેક ઠેકાણે આવકો અને આવિકાઓ
પ્રવર્જિત થયા પછી પરતાન છે આવકશ્યામા સ્વાતત્ય હતુ
આકરા આદર્શ પ્રમાણે કોઈ કસોટી કરતુ ન હતુ ઊતરી ન્યા
ત્યા સ્તુતિ થતી હતી દીક્ષા લીધા પછી બધુ બપ્પાય
ફરથી જે ફપાણુ લાગતુ હતુ તેની કઠિનતા જરે પડે છે
અને પછી પરતાનો ધાય છે કે આપણે ક્યાથી આવીકેદમા પડ્યા
હીએ આ મનોવૃત્તિ ભગવાને પહેલી વાર્તામાં પણ ઉઘાડી
પાડી છે અને કાલી'વાળી ઉભવી વાર્તામાં પણ ઉઘાડી પાડી
છે ઉભવી વાર્તામાં એક જ જાતની અનેક વાર્તાઓ રજૂ કરી
શ્રીજાતિનો વૈરાગ્ય કેટલો કામો હોય છે એ જ જાણે જતા-
વવા માગતા હોય એમ લાગે છે એ હોય સ્ત્રીસ્વભાવનો
નથી પણ સ્ત્રીના ભાવ્યમા રહેવા સક્રિય જીવનનો સંસ્કારના
અભાવનો છે માણસ નાસ અકુશ સ્વચ્છાએ સ્વીકાર ત્યારે એણે
સપૂર્ણ વિચાર કરેવો હોવો જોઈએ દીક્ષા લેનાર અને
દેનાર બન્નેએ જો નરકમાથી બચી જવુ હોય તો ભગવાને
અનેક દાખલાઓ આપી જે ચેતવણી આપી છે તે બરાબર
આનમા લાવવી જોઈએ

આ વાર્તાઓ અનેક વાર વાચવા જતા એમા કોઈ પણ
ઠેકાણે સામ્રતચિક્ષા કે સક્રિયતા જણાતી નથી આ
ઉપદેશ ભલે જૈન સાધુઓને અથવા આવકોને મારે આપેલો
હોય પણ એની સાર્વભૌમિકતાને લીધે એ દરેક ધર્મના અને

દહિ અને બોધ

પદ્યના માણુમને માટે સરખો જ ગ્રાહ્ય અને લાભનાયક છે
કોઈપણ મંત્રનાયમા જ્યારે મહીર્ણતા કે મવિનતા આવે છે
ત્યારે મૂળ ઋણ તરફ તગત દોડે જવું જોઈએ સુધાગ
માટે જોઈતી ધણી ખરી પ્રેરણા ત્યાં જ મળી આવે છે

ધર્મમાધના સાથે મોગ મોગ મધ નિર્માણ કરવાનું કામ
આપણા દેશમા ભુદ મહાવીર અને શકતાચાથ એ ત્રણ
જણે પ્રથમ કર્યું જણાવ્યું છે પુરોપમા ઈશુના મંત્રનાયમા
પણ જન્મગસ્ત મધો રથપાયા છે આ મે તદ્દન નિગળા
પ્રયોગો વચ્ચે દુતના કરવી અત્યંત આવશ્યક છે મનનેમા
વિશિષ્ટ તત્ત્વો અને વિશિષ્ટ ખામીઓ ગહેવા છે છતાંમના
ફરીસેતો જીવનક્રમ પણ એની સાથે જ તપાસવો જોઈએ

જૈન ધાર્મિક ગ્રંથોમા આ વાતાવેશમા જ્યારે મખ્યાનો
સબધ આવે છે ત્યારે લેખક નરુ જ ઉગ્ત તાવ છે હજાર
લાખ અને કરોડ વગર એમને સનોય થતો જ નથી આમાંની
દેખીતી અતિશયોમિતિ કારે મુઠીએ તોયે દુનિયાની મખ્યામાં
સાધુઓ વહોરતા ફરે અને એમના ઉપર સધનો આચાર્યોનો
અથવા સમાજનો દશો અકુશ ન ગહે એ સ્થિતિ ઇષ્ટ છે
કે કેમ એ તપામવા જેવું તો છે જ સાધુઓ ઉચ્ચ મધ્યમ
નીચ મધા લેખા પામેથી પોતાનો ખોગક લે એ બગાડર
છે પણ પુડગીક જેવા આદર્શ સાધુ નીગસ, વિગસ ઠંડુ, લૂખુ
અને અનાયાસે મળે તેટલું જ ખાઈને ચલાવે એમને અછર્ણથી
પિત્તજ્વર થાય અને એમાં જ એમનો રેહ પડે એ સ્થિતિ સાધુઓ
માટે સમાજ માટે સાગી નથી જ સાધુઓ પરિચિત સમાજમા જ
ફરે અથવા જો પતિતોના ઉદ્ધારને અર્થે દૂરદૂરના અભણવા

ધર્મકથાઓ

મુશબ્બાં જન્મ તે। એકતી બારથા પરિમિત મમાજ ખાસને
 દાવ એ જાતની પ્રથા મિમ્બી સમાજે પાડીઃ મ પ્રતિ મુજબે
 પજુ એરી જ જોતપજુ કૃતી એ નિત્ય મરબાપક કરવાથી
 સામવાનિ થા થા છે બને। પજુ (સ્વાર કરો થર) મમાજનું
 ધર્મકરન બો પાર્મિક સરધાએ આપ્યું મીને મજાલા નારે
 શુ શુ કરુ થો છે એનો ફોરો। આપાન થવા જાઈએ અને
 તે મારે બધા જ ધર્મેગિ બો ને તે થમના સરધાઓ
 અનુભવ તપાસી નીઈએ

પજુ મધની બારથા કરતાં વખત બનુ તે કેઈ કાઠ
 નદિ બૂધી જાઈએ કે મધ બન એની બારથા એ જાત-
 નું બોણુ છે પરિપુ સામ મૂઠાની થમથ એકની તીવ્ર
 તાણાવેમી બોમ અને લેખવં થાને નિગ્ગાર બો ફરિયોનુ
 રમઃ કરવા વિધેનું થોઈ એ જ મુખ્ય છે એ બોધ આપવા
 મારે જ આ ધર્મકથાઓ છે આ ધર્મકથાઓ વાચન અને
 ચિંતન કવનથાના ઉત્તમ પાથ છે

કતાનેય બાવમુખુ કાયેવમર

ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ

[નાયધર્મકહા]

પ્રાસ્તાવિક

અં ગદેશની^૧ રાજધાની ચપાનગરીમાં^૨ ક્ષણિક^૩ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના^૪ અતેવાસી, આર્ય સુધર્મા^૫નામે સ્થવિર-જી^૬ પ્રમુખ પાયસો ગિધ્ય સાથે ગામેગામ આનુપૂર્વીએ પગપાળા કરતાકરતા અને તપ તથા સયમથી આત્માને ભાવિત કરતા, ચપા નગરીની બહાર ઈશાનપૂણામાં આવેલા પૂર્ણબદ્ર ચેતમમાં^૭ આવીને જિતયા

સુધર્મા સ્વામીને આવ્યા જાણીને રાજા ક્ષણિક તથા ચપાની સમસ્ત પ્રજા તેમની પાસે ધર્મ સાલજવા આવી

તે બધાના આજ્ઞા ગયા બાદ આર્ય સુધર્મા અનગારના મુખ્ય શિષ્ય આર્ય જીણુ નામે અનગારે શ્રદ્ધા, સશપ અને કુતલ્હયથી પોતાના ગુરુ આર્ય સુધર્માને વિનયપૂર્વક બે હાથ જોડીને નીચે પ્રમાણે પૂછ્યું -

मेघकुमारनु अपराजित

ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ

[નાયધર્મકહા]

પ્રાસ્તાવિક

અં ગદેશની^૧ રાજધાની ચપાનગરીમાર કાશિક^૨ નામે રાજ્ય રાજ્ય કરતો હતો તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરના^૩ અતેવાસી, આર્ય સુધર્મા^૪નામે સ્થવિર-જી^૫ પ્રમુખ પાંચસો શિષ્ય સાથે ગામેગામ આનુપૂર્વીએ પગપાળા ફરતાફરતા અને તપ તથા સયમથી આત્માને બાવિત કરતા, ચપા નગરીની બહાર ઈસાનખૂણામાં આવેલા પૂર્ણબદ્ર ચૈત્યમા^૬ આવીને ભેટયાં

સુધર્મા સ્વામીને આવ્યા જાણીને રાજા કાશિક તથા ચપાની સમસ્ત પ્રજા તેમની પાસે ધર્મ સાબળવા આવી

તે બધાના ચાત્યા ગયા બાદ આર્ય સુધર્મા અનગારના મુખ્ય શિષ્ય આર્ય જીજુ નામે અનગારે શ્રદ્ધા, સશપ અને કુતૂહલથી પોતાના ગુરુ આર્ય સુધર્માને વિનયપૂર્વક બે હાથ જોડીને નીચે પ્રમાણે પૂછ્યું -

ધર્મકથાઓ

નિર્વાણને પામે ત્ર અમણુ ભગવાન મદાવીરે નાયા-
ધન્મમ્હા નામના છ । અગતો તો અર્થ કલો ॥ તે મને
કૃપા કરીને કરો ।

આપ સુધર્માએ પોતાના શિષ્ય જજીને એતો આ
પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો -

હ જજી ! નિર્વાણને પામેજા તે અમણુ ભગવાન
મદાવીરે આ ત્રપાધન્મમ્હા નામના છતાં અગતો મે શ્રુત-
સ્થ કલ્યા છે તેમા પ્રથમ સ્કધર્મા સાતો-ઉત્તરજો ॥ અને
બીજામા ધર્મકથાઓ છે ।

જજીએ આપ સુધર્માને ફરીવાર પૂછ્યું -

" જેમા ઉત્તરજો આવે છે તે પ્રથમ સ્કધર્મા કેટલી
અધ્યવનો છે ? " સુધર્મા સ્થવિર બોલ્યા -

' હ જજી ! ઉદ્ધવજીપ્રધાન પ્રથમ સ્કધર્મા ૧૬
અધ્યવનો છે તે બધા અધ્યવનોના નામ ક્રમવાર આ
પ્રમાણે છે -

૧ ઉચ્ચિત્ત-અધ્યવ	૨ તુલ્ય	૧૧ તરફર	૧૬ અવગ્રહક
૨ મધ્યા	૭ મેદિગી	૧૨ ઉત્તમ જ્ઞાપ	૧૭ આક્રમ
૩ અ-	૮ મત્રી	૧૩ મધ્યસ્થ	૧૮ સુસુમા
૪ કુમ	૯ માવદી	૧૪ નેવતી	૧૯ પુરીય-ધ્યાપ
૫ શ્રેયત	૧૦ મરિમા	૧૫ નદીસ્વ	

વળી જજીએ પૂછ્યું -

' એ ૧૬ અધ્યવનોમાં પદ્મ અધ્યવનનો શો અર્થ હો ?
સુધર્માએ કહ્યું -

" એ પદ્મ અધ્યવનનો અર્થ આ પ્રમાણે છે -

પગ ઊંચો ડર્યો

[ઉકિખત-બાયક]

અ જીવીપના ભારતવર્ષમાં, દિલ્હીમાં ભરતમાં
 ગજગૃહ^{૧૦} નામે મગધદેવનું^{૧૧} પાટનગર હતું
 તેમાં ઐલિ^{૧૨} નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે જનપદનો
 પાતક જનપદો પિતા, જનપદનો પુત્રદિત, દત્તી, વ્યાશીય
 અને મધાદારીત હતો તેને નાદેવી નામની રાણી તથા
 અભયકુમાર નામે ધણે ચચા હાજર-વાળી અને
 પ્રતિભાવાળી પુત્ર હતો ઐલિક રાજા પોતાના અગત્યના
 કામોમાં અભયકુમારની જ મદદ લેતો

એ અભયકુમાર પોતાના આખા કુટુંબમાં મૌનો
 મનાહકાર અને કુટુંબગ્નેષ હતો એટલું જ નહિ પણ
 પિતાના સમગ્ર ગત્યની, તેને અધીન બીજા રાષ્ટ્રોની,
 ખજાનાની, રાજ્યના અન્નભંજરની, મેનાની, વાહોની,
 પ્રત્યેક નગર અને ગ્રામની તથા ઐલિકના અતપુરની પણ
 જાને વ્યવસ્થા કરતો

રાજા શ્રેષ્ઠને ધારિણી નામે એક બીજી પદ્મ અતિ-
પ્રિય રાણી હતી તે રાજાએ પોતાની સર્વ રાણીઓ માટે
અલગઅલગ મહેલો બનાવ્યા હતા તે બધા મહેલો અંદરથી
અને બહારથી અત્યંત ઉજ્જવળ હતા તેમની તલ્લમિ
સારી રીતે બાવેલી અને ઊભેલી હતી તથા તેમના દરવાજા,
બારણા, બારીઓ, ઝરખા અને ઝાખનાઓ વગેરે ઉપર
અનેક પ્રકારનું ચિત્રમય અને મેતરકામ હતું તે મહેલોના
દરેક ઓરડાની છતોએ ચદસ્વા બાંધેલા હતા અને તે દરેક
અનેકપ્રકારના સુગંધિત અને રંગદર વૃષોથી નિરતર સંવા-
સિત રહેતા તેમના સર્વ બારીબારણા ઉપર અનેક પ્રકારના
ચિત્રોવાળા, સુશોભિત, જુદીજુદી બાતોની છાપવાળા તથા
અનેક તરેહની ગૂંચણીવાળા પડદાઓ બાંધેલા હતા

આવા એક મહેલમાં ધારિણી દેવી પણ રહેતી હતી.
એકવાર રાત્રે તે મચ્છરદંત્રીથી ઢંકાયેલા પલંગ ઉપર નરમ
ઝૂવાળા અને સુવાસિત ઓળખથી આચ્છાદિત બિહાનામાં
અર્ધજાગૃત અવસ્થામાં સૂતી હતી તે વખતે રાત્રીના પૂર્વ
ભાગના અત્યંત અને અપર બામની રાશ્વતમાં તેણે એક
મર્વલદ્વંદ્વસ પલંગ ઝાંખા દમ્યા જેવો સરેક અને સાત
હાથ લેવો એવો ગજરાજ પોતાના મુખમાં પેસતો હોય તેવું
સ્વપ્ન જોયું.^{૧૩}

તે સ્વપ્ન જોઈને બની ડાંગેલી ધારિણી દેવી હર્ષિત
ચર્ષિત ત્યાં રાજા સૂતો હતો ત્યાં મર્ષ તથા મધુર વાણીથી
તેને જાગૃત કરી, તેની સામે બેસી, બે હાથ જોડી પોતાના
સ્વપ્નનું વર્ણન કરેલા લાગી.

૧-૫૩ બેઝો કથો

મળત ગ્રામની જાન માવજી ધખો ખુશ થયો, તથા
મનમા વિચાર કરીને ગોઠ્યો -

“હે ગ્રેવાનુપ્રિયે ! તારું ગ્રામ આરોગ્ય, સંતોષ અને
આયુષ્ય વધારનારું છે તથા નેનાથી આપણને અર્થલાભ,
પુત્રનાભ, રાજ્યનાભ અને ભોગસૌખ્યવાભ યરી એવું
સચિત થાય કે પૂરા નવ મહિના અને માત્ર માત દિવસ પૂરા
થયે તારી કૂખે કુળદીપક એવા પુત્રગ્લનો જ મ થશે
તે સુવાન અને ચરનીર ચર્ષ આખા રાજ્યનો સ્વામી થશે”

મળએ કહેલી વાત સાંભળી મણી ધણી પ્રસન્ન થઈને
પોતાને મહેત આની ગર્ભ તથા પોતાનું સુખ ગ્રામ ખીજા કુટુંબ
અમીથી ન હજીવ્ય માટે સવાર ચના સુધી ધામિંદ વાતો
કરતી કરતી જાગત રહી

આણીમાણુ મળે ત્રેણિકે પોતાના કીડુબિક ૧૪ પુરુષોને
બોનાવીને સુગંધિત પાણી ઝાંઝી, પાચ વર્ણના પુષ્પોથી સુવામિત
કરી, યોગ્ય સ્થળે પુષ્પોની માળા લગાડી, તથા સુગંધી
ધૂંતથી ભરેના ધૂપધાણા મૂકી, પોતાની ઉપસ્થાનશાળા
(બેઠક) ને સુસજ્જિત કરાવી આગા આપી.

મવાગ ચતા રાજ ત્રેણિકે પણ અદ્યુષ્ઠાગામા
જઈ અનેક પ્રમરના વ્યાયામો કર્યા અને કુશળ તૈતમદંકો
દારા લાગ્યા, માસના, આમડીના અને રોમના સુખ તેમજ
આરોગ્ય માટે જોઈ પ્રમરના સુગંધિત તેલોનું મંદન કરાવ્યું.
ત્યાગબાદ મળજણુધગમા જઈને દર્શાસિત, સમશીતોષ્ણ પાણી
દારા આન કરીને અગ્નિજ્વલાગ મગીને સાગી ગીને
લૂહ્યુ તથા યોગ્ય વસ્ત્રામૂષ્ણે ધારણ કરી બહારની બેઠકમાં
આવી મિલ્લમન ઉપર પૂર્વાજિનુષ્ણ બેઠે

ત્યા તેણે મેનાની પાસે જિનખણમાં ધોળા કપડાથી
દબચે ના આઠ લાગમન મુ ના તથા બીજા બાજુ જવનિમ^{૧૫}
બધારીને તેની પાછળ ગળી માટે લાગમન મુમલ્યુ ત્યા
બાદ તેણે અષ્ટાગનિમિત્તવેદી^{૧૬} અમપાદકાને બોલાવવાનો
હુન્મ કર્યો

થોડી વારમાં તે બધા આવી પહોંચ્યા અને રાત્રીએ
મરેના મ કરને સ્વીકાર કરી તેને આશીર્વાદ આપી, તેમને
માટે તૈયાર ગળેના આમનો ઉપર મેળ રાણી પણ આરીને
જવનિમ પાછળ ગોલેલા આસન ઉપર મેડી ત્યારના
રાત્રીએ હાથમાં પુષ્પ તથા ફળ લઈને યિનપમાંથે તે અમ
પાદકાને ધારિણી રાણીનું સ્વમ ની બતાવી તેનું ફળ પડ્યું

અમપાદકાએ એ વિરે પરમ્પર ગિહ્યોલક કરીને સાન્નની
ગાથાઓ માથે રાત્રીને જણા હુ-

‘હે ગજન ! અમારા સ્વમસાન્નમા^{૧૭} ૪૦ અમ તથા
૩૦ મહાસ્વમો ગણાવેના છે તે ૩૦ મહાસ્વમમાં મહારાણીએ
જણાવેલું અમ આવે છે તેનાથી તમને અથલાલ, પુત્ર
લાલ, રાજ્યનાલ અને ભોગમૌખ્યનાલ થશે એનું સચિત ધાવ
છે તેમજ પૂજા નર મામ અને સામાત દિવમ વીત્યા બાદ
રાણીની કૃષ્ણે કુળીપદ પુનિા જ મ થશે તે મુવાન
અને શરવીન ચર્ધ ગતો ગજનો આમી થશે અથવા
લાવિતાદમાં અનગાર થશે

આ હકીકત માબળીને રાત્રી તેમજ ગુણા ખૂન જ
ખુશી થયા તેમજે તે અમપાદકાનો વિપુલ અશન પાન
ખાદિમ અને આદિય તથા વલ ગધ મા-ય અને અનકાર
વડે માર કર્યો તથા તેઓન નિ પિપવત આવે તદ્યુ

૧-૫૫ ઝિઝોઃ કર્યો

પ્રીતિદાન આપી વિતાય કર્યો ત્યાર બાદ તે બંને પોતપોતાના આવાસમાં આવ્યા ગયા.

ત્યાર પછી ત્રીજે મહિને ધારિણી રાણીને એવો દોહડો ૧૮ થયો કે ઝીણો ઝીણો વરસાદ પડતો હોય, વીજળી ઝમૂકતી હોય, આકાશ ગાજતું હોય, મોર ટહુકતા હોય, અને દેડકા ડો ડો કરતા હોય એવે વખતે, હું રાજા શ્રેણિકની સાથે દ્વાપી ઉપર બેસીને સુજગૃહ પામેના વૈભાવ ૧૯ વગેરે પદ્ધતિઓમાં હું તથા તે પદ્ધતિ પામેના ઉદ્યાનોમાંથી ક્યો વીણું તો કેવું સારું !

પરંતુ તે વખતે વર્ષાઋતુ આવતી ન હોવાથી વરસાદ આવવાનો સંભવ ન હતો એટલે દોહડો ન પૂરો થવાને કારણે રાણી દિવસે દિવસે સુકાતી આવી તેને ખાવુંપીવું ભાવે નહિ, રાત્રે ઊંઘ ન આવે તથા દોહડની ચિંતામાં દિવસે પણ જરામ એન ન પડે.

રાણીને દિવસે દિવસે દુઃખળી પડતી બોઈ તેની સખીઓ અને પરિચારિત્રીઓએ તેને પૂછ્યું -

“ ટે દેવી ! તમે હમણા દુઃખળા કેમ દેખાઓ છો ? ”

બે નણ વાર પૂછ્યા છતાં રાણીએ બ્યારે કશો જવાબ ન આપ્યો ત્યારે તેમણે ગળા પામે જઈને તે વાત કહી સંભળાવી.

તે વાત સાંભળીને રાજા પણ તુરંત ઊભીને રાણી પાસે ગયો અને તેની તબિયત દિવસ દિવસે નજળી પડતી જવાનું કારણ પૂછવા લાગ્યો. પરંતુ તેણે તેમ બેનસુવાર પૂછ્યા છતાં રાણીએ બ્યારે કશો જવાબ ન આપ્યો ત્યારે રાજાએ તેને શપથ આપીને ભારપૂર્વક પૂછ્યું. એટલે રાણીએ પોતાને

યથેચ્છા દોહ ની વાત તેને કહી મહાગાવી તે માહાળી રાજાએ
રાજાને ધીરજ આપતા કહ્યું -

‘તું કશી ચિંતા ન કર તારો એ દોહ સત્વર પૂરું
ચાલ એમ નુ અવગમ્ય કરીશ

આમ કહી રાજા રાણી પામેથી બી પોતાની ઉપગ્રામ-
સાગામા આ ચો અને તે દોહક પૂરો કરાવેના રહેતા શોધવા
લાગ્યા પરંતુ ઘણાઘણુ વિચાર્યા છતાં ન્યાર તેને એક પણ
ભાગ ન જાઓ ત્યાર તે અત્યંત વિગીર થઈ લમણે હાથ
દઈ શક્યમનજક થઈને બેઠો

એવામા તેનો પુત્ર અને મની અભયકુમાર ત્યા આવ્યો
પહેલાં ન્યારે અભયકુમાર રાજા પાસે આવેનો ત્યારે રાજા
હસેલા તેના કુસળસમાચાર પૂછેતો અને મનીપણને યોગ્ય
એવું તેનું સ્વાગત કરેતો પરંતુ આજે તેમ કરવાને બદલે
રાજાને કાઈ બોલ્યા વિના ઉદ્ભવ થઈ બેસી રહેનો જોઈ
અભયકુમારે તેની ઉદસીનતાનું કારણ જાણવા બીએ સ્વરે
“નમઝાર” કહી તેને તેની વિચારનિવરણમાથી જાગૃત કર્યો
અને પૂછ્યું -

‘હ પિતાજી ! તમે આજે આટલા ઉત્સાહ કેમ
જણાવ્યો છો ?’

રાજાએ તેને તેની સુધ (નાની) માતાના દોહની વાત
કહી સહાગાવી અને કહ્યું -

‘આ વર્ષાનુ નથી એટલે વરસાદ આવે સી રીતે
અને તેનો દોહક પૂરો ચાલ સી મને
પૂરો નથી થતા ત્યાં સુધી તે
ત્રિવેદે દ્રુવણી પડતી નથી

૧-૫૪ ડાહ્યા કથો

અભયકુમારે જવાબ આપ્યો -

“ દે પિતાશ્વ ! તમે ને માતની ડ્રી દિકર ન કરશે
 હુ તેમનો તે દોહલ પૂરા ડ્રી આપીશ તેમજ તેને લગતી
 મધી તૈયારી પૂરી કર્યા બાદ તમને તથા ત્રુત માતાને
 ખબર આપીશ ”

અભયકુમારે પછી પોતાના આવમમા આવીને વિચાર
 કર્યો કે મનુષ્યપ્રમત્તથી આ ગેહલ પૂરો થવો ડ્રણ છે ડ્રાઈ
 વિદ્યાસિદ્ધની સહાયતા હોય તોજ આ કામ માધી લમય તેણે
 છે એમ વિચારી તેરો મૌધર્મકલ્પમા રહેતા પોતાના એક
 દેવમિત્રને જોનાવવાનું નક્કી કર્યું તે માટે તેણે રાક્ષ બ્રહ્મચર્ય
 સાથે અક્રમનો તપ સ્વીકાર્યો તથા શરીર ઉપરના આભરણો,
 માના, વિરેપનો અને રાજ્યવગેના ત્યાગ કરી પોતે એકલો
 ત્રણ દિવસ દબની પધારી ઉપર મનમા તેને જોનાવવાનો
 તીવ્ર સંકલ્પ કરી પૌપવશાગામા મેડો

તપની પૂર્ણાકૃતિ સાથે તેના મંકલ્પનું બાળ પરાકાઠાએ
 પહોચતાજ તે દેવમિત્રનું આમન ચનિત થયું પોતાનો
 મિત્ર ! અભયકુમાર તેને યાદ કરે છે તેનું લાગતાજ તેણે
 મૌધર્મકલ્પથી ઈત્તાનખૂલામા જઈ વૈદિનમમુદ્ધાનર૦ વડે
 ચૂન પુદ્ગનો ડેગી ઈ સ્ત્રમ પુદ્ગનોનો સ્વીકાર કર્યો, અને
 ધૂધરિયાળા પચગી વચ્ચે ધારણ કરી, પોતાની વેગવતી
 ગનિથી માર્ગમા આવના અમખ્ય દ્વીપોને ઝપાટાબધ
 જોગમનો જોગમનો તં, ગજકુમા અભયકુમારની પૌપધ-
 શાગામા આડી પહોચ્યો આવતા વેતજ તેને અભયકુમારને,
 પોતાને યા નેવાત નાણુ પૂજ્ય અભયકુમારે જવાબ
 આપ્યો -

“ ૧૬ સુ. ૧ મારી ચુકમાના ધારિણી સગર્મા છે તેને વરસના વરસાનમા ફરવાનો સોદ્દ થયો છે પરંતુ અ અમજો વરમાદ ક્ષાથી દાખ જે બિનામા ને બિનામા તે દિ પ્રતિદિ પળી સુકાની જાય છે તે જોઈને માગ પિના શ્રેણિકચુગ્ત પણ અત્યત ઉવસ રહ છે અને પણ નાન્યુ કે માનુષપત્નથી આ કામ પાર પડુ અભવિત નથી એટલે મે તારું સમગ્ધુ ક્યુ મારે હવે તુ જોમ જો તેમ જવદીથી તેમ કરવાના પ્રયત્ન કર.”

અભયકુમારની વાત માજગી ત દેવે પોતાના મામથ્યને બા વૈજાર પર્વત ઉપર તેમજ તેની આસપાસ પાણીથી બેવા વાદળો દખાવ કરી દીધા થોડી વારમાં બી જી સમકલા લાગી અને એકમજના સર થઈ તે સામગતાજ મોર દદમર કરવા લાગ્યા અને ઝરમર ઝરમર પડતા વરસાદમાં ફેંકા ધ્રો ધ્રો કરવા લાગ્યા

આ જોઈ અભયકુમારે પોતાની ચુપમાતા તેમજ શ્રેણિક ચુગ્ત પાસે જઈને ખનર આપી કે વૈજાર પર્વત ઉપર વાદળા ચડેમાં છે તથા વરસાદ વરમે છે

આ સમાચાર માજગતાજ ધારિણી દેવી ખુબ પ્રસન્ન થઈ અને શ્રેણિક ચુગ્ત પણ ઉદ્ગમરદિત થયે તેણે તરતજ પોતાના કૌટુંબિક પુરુષોને ચતુરજ મેના તૈયાર કરવાનો મેચનક^{૧૧} દાધીને રાજગારી મહેન પામે લાવવુનો તથા આખા નગરને સુરોજિત કરવાનો ટુકમ આપ્યો

જે પ્રમાણે ચતાજ ક્ષણચરમા હળમે નજરવામી જનો ચુગ્તમહેન પાસે એકમ થયા અને પ્રકાશના વાદોના મધુર સ્વર સંજગાવા ગાયા અને શ્રેણિક ચુગ્ત વ્યવસ્થિતરૂપમા

૧-૫મ જિયો કર્યો

ગોપાલેની સવાળી માથે વૈભાવ પર્વત તરફ જવા નીકળ્યો. રાણી ગળ સાથે હાથી ઉપર મોખરાના લાગમા બેરી હતી અને રાગજો તેના માથા ઉપર છત્ર વધુ હતું.

સવારી વૈભાવ પર્વત પાસે પહોંચનાજ જોગથી વગમાદ વગમવા લાગ્યો અને રાણી હાથી ઉપરથી જતરીને અતિ-પ્રમજતાથી વૈભારગિગિ ઉપર તેમજ તેની આસપાસના ધ્યાતો ઉપર ત્વરિત ગતિથી ફરવા લાગી ત્યાર બાદ તેણે પાસેના ઉઘાનોમાથી ઘણા મુજ અને મુગધી પુષ્પો એવનિત કર્યા તે બધાને મુધની, મોગવની, તથા ચારેમાબુ વડે ચતી, જેવી ધામધુમથી આવી હતી તેવી જ ધામધુમથી આખા રાજગૃહમા ફરતી ફરતી ને પોતાના આવામમા પાછી આવી પહોંચી.

ધારિણી મધુનિ રોહડ આમ પૂરો થયો એટલે અલય-કુમારે પૌપધણામા આની પોતાના દેવમિત્રનો મતકાર કરી તેને વિદાય આપી તે દેવમિત્ર પણ પર્વત ઉપરની પોતાની મૈવજગ સમેતી લઈ પોતાને ધ્યાને પાડો મથો ધારિણી દેવી પણ રોહડ પૂરો થવાને કાગજે ઉત્પન્ન થયેની પ્રસાતા સાથે ગર્ભનું સાવધાનીથી પાલન કરવા લાગી.

હવે ગર્ભની રક્ષાને અથે રે તે ખાવાપીવામા, બિધવામા અને બીજી બધી શારીરિક ક્રિયાઓમા ઘણીજ સલાળ પૂવક ગઈ છે તેણે અતિહાસ, અતિશીત, અતિમિષ્ટ, અતિતિક્ત, અતિદ્યાર એવા ગરીબને માધાકારક સર્વ કુભોજનોતો તેમજ અતિચિન્તા, અતિરોડ, અતિદૈન્ય, અતિમોહ, અનિશ્ચય અને અતિપાગિયમ વગેરે દુષ્ટિઓનો ત્યાગ કર્યો છે.

આ રીતે અમથ જતા તેનો પ્રસવમાગ નજીક આની

પટ્ટે-યો અને જગન્નંદ્ર નવ અરિસા ઉપર માનસાન દિવસ
પૂર્ણ થયે, મધ્ય ભે તેજે ઓ મર્ગગમ્ય ર પુત્રને જન્મ આપ્યો.

પુત્રો પ્રમત્ત મનાઈ, “ ધાર્મિકી દેહીએ નિર્વિદે પુત્રને
જન્મ આપ્યો છે ” એવી વધામણી દેવા તેની પત્નિચરિત્રમાં
કેળિયું હતું પણ ઘેગી સજ્જને પશુ તેમની વધામણી
માનવતાજી જીવ પ્રમત્ત થઈ ને બધીને અનેક આત્મવિદો
અમૃત્ય વચ્ચે તથા રોગોમાં મુખી આવે તેની આશ્ચર્યમ
જાણીને હમેશ માટે તરસીપણથી મક્કત મરી

ત્યાર બાદ તે ક્રેદિક સજ્જને પોતાના કૌટુબિક પુરુષોને
સ્ત્રીઓ સ્વ-જ કંગી રેક ચોકમાં સુગંધિત ધૂપધાણા મળી,
તથા મત્ત રોગોને તરફે તેમજ ફક્તની માગાઓ બાધી
આપી સજ્જદ નગરને સુરોભિત કરવાની આજ્ઞા આપી.
અને જોખાનામાંથી મર્ગ દેહીમાં ઊડી મૂકવાનું, તથા
તોળવાના સાધોના વજન અને માપવાના માપનોના માપ,
તેજ તેનાથી વધારી મક્કવાનું કરું

આનું કયાં બાદ ને સજ્જને જાગે ત્યારે અને
ઉપરથાના ચેતિને બોલાવીત આખા સજ્જમાં હજી સ્વિસ
સુરી જાગે ઉસવ મ્મવાનું જણાવું તેમજ નમામ પ્રજા
ને દિવસ આનંદથી પમાર કરે ને માટે તે ઉત્સવ આવે ત્યા
મુખી ગજગદ અત તેની હકમત નીચેના પ્રદેશમાં જતા
આવતા માનવું પણ માર કરવાનો તમામ પ્રકારના કરે
ઉપગવવાનું જાણીઓ કરવાનું કે હા કરવાનું કામ બધું
કરવાનો તથા આખી પ્રજાનું દેવું સજ્જ તરફથી જરખાઈ
કરવાનો જન્મ આપ્યો

ત્યાર બાદ તે ગજ બદરની ઉપચાનસાગ્રામાં બેઠી

૧-૫૪ ડાચો કથો

દમે દિવસ મેકડો, હાનગે અને ગાળોના ખર્ચથી યાગો-૪
કરાવવા લાગ્યો, તથા પુષ્કળ મન દેવા લાગ્યો તે વખતે
રાજ્યના મોટા અધિભરીઓએ અને નગરવાસીઓએ તેને
પુષ્કળ નગરણા બેટ કયાં.

ઉત્તમના દસ દિવસોમાંથી પ્રથમ દિવસે કુમારનો
જાતકર્મ સરખાર થયો, બીજો દિવસે જાગરણનો ઉત્તમ
થયો અને ત્રીજો દિવસે કુમારને સૂર્યચંદ્રના દર્શન કરાવવામાં
આવ્યા. ત્યાર બાદ બાળીના માત દિવસ સુધી આખા
શહેરમાં સંગીત, નૃત્ય, વાત્રિ, ખેન, નાટક વગેરે હાથ
આનંદની હેલી મચી રહી.

એ ઉત્સવ પૂરો થતાં મળ એણિયે પોતાના મિત્રો,
સાતિજનો, આત્મીયો, સ્વજનો સબધીઓ, પરિજનો,
મણનાયકો^{૨૪}, હડનાયકો, સેનાના માણસો, રાજ્યના બીજા તમામ
પ્રકારના કર્મચારીઓ, મોટામોટા રોશાદુરો, અનેક પ્રકારના
કળકાવિદો-એમ અનેક પ્રકારના લોકોને આમંત્રણ આપી
પોતાને ત્યાં બોલાવ્યા, તથા બારમે દિવસે તે બધાનો ઉત્તમ
ખાનપાન, અને ઔચિત્ય પ્રમાણે ધનવસ્તુઓ સત્કાર કર્યો.

તે દિવસે જ્યારે બધા મહેમાનો રાજસભામાં બેસા હતા
ત્યાર મળએ કુમારના નામકરણમંત્રકારની ચર્ચા તેમની
આગળ રજૂ કરી, તથા રાણીને કુમાર ગર્ભમાં આ યો ત્યારે
મેઘવૃષ્ટિમાં ફરવાનો હોહલ થયો હતો એથી ડરીને કુમારનું
નામ મેઘકુમાર રાખવામાં આવે તો કેમ એવો પ્રશ્ન પૂછ્યો
આખી મળએ એ પ્રશ્નનો જવાબ હકારમાં આપ્યો મળાના
હર્ષનાદ વચ્ચે કુમારનું નામ 'મેઘકુમાર' જાહેર કરવામાં
આવ્યું ત્યાર બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ અને મર્વ મહેમાનો

નાનની વિદાયનીરી લઈ ખાતપાનાના મથાનોએ આવ્યા મળ્યા
 ૧૫૦૦ નવ નવ કુમારની ૩૫ બેરે મહાસુખીની
 રાખેખ ની ૧ પાલધારીઓન મૂકવાની આગ કઠી તે પ્રમાણે
 કુમારના દુપટી વ્યવસ્થા માટે, ધીરધારીની, અમરવતી
 ચોન્ન રાખેખ માટે મહાસુખીની, આન વોરેડી બારસ
 માટે મહાસુખીની, ગમાસવા માટે બેખધારીની અને
 ખાતપા ૧૫૦૦ માટે અધધારીની ચોન્ન કરવામાં આવી
 એ તમાધારીઓની નીચે બીજી પછી દેશદેશાનલી
 નન ૧ દાગીઓ હતી તેમાંની ૧૦૫૬ ૧૫૨, કમિય, સિદ્ધ
 મારગ પુસિદ બદલ, સગર અને પારસ વગેરે દેશની ૧૬
 હતી પોતપોતાના દેશોના વેલ ધારણ કરનારી તે ૧૫
 થાડીઓ ગામના મન ૧ પારખસમા અવન કુમાર હતી
 તથા બાગની અધધારી ઉમિત, વિતત, અને આધધારી
 સમ ૧ કોં નેરી ચુક હતી એ બધી દેશ દેશાનગી
 બુધધારીઓ અને ૧૫૨ની કાગીઓમા અને બાગને પ્રમ ૧
 રાખસ ૧૧ કામમા ૧ ૧ હતી આ ઉપરાંત તે અતપુરમા
 બીજી ૧૧૦૦ રાધે ૧૫૦૦ માટે મદતને પછી
 રાખસમા આવ્યા હતા.

દિવમે દિવમે પવતની દગમાં વખાતુ જગ વો તેમ
 મેધકુમાર અને પ્રમ ૧ મહાસુખી ૧૫૦૦ માટે થવા
 લાવો ચોન્ન સમય થતા તેને અનપ્રાસન મહાસુખી તથા
 ચોનાપનન વગેરે સરકારે ૧૫૦૦ ખૂબ ધામધૂમથી કરવામા
 આવ્યા એમ અને ૧૫૨ના મરકારથી સરકારતો મેધકુમાર
 દિપ્રતિહિ માટે થવા ચમ્પો

જ્યારે તે આ રાજી ચમ્પો ત્યારે ચોન્ન વવનો બલીને

તત્ત્વરે, ૪૦ માં બિંબ, ૪૧ કૌટુંબિક, ૪૨ ઇન્દ્રિય, ૪૩ શ્રેણીઓ, ૪૪
 સેનાપતિઓ, આઘવાહો વગેરે આમ ૪૫ તેમજ અનાય ૪૬
 લોકો મહાવીર સ્વામીના ઉતાર તેમના દર્શન માટે આવી
 પહોંચ્યા તે વખતે રાજગૃહના તરબંગાઓમા, ત્રણ રસ્તાઓમા
 ચાર રસ્તાઓમા, ચત્વરેમા, એકોમા તથા શેરીએશેરીએ
 જ્યાં જુઓ ત્યાં, અમણભગવાન મહાવીર આવ્યાની વાત
 આની રહી છે અને લોકોની મેલી સર્વજ્ઞ જામી છે

મેઘકુમારે પોતાના વિનાસગૃહમાથી નોકોની એ મેઘની
 જોઈને પોતાના કચુકીને પૂછ્યું —

“આજે રાજગૃહમા એવું શું થયું છે જેથી વેદિકાના
 ટોળેટોળા બહાગના ઉપવન તરફ ગેઝલોડી કરી રહ્યા છે ?
 આજે નગરમા હિંદો, સ્કંદો, ઋષો, શિવો, વૈશ્વમણ્વો,
 નાગો, યક્ષો, બૃહત્તો, નદીઓ, તળાવો, વૃક્ષો, ચૈત્યો
 કે પર્વતો ઉત્તમ છે આ કોઈ ઉદ્ધાનવાગ છે કે ગિરિયાત્રા છે ?”

તપામ કરીને કચુકીએ મેઘકુમારને કહ્યું —

“આજે રાજગૃહનગરની બહાર અમણભગવાન મહાવીર
 પધાર્યા છે તેથી એમના દર્શન કરવા ઉત્સુક થયેલા લોકોની
 આમ મેલી જામી છે”

આ સમાચાર માળગી મેઘકુમાર પણ તેમના દર્શન
 માટે ઉત્સુક થયો અને પોતાનો આગ્રહવાગો અશ્વરથ
 તૈયાર કરીને રાજગૃહના મહાવીર જ્યાં બેસ્યા હતા તે તરફ
 ત્વગથી

રથ પહોંચ્યો ત્યારે કરચી તેણે
 શિલાપદાવાન મહાવીરને જોયા તેમ-
 ને જોતાજ નરી પથો અને પોતાના મર્વ

સગી પેઠા ઉમરની, મગ્યા ૩૫, દ્વારજી અને યૌવનવાળા, અનેક ગુણમયુક્તથી સુક્ત તથા ખાનદાન ગજકુળની બાકે રાજકન્યાઓ પમદ કરી તથા તેમને દરેકને માટે તેમજ મેધકુમાર માટે અદર અને બહારથી ઉચ્ચ, ખૂબ ગમ્યા, મર્વ પ્રગરે દર્શનીય તથા બધી સુગુઓ અનુકૂળ એવા નવ મહેનો બનાવવાના હારના ગુણ નિષિ નશત, ડરણુ આી મુદતનો યોગ આપે મેધકુમારનું તે કન્યાઓ માથે પાણિમદણુ કરાવ્યું

પાણિમદણુ સમયે તેના માતૃપિતાએ તેને દિરખની તેમજ સુરણની બાકે બાકે ફેરી તેમજ અનેક વાદનો આી મામદારીઓ પ્રીતિદાનમાં આપ્યા તે પ્રીતિદાન માત પેદી સુધી ખન્યા કરે તો પણ ખૂટે નહિ તેવું હતું મેધકુમારે તેના બાકે વિભાગ કરી એક એક ભાગ પેનાની બાકે સ્ત્રીઓને વહેની આપ્યો

આ રીતે તે મેધકુમાર પેનાની સ્ત્રીઓ માથે માનતાન અને વિનમ્રતા રહે છે તથા અનુભવોએ સર્વ પ્રકારના સુખો ખાનદાની ભોગવે છે

તે સમયે એકવાર ગામેગામ પગપાળા ફરતા, અને સુખે વિહરતા વિહરતા અમણુ ભગવાન મહાવીર, રાજગૃહ નગરના ગુણસિન^{૩૧} ચૈત્યમાં આવી ઊતર્યા

ભગવાન મહાવીર આવ્યાની વાત ફેલાતા જ લેખિના ટાંજેટાળા તેમના દર્શન માટે જવા લેવાયા અને અનેક ઉમો ૩૨ ઉમપુત્રો, ભોજો ૩૩, ભોજપુત્રો, રાજ યો ૩૪ દુનિયો પ્રાહણો, ભટ્ટો, મોદ્યો, પ્રચારસ્તારો ૩૫ મહાકીઓ, ૩૬ લેખકીઓ ૩૭ તથા બીજા રાજાઓ, ૩૮ દુનિયો ૩૯

તવચરો ૪૦ માઃ મિત્રો, ૪૧ દૌરુખિઃ, ૪૨ ઇન્દ્રો, ૪૩ યેદીઓ, ૪૪
સેનાપતિઓ, આર્યવાટો વગેરે આપ ૪૫ તેમજ અનાધ ૪૬
લોકો મહારીઃ સ્વામીને ઉતારે તેમના દર્શન માટે આપી
પહોંચ્યા તે વખતે રાજગૃહના તરબોટાઓમાં ત્રણ રસ્તાઓમાં
ચાર રસ્તાઓમાં, ચત્વરામાં, ચોકોમાં તથા ગેરીએગેરીએ
જ્યાં જુઓ ત્યાં, અમણ્ણભગવાન મહાવીર આવ્યાની વાત
ચાલી રહી છે અને લોકોની મે ની મર્વા જામી છે

મેઘદુમારે પોતાના વિનાસગૃહમાંથી લોકોની એ મેલી
જોઈને પોતાના કચ્છીને પૂછ્યું —

“ આજે રાજગૃહમાં એવું શું થયું છે જેથી લોકોના
ટાંજોટાળા બહારના ઉપવન તરફ તોડદોડી કરી રહ્યા છે ?
આજે નગરમાં ધંદનો ઝંદનો, રંદનો, શિવનો, વૈશ્રમણ્ણનો,
નાગનો, યજ્ઞનો, જૂતનો, નદીનો, તળાવનો, વૃક્ષનો, ચૈત્યનો
કે પર્વતનો ઉત્સવ છે માઁર્ષ ઉદ્ધાનયાત્રા છે કે ગિરિયાના છે ? ”

તપામ કરીને કચ્છીએ મેઘદુમારને કહ્યું —

“ આજે રાજગૃહનગરની બહાર અમણ્ણભગવાન મહાવીર
પધાર્યા છે તેથી એમના દર્શન કરવા ઉત્સુક થયેલા લોકોની
આમ મેદની જામી છે ’

આ મમાચાર સાંભળી મેઘદુમાર પણ તેમના દર્શન
માટે ઉત્સુક થયો અને પોતાનો ચાર ઘટાવળો અશ્વરથ
તૈયાર કરાવી ભગવાન મહાવીર જ્યાં જિતયાં હતા તે તરફ
ત્વરાથી જવા લાગ્યો

ગય જ્યારે ગુણશિલ પટોન્નો ત્યારે દૂરથી તેણે
શિવપદ ઉપર બેઠેલા ભગવાન મહારીરને જોયા તેમ-
ને જોતાંજ તે રથ ઉપરથી જિતગી પડ્યો અને પોતાના મર્વા

રૂઝવિતો-ખૂબ જન, મુકુલ જો ! અને ચાલુ-ઉત્તરી
નાખ્યા તારા બા પગે પરીતની જે ઉત્તરસમુદ્ર કરીને, બને દાથ
તેની વિભાવર્ધ માની એમ પ્રતાપ સુધે તે બગચા મદા-
સીરની પામે જઈ પગે-ચોલ તથા તેમની રૂની પણ પ્રભિજ્ઞા
કરીને વદન તથા નમસ્કાર કર્યા બાદ તેમની સામે દાથ
જોડેને બેગે રમખાંડવર ન મદાવીએ ત્યાં આવે... મેરુકુમાર
ને અને શોનાઓની મેળી સનાન ઉદેશને આ પ્રમાણે
વિવિધ પ્રમત્તા ધર્મ ૪૭ કવો -

“હરિન મર્ધ પદ્મ ઉપાયે જસ ત્યાધિ અને મુનુથી
ગદિન થઈ રાત્રુ નથી મારે કલ્યાણને ઇન્જાસ મનુષ્યે જસ
પણ પ્રમાદ ન કરે જાથી યેગ્યે-ચતુ ગમલ નથી એમ
અવધ્ય જ નુર પ્રના, અમયમગીવ અને દિગક તોમે
કરી ગિતે રંગલ મેળી રીકે !

જે માનુષ્યે દુષ્ટદિધી પાપમર્મ કરી પન પેલ કરે
ઉ તેઓ વેરમુખ થઈને તરંગે માર્ગે જાય છે

ચોર જેમ જેને જ કરે-ત દિમૂગમા પકડઈ જાય છે
તેમ પાપ તી મનુષ્ય જેને કરે-ત કર્મોમા જ બધાય છે આ
લોક અને પગેલકમા સમસ્ત જગ પાપ કરીને પીડાય છે
કમ્પ કે કરે-ત મોત-ત સિવાય હજી નથી

જોતાને કે પરો મારે જે માણસ પાપમર્મ કરે છે
તેના કળ તેને એન્ધાને જ બોગવવા પડે છે તે વખતે
બધુઓ બધુતા સજવી રમ્યા નથી

મોહર... થયેલો પ્રાપ્તી જોવેલી ખગી રત્નુ પણ અવ-
ગમી ધનાદિમા અસકલ થાય છે પરંતુ તે પ્રમત માણસ
પાપમર્મના ફોલમાથી ધનાદિ વડે બગી રમ્તો નથી

સુતેનાઓની વચ્ચે પણ ભગતા રહેતું આશુપ્રસ
પડિતે સુતેનાઓનો વિશ્વાસ ન કરવો જાગ નિર્દય છે અને
શરીર અમળ છે માટે અપ્રમત્ત રહીને મદાયગણ કરતું

બધા સાગા ધ્યાનમાં આવ્યેતીથી રહતું મયમનો લાભ
થતો હોય ત્યાં સુધીજ ઉવિનને પાપનું જ્યાગે તે અમયમનું
કારણ થાય ત્યારે તેનો નાશ કરવો

મારી રીતે કેળવેનો તેમજ બખ્તવાગો ગોડો જેમ
રણક્ષેત્રમાં પાડો હડતો નથી તેમ સ્વ-જદ ગેકનારો મનુષ્ય જ
નિર્વાણમાર્ગથી પાડો હડતો નથી

રાશ્વતનાદી વદ છે કે જે પહેના સમજતો નથી તે
પાછી પણ મમજ રાતા નથી શિથિન માણમ કાગે કરીને
રાગીરનો બેઠ થના અને આયુષ્ય તૂટના પસ્તાય છે

૧૦૬ મ'જમાં જ વિવેકને પાછી રાત્રું નથી માટે
ગમત થાઓ ! જામનાઓ ડોરી ગે ! ત્યાં મમાગનું ન્વ પ
મમજ, મમભાન કેળવી, અમયમથી આત્માનું રક્ષણ કરતા
અપ્રમત્તપણે વિચરો

મોહ છૂતવા પ્રયાત્ન કરનારને વચ્ચે વચ્ચે ધણા પાશો
આવે છે માટે તેમાં ન રમાતા મારધાતાથી અલેપનાવે
પ્રવૃત્તિ કરવી

તન્યાવનાશ તે પાગો તરફ મનને જતું ગેકતું, ક્રોધને
અક્રુધમાં રાખવો, માન દૂર કરવું માયાનું મેવન ન કરવું
અને મોહનો ત્યાગ કરવો

ભગવાનનો આ પ્રમગ્નો ઉપદેશ માબળીને મેધકુમાર
ધણે પ્રમન થયો, મતો ૧ પામ્યો અને જાગે પોતાનું અતઃ
જિધરી ગયું હોય તેની પ્રમતા અનુભવવા વાઓ ને ફરીફરી

ધર્મકથાઓ

ભગવાન મહાવીરને નમ્યા અને તેમની ઉપાસના કરેના આ પ્રમાણે બોલ્યો —

“ હે ભગવાન ! તમારુ કથન મને ગમ્યુ છે, તેમાં રચિ થઈ છે, વિશ્વાસ થયો છે, અને તે પ્રમાણે પુરુષાર્થપૂર્વક પ્રયત્ન કરીને હું બધનપુત્ર સાથે એમ ઇન્દુ હુ હે ભગવાન ! તમે જે કહ્યું છે તે ખરેખરું જ કહ્યુ છે હે દેવાનુપ્રિય ! હું મારા માતૃપિતાની સમતિ લઈ આવુ અને પછી તમારા સહવાસમા રહી તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તું ”

ભગવાને જવાબ આપ્યો, “ હે દેવાનુપ્રિય ! તને શુભ થાય તેમ કર અને પ્રતિનિધ ન કર. ”

આ પ્રમાણે વાતચીત કર્યા પછી મેઘકુમાર રથમા બેસીને પોતાને આવાસે ઉતારવળા ઉતારવળા આવ્યો, ત્યાં પોતાના માતૃપિતાને નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો —

“ હે માતૃપિતા ! આજે ભગવાન મહાવીર પામે જઈને તેમનો ઉપદેશ સાંભળી આવ્યો તે મને ખૂબ ગમ્યો છે. ”

માતૃપિતા તે વાત સાંભળી ધણા ખુશ થયા અને બોલ્યા —

હુ તો ધન્ય છે, મપૂણ્ય છે કૃતાર્થ છે, ચતુર છે, જેથી તે ભગવાન મહાવીરનો ધર્મ સાંભળ્યો અને તેમાં શ્રદ્ધા કરી. ”

પછી મેઘકુમારે કહ્યું — હે માતૃપિતા ! મને ભગવાન મહાવીરના ઉપદેશ પ્રમાણે વતવાની અને તેમના સહવાસમા રહેવાની પ્રબળ ઇચ્છા છે તો હું તમારી અનુમતિથી તેમ કહેવા ઇન્દુ હુ. ”

કાઈવાર નહિ સાંભળેનુ એવુ આ વચન સાંભળતા જ

૧-૫૭ જાઓ કથા

ધારિણીમાતા મૂર્છિત થઈને જમીન ઉપર ટળી પડી તથા તેનું શરીર પગસેવાથી રેમઝેળ થઈ ગયું. અનેક પ્રકાગ્ના શીતોપચારોથી થોડી વારમા મૂર્જા વળતા જ તે રોતી રોતી, શોક ઠગતી અંત વિનાષ કરતી બોલી —

“હે જામા ! તું મારો એકનો એક વહાનો પુત્ર છે, મારા વિશ્વાસનું સ્થાન છે, અને ઘરમા રતન જેવો છે હે જામા ! તારો વિયોગ એક ક્ષણવાગ પણ મહાન દરવો એ માટે મારે મુશ્કેલ વાત છે હે જામા ! મારે મારા તરફ નજર કરીને અમે બંને છુટીએ ત્યાં મુઘી એવું કાર્ક કરવાની મરજી ઠોડી દઈ વિપુલ એવા માનુસિક કામબોગોને યથેચ્છ ભોગવ્યા કર અમારું અવસાન થયા બાદ જ્યારે તું પરિપક્વ વયનો થાય અને તારો વયવેનો સારી રીતે વધ્યો હોય ત્યારે સવધા નિરપેક્ષ બનીને તું અમણુલમચા ! મહાની પામે મુ. થઈ અનગારિતાનો સ્વીકાર કરજે ”

મેઘકુમાર બોલ્યો — “હે માતૃપિતા ! તમે જે કહ્યું છે તે બગમર છે પણ મનુષ્યનો હે પાણીના પરપોટાની જેમ અધ્રુવ છે, વીજળીના અમમારાની જેમ અશાશ્વત છે, દર્ભની અણી ઉપર રહેના પાણીના બિંદુની જેમ સઃ અનિયત છે અનેક ઉપચારોથી રેરાયેનો છે, ક્રોધ વગેરે અનેક વિમર્ગે પામનારો છે, અતે નાશવત છે તથા પહેના કે પા. તેો અવસ્થા છોડવાનો જ છે આપણા બધામાથી પડેયુ કોણ જગે આ પછી મણ જગે તેની પણ કોઈને બગરાથી માટે હે માતૃપિતા ! તમે અનુમતિ આપો તો મોજના મનુષ્યબવને માર્થક દરવા હું પ્રયત્નશીલ થાઉં

“તમે વળી જે કહ્યું કે અમારા છવતા મુઘી તું આ

માનુષિ કામનોએને જ ભોગવ, તે હ માનાપિના । તે કામનોએ
પણ અશુચિ, અચાચન, ધૂભાગ, અધ્રુવ અનિયત, નાચવત
તથા પટેના કે પછી અવરય ત્યાજ્ય છે

“તમાગ મનમા વગી એમ ઠે કે આપણી પામે માત
પેની આને નેટની વિપુલ ભોમમામમી તેમ જ ધનસ પત્તિ છે
પરંતુ તમે નથી જાણતા કે તે ધન પણ નાચવત છે તેમજ
તેને હરધડી અમિ ચોર રાજ અને દાખાનો ભય રહેનો
છે, તેમજ ખેસા કે પછી તે અવગ્ય ત્યાજ્ય છે વગી
પડના હ જાણે કે તે જશે ને પણ કટી વધતું નથી ’

આ માણગી મેધકુમારના માતપિતાએ નિશ્ચય કર્યો કે
લાનચથી આ દીકરો ફેરવાય તેમ નથી, માટે તેને થોડો ભય
ખતાવવો જોઈએ એમ ધારી તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા —

“હે જાણા ! તને ખબર નથી કે ભગવાનના પ્રવચન
પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવી એ યોગના ચલા આવશ્ય જેતુ છે બેગા
એ તો વેળુના કાનિયા છે ધમી આવળી ગમાના પૂરમા
સામે વહેણે તરવાનુ છે, અને ખાતની ધારે ચાલવા જેતુ છે.
હે જાણા ! ત્યા લખુચક ખાવાનુ છે અને કાળ્યાનુચા કપડા
પહેરવાના છે અરખમા મમાણમા ખડેરમા, કે મા, કે
એવાજ કાઈ બીજા બાધ્યાનુચા માનમા રહેવાનુ છે દા/
અને તડકો મહેવાના છે શૂખ અને તરમ વેવાના છે,
વાન પિત્ત જન કંઈના વિમરેથી થમેય અનેક રોગોને સમજાવે
સહેવાના છે આદાર માટે પણ ઘેરઘેર લખીને બિદા
મામવાની છે અને વધુધટયુ માગી લાવી એવાર ખાવાનુ
છે તું તો રાજકુમાર છે સુખમા જીવેયો છે, તાગથી આ
ખધુ થી રીતે સદન થશે ? ’

૧-૫મી જાણી કથો

માતપિતાએ દેખાડેલા બધા માંબાળીને મેઘકુમારે ગભીરતાથી જવાબ આપ્યો. “હે માતપિતા! તમે કહ્યું તે બરાબર છે પણ એ ક્ષય તો કાપરને માટે છે જે આ લોકમાં આમણ છે અને જેને પરોક્ષની દરકાર થી તે એવા બેયોથી હતાશ ચર્ચ પોતાના નિશ્ચયનો ત્યાગ કરે. પણ જે ભગવાનના પ્રવચનમાં શ્રદ્ધાસુખ, વિશ્વાસસુખ અને આદર-શુદ્ધિવાળો છે, તેવો સ્થિર, નિશ્ચિત અને પ્રયત્નશીલ પુરુષ એવા બેયોથી જરાપણ ન ડરતા અને તેવી કુશ્કર વસ્તુ પણ આપ્ય કરી શકે છે માટે હે માતપિતા! તમે અને અશક્તિ હૃદયે શ્રમણભગવાન મહાવીર પામે જઈ પ્રવચન લેવાની અનુમતિ આપો.”

માતપિતાએ આટલાટલું મમળન્યા છતાં ત્યારે મેઘકુમાર પોતાના હૃ મહત્ત્વથી ન ચલ્યો ત્યારે છેવટે તેમણે તેને એમ જણાવ્યું, “હું પુત્ર! બીજા તો કાંઈ નહિ પણ અમે તારી એક દિવમની રાજ્યશ્રી નજરે જોઈ લેવા ઇચ્છીએ છીએ.”

મેઘકુમારે માતપિતાની તે આગમનો સ્વીકાર કર્યો. રાજાએ તરતજ રાજ્યાભિષેક માટે જોઈતી સામગ્રી-જેવી કે બધા પ્રકારના પાણીથી ભરેલા કાશો, બધા પ્રકારની માગી, પુષ્પ, ગંધ, માન્ય, ઔષધિ અને સરમવ વગેરે પદાર્થો-એકઠી કરવા માઠી તથા મર્વ પ્રારની તૈયારી પૂરી થઈ રહેતા દેવી ધારિણી વગેરે મહારાણીઓ, અમાત્યો, ગણનાયકો, હડનાયકો, વેપારીઓ અને અન્ય પ્રજાજનોની સાથે મળીને રાજા શ્રેણિકે કુકુલિના નાલ વચ્ચે મોગી ધામવૃમથી મેઘકુમારનો રાજ્યાભિષેક કર્યો.

ਪਾਤੀ ਅਸਤਰਾਸਤਰਾ ਮਾਲਾ ਮਹਿਤ ਪੁਸਤਕ ਅਭਿਨਵੀ ਕੰਧ
 ਦੇ 'ਹੁੰ ਨਹ' ਨਾਮੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਸਾਂ' ਲਾਗੇ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਜੇ
 ਨਾਇ ਸਿਰਾ।। ਉਂ ਨਾਮਾ। ਨੇ ਹੁੰਨ ਅਨ ਵਿਚਾਰੇਲਾਅ।
 ਸੀਮਾ ਕਰ ਨਾਮਾ ਅਮਰਾ ਨਾਮੁ ਅਧਿਕਾਰ ਅਮਰਾਨੇ ਸਾਮ
 ਅਰੇਨ ਸਿ।। ਸਾਨਾ ਕਰਨਾ ਸਦ ਅ ਅਭਿਨਵੀ ਪਾਤੀ ਦਸਾਰਾਮੀ
 ੧੫੫੧੭ ਸੰ ੧੧ ਪਾਤੀ ਦਸਾਰਾ

ત્યારબાદ સુરત ટ્રેનિંગ તથા માગિંગીએ નેપકુમારને ૫૭૫ -
૬ નંબરો અને નવે સુ આપીએ ? ત્યાં તરબતી
મી. ૫૩૫. છે ?

શુભ પેપકુમાર બેન્સા - હે અત્થિયા ! મને
કૃતિદાપદ્મશીષક શ્રી મન્નેદરજી અને પાત્ર શ્રી લે. અંગુલો
મંગાડી આપો અને આશા કેટલી કાપવાન માટે શ્રેષ્ઠ કરવવ
(૧૧મ) ૧ બોધાવો

ગાન પશ્ચિમે તુલના ધીર દર્શી 'મા' આપીને રત્નદરજી
તથા પાલ મગારી આપ્યાં એ ર દાનમન જોવાની મ ગામ્બેલ
દાનમ નાદીધોઈ ગુરુ પચ્ચ પાંડી 'આપની રી
આપ્ય હઈ એમ રૂદના ગાન અભિક પાલે દુન્ય થયેલ

રાજા એજિપ્તે તા. મુસમી અને મરુહ પાણીથી દાવ
પગ લેઈ, મો. ૧ આ. ૩ રા. ૧ પા. ૭ કપ નાખી મેવકમાસ્ત્ર
અમરોને બાળે તેથી રીને કસ કાપવાનું કયું.

મેષક્રમાર્ણ સગી તરીકેનું આ લે ફે રચન ૭ જ્યેમ
સમજીને તેડી માનાએ ચેતા પેતા તકેશ પાણી માનરતિથી
લઈ લીધા અને તેમને રુઝથી પાણીથી ઘીઈ ઘેરથી ૧ મહનમાં
રંગોળી, ઘાગા કપામા બાંધી રનના ઘનક્રમા બાંધે કરી

એક પેગીમા મુખ્ય અને તે પેગી મેઠકુમારની હમેશની
ચાંગીરી માટે પોતાના જોશિયા નીચે રાખી

ત્યારનાં મેઠકુમાર સ્નાન કરી નામિકાના નિશ્ચામથી
પણુ બિડી જાય તેણે હસનનણ વચ્ચે તેમજ ચોખ્ખા આબૂરણો
પહેરી, શિમિકામાં બેઠી, માનપિતા કુટુંબ અને પુરજનોના
મમુદાય સાથે ભગવાન મહાવીર જ્યાં હતા તે ગુણગિય
ચેત્ય તરફ જવા નીકળ્યો ગસ્તામા માગધો વગેરેએ જય
જયનાર શબ્દો માથે તેને નીચે પ્રમાણે આશીર્વાદ આપ્યો -

“ નહિ જિતાયેની ઇદ્રિયોને ઝૂતજે, યમણુધર્મને
પાળજે વૈયંઝી કંઈ બાવીને તપથી રાગદ્વેષમ્ મનને
હણજે ઉત્તમ શુભધ્યાનથી આઠ કર્મોને મમળી નાખજે,
નિર્ભય રીતે વિદ્યોની મેનાનો નાશ કરજે તારા માર્ગમા
વિઘ્ન ન આવે ”

ગુણગિય ચેત્યમા પહોંચ્યા બા. રાજરાણી મેઠકુમારને
આગળ કરી ભગવાન મહાવીર પામે આવ્યા, તથા તેમની
તથુવાર પ્ર સિણા કરી વડન અને નમસ્કાર સૂઈ બોલ્યા -

“ હ દેવાનુપ્રિય ! આ મેઠકુમાર અમારો એકનો એક
પુત્ર છે, અમારા પ્રાણ સમો છે, તથા અમારે માટે ઉગમના
પુષ્પ સમો દુર્લભ છે હ દેવાનુપ્રિય ! જેમ ઉત્પલ પદ્મ અને
કુમ્ભ પકમા યાય છે અને પાણીમા વધે છે પણ પડની
રજથી કે પાણીના જિંદુથી લેપાતા નથી તેમ કામોમા થયેનો
અને ભોગોમા વધેનો આ મેઠકુમાર આપનું પ્રવચન
સાંભળીને હવે કામ અને ભોગરમથી ખરડવા ઇચ્છતો નથી
સસાગના લસથી તેને ઉલ્લેગ થયો છે જન્મ જન્મ અને
મગ્નથી તે ભય પામ્યો છે અને આપ દેવાનુપ્રિયની પામે

ધર્મકથાઓ

રહી, હું માર્ગ પર રોગી તે બળગારિયા લેણ હ- , હે ?
દેસનુપ્રિય ! બને આપને તેની શિશ્યજીડાઈ અપાએ છોએ
તે આપ મરીમશે '

મેપકુમ્મના માતપિન્દાએ આમ કહ્યા પછી મમજ-
ભગવાન મદ્ધરીરે તે જાનૌં છાગી રીરે રીમર ર્યો

ત્યાગ્યાદ મેપકુમ્મરે ભગવાન મદ્ધરી ની પામેથી હિંદાન
ખુખુમા નર્તી પેતાની પટેરેલા વસ્ત્રમૂળા ઉતારી નાખ્યા
તે લંતી વખતે મગજથી મર્મને તેની માત્રા બોલી -

" દે નાથ ! તું બન કરતો પગામ કરતો અને આ
મામમા લેણ પણ પ્રમાદન કરીય અને પણ આ મર્મવિનરીએ "

ત્ય રખા, કુમારના માતપિતા ભગવાનો વાંગી
પાળા રેયા

પછી મેપકુમ્મરે જાળી રેણ રેગિને પેતાને દરે
પમજુદિતોય ર્યો અને મમજુભગવાન મદ્ધરીરની તજ
પ્રમાના મર્મવલ્લ અને પ્રખમપૂરક આ પ્રમાણે રુડુ -

' હે ભગવા ! આ સસાર સજા રી રજો છે બહાન
બધી રજો છે, અને જગ તથા મગજથી ચારી રજો છે
જેમ માર્ગ શૂંપતિ પેતાની એકની એક અમૂલ્ય નીમને
બગતા પરમાથી બહાર મગી લે છે તેમ હે ભગવાન ! આ
બગતા સસારમાથી માગ પ્રિય અને હૃદ આત્મા ઉતારવા
હું આપની પામે આ પે હું દેસનુપ્રિય ! હું આપ ની પામે
પ્રનન્તિત મુક અને શિશ્ય મર્મને રહીય તથા આચર
ગોચર ૧૦ વિનય વૈનવિ, ચરણચરણ માત્ર ૫૨ અને
માત્ર ૫૨ રીખીય '

અમલુભગવાન મહાવીરે મેડાગાનુ કંઈ માનગીને તેને જાનેજ પ્રનજ્યા આપીને કંઈ -“ હું દેવાનુપ્રિય ! રામમથી આનુ, બેમનુ, ખાનુ, બેનુ અને મન પ્રાણ, જૂત, શ્રવ તથા મત્તે માથે મયમથી વર્તનુ આ વિષયમા લેવ પળ પ્રમાણ ન કરવો ”

મેઘકુમારે ભગવાન મહાવીરને ઉત્તર સાગી ગીને માનજો અને સ્વીકાર્યો હવે તે મર્વન મયમથી રહે છે

પ્રણયિન ચૈત્યમા ભગવાન મહાવીર મોટા મમુદાય માથે ઠાપ્યા હતા તેથી ત્યાં અનેક અમલોની બેઠા હતી તેમા મેઘકુમારની બેઠા માથા ઉપર, છેક ઝાપા પામે હતી ત્યાં ઘડને, બેઠકમાથા ઠાપીને વાચન માટે, પ્રશ્નો પૂછવા માટે, સૂત્રો ગણવા માટે, ધર્મના વિચાર માટે અને લઘુકા તથા શૈલ માટે અમલુનિગ્રથો વારંવાર આવળ કરતા હતા તે વખતે અમલુમા મેઘકુમારને તેમના પગ કે લાથની ઠેમેલાગતી તથા તેમના પગની ધૂળથી તેની બેઠક ભરાઈ જતી રાત્રે પણ તેમજ આનનુ દોવાથી તેને લાલ પલ નિદ્રા આવી નહિ તેથી તેને આ પ્રમાણે વિચાર આવ્યો —

“ હું રાજપુત છું ત્યારે હું ગજબુવનમા હોત ત્યારે આ જ અમલો મારો આગ કરતા, સંકાર કરતા, સંભાન કરતા અને મને મારી રીતે બોલાવતા પણ ત્યારથી હું મુજ થયો છું, ત્યારથી આ અમલો મારો આદર કરતા નથી મારી માથે સારી ગીતે બોલતા નથી, એટલું જ નહિ પણ દિવસ 11 માં મારી બેઠક આમળથી આવળ કરી મને જરાપણ અપરાધ દેતા નથી માટે સવાર થતા જ અમલુભગવાન મહાવીરને પૂછાને હું મારે ઘેર ચાલ્યો જઈશ ”

ધર્મઠથાએ.

રહી, મુ- યર્ષ ધર હોડી, તે અનર્થાઃ
દેવાનુપ્રિય િ અમે આપને તેની શિષ્યાઃ
તે આપ સ્વીકરો .

મેઘકુમારના માતપિતાએ આ
જગવાન મહાવીરે ને વાતનો સ્વર્ગી રી
ત્યારના મેઘકુમારે જગવાન મા
ખૂણામાં જઈ પોતાના પટેરેના વર
તે નેતી વખતે ગગનગી યર્ષ . તેની

હે જાણ ! તુ ચલ કરજે, પઃ
કામમાં લેતા પડ પ્રમાન કરીશ. અમે પ
ત્યારનાં કુમારના માતપિતા
પાછા રવા

પછી મેઘકુમારે બાહી રહેના
પચ્છાદિનોય કર્યો અને અમણ્ણ
પ્રતિબા લઈ વદન અને પ્રણામ પૂર્વઃ

‘ હે જગવાન ! આ મસાર સ
બગી રહો કે, અને જરા તથા કે
જેમ કોઈ ગૃહપતિ પોતાની એન્ની
બગતા પરમાથી બહાર કાઢી ને છે
બગતા મમારમાથી માસ પ્રિય અને
હું આપની પાસે આ મો છુ હે દેવા
પ્રવર્જિત મુ- અને શિષ્ય થઈને
ગોચર પઠ વિનય વૈનયિક,
માત્રા ૫૨ શીખીશ

પડી ગયા તું પણ ડિમ્બ યર્ધને નામતો નામતો એડ
 કીચડવાળા તળાવમાં ડળી ગયો જેમ જેમ તું તારા શરીરને
 બહાર દાવવા વધારે ને વધારે પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો તેમ તેમ તું
 તેમાં વધારે ને વધારે ઊંડો જતરવા લાગ્યો એવી અવસ્થામાં
 તારા ક્રેટલાય દિવસો આ-આ ગયા તળાવનું પાણી પણ તારી
 સહ ન પહોંચે તેટલું દૂર ટોવાથી તને પાપી પણ પીવા ન
 મળ્યું એવામાં એડ દિવસ તારા વૈરી હાથીએ તને એ
 અમહાવ મિથિમાં કસાઈ પડેલો નેઈ પોતાના તીક્ષ્ણ તૂંચા
 વડે તારા ઉપર વેગથી હુનો કર્યો જૂએતરસે અવમુઓ યર્ધ
 ગયેનો તું તેના તીક્ષ્ણ પ્રહારોથી ચતલિસ તીવલેના ભોગનીને
 તેના ઉપર વેર લેવાના વિચારો કરનો કરતો મરણ પામ્યો
 હે મૈત્ર ! તે તીવલેના તને યા છે !

“ બીજો જન્મે તું ગંગાને દક્ષિણ કિનારે વિધ્યગિરિની
 તળેલીમાં ફરી ચાર હાથીઓનો રાગ થયો તે જન્મમાં પણ
 તું તેવાજ દામો મત્ત હતો એવાજ એ વિધ્યાટવીમાં ભડકર
 દાવાનગ સંગમતા મવળા વનચર પ્રાણીઓ ભયથી ચારે
 દિશામાં નામવા લાગ્યા તું પણ નામતો નામતો એડ સુગંધિત
 સ્થાને જઈ પહોંચ્યો ત્યાં ગાંધારી તને આગળ જોયેના
 દાવાનગનું અમણ્ય યર્ધ આવ્યું તે ઉપરથી તે વિચાર થયો કે
 જંગમોમાં વાગવાર દર વાગ્યા કરે કે માટે તેવે પ્રસંગે મમ
 આવે તેવું એક સુરલિત મ્થાન તૈયાર કરી ચાલુ નેઈએ
 પડી તે ગંગા નદીના દક્ષિણ કાંઠાના એક યોગ્ય જોટલા
 વિભારવાળા ભાગને ગાંડ, પાન, લાકડા, દાટા, વેન અને
 રૂપા વોરે બાંધી યાત્રીને દાવાનગથી સુરલિત બનાવ્યો
 અને ત્યારપછી તું તે મ્થાનની નજીકમાં ગેંવા લાગ્યો

આ મને વિચાર કરીને તેજે જેમનેમ કરીને તે મરી
પસાર થી અને સાર મતા જે તે ભગવાન મદારીર પાને
જઈ ૧૫ વાર પ્રવિણા મરી, તથા વદન અને નમસ્કાર
કરી તેમની પાસ જોડે.

મેનકુમારની ખિ ૧ આકૃતિથી જ તેના વિચાર કરી જઈ
શ્રમપુભગવાન મદારીરે તેને કયું —

“ હે મેધ ! સાર તને નિ ૧ નથી આવી ૩ શુ ૧ આદ્ય
મોગ સમયને છેડે તારી બેઠક હાથથી, તથા શ્રમજોની ત્યાં
મધને વારવાર આજ્ઞા થતી હાથથી તને હાથ ન આવે તે
નિવાસ્તેમ છે પણ તેથી તાર મૂઝવણને કે ખેદ કરવાનું
કારણ નથી

હું મેધ ! તને તો યા નહિ હાથ પણ હું બરબર
જાણુ છું કે તું આજથી ત્રીજા ભવમા સુમેરુપ્રજ નામે
હાથીઓના મળના અવતારમા વતી/ચ પડતની તને
આગળ રહેતો હતો ત્યાં તારી સાથે તારી અનેક પ્રિય
હાથથીઓ અને નન્યા હતા તેજ મમાતું અત્યંત કંઈપણ
અને કામતોમમા આસક્ત દોષ નિગત તારી પ્રિય હાથથીઓ
સહિત પહોંચેમા હાથીઓમા વનત/ઓમા અને પુષ્કરણીઓમા
અનેક પ્રમારના નિવાઓ કરતો રહ્યો કરતો હતો

“એકવાર જેટ મહિનામા અકસ્માત એક મોગી આંધી
મડી આવી અને મહાવેગથી પાન ફૂકવો શરૂ થયો તેના
અપાળથી તારો પરમ્પર ધર્માર્થ અધર્માર્થને તૂટવા લાગ્યા અને
આખા વનમા ભનકર હાથનગ મળ્યો એ વખતે અધમરથી
ચારે દિશાઓ વ્યાપ્ત થતા તારો ટોળાની બધી હાથથીઓ
અને હાથીઓ ભયથી ચારે દિશામા ધમના તારથી છૂટી

પડી ગયા તુ પણ દિમૂં થઈ નામતો નામતો એક
 દીવડવાળા તળાવમા ની ગયો જેમ જેમ તું તારા ગરીરને
 બહાર કાઢવા વધારે ને વધારે પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો તેમ તેમ તુ
 તેમાં વધારે ને વધારે ડાઘે બિતરવા લાગ્યો એવી અવસ્થામા
 તારા કુળાપ નિવા આ યા ગયા તળાવનું પાણી પણ તારી
 સૂ ન પહોંચે તેટલું દૂર હોવાથી તને પાણી પણ પીવા ન
 મળ્યું. એવામા એક વિસ તારા વૈરી હાથીએ તને એ
 અસહ્ય સ્થિતિમાં દસાઈ પડેનો જોઈ પોતાના તીક્ષ્ણ તૂલનો
 વડે તારા ઉપર વેગથી હાંપો કર્યો જૂમેતરસે અધમઆ થઈ
 ગયેનો તું તેના તીક્ષ્ણ પ્રહારથી ચતુર્દિવસ તીવ્રવેદના બોગવીને
 તેના ઉપર વેર લેવાના વિચારો કરતો કરતો મરણ પામ્યો
 હે મૈવ ! તે તીવ્રવેદના તને યા- ૩

“બીજો જ મે તું ગયાને દિલિષ્ટ દિનારે વિધ્યગિરિની
 તળેલીમા ફરી વાર હાથીઓના રાગ થયો તે જન્મમા પણ
 તુ તેવોજ કામોન્મત્ત હતો એવાર એ વિધ્યવટીમા લગ કર
 દાવાનળ મગગતા સવળા વનચરે પ્રાણીઓ લપથી ચારે
 દિશામા નામવા લાગ્યા તુ પણ નાસતો નાસતો એક સુગંધિત
 સ્થાને જઈ પહોંચ્યો ત્યાં મના ના તને આમળા જોયેના
 દાવાનળનું સ્મરણ થઈ આવ્યું તે ઉપરથી તે વિચાર યો કે
 જ મનોમા વારંવાર દવ લાગ્યા રહે છે માટે તેવે પ્રમદે કામ
 આવે તેવું એક સુગંધિત સ્થાન તૈયાર કરી રાખવું જોઈએ
 પડી તે ગયા નદીના દિલિષ્ટ કાંઠાના એક ચોળન બેઠાના
 વિસ્તારવાળા ભાગને ઝાડ, પાન, લાખાં, કાટા, વેન અને
 રોપા વગેરે બાંધી કાળેને દાવાનળથી સુગંધિત બનાવ્યો
 અને ત્યાંપડી તુ તે સ્થાનની નજીકમા રહેવા લાગ્યો

ધર્મકથાઓ

‘તું ત્યાં ગતો હતો ત્યાં પણ યોગ દિવસ બાદ એક બીજા દાવાનગ મગગી જિતો તે નૈયાર કૌચ મુરહિન ન્યાનમાં નાસી જવાનો તું વિચાર કરતો હતો તટલામાં તે મિહ વાવ વરુ વગેરે અનેક જગતી પ્રાણીઓથી તે આખું ન્યાન ગીચોગીચ ભરાઈ હતું ત્યાં ગયો ત્યારે ઘણી સાકડી જગામાં મદા મુરકેનીથી માં માં ડોના ગડી રાક્યો.

યોગી વાર તેમ જીભ રચા બા તને શરીરે ખજવાળ આવી તે મગડવા તે તારો એક પગ ડાલ્યો ક્યો એમ્લમાં બીડથી હડમેનો ખાઈને એક સસનો તે પગની જગાએ ગળડીને બેમી ગયો ત્યાં તુ તારો પગ પાછો નીચે મૂકવા ગયો ત્યારે તે તે મગનાને નેચો તેને દેખી તાગ ચિનમાં મૈત્રી-ભાવનાનો આનિર્ભાવ થયો અને તને વિચાર આવ્યો કે જો હું મારો પગ નીચે મૂકીશ તો આ મસનો અવગ્રહ હાઈને મરી જશે આમ વિચારી તું તારો પગ એમને એમ ડાલ્યો ગળીનેજ ડાલ્યો ગયો.

“વનનો દાવાનગ અને દિવસ સુધી મગગ્યો તેનો વખત તું પણ ત્રણ પગેજ અખડ ડાલ્યો રતો ત્યારે દાવાનગ ત્યાં ત્યારે બધા પ્રાણીઓ ત્યાંથી આમપાસના જગતમાં ચાલ્યા ગયા. તું પણ ત્યાંની જવાનો વિચાર કરીને નેચો વેગથી પગ ઉપાડવા જાય છે તેવોજ અને દિવસથી તણ પગેજ રહી રહી.”

પૃથ્વી ઉપર

અને તણ

પુન થયો હવે તો તું આત્માનો ધાત કળાગ ભોગવિલાસો
છોડીને મારી પામે શ્રમણ થયો કે તાગમા હવે જન, વીર્ય,
યુગ્યાર્થ, પરક્રમ, અને વિવેક કે તો પડી પડુચોનિમા
પણ આટલો મમનના અને સદનચરિત્ર જતા-યા પછી
આ વખતે અધ્યયન વગેરે પ્રવૃત્તિ અર્થે જ આવના જતા
મમણોની અન્યણુતા જ વાગતી દેમોથી કેમ આવતો બધો
આકુળ થઈ જાય છે ? તને આ દીનતા હવે ગોને ખરી ?”

શ્રમણભગવાન મદ્દારીરે ઢઠેની એ વાત સામગીને
મેઘનું ચિત્ત વળી વધુ પ્રસન્ન બન્યું તથા તેના ચિત્તમાં
વિશેષતઃ પ્રભોવૃત્તિ નીવૃત્તિ અને મમભાવનો આવિર્ભાવ
થયો પોતાના પૂર્વજવની વાત માન્યતા જ તેને ત બધી
વાતનું સ્મરણ થઈ આવ્યું આખમા દાહનુ આન્યા આખા
શરીરે ગુમાવ થયા અને તેના મવેગમા મમણો વધારા થયો
પછી ભગવાન મદ્દારીને રત્ન તથા નમન ગ કળીને તેણે
આ પ્રમાણે કહ્યું -

“હે ભગવાન ! આજ્ઞા નાહીને ૯ માગ આ રહીરને
બધાજ સતશ્રમણોની મેચમા નમર્પા દડ હુ” એમ કહીને
ભગવાન મદ્દારીને ફરીવાર વલ્લ ઢગી આ પ્રમાણે બોલે -

“હે ભગવાન ! શ્રમણોની આશાતનાના દોષમાધા નિવૃત્ત
થયેના મને આપ ફરીવાર દીક્ષા આપો અને ધર્મોપદેશ કરો”

શ્રમણભગવાન મદ્દારીને તેને ફરીવાર દીક્ષા આપી અને
ધર્મોપદેશ કરતા કહ્યું કે “હે દેવનુપ્રિય ! મયમથી આવડુ,
એસડુ, દાનુ, આડુ પીડુ, બોપડુ અને મર્વ પ્રાણુ, જૂન
હવે અને મરવો આવે મયમથી વનવુ”

ધર્મકથાઓ

હવે મેલકુમાર સુમબારવા સ્ટે જે મધ્યમથી વર્તે છે, હમરાયના ગ્યવિસ પામે મામાયિક વગેરે સ્થાપિત અગ્નિનુ અધ્યયન કરે છે ઉપ મધ્યમ તથા તપથી મન, વચન અને કાયાને પોતામાં વચનની કરે, દિવમે મૂર્ધાગિનુજ આતાપના જુમિમા કીને રદીને તથા રાત્રીએ જા વિના તીથસને બેઠીને ખ્યાન કરે છે અને આમ કીડે હીડે ગદસુ રામ કોપ મોદ સોજ વનેગેના સરમરોનો નાચ કરે-અ ઉપ પ્રવત કરે છે તથા ચેતાનું તપમય અનિમ છવઃ ૧ મઘઃ ૧ મલ્લીની અનુમતિથી રાજગૃહના વિષુ (પર્વત) ઉપર વિનાવે છે

હ ૧ જુઃ ૧ અમલુમઘઃ ૧ મલ્લીની આ પ્રમાણે ગિયને મમલવચની પદતિ આપજુને બતાવી છે એ હું તને રૂં ૫" એમ આપું સુધમાં બોલ્ય

૨

બે માથે પાધ્યા

[સ્વાકૃષ્ટ]

શ્રી મહાભગવાન મહાવીરે કહ્યો નાયાધમ્મકહાના પ્રથમ
અધ્યયનો અર્થ જણ્યો તે હવે તેના ખીજ
અધ્યયનનો શો અર્થ દર્શો છે તે જણાવો એમ આચાર્ય શુભે
પોતાના ગુરુ આચાર્ય સુધર્માને કહ્યું

આચાર્ય સુધર્મા બોલ્યા —

“ રાજગૃહમાં શ્રેણિક નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે
નગરની બહાર ગુણસિન નામે કૈલ્ય હતું તેની પાસે ઉજ્જડ
થઈ ગયેલું એક મોટું ઉદ્યાન હતું એમાં પડી ગયેલા અનેક
જૂના દેવળોના ખડેરા હતા તેમાં અરેક હિંસ્ર જાનવરોના
રહેઠાણુવાળા અનેક જાનની ગીચ જાડીઓ ટેરેટેર ઝાંગેલી હતી
તેની વચ્ચેવચ્ચે એક જૂનો ભાંગેલો કૂવો હતો અને તેની પાસે
જ એક મોટો માણુમકન્છર હતો તે અદરથી પોતો, બહા-
રથી વિસ્તારવાળો તથા અનેક પ્રજાગ્ની વેલીઓ ધામ અને
દૂધાથી ઘેરાયેલો હતો.

તે નગરમાં વેપારીઓમાં એજ, અગરે વર્ષોનો મુનાહમર અને બનરના નામ જેવો ધન્ય નામે એક સાર્થવાદ રહેતો હતો તેને બદા નામે બાર્યા હતી પણ મતતિ । હતી બાર્યા ધરમાં માત્ર એ બે જણ જ રહેતા હતા તેમને પચડ નામે એક દખ્ખાવો બાગડો રમાડવામાં કુચળ અને હાપુષ્ટ નોખર હતો

તે જ નગરમાં વિજય નામનો ચક્રાળ જેવો નિર્દય બધાર રિયામધાની અને લુતારી ચોર રહેતો હતો તે ગીધતી પોં માસનો ના જમિપેઠે સવબક્ષી, અને પાણીપેઠે મર્ચાદી હતો તીથસ્થાના લુટતા પણ તે અચકાતો નહિ

તે વિજયચોર ચોરી માટે નગરની બહાર અને અદર દામેદમ કર્યો કરતો જેવોમાં પરબોમાં ઉજાડ ધરેમાં અને વેપાઓને ત્યાં તે વારવાર રખણ કરતો કોઈનો ઘર હોય, ઉભવ દાય પર્વનો દિવસ હોય, જમણવાર હોય, તિથિઓની ઉગ્ગણી દોય, કે ધણા દારડિયા એમાં મળ્યા દોય એની જગ્યાઓ તે ગ્રાખ્યા જ કરતો તથા ગામ બહારના બગીચા, ઉધાનો વાવો, પુષ્કરણીઓ, જમણો, બાગેના ફૂવા અને રમણાનોમાં પણ તે બક્ષતી શામમાં બખ્યા કરતો

બાગોમાંથીને ધન અને વૈભવ અજાક દોવા છતાં પાડળ મોઢ જ પાળી મૂકનાર ન દોવાનું અત્યત કુખ હતું પુત્ર વિના મરતા પોતાની જી અવગતિ યશે તે ચિતામાં જ તે હમેશા મરક રહેતા

“ધાવનાં બોગામાં રમતા અને દાલુંકાતુ બોવતાં બાગડોનાં માયાઓને ધન્ય છે, તેમનો જ મ સફળ છે હું એની જ અધન્ય છું અપુણ્ય છું માર વાઝિયામેણુ રો દગે?”

૨-એ માથે બાધ્યા

“નાગ, બૂત, યક્ષ, દંડ, મંદ, રદ્ર, સવ, અને વૈશ્રમણ્ય
વગેરેના યાગ કરુ, તેમની માનતા માનુ અને ગમે તેવી
આકરી બાધા ગણુ, પણ આ મહેલ તો ટાળુ જ” એવો
રોગણીએ દ/ સક પ કર્યો રોડ પણ તેમા સમત થયા

ત્યારમાદ બન્ન માર્થવાટીએ વિવિધ પ્રમાનુ નૈવેદ્ય
તૈયાર કરાવ્યુ, ભારે પૂજાપો મગાવ્યો, અને પુષ્કરણીએ
હિમલ્લીમા આવવા મગામબધીમા જોનરા ફેર-યા વખતસર
મો બેગા ઘઈને પુષ્કરણીએ ગયા ભદ્ર સાથવાહીએ નાહી
ધોઈને બીને કપડે નૈવેદ્ય, પૂજાપો, અને પુષ્કરણીના ફૂલ વડે
નાગ વગેરેની પ્રતિમાઓની પૂજા કરી અને પગે પડી માનતા
માની - ‘હે દેવો ! જો મને પુત્ર ૪ પુત્રી થશે તો ૧૦ મા
મતી ચૌશ્વ, આઠમ, અમામ અને પૂનમેડે હું તમારો યાગ
કરીશ

મમર જતા બાનો ૧૩ પૂરા થયો અને તેણે એક
મુંદર પુત્રને જ મ આપ્યો પુત્રજન્મથી ખુશી ઘઈને તેણે
માનેલી માનતા પ્રમાણે મર્વ પ્રમારના યાગો કર્યા, ઘન દીધા
તથા અક્ષયનિધિમા ખૂન વધારે કર્યો

દેવનો દીધેનો હોવાથી રોગણીએ પોતાના પુત્રનું
નામ દેવન્ત પાડ્યુ રોગણીએ હવે દેવન્ત પચકને સોંપ્યો
તે તેને કહે તેડી મ્યા કરતો અને નાના છો-રાગેમરી માથે
રમતો એમ્વાર તે તેડી પચક રાજમાગ ઉપર આ-યો
ત્યા દેવન્તને જવરઅવર વિનાના એકાત ભાગમા બેમ્પડીને
પોતે ખીજા છોકરા માવે રમતે વગમ્યો પચકનું ધ્યાન
રમનમા હતુ એવામા ભાગ શોધતો વિજયચોર ત્યા આવી
પટામ્યો ધરેણુથી મળે-ગ દેવન્તને એ-નો જોતા જ તેને

કાળે લઈ, જેમથી નાજી તે ઝપાટાનધ પેલા ઉજ્જડ ઉઘા-
નમાના દૂવા પાસે આવી પહોંચે

ત્યા આની દેવદત્તના સર્વ ધરેણા ઉતારી નઈ તેને
મારી નાખી, તેના સમને તેણે તે દૂવામા ફેંકી દીધુ અને
પોતે માણુમકચ્છની ઝાડીમા બસાઈ ગયો

પથક થોડી વારમા ચેતો ચેતો અને ચીમો નાખતો
ઘેર આવી કહેવા લાગ્યો -

“હે સ્વમી ! હું દેવદત્તને રમાડવા લઈ ગયેયો પણ તે
એકાએક ગૂમ થયો છે, અને ઘણી તપાસ કરવા છતાં
મળતો નથી ’

પથકનુ કહેવુ માલજવાજ શેઠ મુર્ચ્છિત થઈને જમીન
ઉપર ઢળી પડ્યા થોડીવાર પછી જાગૃત થઈતેમણે દેવદત્તની
ચારેબાર તપાસ કરવા માગી પરંતુ કંચાપ તેના પત્તો ન
લાગ્યો તેથી તે મોગી બેઠ લઈ ખટવાળ પાસે ગયા અને
તેને પોતા ॥ ડોકસની તપાસ કરવાનુ ધારી આજીવ સાથે કહ્યું

ખજાળ પોતાના મૈનિકેને નઈને શેઠ સાથે દેવદત્તની
શોધમા નીકળી પડ્યો ફરતા ફરતા તે પેના જૂતા દૂવા પામે
આ થો તેમા તેલે એક મુકડુ તરણુ જોયુ કાટવાળે તરત તેને
જલાર ક’ગ યુ અને પેઠ માને ધન્યના હાથમા આપ્યુ ત્યારબાદ
તે ત્યાની નોગને પગને આવતો માણુમકચ્છમા આવી પહોંચ્યો-
ત્યા સતાર્ધ રહનો વિજયચોર તેના હાથમા મપાઇયો કાટવાળે
તેની પામેના ધરેણા નઈ લીધા અને “વિજય બાગકેનો ચોર
છે બાગકેનો પાતક છે’ એવો ઉદ્દોષ કરતો કરતો તે તેને
મારીપેડે મારતો મારતો રાજગૃહની વન્ચોવચ થઈ
જેવખાનામા વા થો

ત્યાં તે વિજયચોરને હેડમાં નાખવામાં આવ્યો, તેનું આવાપીવાનું બધું કરવામાં આવી અને નેને મવાર, બપોર અને સાંજ માર મારવાનો હુકમ થયો.

વખત જતા હતા અને ધન્યનો પુનઃસાક વિસાગે પડ્યો અને તેણે પહેલાંની જેમ શાંતિથી રહેવા લાગ્યા.

તેજ અરસામાં ધન્ય માથવાદ રાજના મર્ધ અપરાધમાં આવી ગયો. રાજાએ તેને વિજયચોરની સાથે એકજ હેડમાં બાંધી જે રીતે પૂર્વમાં હુકમ કર્યો.

રોગશીએ ધન્ય મારે જેવમાં મોકલવા સારું વિપુલ અશન, પાન, આદિમ અને શ્વાદિમ તૈયાર કર્યા તેના ભાજનોને ભોજનપિંચામાં ભરી મટોરમુદ્રા કરી પાણીના ઘડા માથે તે બધું ધન્યને આપવા તેણે પથકને જેલખાનામાં મોકલ્યો.

વિજયે ધન્યને કહ્યું ‘ હે દેવાનુપ્રિય ! હું ધણા દિવસનો બૂખ્યો છું તમામ ભોજનમાથી કૃપા કરીને મને ચોક્કસ આપો ”

ધન્યે જવાબ દીધો “ આમાથી જો કંઈ વધરો તો હું કામદા કે કૂતરાને આપી દઈશ અથવા ઢેવડે ઉકરડે દેશવી દઈશ પણ હું પુત્રધાતી વિજય ! તને તો તેમાથી એક ઘણો મધુ આપવાનો નથી ”

ભોજન વગેરેથી પરવાર્યા બાદ ધન્યને ચૌથ તથા સંધુશકાની રાજત ચર્ધ પરતુ તેને વિજયચોર માથે એકજ હેડમાં બાંધીને લાવાથી એકનો ધન્ય પ્રાંથ જઈ શકે તેમ ન હતું તેથી તેણે વિજયચોરને બીંધેને પોતાની સાથે આવવાનું કહ્યું પરતુ વિજયચોરે જ્યાં મુધી તે સેને રોજ આવવાનું આપવાનું કમૂલ ન કરે ત્યાં મુધી બિચારી

ના પાડી ઠેવટે હાજતથી અચત પીચેના શેડે અનથી
તે વાતનો સ્વીકાર કર્યો

તે દિવસથી શેઠ વિજયચોગને પોતાના જોજનમાથી ભાગ
આપે છે અને માધારહિત ચર્ધને વિજયચોર સાથે રહે છે

શેઠ વિજયચોરને ખાવાનું આપે છે એ વાત પથક
પાસેથી જાણી ગેઠાણી ધન્ય ઉપર અલત નાખુશ થયા

થોડા દિવસ માઠ લાગવગ અને પૈસાને બજે શેઠ
જેલખાનામાથી છટ્યા અને આલકારિક સભા (હજમતખાના)
મા જઈ, તળાવે નાની, ચોખ્ખા ચર્ધ વેર આન્યા ત્યા તેમના
માતપિતા અને બહેન વગેરેએ તેમનું પ્રેમથી ધણું સ્વાગત
કર્યું માત્ર બાચોદાણી ઉતસ ચર્ધ એક બાજુ બેસી રહ્યા

શેઠે બાને પૂછ્યું “હે દેવાનુપ્રિયે! માત આવના છતા
તું ઉત્સીન કેમ છે?”

બદ્રા બોલી મારા પુત્રના ધાતક વિજયચોરને તમે
ખવરાવતા તેમી મને ખેડુ લાગ્યું છે”

શેઠે તેનો ખુલાસો કરતા કહ્યું કે હે બદ્રે! મે મિત્ર-
ભાવે ખુશીથી તેને કશુંજ આપ્યું નથી પરંતુ હું અને તે
બંને એકજ હેડમા બધાયેના હોવાને લીધે મારું સ્વાસ્થ્ય
સભાળવાની મરજે તેને ખાવાનું આપવું પડ્યું તે જો
ઊઠવા કમૂલ ન થાય તે મારાથી વધુસમ કરવા પક્ષ ન
જઈ શકાય, એને હું તેને ખાવાનું આપવા કમૂલ ન થયો
હોત તો આજે છવતો પણ પાંગે ન આવી શકત”

આ ખુલાસો સાંભળીને બદ્રાનું મન શાત થયું અને તે
પ્રસન્ન ચર્ધને શેઠ સાથે રહેવા લાગી વખત જતા ત્યા આવેલા
ધર્મધોષ સ્થવિર પાસે ધૂધે લાગધર્મનો સ્વીકાર કર્યો

અને કાળ કરીને તે દેવયોનિમા ગયો ત્યાંથી મહાવિદેહવાસ પામીને તે સિદ્ધ, શુદ્ધ અને મુક્ત થયો

આણીબાણુ બૃષ્મ્યો, તરમ્યો, અને અનેક પ્રકારના માર ખાતો વિજયચોર પણ મરણ પામીને વિવિધ પ્રકારના દુખોથી ઘેરાયેલી યોનિમા ઉત્પત્ત થયો

જો પ્રમાણે હે જ જી! ધર ઝાડીને બિશ્ત્ર થયેના આપણા જે નિર્મથનિર્મથીઓ, વિપુલ મણિ, મોતી, ધન, કનક વગેરેમા સોભાય છે તે બધા વિજયચોરની જેમ અનેક દુખોથી ઘેરાયેલી યોનિમા જન્મીને અસંખ્ય વેદનાઓ સહન કરે છે

વળી હે જ જી! ધન્ય સાર્થવાહે માત્ર શરીરની રક્ષા માટે જ રિજય જેવા પોતાના વિરોધીને પણ પોતાનું ભોજન આપ્યું હતું તે જ પ્રમાણે જ્ઞાન, મર્દન, માય અને અય કારોને સંપૂર્ણ ત્યાગ કરનારા આપણા નિર્મથનિર્મથીઓ આત્માથી વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળા શરીરને, તે જ્ઞાન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર્યનું વાહન છે એમ માનીનેજ તેને ખોરાક આપે છે, વર્ણુ માટે, રૂપ માટે નથી આપતા એવું આચરણ ગણનારા નિર્મથ અને નિર્મથીઓ જ શ્રમણશ્રમણીઓમા તથા આવકનાવિશ્વઓમા આદરને પામે છે અને ક્રમે ક્રમે સંસારના દુખથી પર ધર્મ નિર્વાણપદને પામે છે એમ શ્રમણજગવાન મહાવીરે કહેતું છે, તે હું તને કહું છું ”

સાર -વિજયચોર ધન્યનો કાર્યસાધક હતો તેથીજ તેણે તેને ખવરાવેતું તે પ્રમાણે આ શરીર સયમ, અહિંસા, મત્ય, ત્યાગ અને તપ વગેરેની સાધનામા અનિવાર્ય કારણબૂત છે માટે જ તેને ખવરાવતું ચોખ્ખું છે કેટલાક લોકો સયમ કે અહિંસા વગેરેની દરમિયે રાખ્યા વિના માત્ર એકતા તપથી જ

ધર્મકથાઓ

શરીરને ક્ષીણ કરી નાખે છે, જ્યાંથી બીજા કેટલાક વિનાસની દૃષ્ટિથી શરીરને ખવડાવ્યા જ રહે છે આ બનેલો માર્ગ નિર્વિદ્ય નથી. મધ્યમમાર્ગ એ છે કે સયમાહિના માનવનું કારણભૂત છે એ સિવાય બીજા કંઈ ઉદ્દેશથી શરીરને પોષતું નહિ.

સમુદ્રને પાર કરવાની ઇચ્છવામાં લેખિ જો પોતાની હોડી સાચવે નહિ, કાણાવાળી કે છૂર્કશીર્ષ્ક યવા જે તો તે અધવચેજ ખૂટી જાય તેમ જો લેખિ વિષયકથાવાહિના પ્રયત્ન સમુદ્રને તરવા ઉજમાળ યવા છે તેઓએ પોતાની શરીરરૂપી નૌકાને અવસ્ય માચવવી જોઈએ જો તેઓ તેમ જ કરે અને શરીરને વગરવિચારે ક્ષીણ યવા જે તો તેમની હોડી કારસમુદ્રમાં જ ડૂબી જવાની.

અનન્ય શરીર વિજયચોર જેવું મહાભયકર છે, પરંતુ ધન્ય સાર્થવાહે પોતાના પુત્રધાતક એ ચોરનો પોતાના કાપ માટે ખાવાનું આપીને ઉપયોગ કરી લીધો તેમ સંયમાદિ માટે આ શરીરનો પણ ઉચિત પોષણ આપીને સદુપયોગ કરી લેવો જોઈએ.

આદ્યથી પોખ્યા વિનાનો દેહ સયમનો સાધક યઈ શકતો નથી તેથી સયમની દૃષ્ટિએ જ મુમુક્ષુઓએ શરીર તરફ લક્ષ્ય રાખવું જોઈએ.

જય ચરે જય ચિદ્રે જયમાસે જય સપ ।

જય મુજતો માસતો પાવ કમ્મ ન થવદ્ ॥

૩

બે ઈડા

[અંક ૧]

શ્રી મણુભગવાન મહારીઝે કહેયો નાથાધમ્મદાના
 દ્વિતીય અધ્યયનનો અથ જાણ્યો તો હવે ત્રીજા
 અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે તે જણાવો એમ આપજી શુએ
 ચોતાના ગુરુ આર્થ સુધર્માને કહ્યું
 આર્થ મુરખો બોલ્યા —

“ ચપા નગરીની જહાજ ઈન્દનખુણામાં સુમ્મિભાળ
 નામે ન લનવન જેતું એક ઉઘાન હતું તેની ઉત્તરે એક મોટા
 માનુષકન્થ હતો ત્યાં એક દેવડી બે ઈડા મૂળે, તેમને
 સેવતી રહેતી હતી ઈડા મૂળે જેવડા મોટા, ઊંચ વગરના અને
 શ્વેતવર્ણનાં હતાં.

એ નગરીમાં જિનદત્ત અને સામરદત્ત નામે બે આયવાહ
 રહેતા હતા તે બંનેને એ એક મુન હતો તે બંને પુત્રા
 માયે જન્મેલા માયે ડાહરેલા, માયે જોયા, માયે પગેલા
 અને પરસ્પર અત્યંત અનુગ્રંત હતા એક બીજાની મુઝાને
 સમૂર્ણ રીતે અનુમરતા, અને પરસ્પર મહા કરતા તે બંને
 પોતપોતાના કામમાં અત્યંત પ્રવીણ હતા.

એ વખત તેઓ જને રાજમાન્ય દેવતા મણિનને સાથે લઈને સુમુમિભાગ ઉદ્યાનમાં વિહાર કરવા ગયા ત્યાં ફરતા ફરતા તેઓ માતુમકચ્છ પાસે આવી પહોંચ્યા. તેમના આવવાના અવાજથી પેરી ૨૮ડી ભય અને ત્રાસથી મોગી ચીસો ઠાખતી ત્યાંથી નીકળી ગઈ, અને તેમને તથા પોતાના ઈડાના ધ્યાનને એકીટસે ચકા અને ભયથી જોતી સામેના ઝાડની ઝાળ ઉપર બેરી

પેના બે મિત્રોએ પણ તે માતુમકચ્છમાં દેવડીનાં બે સુદર ઈડા જોયા.

આ બે ઈડા ઘેર લઈ જઈએ તો આપણને રમવાના મેર થશે એમ વિચારી તેમજો પોતાના નોકરોદારા તે બે ઈડા ઉપાડવીને પોતાને ત્યાંની ઉત્તમ ફૂકડીઓના ઈડાની બેગા મુકાન્યા.

આમ એક ઈડુ માગરદત્તને ત્યાં અને બીજુ જિનદત્તને ત્યાં સેવાવા લાગ્યું. ફૂકડીના ઈડાં બેગા રાખે તો ઈડામાંથી મોર થશે કે નહિ તે જોવાને માગરદત્તનો પુત્ર વારંવાર તેને ખખડાવવા લાગ્યો વારંવાર હનાવવા લાગ્યો તથા આમથી તેમ ફેરનીફેરનીને જોવા લાગ્યો આમ ઘણીવાર થવાથી તે ઈડું નિશ્ચય ધઈ ગયું. પોતાના ઈડાને નિશ્ચય ધઈ ગયેલું જોઈ તે ધજો બે પાંચો તથા મન માથે કહેવા લાગ્યો કે આ ઈડામાંથી મોરે મળવાને મોર ન થયો.

આબીજાણુ જિન તે ફૂકડીના ઈડા બેગા રહેલા પોતાના ઈડાને એમાંથી ચોગ્ય સમયે મોર અવરખ થવાનો છે એવી ચોક્કસ ધારણાથી તેને કદી ખખડાવ્યું નહિ, ફેરવ્યું નહિ અને જોયું સરખું પણ નહિ. પરંતુ તેને એમનું એમ રહેવા દીધું કાળે કરીને તે ઈડામાંથી મોરનું બન્યું થયું.

જિનદત્તના પુત્રે પત્ની મયૂરપોષાનેર બોનાવીને કહ્યું
“હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે આ બચ્ચાને ઉઠેગે, મોડું કંઈ
સાચવો અને વૃત્યકળા શીખવો ”

મયૂરપોષાએ તે બચ્ચાને લઈ જઈને મોડું કંઈ અને
તેને વૃત્યકળા શીખરીને પાછું આપ્યું તેને જોડે જિનદત્ત
નો પુત્ર ધણે પ્રમત થયો અને મયૂરપોષાને ઘણું મોડું
પારિતોષિક આપ્યું

હવે તે મોર જિન તત્તે રેર કળા કરીતે શેજ નાગે છે,
ટકુકા ઠગ છે અને ચડકળાવાળા પોતાના પીંજાથી સૌને
પ્રસન્ન કર છે જિનદત્તના પુત્ર પણ તેના વડે લાખેતી
શરતોમા વિજય મેળવે છે

એ પ્રમાણે હે જજી ! જે શ્રમણનિવૃથો અહિંમા, મત્ય,
ત્યાગ, પ્રાણચર્ય અને અપરિગ્રહ વગેરે મયમોની બાબતમા
સાગરદત્તના પુત્રની જેમ ચક્રાશીલ રહે છે, તેમનું બગવર
આચરણ ન કરતા તેમના ફળ વિશે વિચાર કર્યા કરે છે,
પક્ષાપક્ષી મારે છે કે કલમલ કરીને ભારે ધમસાણ મચાવે
છે તે ભિમુઓ અને ભિમુણીઓ માગરદત્તના પુત્રની જેમ
પન્નાય છે અને એવડે વડગાળમા તે કલગાટમાજ પોતાનું
જીવન પૂરું કર છે

પરવુ હે જજી ! જે શ્રમણો અને શ્રમણીઓ જિનદત્તના
પુત્રની જેમ અહિંમા, મત્ય ત્યાગ, પ્રાણચર્ય અને અપરિગ્રહ
વગેરે સયમોની બાબતમા ચક્રાશીલ ન રહેતા તેમનું
અસકલમાવે આચરણ કર્યા કરે છે તેમને વિશે વગા વિચાર
કે પક્ષાપક્ષી માણતા નથી કે કલમલ કરીને ભારે ધમમાણ નરી
મચાવનાં તે શ્રમણો અને શ્રમણીઓ ચોક્કસ આ અસારમયુદ્ધને
તરી જાય છે

બે કાચખા

[કુચ્છ ૧]

શ્રી મણુભગવાન મહાવીરે કહેના નાચાધમ્મમહાના ત્રીજા
અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો. તે હવે તેના ચોથા
અધ્યયનનો શી અર્થ કહ્યો છે તે જણાવો એમ આર્યજસુએ
રોતાના શુક્ર આર્ય મુધર્માને કહ્યું

આર્ય મુધર્મા બોલ્યા —

‘ ઝાઝિરિયામાં વાગણસીર નામનું પાનનગર હતું તેની
જાણે ગંગા નીચા મનગતીર^૬ નામનો એક મોટો ધરો હતો.
એ ધરો અને જાતના ઝુફર અને સુમધી પુષ્પોથી મુરો-
ભિન નયા દર્શનીય હતો તેમાં અનેક આજનાં, કાચખા,
ઝાહ મગર, અને મુમુમાગ નામે જન્યર ગ્રાણીઓ નિર્ભય
રીતે સુખથી રહેતા હતા. તે ધમની પાસે જ એક મોટો
માતૃમંક-૭ હતો. તેમાં કૂંગ, ઝુચ્યા, અને ખીજના લોહીના
તરસ્યા એવા બે શિશુજન ગદ્ગતા હતા તે બંને જિવે ધુપાર્ધ
રહેતા પણ રાત પડે જાગ્યોને પડવા ધસ પામે આવતા.

એવા મનુષ્યોનો પગત્ર મધ યથો અને બધુ જળ
ઝંપી ગયું એને રાતને વખતે એ ધરમાની મે લમ્યા
બહાર ની-ત્યા અને આવતું ગોધવા આમનેમ ફરવા લાગ્યા
પેના બુઝ્યા શિયાળ તે બને કાચમાને જોતવિત જ તેમને
પડવા માટે તેમની પામે આની પટોન્વા.

શિયાળોના પગનો અવાજ માલગતા જ લય અને
ત્રાસથી તે કાચમાએએ પોતાના બે હાથ, બે પગ, અને ડોક
એમ પામે અગ પોતાની હાથ નીચે હુપાની દીધા અને
હાસ્યાયાસ્યા વિના જ એક જગાએ પડી રહ્યા

પેના શિયાળોએ આવીને તેમને વારવાર હનામ્યા,
બચકા લઈ અને નખ માર્યા પરંતુ ઝાઈજ વાસુ નહિ, છેવટે
થાળીને તેઓ કાચમાઓ ફરી હાનેચાને તેની ગહ જોના
થોડે છેડે એકાતમા હુપાઈને બેઠી રહ્યા.

શિયાળ વાસ્યા ગયા એમ મમજીને બેમાના એક કાચ-
માએ પોતાનો એક પગ ધીરેવીરે બહાર કાઢ્યો તે જોના જ
એક શિયાળે એકદમ આવીને તેનો પગ ફરતી ખાવો. એ જ
રીતે તે મૂ જાચમાના બીજા અવયવો પણ કચડી ખાઈને તે
શિયાળોએ તેનો નાશ કર્યો.

એ કાચમાની ન ધગતા તે બુઝ્યા શિયાળ બીજા
કાચમાને પણ તે પ્રમાણે જ પૂના ડમ્વાની આશાથી ફર
સતાર્ધ રહ્યા પરંતુ તે બીજે કાચમા તો પોતાનો એકે અવ-
યવ બહાર ન કાઢતા કેટલેય વખત લાંબે લા નિદ્રેષ્ટ થઈને
પડી રહ્યો તે શિયાળોએ તે જગાએ બે ત્રણ વાર ફેગ્ર ખાધા
પરંતુ તેમનું કાર્વ વાસુ નહિ, છેવટે કટાણીને હનામ થઈને,
તેઓ વાસ્યા ગયા.

ચિનાજો ચાલ્યા ગયા ત્યારમાઠ પણુ કેટલોક વખત જવા દઈને તે ચતુર કાચમાએ પોતાની ડાક ધીરે ધીરે ઠાચી કરીને ચારેકાર જોયુ આસપાસ દાર્ઠને ન જોવાથી તે ઝપાગમધ મોડીને પોતાના ધરામા ખેરી ગયો અને પોતાના મમામળધીઓને મળીને સુજેથી રહેવા લાગ્યો

એ જ પ્રમાણે ટે જણુ! જે શ્રમજો અને શ્રમણીઓ પોતાની પાચ ઇદ્રિયોને તાબામા ન રાખતા સ્વઃઠથી વર્તે છે, આદાર ઉપરનો મયમ ગુમાવી સ્વાદમા લોહુપ ચર્ષ જાય છે અતિશય મિષ્ટ અને સ્નિગ્ધ પદાર્થોને જ રોખ્યા કરે છે વિગમ્મિઓ (વિકૃતિઓ)ને લેવામા વિવેક રાખતા નથી, તથા દાર્ઠપણુ યમ ન કરતા આખો દિવમ અને રાત પ્રમાત્મા જ ગાળે છે તેવા શ્રમજ અને શ્રમણીઓનો પહેલ્ય કાચખાની પેઠે ખૂચ દાને નાશ થાય છે

તેથી જિનુ જે શ્રમજો અને શ્રમણીઓ પોતાની પાચે ઇદ્રિયો તાબામા રાખે છે મયમથી વર્તે છે આદારનુ પ્રમાણુ બરાબર મમજી લુખાસકા જોજનનો પલ સરીરના પોપણુ પૂરતો જ ઉપયોગ કરે છે સ્વાખ્યાય અને પરહિતની પ્રવૃત્તિમાજ પોતાનો ગમય ગાો છે સતત વિચરતા રહીને માધુકરી કરીને જ તવીરનુ પોપણુ કરે છે અને સ્વીકારેલા પાચ મદ્યમાએને પાગવામા નિરતર તત્પર રહ છે તેવા શ્રમજ અને શ્રમણીઓ ખીજા કાચખાની પેઠે સુજેથી પોતે તરે છે આ ખીજાને પણ તારે છે એમ શ્રમજબમવાન મદ્યવીરે કહેનુ છે તે રૂં તને કહું છુ ' એમ આર્થ સુધર્મા બોલ્યા

જે વેદ પચ્ચરય નિદાસીલે પગામસો ।

મુચા પિચા મુદ્દ મુમદ પાચ્ચમણે ત્તિ મુચદ ॥

૫

ગૈલક જાગિ

[સેવમ ૨]

શ્રી મણુભગવાન મયવીરે
 જોયા અધ્યયનનો અથ
 અધ્યયનનો શો અર્થ થયો છે તે
 પોતાના ગુરુ આચાર્ય સુધર્માને કહ્યું
 આમ સુધર્મા જો

‘હરની અમરાવતી જેવી કાંઈ
 રાજધાની હતી તેની બહાર કદી
 વાળો વિવિધ વૃક્ષો પશુપક્ષીઓ
 પ્રપાતોથી મુગ્ધાભિત રેવનપ્રે નામ
 પાસે સ્વર્ગના નદનવન જેવું જ,
 ફળોથી સમૃદ્ધ અને પ્રસન્નતા આપતું
 હતું તેની વચ્ચેવચ સુરપ્રિય નામનું

તે નગરીમા વસુદેવનો પુત્ર
 રકિમણીપ્રમુખ ૩૨૦૦૦ સૌઓ
 અત સુધીનું આખું દક્ષિણાર્ધ

ધર્મકથાઓ

તે ॥ વખતમાં ત્યાં યાવ-ચ્ચ નામે ઝેક મુખ જા : જુદિયાળી સાથ ચાલી રહેતી હતી. તેને યાવ-ચ્ચપુત્ર નામે કપાળ અને તેજસ્વી પુત્ર હતો. તે ઝેક વાંચે યથો ત્યારે તેને કપાળ-વધ પામે બધી કળાઓ શીખવ્યો માન્યો તેની પામે ગદી બધી કળાઓમાં પ્રવીણ થઈ પાળે આવના જ તેને હૃદયકુળની ૩૨ કથાઓ સાથ પરજાવવામાં આવ્યો. તેમની માથે તે અનેક સુએપનો : બેઠમવનો આ : હાંસી રહે છે.

એ અરસામાં અરિષ્ટનેમિ નામે અદેવ રરતા હરતા હાગિમ આવ્યો અને તે નમરતી બદ્ધર આવેલા દુરપ્રિય નામના મનપનામાં અરણ્યક રક્ષતી નીચે ઉતર્યા.

તેમના આવ્યાના મમાચર જાણીને કૃષ્ણચામુદેવે પોતાનો સિંગર, નનિશ અને પ્રભાજીનો ભેના કરવા કૌમુદીભેરી વગાડી. એ અગ્નિ સમુદાય સર્જને વિશ્વમજમ દાતી ઉપર બેસી કૃષ્ણચામુદેવ નદનના દર્શને આવ્યો તેમની સાથે યાવ-ચ્ચ સાથ-વાહી અને યાવ-ચ્ચપુત્ર પણ હતા.

બમચાનનું પ્રવચન માળગીને યાવ-ચ્ચપુત્રની ભોગવા લાગા છાત થઈ અને તેને હૃદયમાત્ર ઉપર સમજાવતી રૂતિ બપછ ઘેર આવીને તેને પોતાની માતાને કહ્યું —

‘દે માતા ! નોતમાગી અનુમતિ દેણ તે હું કાવમને માટે અરિષ્ટનેમિ અદેવ પાસે તેમનો સિખ્ય થઈને રહું અને તેમની પાસે સદાચર નિત્ય, સેવાવૃત્તિ અને સમજાવ શીખીને મારા નિતની શુદ્ધિ તથા સમદેવાદિ મનનો નાશ કરું.’

આ નાત સાજાણી પારિણી સળીને જેમ મેષકુમારને પ્રવચ્યા હેતો અમમવચ અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ વાળીથી સમજાવવા પ્રવચન કર્યો હતો તેમ યાવ-ચ્ચાએ પણ પોતાના

પુત્રને ઘટાઘણું સમજાયો પણ ન્યાયે તે કોઈ પણ ઉપાયે પોતાના નિશ્ચયથી ન ચાલ્યો. હારે અનિચ્છાએ તેણે તેને રજા આપી અને તેના નિષ્કમણાલિપેકની તૈયારીઓ કરવા માડી.

ચાવડ્યા માર્થવાહી વાસુદેવ પામે આવી* કહેવા લાગી -

“હે દેવાનુપ્રિય ! મારો એકનોએક પુત્ર અર્હતની પાસે પ્રવ્રજિત થવાને તૈયાર થયો છે મારે તેનો આ છેલ્લો સત્કાર કરવાનો છે તો તેને માટે ચામર, છન અને મુગટ આપવાની મહેરણાની કરો.”

તે સાભળીને વાસુદેવે કહ્યું - “હે દેવાનુપ્રિયે ! તું નિશ્ચિત રહે હું પોતે જ ચાવડ્યાપુત્રનો નિષ્કમણસત્કાર કરીશ.”

પછી કૃષ્ણવાસુદેવ ચતુરંગ સેના માથે વિજયગંધ હમ્તીરાજ ઉપર ખેસીને સાર્થવાહીને ઘેર આ યા અને ચાવડ્યાપુત્રને કહેવા લાગ્યા -

“હે દેવાનુપ્રિય ! તું ભોગોનો ત્યાગ શા માટે કરે છે ? મારી છાયામા ગદીને તું નિરાતે ભોગો ભોગવ તને જે કંઈ તકલીફ હોય તે અને કહી દે. હું તે બધીનું નિવારણ કરી આપીશ.”

ચાવડ્યાપુત્રે જવાબમા વાસુદેવને કહ્યું - “હે દેવાનુપ્રિય ! જો તમે મારા જીવિતનો નાશ કરનારા મૃત્યુને રોકી શકતા હો, શરીરના સૌન્દર્યનો વિનાશ કરનારી જરાને અટકાવી શકતા હો તો હું જરૂર તમારી છાયામા રહીને આ દામભોગોને ભોગવ્યા કરુ.”

કૃષ્ણ બોલ્યા - “હે દેવાનુપ્રિય ! મૃત્યુ માર્ધવો રાજા સમય તેવું નથી દેવ અને ધનવ પણ તેને ચેકી શકતા

નથી કાપના સરખાનેની હવાની સુધી મુઠ્ઠાને લય રહેવાનો જ ’

ત્યાં યાવચ્ચાપુત્ર બોલે -

“હે દેવાનુપ્રિય ! હું મુઠ્ઠાબધ ઇચ્છતો નથી તેથી જ તેને વધાગનારા વિનાસના મમ્મોને ત્યાગ કરવા ઇ-હુ-હુ”

આ સાંભળીને વાસુદેવે આખી નગરીમાં ઘોડપુર કરાવી કે જે સૌએ મુઠ્ઠાબધનો નાશ ઇ-છતા દોર અને તે માટે વિષયકથાઓનો ત્યાગ કરવા ઉજ્જમાળ ચલાવે તોય, પરંતુ માત્ર મિત્ર તાત્તિ કે સબધી માણ્યોના યોગક્ષેમની ચિંતાથી જ અડકી રત્યા હોય તેઓએ ખુશીથી યાવચ્ચાપુત્રની જેમ પ્રત્યેક સેવા તૈયાર થવું, કારણ કે તેમના સબધીઓના વર્તમાન યોગક્ષેમનો પાછળથી ટું નિર્વાહ કરીશ.

આ ઘોડપુરથી બીજા અનેક વિચારક યુવાનો પણ યાવચ્ચાપુત્ર માથે અર્દત અરિષ્ટનેમિ પામે ગયા ત્યાં ગયા બાદ યાવચ્ચાપુત્ર વગેરે યુવાનોને આમન કરીને કૃષ્ણવાસુદેવે અર્દત અરિષ્ટનેમિને કહ્યું - ‘હે દેવાનુપ્રિય ! આ યાવચ્ચાપુત્ર તેની માનો એકનો એક છે તેની માતાના સ્નેહનું પાત્ર છે, અને તેના બીજા હૃદય જેવો છે પણ તમારું પ્રવચન સાંભળ્યા માં તેની વૃત્તિ રિત્યવિનાસાદિથી જીવી ગઈ છે તે તમારી સાથે રહીને અર્ધિમાદિની પાત્ર પ્રતિષ્ઠા સ્વીકારવા ઇચ્છે છે, તે માટે તેની માતાએ તેને આપની પાસે મોકલ્યો છે તો ટું તેની માતાની વતી આપને આ શિષ્યશિક્ષા સ્વીકારવા વિનંતિ કરું છું.’

તે વળતે બીજા બધા યુવાનો માટે પણ તેમના માત-

પિતાએ આપેની અનુમતિ વાસુદેવે અર્હત પામે પ્રગટ કરી
અર્હતે તે બધાને પણ શિષ્ય તરીકે ગ્રી-વાર્થ

પછી યાવન્ધ્યાપુત્ર વગેરે યુવાનોએ શિવખૂણામા
જઈ પોતાના કપડાવત્તા ઉતાર્યા. પોતાના દીકરુએ ઉતારેના
કપડા લેની અને રનેદથી આસુ મારતી યાવન્ધ્યા માર્ધવાદી
એની -“ હે જાણી ! આ માગમા ચલ કરજે, પરાક્રમ
કરજે, કદી પ્રમાદ ન કરીશ ’

ત્યારમાદ માર્ધવાદી વગેરે બીજા લોકો પોતપોતાને
સ્થાને આવ્યા ગયા

આમ યાવન્ધ્યાપુત્ર વગેરે બધા યુવાનો અર્હત અરિષ્ટ
નેમિના અતેવાગી થયા તેમને અર્હતે કહ્યું -“ મયમથી
આનંદ, ખેસવું, ખાવ, પીવું બોલવું અને મન પ્રાપ્ત, ભૂત,
છત્ર અને મર્ત્વો માથે મયમથી વર્તવું આમા લેશ પણ
પ્રમાદ ન કરવો

યાવન્ધ્યાપુત્ર વગેરે યુવાનો અર્હતના આદેશ પ્રમાણે
હમેશા મયમથી વર્તવા લાગ્યા યાવન્ધ્યાપુત્રે અર્હતના
સ્થવિરો પાસે મામાયિ- વગેરે ચૌદે પૂર્વોનું અધ્યયન કર્યું
તથા ઇન્દ્રિયન અને તપની મવિશેષ માધના કરી તેની
માથે અનેવાસી થયેલા બવા ટુમારેને અરિષ્ટનેમિ અર્હતે
તેના શિષ્ય તરીકે તેને સોંપી દીધા પછી અર્હતની અનુમતિથી
તે બધાને સાથે લઈને, લેખાને સમમાલિનો ઉપદેશ કરતા
યાવન્ધ્યાપુત્ર ગામેગામ વિહંગ્યા લાગ્યો

સેનપુરમાં સેવક નામે રાજા હોતો તેને પદાવતી રાણી
અને મહુ નામે યુવગજ હોતો તેની રાજસલામાં અભય-
કુમાર જેવા પદ્ય વગેરે પાંચમો મંત્રીઓ હતા

કાના લોકો તેનું પ્રવચન માનજવા ગયા પ્રવચન કરતા શુક પરિવાજક આ પ્રમાણે બોલ્યો -

“હે સુશન! અમારા ધર્મમાં શૈવશુદ્ધિની મુખ્યતા છે તે શુદ્ધિ બે પ્રકારની છે (૧) દ્રવ્યશુદ્ધિ અને (૨) જ્ઞાન શુદ્ધિ પાણી અને માગી વડે થતી શુદ્ધિ તે દ્રવ્યશુદ્ધિ અને દહન તથા મૃત્તો વડે થતી શુદ્ધિ તે જ્ઞાનશુદ્ધિ.

“કર્ષપિણ્ડ અશુદ્ધિ થતાજ તેને કુવારી માટીથી લીપવામાં આવે અને પછી ગુદ પાણીથી ધોવામાં આવે તો તે અશુદ્ધિ શુદ્ધિ થઈ જાય છે એ પ્રમાણે પાણીના અભિગેહથી પવિત્ર થયેલા જીવો નિર્વિનિ શ્વર્ગ જાય છે.”

શુનું આ શૈવમૂલક પ્રવચન સુશનને ગમ્યુ અને તેણે તે સ્વીકાર્યું ત્યારમાજ તે રોકે તે જગ્યા પરિવાજકોનો આનંદ અને વચ્ચે વડે ધણે સત્કાર કર્યો શુક પરિવાજક પણ પછી પોતાના પરિવાર સાથે જનપદવિહારે વિહરવા લાગ્યો.

તે અરસામાં જ પોતાના અતેવામીઓ સાથે ફરતા ફરતા અને સમયપ્રવાન ધર્મની આરાધના કરતા યાવન્ધ્યાપુત્ર અનગાર તે નગરીમાં આવી પડેલા અને ત્યાંના નીનારો ઉદ્યાનમાં બેઠા. શૈવ સુશન અને અન્ય નગરજનો તેમનું ધર્મ પ્રવચન માનજવા ગયા.

પ્રવચન પૂરું થયા જ્યાં સુશન રોકે યાવન્ધ્યાપુત્રને નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

“હે અનગાર! તમારા ધર્મમાં મુખ્ય તત્ત્વ શું છે?” યાવન્ધ્યાપુત્રે કહ્યું -

હે સુશન! અમારા ધર્મમાં ત્રિનય (આચારશુદ્ધિ)

એકવાર, ચિત્રસમુદાય સાથે ફરતા ફરતા ધાર-ગુપ્ત
અનગાર તે નગરના સુન્દરિયાન ઉદ્ધનમાં આવી પહોંચ્યા
તેમણે આપ્યાની વાન સાનગી નગરજનો તેમજ રાત
વગેરે તેમનું ધર્મપ્રવચન સાંભળવા ગયા. ધર્મપ્રવચન પૂરું
થયા બાદ સભાએ ધારગુપ્ત અનગારો કહ્યું -

"તે દેવનુપ્રિય ! બીજા અનેક લોકોની જેમ વિવિધ-
વિદ્યાસાધિયા ત્રણ વાંધા વિરક્ત ધર્મપ્રવચન લેવાને કું સકિનમાન
નથી પણ અમરેષપાત્રની મર્ષાદ્રમા આવતો સુધમ દ
સ્વીકારવા ઇચ્છુ છું

સભાની સાથે તેના પાંચમે મત્રીએ પળ ધારગુપ્ત
પાસે તેટલા મર્ષાદન મયમળી પ્રતિદા સ્વીકારી સ્થરતા
ધાર-ગુપ્ત ત્યાંથી અન્યત્ર વિદગ્ધ થયા

સૌગધિના નગરીમાં સુલ્યન નામે નગરસીક રહેતો હતો.
એક વખત ખેતાના પરિવાર સાથે અનેક દેશો ફરતો ફરતો
તથા માખ્યપ્રક્રિયાથી ખેતાને આક્રમણે બાંધેલ કરતો મુક
નામે પરિવારકે તે નગરમાં આવ્યો, અને પરિવારજનોના
ઉનાચમાં બિનધર્મ તે સુક પરિવારકે સમ્યેક, ચતુર્વેદ સામ
વેદ અને અથર્વવેદ તેમજ યજુર્વેદ અને માખ્યના સિદ્ધા-
તમાં નિપુણ હતો તે ત્યાં જતા જતો ત્યાં સૌમધીક પામ
યમ અને પામ નિવમચાગા, દસ પ્રમરના પરિવારકે ધર્મનો
ઉપદેશ કરતો જનધર્મ, સૌમધર્મ અને તીર્થાંજિતેકની પ્ર-
પણા કરતો ગેરવારગના વચ્ચે પહેરતો અને હાથમાં ત્રિદંડ,
કુડિદા છત્રક છત્રાલિંગ, અકુસ પવિત્રી અને કેમરી
(પૂજણી) રાખતો

તેને આવેતો જાણીને સુલ્યન નગરસીક તથા સૌગધિ-

કાના લોકો તેનું પ્રવચન માનવા ગયા પ્રવચન કરતાં
શુદ્ધ પરિવારજક આ પ્રમાણે બોલ્યો -

“ હું મુ શન ! અમારા ધર્મમાં શૈયશુદ્ધિની મુખ્યતા
છે તે શુદ્ધિ બે પ્રકારની છે (૧) દ્રવ્યશુદ્ધિ અને (૨) ભાવ
શુદ્ધિ પાણી અને માગી વડે થતી શુદ્ધિ તે દ્રવ્યશુદ્ધિ અને
કર્મ તથા મત્રો વડે થતી શુદ્ધિ તે ભાવશુદ્ધિ.

‘ હર્ષિણ અશુદ્ધિ યનાઽ તેને કુવારી માટીથી લીપ
વામાં આવે અને પછી કુદ પાણીથી ધોવામાં આવે તો તે
અશુદ્ધિ શુદ્ધિ થઈ જાય છે એ પ્રમાણે પાપીના અભિષેકથી
પવિત્ર થયેના જીવો નિર્વિદ્ને સ્વર્ગે જાય છે

શુદ્ધિ આ શૈયમૂલ- પ્રવચન મુ શનને ગમ્યુ અને
તેણે તે સ્વીકાર્યું ત્યારના તે રોકે તે બધા પરિવારજનો
આનંદાન જન વત્તો વડે ઘણો મત્રાર કર્યો શુદ્ધ પરિવારજક
પણ પછી પોતાના પગિવાર સાથે જનપદવિહારે વિહરવા
લાગ્યા.

તે અરમામાં જ પોતાના અતિવાસીઓ સાથે ફરતા
ફરતા અને મમમપ્રનાન ધર્મની આરાધના કરતા
ચાવચ્યાપુત્ર અનગા તે નગરીમાં આવી પહોંચ્યા અને
ત્યાના નીનારોક ઉદ્ધાનમાં ભિતર્યા શરૂ મુ શનને અને અન્ય
નગરજનો તેમનું ધર્મપ્રવચન સાંભળવા ગયા.

પ્રવચા પૂરું થયા ના મુશ્કેલી રોકે ચાવચ્યાપુત્રને
નમસ્કાર કરીને આ પ્રમાણે પૂછ્યું -

“ તે અનગા ! તમારા ધર્મમાં મુખ્ય તત્ત્વ શું છે ? ”
ચાવચ્યાપુત્રે કહ્યું -

‘ તે મુ શન ! અમારા ધર્મમાં વિનય (આચારશુદ્ધિ)

ધર્મોપદ્યાઓ

મુખ્ય છે તેના અશ્વરૂપિય અને અનશ્વરૂપિય એવા મે
પ્રકાર છે પાંચ અશ્વરૂપ, માત્ર શિષ્યવત્ત નવા ઉત્તરોની
અતિશય પ્રતિષ્ઠાએ એ અનશ્વરૂપિય છે અને અતિશય
અવ અનેય પ્રતિષ્ઠા, અતિશય એ પાંચ મહત્ત્વને એ
શાસ્ત્રોના મુખ્યમાં તથા દેવોનાં વિરુદ્ધિ કથા નાસ્તુ
પ્રત્યક્ષવાત, તથા શિષ્યોના પ્રતિષ્ઠાએ અને અનશ્વર
પિતૃય છે આ બંને પ્રકારના વિષયપ્રમાણ પદ્યાર
આશ્વારૂપિય અને પ્રાણી વિષયના અવ કુળથી વિદ્યુત
માય ૧. '

આત્મ કથા બદ થાય અપુર સઃ સુત્રોની ૧૦૫ -
' હ દેવપ્રિય ! તમ ય પદમાં સુ મુખ્ય છે ! '

સુત્રોને જવાબ આપ્યા -

"હે દેવપ્રિય ! અમારા પદમાં સૌ મુખ્ય છે "
આત્મ કહીને તેને સુત્ર પરિવ્રજો કહેને સૌમ્યવાત મર્મ
કહી મળ્યાને ન મળ્યાને ધાર અપુર બોલ્યા -

હ સુત્રોન ! માર્ગ મ જુમ રખિયો ખરૂં વેલ મપાને
મધિયો પૂએ તો તે સાર થાય ખરૂં ? "

સુત્રોને જવાબ આપ્યો ' ના તે મારે ન થાય '

યાગમ્યાપુત્ર - "એજ પ્રમાણે હે સુત્રોનાં કિસા અસત્ય,
અને ઔષ વનેરે સોતથી પુજા મનુષ્યની શુદ્ધિ કિસા, અસત્ય
અને ઔષની નરતિથી થતી નયત્ત હે સુત્રોન ! માર્ગ મ જુમ
રખિયો ખરૂંએલા કપાને સાજાખારમા નેત્રે અને બારે
તથા પછી મુદ પાણીથી પૂએ તો તે કપા મારે થાય ખરૂં ? "

સુત્રોન - ' હા તે કપા મુદ થાય ખરૂં "

યાવચ્ચાપુત્ર - ‘એજ પ્રમાણે, હે સુન્દર ! હિમા, અમલ્ય અને ચૌધ વગેરે દોષોથી યુક્ત મનુષ્યની શુદ્ધિ અહિંસા, સત્ય અને અસ્તેય વગેરે ગુણોને આચરવાથી થાય છે ’

આ સાલજીને સુદર્શન ઘણો હર્ષિત થયો તેણે યાવચ્ચાપુત્રને નમસ્કાર કરીને કહ્યું -

“ હે ભગવાન ! હું આપના ધર્મને સાલજીને તેને વિગતથી જાણવાની ઇચ્છાનાથો થયો છું તથા આપનો શ્રમણોપામન થાઉં છું ”

સુદર્શન શ્રમણોપાસક થયાની વાત શુકની પાસે આવી તેથી તેણે વિચાર્યું કે હું તેની પાસે જઈ તેને શૌચમૂલક ધર્મની ફરીથી મમજ આપુ અને તેનો સ્વીકાર કરાવું. તેથી તે સુદર્શનને ડેર આ યો પચ્છ સુદર્શન તો મૌન જ રહ્યો શુકે સુદર્શનને કહ્યું -

“ હે સુદર્શન ! શૌચમૂલક ધર્મ ત્યજને તે વિનયમૂલક ધર્મ કેાની પામે સ્વીકાર્યો ?

સુદર્શને આસન ઉપરથી ઊઠીને હાથ જોડીને શુક પરિવ્રજકને આ પ્રમાણે કહ્યું -

‘ હે દેવાનુગ્રિય ! અરિષ્ટનેમિ અહતના અનેવામી યાવચ્ચાપુત્ર અનગાર અહો નીનાશોઃ ઉદ્યાનમા આન્યા છે, તેમની પામે મે વિનયમૂલક ધર્મને સ્વીકાર્યો કે ’

શુકે સુદર્શનને કહ્યું -

“ હે સુદર્શન ! આપણે તારા ધર્માચાર્ય પામે જઈએ અને તેને કેટલાક પ્રતો પૂછીએ. જો તે એ પ્રશ્નોના નયનર ઉત્તર આપશે તો તેનો હું આદર કરીશ, નહિ તો તેને એ પ્રતોદ્ધારજી નિરુત્તર કરીશ. ’

આવું નક્કી કરીને હજાર તાપસ્યો અને સુ દર્શન જોડ સાથે શુદ્ધ પત્રિનાજક ની નાસોડ ઉદ્ધાનમા યાવ-આપુત્ર પામે ગયો અને તેમને નીચે પ્રમાણે પ્રશ્નો પૂછવા લાગ્યો -

‘હે ભગવન્ ! તમને યાત્રા છે ? તમને યાપનીય છે ? તમને અન્યાયાધપણ છે ? તથા તમારે પ્રાસુકવિહાર છે ?’
યાવ-આપુત્ર બોલ્યા -

‘હે શુદ્ધ ! મને યાત્રા છે યાપનીય છે અન્યાયાધ છે, અને પ્રાસુકવિહાર પણ છે’

શુદ્ધ - ‘હે ભગવન્ ! યાત્રા એટલે શું ?’

યાવ-આપુત્ર - ‘હે શુદ્ધ ! જ્ઞાન, દર્શન આગ્રિ તપ અને સયમ વગેરે યોગોમા તત્પરતા તે યાત્રા’

શુદ્ધ - ‘હે ભગવન્ ! યાપનીય એટલે શું ?’

યાવ-આપુત્ર - ‘હે શુદ્ધ ! ઇદ્રિયયાપનીય અને નોઇદ્રિય-યાપનીય એમ યાપનીયના બે પ્રકાર છે ઓત્ર, ચતુ, દ્વાષ્ટ, ત્રિહ્વ અને સ્પર્શ એ પાંચે કોઈપણ જાતના ઉપનૃ વિનાની ઇદ્રિયો મારા વશમા છે તે મારું ઇદ્રિયયાપનીય છે તથા ક્રોધ, માન માયા અને લોભ એ ચાર કપાયોના મારા મંસ્કારો કેટલાક તે ક્ષીણ થઈ ગયા છે અને કેટલાક સમી ગયા છે તે મારું નોઇદ્રિયયાપનીય છે

શુદ્ધ - ‘હે ભગવન્ ! અન્યાયાધ એટલે શું ?’

યાવ-આપુત્ર - ‘હે શુદ્ધ ! વાત, પિત્ત કે કર્મ તથા તે નણેના મનિષાત (મિશ્રણ)થી થતા વિવિધ રોગો મને નાસ નથી આપતા એ મારું અન્યાયાધ (પણ) છે’

શુદ્ધ - ‘હે ભગવન્ ! પ્રાસુકવિહાર એટલે શું ?’

થાવચ્ચાપુત્ર - “હે શુક ! બગીચાઓમા, ઉદ્યાનોમા, દેવળોમા, પગળોમા, અને સ્ત્રી પશુ તથા નપુમંગીથી રહિત વસ્તીઓમા રહે રહે છું એ માટે પ્રાપ્તુન્નિવર છે ”

શુક - “હે ભગવન ! મગ્નિમયના ભક્ષ્ય છે કે અભક્ષ્ય ? ”

થાવચ્ચાપુત્ર - “હે શુક ! તે ભક્ષ્ય છે તેમજ અભક્ષ્ય પણ છે જ્યારે તેનો અર્થ મદગવય (મરખી ઉમગ્વાળા) થાય ત્યારે તે અભક્ષ્ય છે પરંતુ જ્યારે તેનો અર્થ મર્ષપ (સરમવ) થાય ત્યારે જો નિર્દોષ રીતે પ્રાપ્ય હોય તો ભક્ષ્ય છે, નહિ તો અભક્ષ્ય છે

“એજ પ્રમાણે કુલસ્થ વિશે મમજતુ જ્યારે તેનો અર્થ કુલસ્થ એટલે કે કુલવધૂ, કુલમાતા કે કુલપુત્રી થાય ત્યારે તે અભક્ષ્ય છે પરંતુ જ્યારે તેનો અર્થ કળથી હોય ત્યારે જો તે નિર્દોષ રીતે પ્રાપ્ય હોય તો ભક્ષ્ય છે

“એજ પ્રમાણે માસનુ પણ મમજતુ જ્યારે તેનો અર્થ કાલમાસ એટલે કે શ્રાવણથી અષાઢ સુધીના મહિના થાય અથવા તો મામાનુ માપ થાય ત્યારે તે અભક્ષ્ય છે પણ જ્યારે તેનો અર્થ માપ (અડા) થાય ત્યારે જો તે નિર્દોષ રીતે પ્રાપ્ય હોય તો ભક્ષ્ય છે ”

શુક - “તમે એક ઓ, બે ઓ, અનેક ઓ, અક્ષત ઓ, અવ્યય ઓ, અવચ્ચિત ઓ કે અનેક જૂત અને ભવિષ્યત્-રૂપ ઓ ? ”

થાવચ્ચાપુત્ર - “દ્રવ્યની અપેક્ષાએ હું એક છું તથા જ્ઞાન અને દર્શનની અપેક્ષાએ હું બે છું મારે અનેક અવયવો છે મારે હું અનેક છું પ્રદેશની અપેક્ષાએ અક્ષત છું, અવ્યય છું અને અવચ્ચિત છું ઉપયોગની અપેક્ષાએ જૂન, વર્તમાન,

અને ભવિષ્યનો ચાતા હોવાથી હું બૂત, વર્તમાન અને ભવિ-
ષ્યતકપ પણ છું”

આ સાંભળીને શુક મતુષ્ઠ થયો અને યાવન્ધ્યાપુત્રને
નમસ્કાર કરીને બોલ્યો -

“હે ભગવન! ચાનીએ કહેલો ધર્મ આપ મને સંભ-
ળાવો એવી ભારી વિનંતિ છે”

ત્યારબાદ યાવન્ધ્યાપુત્રે તેને અર્ધિમા સત્ય, અને અસ્તે
યાદિ સદાચારપ્રધાન ધર્મ મ્હી સંભળાવ્યો. તે પણ પોતાના
પરિવાર સાથે તેમના અતેવાસી થયો યાવન્ધ્યાપુત્રે તેના તે
હજાર તાપસોને તેના શિષ્ય તરીકે સોંપ્યા

શુક અનગાર સામાયિક વજેરે ગૌદ પૂર્વનો અભ્યાસ
પૂરો કરી સયમપૂર્વક ગામેગામ વિહરવા લાગ્યા યાવન્ધ્યાપુત્ર
પણ નીલાશોક ઉદ્યાનથી નીકળી પોતાના પરિવાર સાથે
પુઝરીક પર્વત ઉપર ગયા ત્યાં ત્યાં પોતાનું સૌંદર્ય જુવન પૂરું
કરી, સિદ્ધ બુદ્ધ અને મુક્ત થયા

શુક અનગાર કરતા કરતા સૈવકપુર નગરના સુભૂમિ
ભાગ ઉદ્યાનમાં અનિશ્ચિત થઈ તેમના નગરજનો તે સાંભળીને રાજા
પ્રવચન સુભૂમિવા સાંભળ્યા

બોલ્યો કે
કપાલે
ગા
નેવાસી
મ
તિ

૫-સૈલક ઋષિ

મેનક રાજાએ જઈને પોતાના પાચસો મંત્રીઓ સમક્ષ પોતાનો સંકલ્પ વ્યક્ત કર્યો તે મંત્રીઓએ પણ રાજાની સાથે જ પ્રવળ્યા લેવાની ઇચ્છા બતાવી પછી મહૂકનો રાજ્યાભિષેક કરી ગળા મેનક નીકળ્યો એટલે પોતાના કુટુંબનો કારભાર પોતાના પુત્રને સોંપીને તેના ૫૦૦ મંત્રીઓ પણ ઘર છોડીને તેની સાથે નીકળ્યા

સેનક મુનિ સામાયિક વગેરે ૧૧ અંગો લખ્યા અને સયમપૂર્વક પોતાનું જીવન વિતાવતા વિહરવા લાગ્યા શુક મુનિએ તેમને ૫ થક વગેરે પાચસો શિષ્યોના શુરુ નીમ્યા

ત્યારબાદ શુક મુનિ પોતાના પરિવાર સાથે મેનકપુત્રના સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમાંથી નીકળી ગામેગામ ફરતા ફરતા મુંડરીક પવત ઉપર આવીને રહેવા લાગ્યા

સેનક મુનિ ઉત્તમ મયમનુ આચરણ કરતા અને વશ્યુધનુ, લૂપુસ્રક, હનકે વિરસ તથા જેતુ મગે તેતુ ભોજન લેતા તે પણ તેમને ધણીવાર તો વખતમર કે પેટપૂરતું પણ મગતું ન હતું આ પ્રમત્તના આદ્યરથી સેનક ઋષિનું સુકમાર શરીર પિત્તજ્વરની પીડાથી સુખવા લાગ્યું

ગામેગામ ફરતા ફરતા સેનક ઋષિ એક વખત મેલદપુર આવીને ત્યાંના સુભૂમિભાગ ઉદ્યાનમાં બેઠાં તેમને આગળ જાણીને નગરજનો તેમજ મહૂક રાજા તેમનું પ્રવચન સાંભળવા ગયા

સેનક ઋષિનું સુકાયેલું નિર્મલ શરીર જોઈને મહૂક રાજાએ તેમને કહ્યું - 'હે ભગવન! તમે મારી યાનશાનામાં આવીને બેઠાં તો શ્રમણોને ચોગ્ય ઔષધોદ્ધાર કરાવ ચિકિત્સા મારફત તમારી ચિકિત્સા કરાવુ '

ધર્મકથાઓ

સેનક સપિએ મહુકની વિનતિ મા વ કરી અને પોતાના પગિવાર સાથે તેની યાનસાળામાં જઈને રહ્યા રાજ્યએ મોકલેના વઘોએ તેમના રોગનુ નિદાન કરીને યોગ્ય ઔષધ અને પથ્થની વ્યવસ્થા કરી તેમા મઘ પણ આપવાનુ હતુ

યોગ્ય ઔષધ, ૧૧ પથ્થ, અને મઘપાનદ્વારા સેનકનો રોગ શમી ગયો, તથા તે શરીરે હૃષ્ટપુષ્ટ અને બલવાન બન્યો

રોગ શમ્યા પછી પણ સ્વાદમાં લુબ્ધ થયેનો સેનક સપિ પૌષ્ટિક ખાનપાન અને મઘપાન તજવાન બદને શ્રમણત્વથી બચ્ત, પ્રમત્ત અને દુષ્ટીન થઈને ત્યનિત્યાજ પડ્યો રહ્યો

તેની સાથેના ૫૦૦ શિષ્યોએ વિચાર્યું કે આ સેનક અસિ વિવશવિગમો તજી શ્રમણ થયા પછી નિરોગી થયા છતા ખાનપાન અને મઘનુ સેવન કરતા રહી એક જગ્યાએ પડી રહે છે પણ નિરોગી શ્રમણે એક જગ્યાએ પડી રહેવુ એ ઉચિત નથી માટે આપણે બધા તેા તેમની અનુમતિ લઈને અહીંથી વિદાર કરીએ અને તેમની મેવાને માટે આ ૫૫ સપિને મૂકતા જઈએ

બીજા મઘા શિષ્યોના આન્યા ગયા બા પચક પોતાના ગુરુની ખૂબ ભક્તિથી સેવા કરવા લાગ્યો એક વાર ચોમામાના અતે કાર્તિકીને દિસે સેનક સપિ સારી રીતે ખાઈને તથા ખૂબ મઘ પીને જપોર પડી સૂતા હતા તે વખતે ખ્યાન અને દૈવસિક પ્રતિક્રમણ કરીને આતુર્ભાસિક પ્રતિક્રમણ કરતા પચકે પોતાના અવિનયની માફી માગતાં ગુરુના ચરણમા માથુ નમાવ્યુ પગને માથુ અડતા જ સેનક ગુરુએ થયા અને મો વા -

“ એ પ્રાણુ દુષ્ટ છે જે મને સુતેનાને જગાડે છે ? ”

ગુરુના વાક્યથી લય પામેલા પથકે કહ્યું-“ હે ભગવન ! એ તો હું આપનો પથક છું ચોમાસુ વીતી ગયું છે તેથી આ ચોમાસામા મારાથી કંઈ અવિનય થયો હોય તેની મારી માગવા મેં આપના ચરણમા માથું મૂક્યું તેથી આપની નિમ્નતા લગ થયો, તો હું દેવાપ્રિય ! આપ મારા અપરાધની માફી આપો ”

પથકનું વચન સાભળતા જ મેનક સંવેત થયો અને વિચારવા લાગ્યો કે જે વિષયવિનાશને ઊડવા લુ કઠીનદ્ધ થયેલો તેમાજ હું પાછો મપડાયો છું અને શિથિ ! થઈને એ સ્થાનેજ પડી રહ્યો છું મારું તીવ્ર તપ કે સ્વાદેન્દ્રિયા જપની મારી ઉગ્ર સાધના કયા ગયા ? અરેરે ! આ શું થયું ? આમ વિચારી સૈનકે વાપગવા આંખેના મેજ અચારો પીક અને કનક તેમના માનિકને પાછા મોપી ઈશીને દિવસે જ એ ધ્યાન ઊડી પથક સાથે વિદ્યાર કરીજવાનો નિશ્ચય કર્યો બહાર ગયેના શિષ્યોએ મેલકનો આ સંકપ જાણ્યો એટલે તેઓ પણ તેની માથે ગ્રહેવા પાછા આવ્યા તે બધાએ પુર્રીક પર્વત ઉપર જ નિ પોતાનું ગેપ જીવન વ્યતાત કયું

એ પ્રમાણે હે જણ ! જે નિર્મય અને નિમ્ન થીઓ મેલકની પેડે કુશીન થયો, શિથિવ થયો અને શ્રમપૂત્રથી બ્રહ્મ થયો તે બધા સર્વ પ્રકારે નિદ્દનીય અને તિરસ્કારને પાત્ર થઈને ચોગસીના ફેગમાજ ફર્યા કરશે પરંતુ જેઓ તેની પેડે પાછા ફરી સુશીન થશે, તપ અને સયમમા ઉદ્યત થશે

ધર્મકથાઓ

અને રીકારેના અમણત્વની પૂરેપૂરી રક્ષા કરશે તેઓ
એની પેઠે ક્રિયાણુનું ભાજન ચર્ધનિર્વાણુને પામશે

હે જીજી ! આ પ્રમાણે અમણભગવાન મહાવીરે
આ પાંચમા અધ્યયનમા વર્ણવેલું સેવકનું મનોગગ મે તને
ઠી સંભળાવ્યું એમ આર્ચ સુધર્મા બોલ્યા

રોહિણી

[રોહિણી ૧]

શ્રી મણુભગવાન મહાવીર હજો નાયાધમ્મદાના હજી
અધ્યયનનો અથ જાણ્યો તો હવે તેના સાતમા
અધ્યયનનો શો અર્થ કહો કે તે જણાવો જોમ આર્થ જ ભુજો
પોતા ॥ શુરુ આર્થ સુધર્માને કહ્યું

આર્થ સુધર્મા બોલ્યા -

“રાજગૃહ નગરમા ધ ય નામે સમૃદ્ધ અને બુદ્ધિમાન
માર્થવાદ રહેતો હતો તેને જાન નામે જાણી તથા ધનપ, જા,
ધનવે, ધનોપ અને ધનરક્ષિન નામે ચાર પુત્રો હતા તે
પુત્રોને અનુક્રમે ઉલ્લિઝકા, ભોગવતી રક્ષિન અને રોહિણી
નામે ચાર સ્ત્રીઓ હતી

ધન્ય માર્થવાદને એકવાર વિચાર થયો કે મારા કુડ-
બના કામકાજમા હું વડેરો છું, સૌને સલાહ આપુ છું,
બધા મને પૂજવા આવે છે અને બધા કાર્યોનો પ્રવર્તક
પણ હું જ છું પરંતુ કલય હું ગામાતરે ગયો હોઉં, કામ
કરવાને અસમર્થ રહ્યા હોઉં, મદિ પજો હોઉં, વિદેશ ગયો

“ હે ગૌતમ ! જેમ કાઈ પુરુષ એક મેળ મુકા, કાણાવિનાના, આખા તુલ્યને ઘલથી ચીટે, તેના ઉપર માળીનો લેપ લગાવે પછી તેને તડકે સફેદ તથા એવી જ રીતે ઉપરાઉપરી આંક વાર કરે અને ત્યારનાં તેને બિન્ન પાણીમાં ફેંકે તો હે ગૌતમ ! માટીના આંક લેપોથી ભારે થયેડુ તે તુલ્ય પાણીની સપાટીની નીચે ચાલ્યુ જાય છે, એજ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! શ્રવે દિમા અમત્ય ચોધ, પશ્ચિદ અપ્રસચ્ચ દોષ માન, માયા, લોભ વગેરના કુમરમરો લીધે ભારે થાય છે તેવા શ્રવે મરણ પામીને અધોગતિએ જાય છે

હવે હે ગૌતમ ! પાણીમાં પડેલા તે તુલ્ય ઉપરના લેપનો પહેલો યર કાઢાઈને બિખડી જાય છે ત્યારે તે નીચેથી જરાક ઉપર આવે છે એ રીતે ત્યારે તેની ઉપરના બધા જ ચરો બિખડા જાય છે ત્યારે તે પોતાના મૂળ સ્વભાવને એકે કે હનમપણને પામીને સપાટી ઉપર આવી જાય છે એજ પ્રમાણે શ્રવે અદિમા મત્ય, અસ્તેય, અપરિગ્રહ, પ્રાણચર, ક્ષમા મૃદુતા, મરણતા અને નિર્બોધતા વગેરના આચરણથી દિસા વોરેના કુમરમરોને ધીરેધીરે ઓછા કરે છે તે રીતે ત્યારે તે મરમરો છેક નિમૂળ ચર્ધ જાય છે ત્યારે આત્મા પોતાના અમન સ્વભાવમાં આવી જાય છે અને અનંતમરપણ પામે છે

ટેજણુ ! અમણુભગવાન મહાવીરે આ પ્રમાણે આ હાં અધ્યયનમાં આત્માની ઉન્નતિ થવાના અને અધોગતિ થવાના કારણો ઉઘડહણ સાથે બતાવ્યા છે જે હું તને કહું છું ” એમ આર્ય સુધર્મા બોલ્યા

૭-શહિદી

પોતાના પિયગિયાને ઓનાવીને કહ્યું કે વર્ષા-ઋતુની શરૂઆતમાં જ તમે એક નાના કળાગમાં આમને વાનીને ફરતી વાડ કરી સલામીને

પાકનો સમય થતાં જ એના પાંચે છોડ ખૂંચ ફૂલ્યા હતા અને તેમાંથી નનધડ ભરાય તેટલા ચોખ્ખા નીકળ્યા બીજે વર્ષે પણ તેણે તે ચોખ્ખા પહેનાની માફક વવગવ્યા અને તેમાંથી અનેક કુડવં ચોખ્ખા નીપળ્યા એ રીતે તેણે સાગનાગટ પાંચ વર્ષ સુધી તેમનું વાવેતર કરાવ્યું તેમાંથી અનેક ગાડા ભરાય તેટલા ચોખ્ખા નીપળ્યા તે તેણે પોતાનાં પિયરિયાંને ત્યાં ઢાઢારમાં ભરાવી રખાવ્યા

પાંચ વર્ષ પૂરા થયે ધન્ય માર્યાવાહે પોતાનું કુટુંબ ફરીવાર એકઠું કર્યું અને સૌને વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમથી સંતુષ્ટ કર્યા ત્યાર બાદ તેણે બધાની સમક્ષ પોતાની સૌથી મોટી પુત્રવધૂ ઉન્નિઝકાને બોલાવી અને કહ્યું -

“હે પુત્રી ! પાંચ વર્ષ પૂર્વે આ કુટુંબ મમક્ષ મેં તને શાળના પાંચ દાણા આપેલા તે તું મને પાછા આપ ”

શસરાનું વચન સાંભળી ઉન્નિઝકાએ ઢાઢારમાંથી શાળના પાંચ દાણા લાવીને આપ્યા

શેઠે તેને મોગદ દર્શને પૂછ્યું કે “આ દાણા મેં આપેલા તે જ છે કે બીજા ”? ઉન્નિઝકા બોલી-“હે તાત ! તમારા ઢાઢારમાં ધણી શાળ ભરી છે એમ માની મેં તે પાંચે દાણા ફેંકી દીધેલા અને આ નવા દાણા લાવી છું ”

બીજી ભોગવતીએ તે પ્રમાણે પૂછના જણાવ્યું કે “હે તાત ! હું તમે આપેલા દાણા ખાઈ ગઈ હતી આ દાણા તો હું ઢાઢારમાંથી નવા લાવી છું ”

ધર્મકથાઓ

હોઉં વિદેશમાં જ જઈને રથો દોઉં અથવા મરી ગયો હોઉં
તો મારા કુટુંબનો આધાર મેલુ થાય તે હું જાણુતો નથી
માટે મારે તેની ખાતરી કરી લેવી જોઈએ

આમ વિચાર કરી પોતાની ચારે પુત્રવધૂઓની પરીક્ષા
કરવા માટે તેણે ઝીંજે દિવસે વિપુલ અદ્યતન ખાન ખાદિમ
અને સ્વાદિમ તૈયાર કરાવે પોતાનાં તેમજ તે પુત્રવધૂઓનાં
સર્વ સગાંને જમવા તે આ જમણુ ઘઈ રથા બાદ બધાની
સમગ્ર તેણે પોતાની એક એક પુત્રવધૂને બોલાવી અને તે
દરેકને શાળના પાચ પાચ ઘણા આપીને કહ્યું કે “હે
પુત્રીઓ! તમે આ ઘણા સાચવજો તથા જ્યારે હું ફરી
માણુ ત્યારે મને માગ આપજો

મેળે પુત્રવધૂ ઉજ્જિતકાએ તે પાચ ઘણા સીધા અને
“સસગાઈના કોમળમાં શાળના ઘણા પાચ બહેવાં છે,
એવે જ્યારે તે ઘણા પાછા માત્રમે ત્યારે તેમાથી પાચ
ઘણા લઈને આપી ઘઈ એમ વિચારીને કોઈ ન જાણે
તેમ બહાર ફેડી દીધા”

બીજી પુત્રવધૂ ભોમવતીએ એ ઘણા સીધા અને
‘સમગ્ર આ રીતે ત્યારે કોમળમાથી અપાશે’ એમ ધારી તે
ઘણા માર કઈને આઈ મઈ

ત્રીજી પુત્રવધૂ રક્ષિતએ તે ઘણા એક ચોખ્ખા કપડામાં
બાંધ્યા અને રતના કરડિયામાં મૂકી એકિમ નીચે સાચવી
રાખ્યા તથા દિવસમાં નજીવાર તેમને સજાગવા લાગી

સૌથી નાની શેદિબીએ તે ઘણા સીધા આ પ્રમાણે
પાચ પાચ ઘણા આપવનો મર્મ તે સમજી મઈ તેણે

પોતાના પિયગિરિને મોતારીને દૃષ્ટુ કે વર્ણનપુત્રી
શરણાનમા જ તમે એક નાના ડાહ્યાગમા આમને વાવીને
કરતી વા. કરી મળ્યાગમે

પાત્રનો મમય થના જ એના પાવે છોડ ખુબ ફૂલ્યા
ફાલ્યા અને તેમાથી નવરાડા ભગય તેના ચોખા નીપલ્યા
બીજે વર્ણે પણ તેણે તે ચોખા પહેનાની માફક વવગાળ્યા
અને તેમાની અનેક -વર્ણ ચોખા નીપલ્યા એ રીતે તેણે
સાગતાગટ પાચ વર્ણ સુધી તેમનું વાવેતર ચાલ્યું તેમાથી અનેક
ગાડા ભગાય તેના ચોખા નીપલ્યા તે તેણે પોતાના પિયરિ
યાને ત્યાં ડાહ્યાગમાં ભગવી ગમ્યા

પાંચ વર્ણ પૂગ થયે ધન્ય માયવાદે પોતાનું કુટુંબ કરીચર
એમકુ દૃષ્ટુ અને મીને વિપુલ અચન પાન, આદિમ અને
સ્વાદિમથી સંતુષ્ટ કરી ત્યાર બા તેણે બધાની મમક્ષા પોતાની
સૌથી મોટી પુત્રવૃદ્ધિ ઉન્નિઝકાને બોલાવી અને વૃથુ -

“હે પુત્રી ! પાચ વર્ણ પૂર્વે આ કુટુંબ સમક્ષ મે તને
ચાળના પાચ દાણા આપેના તે તું મને પાછા આપ ”

સસરાનું વચન સાંભળી ઉન્નિઝકાએ ડાહ્યાગમાવી ચાળના
પાચ દાણા લાવીને આપ્યા

ગેઠે તેને સોગદ દર્શને પૂછ્યું કે “આ દાણા મે આપેના
તે જ છે કે બીજા ?” ઉન્નિઝકા બોલી - “હે તાત ! તમારા
ડાહ્યાગમા ધણી ચાળ ભરી છે એમ માની મે તે પાંચ દાણા
ફેડી દીધેલા અને બા નવ દાણા લાવી છું ”

ખીજી ભોગવનીએ તે પ્રમાણે પૂછતા જણાવ્યું કે ‘હે
તાત ! હું તમે અપેલા દાણા ખાઈ ગઈ હતી આ દાણા
તો હું ડાહ્યાગમાથી નવા લાવી છું ”

ધર્મકથાઓ

ત્રીજી રક્ષિત્રીએ ધરમાથી કરડિયો આણી તેમા મૂંડેની ઘણાની પોટની સસરાને આપતા કહ્યું કે “હે તાત ! આપે આપ્યા હતા તે જ આ ઘણા છે”

ઉઘી રોહિણીએ કહ્યું - “હે તાત ! એ ઘણા એમ નહિ આવે આપ આઝા મોકાવો તો આણી રામસે”

શેડે હસીને પૂછ્યું - “એ પાચ ઘણા મારે તે ગાડાં જોઈએ ?” ત્યારે તેણે તે પાચ ઘણા પોતાને પિયર મોકલાવીને પાચ વર્ષ સુધી કરાવેલા વાવેતરની વાત કરી.

આ વાત માલળા અતિ સતુષ્ટ થઈને શેડે આપ્યા કુટુંબની સમક્ષ કહ્યું કે ‘આ રોહિણીને હું ધરનો બધો મર વ્યાર સોપુ છું તથા આજથી તેને જ હું કુટુંબના બધા કામ-કાજમા સમાહકાર નીસુ છું આ રક્ષિત્રીને હું ધર અને કુટુંબની બધી સપત્તિની રખેચાગી મોપુ છું બોમવતીને રસોડાની અધિકારી નીસુ છું અને ઉલ્લિઠકાને ધરની સદાઈની જવાબદારી સોપુ છું”

હે જ જુ ! જે નિઘ્રમ અને નિઘ્રયીઓ પોતે સ્વીકારેલી અહિંમા સત્ય અસ્તેય બ્રહ્મચર્ય અને અપરિબ્રહ્મની પાચ પ્રતિગ્ધાઓને ઉલ્લિઠકાની જેમ ફકડી દે છે તેઓ સઘના નિગ્ઠકારને પાન છે અને તેઓ અધામતિએ જાય છે એમ જાણુ

હ જ જુ ! જે નિઘ્રમ અને નિઘ્રયીઓ પોતે સ્વીકારેલી પાચ પ્રતિગ્ધાઓને બોમવતીની જેમ ગળા જાય છે એટલે કે તે પાચ પ્રતિગ્ધાઓ મદસુ કરી તેમનું માન આજીવિમને મારે જ પાવન કરે છે અને તેથી મનતા આદ્યસાધિ

મા જ આસકત ગે છે તે પણ મોગદળથી વચિત થઈ પરમોખા દુખના ભાગી થાય છે

હે જણુ ! જે નિર્ગ્રથ અને નિર્ગ્રથીઓ રક્ષિતની પેઠે પોતે સ્વીકારેલી પાત્રે પ્રતિષ્ઠાઓને કાળજીપૂર્વક માનવે છે અને મલાગે છે તેઓ સઘમા પૂજનીય અને વલ્નીય થાય છે તથા પોતાના મનુષ્યજીવનને સાર્થક કરે છે

હે જણુ ! જે નિર્ગ્રથ અને નિર્ગ્રથીઓ પોતાની પાત્રે પ્રતિષ્ઠાઓને શેઢિણીની પેઠે સારી ગતે માનવે છે તેમજ ખીનવે છે તેઓ જ મોથી ઉચ્ચ કાગીના દોષ અનશ્વ નિર્વાણપન્ને પામે છે

આ પ્રમાણે હે જણુ ! શ્રમણુભગવાન મહાનીરે આ સાતમાઁ અધ્યયનમા શ્રમણોની જે ચાર કાગી બતાવી છે તે મે તને કહી ” એમ આર્થ મુધર્મા બોલ્યા

૮

મહિલ

[મહિલ ૧]

શ્રી મણુભગવાન મદાવીરે કહેતો નાયાધમ્મકદાના
સાતમા અભ્યયનનો અર્થ જણાવે તે હવે તેના
આઠમા અભ્યયનનો રોગ અર્થ કહ્યો છે તે જણાવે એમ
આપ જ શ્રુએ પોતાના ગુરુ આપ સુધર્માને કહ્યું
આપ સુધર્મા બોલ્યા —

“વિદેહની રાજધાની મિથિલામારે કુળ નામે રાજા હતા.
તેને પ્રભાવતી રાણી તથા મત્રિ નામની પુત્રી અને મરહિમ
નામે પુત્ર હતા. મત્રિ રૂપ, લાવણ્ય અને યૌવનથી સર્વોત્કૃષ્ટ
હોવા છતાં કુમારી હતી અને આજીવન કોમારવત પાળવાને
તેનો સંકલ્પ હતો તે અનુસાર રાજકુમારી હોવા છતાં તેની
રહેણીકરણી અને જાનપાન ધ્રુવચમને અવિરોધી એવા સાદા
હતા.

એ સમયે કોશલમા પશ્ચિદિ અગમા અદ્યચર્ય કાશી
મા રાખ કુણાતર્મા રષિ કુરુમા અદ્વીનચત્ર અને પચાતર્મા
જિતચત્ર નામે રાજાઓ રાજ્ય કરતા હતા.

કાશના રાજાએ પોતાના મંત્રી સુભદ્રા પાસેથી, ૩
અંગના રાજા ચંદ્રપાએ ચપાના વહાણુવગીએ પાસેથી, ૪
કાશીના રાખરાજાએ સોનીએ પાસેથી, ૫ કુશાના રાખિએ
પોતાના વર્ષધર પાસેથી, ૬ કુરુના અદીનયત્રુએ એક ચિતા-
રાના ચિત્ર ૭ ઉપરથી અને પચાલના જિતરાત્રુએ પોતાની
રાજધાનીમા આવેલી એક તાપસી પાસેથી ૮ મહિલા અપૂર્વ
લાલિત્ય ધી કીર્તિ જાણી તે બધાએ તે રાજકુમારી તરફ
આકર્ષિત થઈને તેનું આશુ કરવા પોતપોતાના દૂતો કુલ
રાજા પામે મોકલ્યા

રાજા કુલ પામે આવીને તે દૂતોએ પોતપોતાના રાજા-
ઓની માગણી કહી સંભળાવી પરંતુ કુલે તે બધાને
નકારમા જવાબ વાળ્યો

આ માગાની પાત કુમારી મહિ પાસે પશુ પહોંચી
તેણે વિચાર્યું કે એ બધા રાજાઓ જરૂર ગુસ્સે થઈને તેના
બાપ ઉપર ચડાઈ કરશે માટે તે બધાને યાત કરી સંયમ-
શીલ બનાવવા માટે તેણે એક મુક્તિ ગાઠવી

પોતાના મહેમના એક મુંડ અને વિશાળ આરામની
મંથમાં તેણે પોતાની એક આબેહુલ સુવર્ણમૂર્તિ મુકવી
તે મૂર્તિ અદરથી પોલી હતી અને તેના માથા ઉપર કમળ-
વાળુ એક નંકણ હતું એ મૂર્તિને જોતા જ સાક્ષાત્ મહિ
પોતે જ ન જીબી હોય તેવો લાસ થતો

રાજકુમારી તે મૂર્તિના પેટમા રાજા સુમંધી આવો
નોખ્યા કરતી તેમ કરતા કરતાં ન્યારે તે મૂર્તિ પૂરેપૂરી બરાઈ
ગઈ ત્યારે તેણે પેનું કમળવાળુ નંકણ તેના ઉપર મળખૂટ
રીતે બેસાડી દીધું

આ તરફ પેલા રાજાઓએ દૂનોએ આનેના જવાબ સાંભળીને ખૂબ ખુસે થઈ કુલ ઉપર ચર્ચા કરવાનો વિચાર કર્યો એ જાણીને હોયે પણ સુઈની તૈયારી કરવા માગી યોગ દિવસમા જ ને પક્ષ વચ્ચે એક બચ કર મુદ્દ થયું. પણ કુલ એમ્લો લેવાથી તેમા ફાવી શક્યો નહિ. છતાં હતાશ થયા વિના તેણે તે મુદ્દ આલુ રાખ્યું અને તે દરમ્યાન મોગી સખ્યામા આવેના તે પ્રમળ શત્રુઓ ઉપર વિજય કેમ કરીને મેળવવો તેની ઉઠ્ઠ સાથે ચિંતા કરવા લાગ્યો

આગળ બાળુ મનુષ્યોનો સદાર કરનારુ તે બચ કર મુદ્દ જોઈને મલિએ પોતાના પિતાને નિતિ કરી કે મારે ખાતર આવી ખૂનખાર લગાઈ લજાવવાની જરૂર નથી તમે તે બધા રાજાઓને એકવાર મારી પાસે આવવા દો તો હું જરૂર તેમને સમજાવીને શાંત પાડીશ

રાજા કુબે "રાજકુમારી મલિ તમને બધાને મળવા છડો છે" એવો સદેશ દૂત મારફતે તે રાજાઓને પહોંચાડ્યો રાજાઓએ આથી મતુદ્ધ થઈને પોતાનુ સૈન્ય રજીશેનમાંથી ખાધુ જેથી લીધું

હવે જે ઓરડામા મલિની સુવર્ણમિતિ જોડાવેલી હતી તે ઓરડામા જ તે બધાને લઈ જવામાં આ-યા રાજાઓ તે મલિને જ મલિ સમજી તેના રૂપમા વળી વધાર લુન્ધ થયા હોવાનાદ વસ્ત્રાનૂપગોથી મલ્લ ચર્તને રાજકુમારી મલિએ તે ઓરડામા પ્રવેશ કર્યો ત્યારે જ રાજાઓને જાન આવ્યું કે આ મલિ નથી પણ મલિ જ છે ત્યાં આગીને પોતાનુ આમન લેના રાજકુમારીએ મલિ ઉપરનુ નામ્લુ ખેડી નાખ્યું

દાંકણુ ફર ચતા જ અદગથી નીકળતી તીવ્ર દુર્ગંધથી

આખો ઓરડો એમ જાણી ગયો અને મળ્યોએ અ-
જાણીને પોતાને નાકે પોતાના જેમ દાક્યા તેમને તેમ
કરના જોઈને મહિત નમભાવે મોલી -

“હે રાજાઓ ! તમે તમારા જેમ તમારે નાકે જેમ
દાક્યા ? જે મહિતનું સૌંદર્ય દષ્ટી તમે મુખ થયા હતા
તે જ મહિતમાથી આ દુર્ગંધ નીકળે છે

“મારું મુખ દેખાતું મગી પછી તે જ પ્રમાણે લોહી,
રુધિર, પૂક, મન અને વિષ્ટા એમ અનેક પ્રમાણની વાળા
ઉપજાવે તેની વસ્તુઓથી ભરેલું છે તેમા જતી મા મા મારી
સુગંધવાળી કે અત્યંત વસ્તુઓ પણ દુર્ગંધગ્રસ્ત વિષ્ટા બનીને
બહાર નીકળે છે તો પછી આવી દુર્ગંધથી ભરના અને વિષ્ટાના
ભાગગ્રસ્ત આ શરીરના બાજુ માં થી ઉપર કયો વિવેક
પુરુષ મુખ થાય ?”

મહિતની આ માર્ગે વાળી માલખાતે તે રાજાઓ
શરમાઈ ગયા અને પોતાનું અંતર ખોલી અધોગતિના માર્ગ
માથી બચાવનાર મહિતને કહેવા લાગ્યા - “હે દેવાનુપ્રિયે ! તું
જે -દે છે તે તબ્બ અરું છે અમે અમારી જૂનને કારણે
અત્યંત પચ્છાઈએ છીએ”

ત્યારના મહિતે તેમને ફરીથી કહ્યું - “હે રાજાઓ !
મનબતા કામસુખો આવા દુર્ગંધગ્રસ્ત શરીર ઉપર જ અવલ બેતા
છે વળી તેનું બાજુ માર્ગે પણ આથી નથી જ્યાર તે શરીર
જરાથી અભિભૂત થાય છે ત્યારે તેની કાંતિ વિવેક થઈ જાય
છે, આમડી નિમ્નેજ થઈ વનડી જાય છે, આખો જાગી જાય
જાય છે, ડાનું મગી જાય છે, મુખમાથી લાગ દે છે અને
આપુ શરીર હાલના આલતા, ચરચા કપે છે તો હે દેવાનુ-

પ્રિયો ! એ પ્રકરના સરીરથી નીપજતા કામસુખોમા કેણુ આસક્તિ રાખે અને તેમાં મોહ પામે ?

“હે રાજાઓ ! મને આ પ્રકરના કામસુખોમા જરાપણુ આસક્તિ નથી મેં એ સર્વ સુખો તજીને દીક્ષા લેવાનું તથા આજીવન બ્રહ્મચારી રહી, સયમનુ પાલન કરી ચિત્તમાં રહેલી કામ ક્રોધ વગેરે અસદ્વૃત્તિઓને નિર્મૂળ કરવાનું નક્કી કર્યું છે આ વિષે તમારો મો વિચાર છે તે મને કહો ”

આ વાત સાંભળી રાજાઓ અતિ નમ્રભાવે બોલ્યા —
‘ હે મહાનુભાવ ! તારું કહેવું ખરું છે અમે પણ તુ જેમ કરવા ધારે છે તેમ કામસુખો તજી પ્રવ્રજ્યા લેવા તૈયાર છીએ ’

મહિએ તેમના વિચારને અનુમોદન આપીને, તેમને એકવાર પોતાની રાજધાનીમા જઈ, પોતાના પુત્રાને રાજ્યભાર સોંપી તેમની અનુમતિ લઈ, પાછા પોતાની પાસે આવવાનું કહ્યું

આજુ નક્કી કર્યાનાદ તે આ બધા રાજાઓને લઈને પોતાના પિતા પાસે આવી ત્યાં તે રાજાઓએ પોતે આપેલા ત્રાસ બદલ કુલ રાજાની ક્ષમા માગી કૃત્તે પણ તે બધાને લયેષ્ટ સત્કાર કરી તેમને પોતપોતાની રાજધાનીઓ પ્રત્યે વિદાય કર્યા

તે રાજાઓના મયા બાદ મહિએ પ્રવ્રજ્યા લીધી તે રાજકુમારી હોવા છતાં આમેગામ કરવા લાગી તથા શિક્ષા વડે મગતા લૂખાસુખ અને વડે પોતાનો નિર્વાહ કરવા લાગી તેનું આ જાતનું સામર્થ્ય જોઈને બીજા અનેક સ્ત્રીઓ પણ તેની પાસે દીક્ષિત થઈને એ માગે વળી

પેલા રાજાઓ પણ પોતપોતાની રાજધાનીઓમા જઈ,

પોતાના પુત્રોને ચાન્દ્રદારજાગ સોપી, મહિલ પામે આ યા અને પ્રમજિત થયા

મરિય તીર્થ કર ચર્ધ અને મનુષ્યસમાજના ઉત્તર
માટે વધારે ને વધારે પ્રયત્ન કરવા લાગી આ પ્રવૃત્તિમાં
પેના છ સગ્નઓ પણ તેના આજીવન સહચારી થયા

આ પ્રમાણે મધ્યદેશમાં વિહાર કરતી મહિલએ પોતાનું
અંતિમ જીવન બિહારમાં આવેલા સમેત^{૧૦} પવત ઉપર
વિતાન્યુ અને અજસમરતાનો માગ માધ્યે

હે જજી ! શ્રમણુલગ્નવાન મહાવીરે સ્ત્રીજીવનને
પરાક્રમ્યએ પહેાચેનો વિગમ આ અધ્યયનમાં વર્ણવેલો છે
જે મે તને કહ્યો ” એમ આપ સુધર્મા બોલ્યા

૬

માકલી

(માયલી)

શ્રી મણુભગવાન પ્રવરિ કયો નવધર્મમાલ્ય
આપ્યા અપાન ૧૧ અર્થ લખેલો તે દો તે
નવધર્મ અધ્યયન ૧૧ અર્થ કયો છે તે જણાવો એમ આપ
જણ્યો પોતાના ૧૨ આપ મુખર્થને કયું

અથ મુખર્થો બોલો -

મળ નમ્રીમા મેલિત નામે પ્રભુ જનો ત્યા માકલી
નામે એક મોટો માથવાદ ગળા દોલો તે જ નામની
પત્ની અને જિનપતિ નવા જિનગમિન નામે બે પ્રભુ જના
તે બંને ત્યાર્થો અતુર વેપારી તેમજ માદલિત વધારૂં
દના અત્યાર આશ્રમ તેઓ અનેક જાનના હરિવાણી
જરેલા મોગ મેગ વજળેલ સર્પને અગિયાર વાર સર પૂમ્મુ ની
સફરે ગયા દના તથા અપાગ મપતિ ધમ્મી સ્થાવા દના

એવાગ તે બંને ત્યાર્થોએ રીપી હરિવાર્ધ સફરે
જવાનો વિચાર કયો અને તે માટે પોતાના માનપિતાની
સમતિ માગી

માતપિતાએ કૃત્યુ -

‘હે પુત્રા ! હવે તો તમે આ એકદા થયેલા અઞ્જક ધનનો ઉપભોગ કરો તોયે ઘણું છે હવે વધારે દરિયાર્ધ મકરનુ સાહસ એડવું રહેવા દો તમે અનેક વાર ત્યાથી સફળતા સાથે ક્ષેમકુશળ પાછા ફર્યા કે એ આજી નથી ”

પરંતુ તે બંને ભાઈઓને તો દરિયાર્ધ સફળતા પૂનઃ બરાબર લાગી હતી એટલે ગમે તેમ કરીને પણ માતપિતાની સમતિ મેળવી લઈ તેઓ વહાણો સાથે મમુદ્રની સફરે ચડ્યા

તેઓએ દરિયામાં થોડાક માગ દાખ્યો એટલામાં તો આકાશમાં એમએક અમળો વાદળ ચડી આવ્યા મેઘ ગાળવા લાગ્યો અને પવન પ્રચલ્લ વેગથી ફૂકવા લાગ્યો થોડીવારમાં તો વહાણો ઊડવા તથા આમનેમ અથડવા લાગ્યા તેમના પાટિયા તૂટવા લાગ્યા અને સ્ફટાટવા માંડ્યા થોડી વારમાં તો નાવિગ કષ્ટ ધારી, અને વ્યાપારીઓ ગભરાયા, તથા બંને હાહાકાર થઈ રહ્યો, દૂવા તૂટી ગયા, ધનનો મર લઈ ગઈ, વનયોના ચૂરેચૂરા થઈ ગયા અને તે સવ વાળે કોઈ પરાડ સાથે અથડાઈ જોતજોતામાં સમુદ્રમાં ગરક થઈ ગયા સાથે ઘણા દરિયાણા અને માણસો પણ અનોપ થયા

બાઅમોગે તે બે ભાઈઓને એક મોટું પાટિયું હાથ આવી ગયું તેને આધારે તરતા તરતા તે બંને ભાઈઓ એક અદ્ભુત દ્વીપ પામે આવી પટોચા તેનું નામ રત્નદ્વીપ હતું તે ધણો સુર, સ્વર્ણનીય, પ્રામાણિક અને અનેક વૃક્ષોથી સુશોભિત હતો ત્યાં રત્નદ્વીપદેવતા નામે એક લાયકર અને

ધર્મદેવતાઓ

દુષ્ટ દેવી પોતાના એક લવ્ય મહેલમાં રહેતી હતી તે મહેલની ચારે બાજુ મોળા મોટા વાખડા હતા.

તેના બે ભાઈઓએ બેગને કાઢી આવી ખૂબ વિસામો લીધો ત્યારના આસપાસ ફરીને ફળો વીણી ખાધાં શરદી દૂર કરવા નારિયેળ વીણીને તેમનું તેન શરીરે મસખુ તથા પુષ્પશીમા ઠાડીને એક પૃષ્ઠીસિનાપદ ઉપર નિરતિ બેઠા.

અપા નગરી માતપિતાની સમતિ, સમુદ્રની સફર પ્રવડ પવનનો ઉત્પાત વહાણોનું ભાગવું પાટિયાનું મગીલું અને આ દ્વાપને કાઢી બીતરવું એ બધું જાણે સ્વપ્ન બાંધ્યું હોય એમ તેમને ભાસવા લાગ્યું.

થોડીવારમાં તો તે બે ભાઈઓના આવ્યાની વાત જાણીને તે દેવી તેમની પાસે આવી પહોંચી અને કહેવા લાગી - “હે માકડીના પુત્રો ! તમને જે ક્ષવિત વહાનું હોય તો મારા મહેલમાં આવીને મારી સાથે વિવિધ કામસુખે ભોગવતા રહો નહિ તો આ તીવ્ર તરવારથી તમારાં ડોકાં ઉડાવી દઈશ ’

તે દેવીના ક્રોધશુક્રા આ વચનો સાંભળીને તે બે ભાઈઓ અત્યંત ભય પામ્યા અને તેની ઇચ્છા અનુસાર તેના મહેલમાં રહી તેની સાથે કામકીલ કરવા લાગ્યા. તે દેવી પણ તેમને તે દીપમાં થતા અમૃત જેવા મીઠાં ફળો આણી આપવા લાગી તથા તેમની સાથે તેમની પત્નીની જેમ રહેવા લાગી.

એક દિવસ સવણમુદ્રના સુગ્રિવ નામના રખવાને સકના વચનથી તે દેવીને આવીને કહ્યું કે તારે આ સવણમુદ્રમાં ને માર્ગ પાસ, પાંદડ, લાકડું, કચરો કે બીજું અશુચિ બિંદુ

પણુ રોપ તે બધુ એવીમ વાર આલેફસ કરીને માફ કરવાનુ છે

તે પ્રમાણે લવણમુદ્ર માફ કરવાના કામે જતી તે દેવીએ તે બંને ભાઈઓને કહ્યું કે “હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે અહી જ રહેજો અને કયાય આ-યા જશો નહિ મારા વિયોગથી અખળાઈને કલ્પ કયાકે બદ્ધર કરવા જવાનો વિચાર કરો તો દક્ષિણ દિશા મિત્રાવ ણીજ બધી ળિાઓના વનખડોમાં જજો. પૂર્વના વનખડોમાં હમેશા વર્ષા અને શગ્દ ઝાવુના દેખાવો રહે છે તથા તેમાં ષ્ટતાવ લતામડપો, પુષ્કરણીઓ વગેરે ॥ તે સર્વ ઠેગણે તમે યથેચ્છ કરજો તથા મજા કરજો.

“ત્યારે ત્યાં ફરીને કટાગો ત્યારે ઉત્તરના વનખડોમાં જજો. ત્યાં હમેશ શિશિર અને હેમન ઝાવુના દેખાવો રહે છે

“ત્યાથી પણ ત્યારે કટાગો ત્યારે પશ્ચિમ દિશામાં જજો. ત્યાં હમેશ વસત અને મીઠા ઝાવુના દેખાવો રહે છે તે વનખડોમાં ધગવાળા અનેક આમાઓ છે તથા અરોહ વગેરે બિન્ન બિન્ન પ્રકારના વૃત્તોથી તે અત્યંત સુસોભિત છે

“ત્યારે ત્યાથી પણ કટાગો ત્યારે પાજ મહેનમાં જ આવજો પણ દક્ષિણ દિશામાં જૂને-ચૂકે પણ ન જતા કાગ્ધુ કે ત્યા જેની દષ્ટિમાત્રથી પણ મૃત્યુ થાય એવો ઉગ્ર વિપ વાગો એક લમકા દષ્ટિવિપ સપ રહે કે ”

દેવીના ગયા પછી તે બંને ભાઈઓ તે તે વનખડોમાં વાગફગની આનદથી ફરવા લાગ્યા પરંતુ તે દેવીએ મોટો ભય દર્શાવીને દક્ષિણ દિશા તરફ જવાની મના કરેલી દોવાથી જ

ધર્મકથાઓ

નતા થો પણુ જ્યારે તે જગ પણુ જ્યા નહિ ત્યારે તેણે
સુગારયુક્ત હાવજાવથી તેમને લોભાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો તેને
લાગ્યું કે જિનરક્ષિત કર્ષક હીનો છે એટલે નેને ઉદ્દેશીને તે
મધુર સ્વરે બોલવા લાગી -

હે ત્રિષા ! હું વયબ ! હે કથા ! આ જિનપાનિતને તો
નરોત્તી ગમતી, પણુ તને તો હું અત્યંત પ્રિય હતી તો
પત્રી તું શા માટે મને વિનામરણ એકની મૂકીને આ થો
જાય છે ? તારા વિના આ ખારા મનુદ્રમા મારા દિવસો શી
રીતે જશે ? હું મત ! જે તું માગ ઉપર દયા નહિ કરે તો
હું જરૂર અહીં પ્રાણત્યાગ કરીશ તેના આવા પ્રેમ તથા
અનુનયયુક્ત મધુર વચનોથી જિનરક્ષિત ગાી ગયો અને
તેની મામે જેવા લાગ્યો. આમ થતા જ પેલા યક્ષે તેને પોતાની
પીઠ ઉપરથી નેરથી મનુદ્રમા ફક્યો અને પેની દેવીએ તેને
પોતાની તરવાર ઉપર જ અદ્ધર ત્રીની ચર્ષતત્કાળ મારી નાખ્યો.

સારનાદ તે જિનપાનિતને લોભાવવા પ્રયત્ન કરવા બાગી
પરંતુ જ્યાં ધણુ ઝરમરવા ડાંગ રાવા ડાંગ કે હાવજાવ
ખતાબ્યા ડાંગ તે જગ પણુ જ્યા નહિ ત્યારે યાજીને તે
પોતાના જીવન તરફ પાછી આવી મર્ષ

અપા આની પદોચના જ પેલા યક્ષે જિનપાનિતને તેની
પામેના એક જગીચામા ઉતારી નૂક્યા

તેણે પોતાને ઘેર જઈ પોતાના માતપિતાને રહતા રહતા
પોતાના લીનકની અને જિનમલિતના મુલુની બધી હકીકત
હકી સજાગરી સારનાદ ગમય જતા શેષ વિસારે પડતા
બધા સુખની રહેવા લાગ્યા.

એક વખત ચપા નગરીના પૂર્ણાલક ઉદ્યાનમાં ભગવાન
મહાવીર પધાર્યા જિનપાનિતે તેમનું ધર્મપ્રવચન સાંભળ્યું
અને પોતાના જીવનની દુહિ માટે તે માતપિતાની મમતિ લઈને
તેમનો અતેવાસી ચર્ચ મયમનુર્વંદ રહેવા લાગ્યો.

હે જજી ! જિનરક્ષિત જે પ્રમાણે ેનીના હાવભાવથી
મોહિત થઈ, તેનાક ચળની પીઠ ઉપરથી ગમડી પડીને
હજારો જગયર પ્રાણીઓથી વ્યાપ્ત એના માગરમાં મરણ
પામ્યો તે પ્રમાણે જે શ્રમણો અને શ્રમણીઓ અવિરતિથી
મોહ પામીને આશ્વિથી બળે ચરે તે દુખથી વ્યાપ્ત અને
લય કરે અભાવવાળા અપાર મસારસાગરમાં પડીને બમણ
કયાં કરશે.

તેમજ હે જજી ! જેમ જિનપાલિત દેવીથી ક્ષોભ ન
પામતા પોતાના સ્થાને જઈ ઇવિત અને સુખ પામ્યો તે
પ્રમાણે જે શ્રમણો અને શ્રમણીઓ મર્વ પ્રાપ્તના માનુષિક
હામભોગોને એક વાગ મૂક્યા પડી ફરી ઇચ્છતા નથી તે આ
લય કરે સમારસમુદ્રને ઓગળી સિદ્ધિપત્ને પામે છે.

હે જજી ! શ્રમણભગવાન મહાવીરે નવમાં અધ્યયનનો
આ પ્રમાણે અર્થ કહ્યો છે જે તને હુ -હુ હુ ' એમ
આય સુધર્માં બોલ્યા.

ચ દ્રમા

[ચ નિર્મા]

શ્રી મહાશયગવાન મહાવીર કહેયો નાચાધમકહાના
 નવમા અધ્યયનનો અર્થ જણાવો તે હવે તેના દશમા
 અધ્યયનનો શો અર્થ કહો કે તે જણાવો એમ આપ
 જ છુએ પોતાના ગુરુ આપ સુધર્માને કહ્યું
 આપ સુધર્મા બોલ્યા -

‘ એકવાર રાજગૃહ નગરની બહારના ગુણસિદ્ધક ચૈત્યમા
 શ્રમણમગવાન મહાવીર આવીને કીતર્યા હતા
 તેમના મોટા શિષ્ય ગૌતમે તે વખતે તેમને નીચે
 પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછ્યો -

“ હે ભગવાન ! આત્માની શુદ્ધિનો વિગમ કેવી રીતે
 થાય છે અને હાસ કેવી રીતે થાય છે તે મને કહો ’

શ્રમણમગવાન મહાવીર બોલ્યા -

‘ હે ગૌતમ ! વર્ણ દીનનતા સ્તિ વતા, ક્રાંતિ દીપ્તિ
 શુભિ, હાયા પ્રખ્યા, ઐશ્વર્ય વેસ્થા અને મન્નની બાબતમાં
 કૃષ્ણપક્ષના પડવાનો ચદ્ર પુણિમાના ચદ્ર કરતાં દીન હોય છે

“તે જ પ્રમાણે કૃષ્ણપદ્મના પડવાના ચક્ર કરતાં બીજનો ચક્ર હીનતર હોય છે અને એ રીતે દરરોજ હીન થતો થતો અમામની રાત્રે તે છેક નષ્ટ થઈ જાય છે

“એ જ પ્રમાણે હે આયુષ્મન નમસ્તુ ! દામા, નિર્વોભતા, જિતેન્દ્રિયતા, મરનતા, મૃદુતા વધુતા, મત્ય, તપ, ત્યાગ, અક્રિયનતા અને ઘ્રાણ્યર્થના ગુણોથી રહિત થઈને આપણા નિર્મથનિર્મથીઓ વિપ્રતિદિન હીન હીનતર અને હીનતમ દશાને પામતા પામતા છેવટે અમામના ચક્રની જેમ બિનકુલ નાશ પામે છે

“વગી હે ગૌતમ ! મુખ્યપદ્મના પડવાનો ચક્ર વર્ણ, દ્યુતિ વગેરે ગુણોની બાબતમાં અમાવાસ્થાના ચક્ર કરતાં અધિક હોય છે તે જ પ્રમાણે શુક્રપદ્મના બીજનો ચક્ર પડવાના ચક્ર કરતાં અધિકતર હોય છે એ રીતે વધતાં વધતાં પૂર્ણિમાનો ચક્ર એ બધા ગુણોથી પરિપૂર્ણ હોય છે

“એ જ પ્રમાણે હે આયુષ્મન નમસ્તુ ! દામા વગેરે ગુણોને વગાડેને વગાડે ખીનવનાગ નિર્મથ અને નિર્મથીઓ છેવટે પૂર્ણિમાના ચક્રની પેઠે પરિપૂર્ણ થાય છે

હે જ જી ! આ પ્રમાણે શ્રમણભગવાન મહાવીરે દામા અધ્યયનનો અર્થ - ‘હો છે જે કુ તને કહું છું’ એમ આપે સુધર્મા બોલ્યા

દાવદવની ઝાડ

[દાવદવ ૧]

શ્રી મહાભગવાન મહાવીર કહેયો નાયાધમ્મકદાના દસમ
 અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તે હવે તેના અગિયારમા
 અધ્યયનનો સો અર્થ કહ્યો છે તે જણાવો એમ આર્થ જ છુએ
 પોતાના ગુરુ આર્થ સુધર્માને કહ્યું
 આર્થ સુધર્મા બોલ્યા -

‘ એકવાર રાજગૃહ નગરની બહાર ગુણશિનકે ચૈત્યમાં
 શ્રમણમગવાન મહાવીર આવીને બિતર્થ

તેમના મોગ સિખ્ય ગૌતમે તે વખતે તેમને ત્રીએ પ્રમાણે
 પ્રશ્ન પૂછ્યો -

‘ હે ભગવન! કેવા પ્રમરના છવોને આરાધક કહેવા
 અને કેવા પ્રમરના છવોને વિરાધક કહેવા તે મને કહો ”

શ્રમણમગવાન મહાવીરે જવાબ આપ્યો -

‘ માર્છ મમુદને કહિ ધગવાળા, પત્ર, પુષ્પ અને ફગાથી
 લહેના તથા પુષ્કળ હરિયાળીવાળા સુરોલિત દાવદવ નામનાં

વૃક્ષો હોય છે હવે જ્યારે કોઈ વાર દ્વીપના ઈશાનપુરોવાત,
પશ્ચાતવાત, મદ્યાત અને મહાવાત અને છે ત્યારે તે વૃક્ષો-
માના કેટલાકે તો જેવા હોય તેવા જ સુતોલિન રહે છે,
કેટલાકે જીર્ણ થઈ જાય છે કેટલાકે કગ્માઈ જાય છે અને
કેટલાકે સૂકા રૂઠા જેવા થઈ જાય છે

“એજ પ્રમાણે જે નિર્ગ્રંથ અને નિગ્રંથીઓ બીજા
શ્રમણ અને શ્રમણીઓના કેશવક અને શ્રાવિગ્ધઓના સસર્ગમાં
આવતા પોતાની સહનનીતતા ડુમાવતા નથી અને નિર્ભય
રહીને સાવધાનપણે બધું સહન કરી લે છે, પરંતુ અન્ય
ધર્મવાળાઓના મમગમાં આવતા જ બેકળી જાય છે કે ક્ષમાને
કારે મૂખી કશું સહન કરવાની ગ્હાર રાખતા નથી અને ધર્મને
નિમિત્તે ક્રોધને વશ થાય છે તેઓને અશયી વિરાધક કહ્યા છે

‘ જે નિર્ગ્રંથ અને નિગ્રંથીઓ અન્ય તીર્થિકાના સસર્ગમાં
આવતા ઘાત રહે છે પણ શ્રમણ અને શ્રમણીઓ તથા શ્રાવક
અને શ્રાવિગ્ધઓના સસર્ગમાં આવતા જ અગલળી બેઠે છે, ક્રોધે
ભરાય છે, યદ્ય તદ્દા બોલી નાખે છે અને મદનશીલતાને
કારે મૂકે છે તેઓને અશયી આરાધક કહ્યા છે

‘ જે નિર્ગ્રંથ અને નિગ્રંથીઓ કોઈના પણ મહવાસમાં
આવતા પોતાનો સમભાવ ગુમાવી બેમે છે અને અવિવેકને
વશ થઈ વિષમભાવમાં પ્રવર્તે છે તેઓને સર્વશે વિરાધક કહ્યા છે

“ અને જે શ્રમણ અને શ્રમણીઓ ગમે તેના સહનમાં
આવતાં સમભાવે જ વર્તે છે, કદી ગુસ્સે થતા નથી કે આકૃતિમાં
ભાષામાં કે વિચારમાં ક્રોધનો અંશ પણ આવવા દેતા નથી
તેવા ક્ષમાશીન શ્રમણ શ્રમણીઓને સર્વશે આરાધક કહ્યા છે ”

હે જ જી! જીવોની આરાધકતાનો પાયો તેમની સહન-

બાઈબલ

શીનતા ઉપર છે અને વિરુદ્ધતાનું મૂળ તેમના કોઈ સ્વભાવમાં
છે એ અર્થ અમણુલગચાન મહારીરે આ અગિયારમા અધ્યયનમાં
કહ્યો છે, જે ૧ તને ૨ ૩ ૪ " જોમ આર્ત સુવર્મા મોહ્યા

314 —

આ અભ્યયનમાં આ ૧૬૬ અંતે વિગધકનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આ મુ છે જ્યારાધક એટલે ભગવાનની આરા પ્રમાણે ચાનનાર અંતે વિગધ એટલે તે પ્રમાણે નહિ ચાનનાર

જે મનુષ્ય પોતે માનેના અવસ્થા સાથે કે અન્ય ધર્મવાળાઓ સાથે મર્ધ પ્રગટી નય મિલુમા આવે છે તેને આમા સ્પષ્ટ રુપમા વિરાધક હતો ઈ અને જે બધા સાથે સમજાનથી વર્તે છે તેને આરાધક હતો છે અથ તીર્થિકા (અન્ય સુપ્ર સવાળાઓ) સાથે અથકામલુમા આવવાનુ નિમિત્ત માન સાપ્રાપ્તિ અસ્મિતા સિવાય ખીનુ કાર્ધ કળા રાગદ્વંદ્વ નથી ભગવાન જાણના હતા કે આ એક જ પરધથી એક ધર્મો માનારા પશુ કિન બિન મન સવાળા અને જુલજુલ ધર્મને માનનારા એ બધા પોતપોતાને માયા માનીને તે પ્રમાણે વતરો તો નહિ પણ લડશે જરૂર એવા વતારાઓને તેમજો વિરાધક દેહીને ખાસ વજોડયા છે આથી સ્પષ્ટ માનમ પડે છે કે જિનપ્રવચનમા રમ્પર મનલને જાગે જૈનોએ પરસ્પર ધર્મકેનદ કવો એ ભગવાનની નોખખી વિગધના છે તમજ નીજા પ્રવચનની સાથે તેમને મિથ્યા દેહીને કલદ કવો એ પશુ વિગધના જ છે ભગવાનના કલ્લા પ્રમાણે જે પુરુષ એ કે પરધમી માથે મદિહુતાથી વર્તે છે તેજ આરાધક કહેવાય છે

૧૨

પાણી

[ઉદગ-પ્રકાશ ૧]

શ્રી મણુભગવાન મદ્ભવી કહેયો નાયાધમકદાના
અગિયારમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો હવે તેના
આરમા અધ્યયનનો શો અર્થ કહ્યો છે તે જાણવો એમ
આપ જાણ્યો પોતાના ગુરુ આપ સુધર્માને કહ્યું
આપ સુધર્મા જો-યા -

“યથા નગરીમા નિતિ તુ નામે રાજા હતો તેને ધારિણી
નામે સ્ત્રી અને અદીનયતુ નામે યુવરાજ પુત્ર હતો તેના
રાજ્યની ધુરા સુશુદ્ધિ નામે શ્રમજોપામઃ અમાત્યના હાથમા હતી

યથાની બહાર એક મોતી ખાઈ હતી તેનું પાણી
મહેના મુકા જેવું ગધાતું જેવું કે અડધું ન ગમે તેવું મદુ
અને અસુખ્ય કીડાઓથી ખાતુ હતું

એ ત્રાર નિતયતુ રાજા અનેક મોટા રાજાઓ ધનાઢ્યો
અને માર્થવાદો ગ્રાથે ભોજન લીધા પછી ભોજનની મામત્રીનાં
વખાણુ કરતા તેઓને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો -

“હે દેવનુપ્રિયો ! આપણે લીધેલા ભોજનનો રસ ઉત્તમોત્તમ હતો તેનો વર્ષ, અર્ધ અને અર્ધ પણ એવો જ સુંદર હતો ભોજન દીપક, તર્પક અત્યંત આસ્વાદ્ય તથા આપણા મરીસે માથાએને હડ વાળે એવું આહ્વાદક હતું. અમારું સુશુદ્ધિ મિત્ર ત્યાં બેઠેલી મહાત્માએ રાત્રીની દાર્દ્ર્ય મેળવી પણ સુશુદ્ધિએ કહ્યું - “એમાં શું નવાઈ છે ? એ તો પુદ્ગલ-પરમાણુઓનો સ્વભાવ છે કેટલીક વાર સારા અને મધુર અવાજવાળા પરમાણુઓ કાનને ન ગમે તેવા કઠોર અવાજવાળા ઘર્ષ જાય છે અને કાનને ન ગમે તેવા અવાજવાળા પરમાણુઓ ઉત્તમ મધુર અવાજવાળા પણ બને છે

“જો અપુષ્પો આખો અત્યંત પ્રસન્નતા આપનારા હોય છે તે કાર્ષ વાર જોવા પણ ન ગમે તેવા ઘર્ષ જાય છે અથવા તેથી ઊંડુ પરિણામ પણ આવે છે

સુગંધી અપુષ્પો કેટલીક વાર માથું ફાગી જાય તેવા દુગંધ-યુક્ત પણ ઘર્ષ જાય છે અને દુગંધી અપુષ્પો માથાને તરફ ફેરે તેની સુગંધ પણ આપવા લાગે છે

“છાંબને સ્વાદિષ્ટ લાગનારા પરમાણુઓ કેટલીક વાર બે-સ્વાદ પણ બની જાય છે અને આખવા પણ ન ગમે તેવા અપુષ્પો અત્યંત મધુર પણ ઘર્ષ જાય છે

“જો અપુષ્પોનો સ્પર્શ કરવાનું આપણને વારંવાર મન થાય તે જ અપુષ્પો કેટલીક વાર અકકવા પણ ન ગમે તેવા ઘર્ષ જાય છે જ્યારે કેટલીક વાર તેથી ઊંડુ પરિણામ પણ આવે છે

“એટલે કે અમુક ધણ સરસ છે અને અમુક ધણ જ ખરાબ છે એ કાર્ષ નવાઈનો વિષય નથી

“દેટલીક વાર સરસ વસ્તુ મયોગવશાત બાડી પણ જાય છે અને ખરાબ વસ્તુ સુધરી પણ જાય છે એ તો માત્ર પરમાપુઓના સ્વભાવ અને મયોગની વિચિત્રતા છે.”

સુશુદ્ધિની આ હમીકત જિતસત્તુને ગમી નહિ. પણ તે આ વિરે વધુ ચર્ચા ન કરતા ચૂપ ગણો.

એક વાર જિતસત્તુ રાજા ઘોડેઆગ ચર્ધને મોટા પગિયાર સાથે નગર બહાર, તે ખાઈના અત્યંત ગત પાણી પામે ચર્ધને ફરવા નીકળ્યો ત્યાં તે પાણીની અસહ્ય દુગધથી તેને નાક દાનવુ પડ્યું થોડે આગળ જર્ધને રાજાએ મધા મમળ એ પાણીની નિં. શરૂ કરી તેણે કહ્યું -

“એ ખાઈના પાણીનો રંગ ઘણે જ ખરાબ છે અને મધ તો સાપના સડેલા મઝા જેવો છે એટલા ઉપરથી જ તેના સ્વાદ અને સ્પર્શની પણ અટગડા કરી શકાય છે.”

રાજાની આ વાત પણ અમાત્ય મિલાય બીજા બધાએ કબૂલ રાખી માત્ર અમાત્યે કહ્યું - ‘હે સ્વામી! મને તો તમારી આ વાતમા કંઈ નવાઈ લાગતી નથી મેં પહેલાં કહ્યું હતું તે પ્રમાણે એ તો બધું પરમાપુઓના સ્વભાવની વિચિત્રતામા જ રહેલું.’

જિતસત્તુએ સુશુદ્ધિને કહ્યું -

‘હે દેવાનુપ્રિય! તારો અભિપ્રાય ખરાબર નથી મને તો તારું કથન દુરાગ્રહ ભરતું જ લાગે છે જે મારી વસ્તુ છે તે સારી જ છે અને ખરાબ વસ્તુ છે તે ખરાબ જ છે તેમનો તે સ્વભાવ પનગઈ જાય એવું તે કંઈ બનતું હશે?’

રાજાના કથન ઉપરથી સુશુદ્ધિને લાગ્યું કે વસ્તુમા પરિવર્તનશીલ છે એ વાત ગળ જાણતો નથી માટે મારે

કે “હે દેવાનુપ્રિયો! આપણે જે પાણી અત્યારે પીવું એ ઉત્તમોત્તમ છે શુ એનો ગુણ? ગ એનો રંગ? શી એની ગંધ? અને કેવી એની દિગ્ધ કરતાયે વધારે શીતલતા! હું તો તેને ઉદકરત્ન કહું છું ”

વખાણુ કગ્તા કરતા રાગએ પાણિયારીને પૂછ્યું કે “આ પાણી ને ક્યાથી મેળવ્યું? પાણિયારી બોલ્યો - “મહારાજ! એ પાણી સુશુદ્ધિને ત્યાંથી આવેલું છે ” રાગએ સુશુદ્ધિને બોલાવીને પૂછ્યું - “હે દેવાનુપ્રિય! હું આવું સરમ પાણી ક્યાથી લાવ્યો?”

સુશુદ્ધિએ જવાબ આપ્યો - “મહારાજ! એ પાણી પેની ગંધાતી ખાઈવું જ છે ”

રાગએ વિસ્મય માથે પૂછ્યું કે ‘હું આ પેની ગંધા ખાઈવું પાણી છે?’

સુશુદ્ધિ બોલ્યો - “મહારાજ! એ તેનું જ પાણી છે જિનભગવાને કહ્યું છે કે વસ્તુમાત્ર પરિણમનગીન છે જ્યારે તમે ભોજનના વખાણુ કયા અન પાણીની નિંદા કરી ત્યારે મે તમને જિનભગવાનનો મિદાત નમનવત્ પ્રયત્ન કરેલો પણ તમારા માં મામા તે વાત આવી નહિ. તથી મે ખાઈના ગંધાના પાણી ઉપર પ્રયોગ કરીને તમને તે નતક્ષ કરી બતાવ્યો ’

આમ વધા ઝતા ગગ્તને સુશુદ્ધિ ઉપર વિશ્વાસ ન આવ્યો તેથી તેણે પોતાની દેખરેખ નીચે ખાઈવી ફાડી ન શકાય તેવા ખાસ અગત માલસોદાગ એ પાણી મગાની સુશુદ્ધિના કહેવા પ્રમાણે એ પ્રયોગ ફરી કરી જોયો ત્યાર બાદ

સુશુદ્ધિને રાજની તે વાત સ્વીકારી અને એ બંને બાર વરમ સુધી ગૃહગ્રથધર્મમાં ગળ્યા ત્યાર બાદ વિતત્તત્તિનો પરિપાક થયે રાજ્યએ પોને જ સુશુદ્ધિને બોનાનીને કહ્યું કે ‘ હવે આપણે આ બીજાનકુમારને ગાદી સોંપી તથા કુદુબની મમતિ મેળવી, બંને સાથે જ પેના સ્થવિરોના બંતેવામી ચર્ધ એ ’

એ પ્રમાણે કુમારનો રાજ્યાલિધેક કર્યા બાદ તે બંનેએ પ્રવ્રજ્યા લીધી અને ઇવનશુદ્ધિનો માર્ગ સ્વીકાર્યો અને જણ્યાએ અગિયાર અંગોનું અધ્યયન કર્યું મનુષ્યમાનમાં મૈત્રી ભાવ પ્રગટાવવા ઉપર પ્રયત્ન કરી ચિત્તમાં મમભાવ ફેળવે તથા શરીર અને ઇન્દ્રિયોને પોતાના વરામાં આવડ્યા એ પ્રમાણે દેહલાય વર્ષો સુધી સયમ અને તપનું આચરણ કરતા તે, ડેવટે કામ કરી સિદ્ધ ભુવ અને મૃત્ત થયા

આ પ્રમાણે હે જ જુ । શ્રમપુબગવાન મહાક્રીડે પોતાનું મતન્ય બીજાને બરાબર મમભવવાની પદ્ધતિ આ અધ્યયનમાં વર્ણવી બતાવી છે, જે હ તને કહ્યું છું ” એમ આર્ય સુવર્મા બોલ્યા

લગવાન જોત્યા—“હે ગૌતમ! આ નગરમા પટ્ટેલા મોઢી રિદિવાળો અને વ્યવહારકુશળ નાં નામે એક મોટો મણિયાગ રહેતો હતો તે વખતે એક વાર ફરતો ફરતો હું આ નગરમા આવી ચઢ્યો નહ મણિયારે મારું પ્રવચન સાંભળી મારી પામે શ્રમજોપાસકનો ધમ સ્વીકાર્યો

૫ઠી દિવસ જતા અમધમીઓના સહવામને કારણે તે ધીરે ધીરે પોતાના મધમમા શિથિન થવા લાગ્યો એક વાર જેઠ માસમા નિજજો અક્રમ (ત્રણ ઉપવાસ) સ્વીકારીને તે પોતાની પૌપવશાગામા ગયો હતો છેલ્લે દિવસે તેને અત્યંત તૃષા અને ત્રુષા લાગી પણ તે અસવત અને આમકત થયો હોવાથી ભૂખ અને તરસ વખતે સમભાવ ટકાવી રાખવાને બદલે અત્યંત વ્યાકુળ થઈ ગયો

તે વખતે તેને વિચાર આવ્યો કે જેઓ લેદિને પીવા માટે નાહવા માટે વાવો, પુરુરણીઓ અને તનાવડીઓ ખજાવે છે તેઓને ખરેખર ધન છે હું જેમ અત્યાગે તૃષાથી પીડાઉં છું તેમ અનેક પ્રવાસીઓ આવા સખત તાપમા તરમથી તગ્ધડતા હશે તેઓને માટે એ વાવો અને તનાવડીઓ આરીવાં સમાન છે

આમ વિચાર કરતા તેણે નિયમ કર્યો કે આવતી કાને સવારે જ એક મોટું ભેટણુ લઈ હું ગંગા પામે જઈને તેની સમિતિ મેળની એક મોઢી પુરુરણી જાનીશ

સવાર થતા જ તે પ્રમાણે તેણે રાત્રી પામે જઈને તેને વિનંતિ કરી—“હે મહારાજ! આપ અનુમતિ આપો તો નગરની બહાર, વૈશાર પર્વત પાસે, વાગ્ગુશાસ્ત્રીઓ બતાવે તે

જગ્યાએ હું એક મોગી પુષ્કરણી ખેતવવાની ઇચ્છા રાખુ છું”

રાત્રીએ તેમ કમ્બાની તેને ઘણી ખુશીથી રમ આપી ત્યારે જા તેણે રૈખાર પવતની પાસે મમચોરસ, સરખા માગરાગી અનેક જાતના પુષ્પોથી સુગંધિત અને પુષ્પોની ગંધથી હોવા ભમસ તથા સારસ વગેરે અનેક જાતના પાણીઓના અવાજોથી સુખમય આવી મોગી પુષ્કરણી બધાની

તેની આગે દિશામાં તેણે ધગધગ વૃક્ષોની ગાં છાયાવાળા અને સુગંધિત પુષ્પોવાળી હતાઓથી મહેકતા ચાર વનખડો તૈયાર કરાવ્યા

ત્યારે જા પૂવના વનખડમાં તેણે અનેક સ્તંભોથી સુગંધિત અને અત્યંત મનોહર એવી એક મોગી ચિત્રમંદા બધાની તેમાં પ્રેક્ષકોને પ્રસન્ન કરે તેવા અનેક પ્રમરનાં છાંયનાં ગમકા, પુષ્પની બનાવટો, વિવિધ જાતનાં ચિત્રો માગીની અનેક પ્રમરની સજાવટો, લુગી લુગી જાતનાં ગૂંથ જુમમ, તથા વીંગે બરીંગે અને મમુદ કરીને તૈયાર કરેનાં દેખાવો વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવવામાં આવ્યા હતા

તે પ્રત્યેકની મમજ આપનારા નિપુણ કારીગરો તેમજ વિવિધ પ્રમરનાં જાતનાં ન કમ્બાસ આપકો તથા કુશળ નેત્રોને ત્યાં પાસે આપીને પેકવામાં આવ્યા હતા અમથી કટાગીને નમ્ર જલ્દાં વિદ્યા કરવા આવનાર સેકો તે સભામાં નિગતર ખિટાવી રાખનાં આમનો ઉપર બેઠીને પ્રસન્નતાપૂર્વક તે દેખાવો જોતા, મગીના સામગતા અને નાજોનો રસ લઈ પોતાનો રમ દૂર મૂકતા

દક્ષિણના વનખડમા અનેક જગ્યા તોની શોભિત, વિગાળ, જાન્ય, હાંચી, તથા મહાઘંટી સ્વચ્છ થઈ શકે તેવી એક પાકશાળા તૈયાર કરાવી હતી તેમાં ખાન, પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ એ ચારે પ્રકારની વિપુલ ભોજનમામત્રી તૈયાર કરવા પાકવાખર્માં પ્રતીષ્ઠ રમોઘયાઓને ગોકેલા હતા તે રસોઘયાઓ ત્યાં આવનારા અમરો, પ્રાદ્યો, અતિથિઓ, કૃપા લોકો અને માગરોને તે ભોજનમામત્રી દૂટે દાથે આપતા ત્યાં આવનાર કોઈ જુખ્મુ ન જાય તેવી નવ મણિયારની ખાસ આગ હતી

પશ્ચિમના વનખડમા ચારેકારથી વિપુલ પ્રકાશ અને સ્વચ્છ હવા આવી શકે તેવું એક મોટું ઔષધાનય બધાનું હતું ત્યાં અનેક વૈદ્યો, વૈદ્યપુત્રો રોગની પરીક્ષા કરનારા અનુભવીઓ અને તર્કથી ગગને સમજનારા ચતુર માણસોને રોકવામા આન્યા હતા તેઓ યા આવનાર મર્વ પેગીઓ, ગાનો, દુનતો અને અન્ય વ્યાધિથી પીડિત લોકોની નિવાનપૂરક ચિકિત્સા કરતા હતા ચિકિત્સા ઉપરાંત પેગીઓના ઉપચાર અને ખાનપાનની પણ ત્યાં મહાગભરી વ્યવસ્થા હતી

ઉત્તરના વનખડમા ન જોરે એ મોટી આનંદારિક-મળ બનાવગની હતી ત્યાં આવનારા લોકો સ્વચ્છ કરનારા અને આનંદારિકપુરણો (દાખલો) રાખવામાં આન્યા હતા કેનાય અમરો, અનાધો, ગાનો રોગીઓ અને દુનતો તે મળો લાભ લઈ સ્વચ્છ થતા

રાજગૃહમા આવતા કે ગરેતા અને- રુસારો, નસ-વિયાઓ, શવિયાઓ અને મરીગરો, ધામ પા ૧ અને

ધર્મકથાઓ

લાકડાના લાગ લાઈ જનારા અનેક અનાથ કે સનાથ લોકો તે નદ પુઝરણીમાં નાહવા, પાણી પીવા અને પાણી લઈ જવા વારંવાર આવતા તથા કેટલાક તો ત્યાં આવીને માન જળકીડા કરતા

પુઝરણીમાં જીભા કરેલા કેળના મડપોમા, લતાકુ-
ળેમા અને પક્ષીઓના અવાજથી કંપકલિત અનેક પ્રકાગ્ની
પુષ્પોની પધારીઓમા સાયવિહારે નીકળેલા રાજગૃહવાસીઓ
આરામ કરતા

એ પુઝરણીને લીધે આખા રાજગૃહમા અને તેની આરે
બાણુ નદ મહિયાર ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ થયો. ત્યાં જઈને
સાબળો લા યોમ તેના જ ગુણુ ગાતા અને કહેતા - ધ ય
હે નદ મહિયારને ! મરજ હે એનો મનુખજ મ ! અને
ધ ય હે તેના માતપિતાને !

આવી આગે દિશામા ફેરારેની પોતાની નીતિ સાબળોને
અમળોપાસકની મર્માથી નુત થયેનો તે નદ મહિયાર
અધિધિક પ્રમત થયો અને પોતાનુ નામ અમર થયુજાણી
ખૂબ દુભાને સુખે સુખે રહેવા લાગ્યો

એમ કેટલાક દિવસો વળી ગયા બાદ એક વાર નદ
મહિયારનુ સગીર મોગરે રેગોથી એકીસાથે ઘેરાયુ ત્યાસ
ખાગી જરે દાહ, રત ભગર, હરમ અજીર્ણ, આખનુ
શૂળ, માયાનુ શૂળ અરુચિ આખ અને કાનની વેદના ખરજ,
જનોત્તર અને તે એમ મોગે રેગોથી તે હરાત હરાત
થઈ ગયો

તેજે રાજગૃહમા ધોતણા કરાચી કે જે કાઈ વેલ નદ

મણિયારના એક પણ રોગને સમાવશે તેને મોમાગ્યુ નાણું
આપવામાં આવશે આ ઘોષણા તેણે ફરી ફરી એ નણ વાર
કરાવી તેને કારણે કેટલાય વધો અને પૈવપુત્રો, ચિકિત્સાને
લગતા શસ્ત્રો, પાત્રો, શસ્ત્રોને તીક્ષ્ણ કરવાની મધીઓ, કંરિ
માતા વગેરેની સગીઓ ગોગીઓ અને અનેક પ્રમારના ઓ-
સડવેસડ હર્ષને આવ્યા

તેઓએ આવીને નદ મણિયાગ્યુ શરીર તપાસ્યું, નિદાન
વિષે અદર અદર પડપૂડ કરી ૨૦લાય વેગો, ખરડો ચીકણા
પીણા વમન અને વિગેચનના ઉપચારો, નાસો, ડામો, અપ
સ્નાનો, (ચીમશ દૂર કરવા માટેના સ્નાનો) અનુવામના, ૩
બસ્તીઓ, નિરુદ્ધ ૪ શિનવેધો ૫ તક્ષણો, ૬ પ્રક્ષણો, ૭ ગિરો-
વેષ્ટનો, ૮ તર્પણો ૯ અને પુટપાદ ૧૦ વગેરે ઉપાયોની
સૂચના કરી તથા ઔષધ તરીકે કેટલાય પ્રમાગ્ની બને વેગો,
મૂગો, કદો પત્રો, પુષ્પો, ફૂનો, બીજો મગીઓ વગેરે ચીધી
પણુ તેઓના એક પણ ઉપચારમાં નદના શરીરને જગમ
શાંતિ ન વગી

નદ મણિયાર આગળ રોગોથી પીડાયેલો હતો છતાં
તેનું મન તો પોતાની પુષ્કરણીમાં જ આમકત હતું આખર
વખતે પણ તે તેમાંથી મન પાછું ટેન્ડી રાખ્યો નહિ.

પરિણામે તે પોતાની જ પુષ્કરણીમાં એક ૨૩મ તરીકે
જન્મ્યો ત્યાં ચાગે જાતુ કરતો તે ટેકા મોટો થઈ પુષ્કરણીમાં
આમતેમ ખેનવા દૂ વા રાખ્યો

પુષ્કરણીએ આવેના લોકો નદનું નામ લઈ તેની ખૂબ
પ્રશંસા કરતા અને કહેતા - ‘ ધન્ય છે નદને ! ધન્ય છે

નહી ઉતારનાને ।”

એક વાર આ સમયે પેના દેકમને કાને પડ્યા તે સામગતા ન તેને યાદ આવ્યું કે આ સમયે તેણે પૂર્વે પણ ક્યાક સામગ્યા છે વધારે વિચાર કરતા તેને પોતાના પૂર્વ જન્મનું બગમન સમગ્ર યુગ તે સમજ્યો કે શ્રમણબગમન મહારીર પાસે સ્વીકારેની શ્રમણેપામકની મર્યાદામાં સિધ્ધિ ન થઈને 17ની રખને આ પુનરુત્થામાં આસન્ત રહેવાને કારણે જ હું આ 17 મની દશ્યો પામ્યો છું

આ વાત મમજના જ તે અત્યંત પશ્ચાત્તાપ કરવા માગ્યો. તેણે પોતાની જુદિથી ફરી વાર શ્રમણેપામકની મર્યાદા સ્વીકારી અને જીવન સુધી એ જ મમા પણ જની રાકે તેટલો સયમ પાળવાનો મહત્વ કર્યો

અત્યાર સુધી તે મરજીમાં આવે ત્યાર પાછીમાં ફરતા બીજાં નાના જીવનને મારી ખાતે બન રમત માટે પણ પાછીમાં જામ નેમ ફરી અનેક જગ્યાએ જામ આપતો પરંતુ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે શ્રમણેપામકની મર્યાદા સ્વીકાર્યા બાદ તેણે પોતાની તમામ દિશક પ્રગતિ બંધ કરી

અને તે પણ એકે સુદી કે મે બે દિવસના એકતરે ઉપચમ કરવા બતા બેલકમાં તે માત્ર પાછી જ લેતો અને તેમાં પણ એક પણ જગ્યા ના આવે તેની પૂરેલી મજાગ રાખતો.

એક વાર તેણે પુનરુત્થામાં નાદવા આવે તા તેણે પામેલી સામગ્યા કે ‘બગમન મનવીર ગુણસિદ્ધિ’ નિવમા પામ્યાં હ એ વાત મનજી તે મારા ત્વન કરવાને ઉત્સુક

યયો અને ધીરે ધીરે બહાર આવી પોતાની પ્હુત ગતિથી
મારા ઉનારા તરફ આવવા નીચ્યો.

તે વખતે હે જાતમ! રાજા ઐશ્વિક ભભામાર પણ
પોતાના મોટા પરિવાર સાથે મને વાત્વા આવનો હતો એ
દેહકે રસ્તામાજ તેની સવારીમા સપડાઈ ગયો અને એક
ધોળાના બચ્ચાના ઝબા પગ નીચે સખત દળાતા જ તેના
આતરડા બહાર નીકળી ગયા હવે તેનાથી આગળ આવી
શમય તેમ ઝળું નહિ એટલે તે ઠંકણે જ " સર્વ વીતગગ
પુરુષોને તથા મારા ધર્માચાર્ય શ્રમણભગવાન મહાવીરને
મારા નમસ્કાર હો " એમ પોતાની બાજામા બોલ્યો.

તે વખતે તેને સ્પષ્ટ સ્મૃતિ થઈ કે તેણે શ્રમણભગવાન
મહાવીરની મમત્તમા હિંમા અમત્ય વગેરે દોષોનો શ્રમણોપામ
કની મર્યાદામા આવે તેટલો જ ત્યાગ સ્વીકાર્યો હતો પણ
હવે તેણે સંકલ્પ કર્યો કે " હું તે દોષોનો શ્રમણોની મર્યાદામાં
આવે એવો ત્યાગ સ્વીકારું છું અને હવે હું વધારે શુભ કે ન
શુભ તો પણ કોઈ પણ પ્રગરના બાજાનો તેમ જ આ દેહની
મૂર્જાનાનો સંપૂર્ણ ત્યાગ કરું છું "

તે દેહકે એવો સંકલ્પ કરતો કરતો તે ઠંકણે જ અન-
શાન પામ્યો અને ત્યાથી મમભાવ, નયમ અને અનામતિથી
વિશુદ્ધ થયેલી ચિત્તશક્તિને કારણે દુર ૧૧નામે તેમજ તેમજ
દિવ્ય શક્તિ અને પુરુષાર્થનાં તેવ થયો '.

એ પ્રમાણે હે જજી! આનન્નિત અગે અનામન્નિતનુ
પરિણામ બતાવનારુ આ તેમજ અધ્યયન ભગવાન મહાવીરે
કહ્યું છે તે હું તને કહું છું " એમ આર્ય સુધર્મા બોલ્યા.

૧૪

અમાત્ય તેયલિ

[તેયલિ]

શ્રી મણુમગવાન મદાવીઝે કહતો નાથધમ્મદાના તેમજ
અધ્યપનના અથ જાપયો ને હવે તેના ચૌ મ્હ
અધ્યપનનો શા અથ કલા છે તે જણાવો એમ આર્થ જ છુએ
પોના ॥ ૭૭ આર્થ સુખર્માને કશું

આપ સુખર્મા બોલ્યા -

તેયલિપુત્ર નમગ્મા કનરથ નામે રાજા હોતો તેને પદા
જાતી નામે રાજા કાતી તથા માઝ દામ, બેઠ અને કક એ
ચાઝે પ્રમરની રાજનીતિમા કુશળ એવો તેયનિડા નામે
અમાત્ય હોતો

તે નમગ્મા મહિસારવરક નામે ત્રેક મોતી મુદતો હતો
તેને જાત નામની સ્ત્રી અને ૩૫, યૌવન તથા મારખર્મા
જુદા એવી પોષિણ નામે પુત્રી હતી.

૧૪-અમાત્ય તેયલિ

એક વાર તે પોદિયા પોતાના આવાસની અગારી ઉપર પોતાની મખીઓ માથે મોનાના દડાથી ગમતી હતી તે વખતે અધારન થઈ, મોટા પરિવાર માથે અશ્વનાક્રુનિમ માટે નીમ્જના તેમલિપુત્રે તેને ફગ્યાં જોઈ તેના ૪૫ ઉપર સુખ્ય થઈને તેણે તેને લગતી ખાસ હખીત પોતાના માણ્ય મોને પૂરી લીધી અને ઘેર પાછા ગયા બાદ તે મોનીને ત્યાં તેની કયાનુ માગુ કરવા પોતાના માણ્યસો મોકલ્યા તથા કહેવરાવ્યું કે જે શુભ જોઈએ તે લઈને પણ તારી કન્યા મને પરણાવ

તે સોનીએ ધખી ખુશીથી આવેના માણ્યસોના સ્વાગત સાથે મનીનું કહેવું સ્વીકાર્યું અને પોતે જાતે મનીને ઘેર તે વાત કહેવા ગયો પરી વિનાદાથી તેમલિપુત્ર પોદિયા સાથે એક પાટ ઉપર બેસે બનેએ સ્નાન કર્યું તથા દોમ કર્યો ત્યારનાં કુટુંબીઓને જમાડીને વિદાય કર્યા પછી અમાત્ય તેમલિપુત્ર પોદિયા સાથે સુખે સુખે રહવા લાગ્યો

રાજા દનંત રાજ્ય તેમજ અત પુરમા અત્યંત આસક્ત હતો તેની એ આમંત્રિ એટલી બધી હતી કે પોતાનો એક પણ પુત્ર રાજ્યને લાયક ન રહે તે માટે ને પોતાને થતા દરક પુત્રના અગપ્રત્યજો છેદી નાખતો તેની ગણીએ વિચાર કર્યો કે આ રાજા એવો દુષ્ટ છે કે તે માગ એક પણ દીકરાને ગાદીનો વારસ નહિ થવા દે તેથી તેણે અમાત્ય માથે મગીને પોતાના હવે ચનારા એક પુત્રને બચાવી લેવાની ઝોઝવણી કરી

યોગ્ય વખતે રાણીને પુત્ર થયો અગાઉથી જોડવા

મુજબ તેજે તે પુત્રો પોતાની ધારિત્રા અમાત્યો ત્યા
છૂપી રીતે મોકલી આપ્યો તેજ વખતે પોદિલાએ એક મરેલી
છોકરીને જ મ આપ્યો હતો તે છોકરીને છોકરાને સ્થાને
રાખી પામે મુશ્વમા આવી

રાખીને પ્રમવ થયો છે એવું જાણતાં જ રાજા તેની
પાસે ત્વચ્છી આવી પહોંચ્યો પણ મએલી છોકરી નોઈને
ત્યાથી પાઠો ના'યો ગયેલ

હવે પેનો રાજપુત અમાત્યને ત્યાં મોટો થવા લાગ્યો,
તેવું નામ મોગી ધામવૂમ સાથે મ્નકખજ રાખવામાં આવ્યું

વખત જતા અમાત્યને પોદિલા ઉપર અભાવ થયેલ
તેથી તે ધણી ખિ : થઈ પણ અમાત્યે તેના ખેદનું નિવા-
રણ કરતાં કહ્યું કે "હે દેવાનુપ્રિયે ! તારે ખેદ કરવાનું કારણ
નથી તું મારા રસોડામાં આવતા તમામ અમળો, પ્રાણજો
ઓ હંતર મામળો નિરતર ઘન દીધા કર."

ત્યારથી પોદિલા તે પ્રમાણે કરતી સુખેથી રહે છે એવામાં
વખત જતા સુતતા નામની પ્રહરિણી, જુદુચુત અને
જુદુપરિચારવાળી આર્થા મામેમામ કરતી કરતી ત્યાં આવી
તથા મયમ અને તપથી પોતાના આત્માને વાસિત કરતી
મોગી વખત ત્યાં રતી તે આર્થાને એક મુષાટક બિરયા
સમયે અમાત્યના ધરમાં આવ્યો પોદિલાએ તેને ધણી આદ-
રથી બિરયા આપી અને વિાતિ કરી -

હે આયાઓ ! હું પહેલા અમાત્યને અત્યત હટ હતી
પણ હવે હું તેને ામની થી તે એવું કાઈ ચૂર્ણ, મત્ર,
મામલ કે વધીકરણ છે વા કાઈ ઓપથી છે કે નેનાથી

૧૪-અમાત્ય તેયવિ

હું ફરીવાર તેને ૬૮ થાઉં ? ”

આ વાત માનવીને પોતાના જીવને લીધે ધમીને તે આપ્યો બોલી - “ દે દેવાનુગ્રિયે ! અમે તો ત્રમણનિર્ગથીએ તથા શ્રદ્ધાચરિણીએ છીએ તારું આવું કયન તે અમાગથી સામગી પણ ન સમાય પણ લે તારી ઇચ્છા ત્યાં તો અમે તને કેવળીએ જણાવેલા ધનના ઉપદેશ કરીએ ”

પોદિલાએ નેમ કથાની ઇચ્છા જણાવતા તે અમાગી-એએ તેને નમણેપામિનના ધમ કરી સજગાએ પોદિ-લાએ તે મમળે તેનો ગીમર થયો હવેયા આમિનધમને પાગતી પોતિલા કાઈ સત ૬ મની પોનાને ત્યાં મારી ચડે તો ખૂન આ રથી યોગ તિયા આપની સુમેથી ગદે છે

એ વાત પોદિલાને વિચાર આ ચો કે હું મારા ચિત્તની શુદ્ધિ માટે હમેશા તે સુવના આપી પામે ગું તો હી તે માટે તે અમાત્ય તેયવિપુત્રની અનુમતિ લેવા ગઈ

અમાત્યે કહ્યું -

“ હું આપ્યોની અતેવામિની થયા બાદ ત્યાં કાળ કરીલ ત્યાં જરૂર કાઈ મદગનિમા જઈશ ત્યાંથી તું આરી મને બોલ આપવાની કમનાત આપે તો હું તને આપ્યોમની અતેવામિની થવાની રજા આપુ ”

પોદિલાએ તેની તે વાત સ્વીકારી ત્યાં જા અમાત્ય અને પોદિલા જને સુવતા આપ પામે ગયાં પોદિલાને આગળ કીને અમાત્યે તે આપ્યોને કહ્યું - “ હું દેવાનુગ્રિયે ! આ પાતિયા મારી સી છે તે પોતાની ચિત્તશુદ્ધિ માટે તમારી સહવામિની થવા ઇચ્છે છે તો હું તમને આ સિયાની જિલ્લા

આપુ છુ તમે તેનો સ્વીકાર કરો "

આર્માંએ તેને સ્વીકારીને તથા પ્રવર્જિત કરીને પોતાના સધમા સખી તે પોદિધા અગિમાર અંગોને લક્ષી અને ઉગ સયમ તથા તપ આચરતી આચરતી વિસિષ્ટ ચિત્તશુદ્ધિ માથે રહેવા લાગી. વખત જતા યુત્યુ સમય નજીક આવ્યો જાપ્તિ તે તપ અને મયમમા વધારે ઉચ્ચત યર્ધ ઉવટે કાળ કરીને તે દેરધોનિમા ઉત્પન યર્ધ

રાગ કામરથ અવસાન પામ્યો પ્રભએ તેની પાઠજ લૌકિક મર્ધ કરીને તેને સ્થાને હવે ગાદી કાને આપવી એ વિરોના વિચાર અમત્ય પાસે મૂક્યો અમાત્યે પોતાને ત્યા રહેલા રાજપુત કનકધ્વજનો નિદેશ કર્યો અને તેને પોતાને ત્યા કેમ રામેનો તે બધુ વિગતવાર કહી સભળા યુ

કનકધ્વજનો રાજ્યાભિષેક થયો કનકધ્વજની માતા પદ્માવતીએ તેને જ્યુ ક હવે તારે આ અમાત્યને જ પિતા તરીકે સમજવાના છે તેમના પ્રતાપથી જ તું આ મિહામન ઉપર આરી શક્યો છે ' હવે કનકધ્વજ, અમાત્ય તેરમિપુત્ર ઉપર બા પ્રીતિ મખતો પોતાનો રાજકરભાર વત્તાવે છે

પોતાને દેવધોનિમાં ગના બાદ સેતે અમાત્ય માથે દેરી રાગત યા આવી તેણે અનેક પ્રમરે અમાત્યને ધર્મ-બોધ કરાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો પણ તેની સુખસીનનાને મગજો તેને મમજવત્તમા તે પોતાને મદગ નીવડ્યો નહિ કેવે તે મત્રીને યાન આપવા તેની અને રાગની વચ્ચે વિરોધ બોલો કર્યો તેથી કરીને હમેગની માફક જ્યારે મત્રી રાગ પાસે આવ્યો ત્યારે મગજએ તેનો જરાય આદર ન કર્યો જે રાગ

પોતાને ધણા સમાન અને આદરથી રોજ બોલાવતો તેને આજે આમ નવાયેનો લેઈને અમાત્ય ધણે જે પામ્યો તથા રાજા પોતાને અમાત્ય મોતે મરણી નખાવશે તે શકાથી અત્યંત ભયભીત થયો

તે જલદીથી પોતાને ઘેર પાછો આવ્યો પરંતુ ત્યાં પણ તેના માતપિતા કે સેવકોએ તેનો આદર ન કર્યો હવે તો તેણે મરવાનો વિચાર કરીને કાલૂટ વિગ ખાધું પણ તેને તેની કશી અસર ન થઈ પોતાની તરફારને ડોક ઉપર ચનાવી તે પણ નિષ્ફળ ગઈ ગજાકામો ખાવા ગયો ત્યારે માંમે જ તૂટી ગયો મોગી શિનાને ડોક સાથે બાધી જાડા પાણીમાં પડ્યો પણ મર્યો નહિ. ડોક તે ધાસની ગણમાં આગ નાખી તેમાં પેરાં પણ અગ્નિ છુટાઈ ગયો

પછી તે તમણે હાથ ઈઈને જતરેને મોએ પોતાની આ હુશાનો વિચાર કરના હાથે તે વખતે પેનો પોતિન્દિવ પોદિનાના રૂપે તેની મામે હાજર થયો અને બોલ્યો -

“હે તેયલિ! આગળ મોટો ખાગે છે પાગળ ગાડો હાથી ચાલ્યો આવે છે, બે બાલુએ ઘેર અધારુ છે, વચ્ચે બાળે વરમે છે, ગામ મગચુ છે અને રણ ધગધગે છે તો હે તેયલિ! હવે કયા જવું ?”

તેયલિ બોલ્યો - ‘જેમ સૂખ્યાનુ શરણ આ છે, તર સ્યાનુ શરણ પાછી છે રાગીનુ શરણ ઔપધ છે અને થોડેનાનુ શરણ વાહન છે તેમ જેને ચારે બાજુ ભય છે તેનુ શરણ પ્રજન્યા છે પ્રજનિત થયેલા ક્ષાત, દાન અને નિતેદ્રિયને કોણ ભય હોતો નથી ’

દેવે ય્યુ - 'હું તેવનિ । ત્યારે તું આ સમગ્રે છે ત્યારે
ના માટે ભય કરે છે ?'

આ માબગીને તેવનિને પોતાના પૂર્વજ મનુ સ્મરણ
થયુ તેને યા આયુ કે પડવા તે મહાવિદ્યેદ્ય ક્ષેત્રની, પુષ્કા-
વની વિજયમા પુકરીકિણી રાજધાનીમા મહાપદ રાજા હતો
ત્યા તે માસારિક ભોગનિવાસોને ઝાળે અધિરોના મધમાં
ગળ્યા ત્યાથી મરીને તે મહાશુકન કાપમા દેવ થયો હતો
અને ત્યાથી તે અહીં અમાત્ય થયો છે

તેને નિશ્ચય કર્યો કે હવે પણ તેને એવા જ પ્રકારના
સત અધિરોના મહાસમા ગી, ચિત્તશુદ્ધિને અર્થે મયમ
આદરો ભોધ્યે આમ વિચારી તે તેરવિપુરના પ્રમદવન
નામના ઉદ્યાનમા જઈને ઉમ સયમી તરિક રહેવા લાગ્યો
આ રીતે સયમ તપ અને ત્યાગપૂર્વક રહેતા રહેતા તે સિદ્ધ,
શુદ્ધ અને સુક્ત જેતુ શ્રવન ગાળવા નાગ્યો

હવે રાજા નકપ્તજને ખનર પડા કે અમાત્ય તેવનિપુત્ર
તો ઉદ્યાનમા એક યોગીની પેઠે રહે છે પોતે વિના અપરાધે
તેનો અનાર કર્યો ટાવાથી તે તેની પાસે જઈને વારવાર
ક્ષમા માગવા લાગ્યો મની હવે સમભાવી થયેનો હતો એટલે
તેને એ ગતને મમલાવપ્રધાન ધમનો ઉપદેશ કર્યો

!જ્યે પણ શ્રમએપાસકની મર્યાદમા આવે તેનો
ધર્મ ગ્રીમર્યો પત્રી તેવનિપુત્ર યોગી સયમનો ઉપદેશ
દેવાને ગામેગામ ફરનો કરનો અને મિદ્ધ, શુદ્ધ અને
સુક્ત થયો

૧૪-અમારૂં તેયલિ

હે જલુ ! ચાર બાળુ લયથી પેરાયેના મનુષ્યો પશુ
આમંતિ હોડીને ભાગ્યે જ ધર્માંભિમુખ થયેનો પ્રયત્ન કરેછે
એ હમીત આ પ્રમાણે શ્રમણબ્રમવાન મદાવીરે આ ચૌ મા
અધ્યયનમા મમળવેરી કે, જે હુ તને કહું છું ” એમ
આર્થ સુધર્માં ખોલ્યા

૧૫

ન હીફલ

[ન હીફલ ૧]

શ્રી મણુભગવાન મહાસીરે કહ્યો નાપાધમ્મકહાના ઓભા
અધ્યપનનો અર્થ જાણ્યો, તો હવે તેના પદરમા
અધ્યપનનો શો અર્થ કલો છે તે જણાવો એમ આર્થ,
જણુએ પોતા ॥ શુરુ આર્થ સુધર્માને કહ્યુ

આપ સુધર્મા બોલ્યા -

“અપામા નિતયતુ રાગ રાગ્ય કરતો હતો અને ત્યાથી
ઈશાન ખૂણામા આવેની જગતેલની રાજધાની અદિ-અગ્રામા^૨
કનકેતુ નામે રાગ રાગ્ય કરતો હતો અપામા ધ ધ નામે
સમૃદ્ધ અી વ્યાપારકુશળ એવો એક સાર્થવાહ રહેતો હતો
એમ વાર તે સાર્થવાહે વાણિજ્ય માટે અદિ-અગ્રા તરફ
જવાનો વિચાર કર્યો

તે માટે તેણે અનેક પ્રમરના કરિયાણાના મોટા મોટા ગાડાં ભરાયા, તથા પ્રયાણની તૈયારી પહેલાં ચ પામા તેણે ધોપણ કરારી કે “જે માર્ગ ૩, ૩ ચીરિક, ૪ ચર્મખડિક, ૫ બિન્દુક, ૬ પદુરગ, ૭ ગૌતમ, ૮ ગોવતી, ૯ શુદ્ધિમાર્ગ, ૧૦ વર્માચિતક, ૧૧ અવિરુદ્ધ, ૧૨ વિરુદ્ધ, ૧૩ વૃદ્ધ, ૧૪ શ્રાવ ૧૫ વૃદ્ધ શ્રાવક, ૨૬૫૮૧૬ અને નિર્દેશ વગેરેના પાસના પરિવાજક કે ગૃહસ્થ ધ ય સાર્થવાહની સાથે અહિન્સા આવવા ઇચ્છતા હોય તે ધણી ખુશીથી આની શકે કે ૧૦ ધ ય સાર્થવાહ જેની પાસે જત નહિ હોય તેને જત આપશે જોય વિનાનાને જાડા આપશે, કુડી વિનાનાને કુડી આપશે, ભાતા વિનાનાને ભાતું આપશે રરતામા જેને જે કંઈ તોટા પડશે તે પૂરો કરશે અને જે માર્ગ બિમાર થશે અથવા બીજા કોઈ કારણથી અશક્ત થશે તો તેને મદાય આપશે માટે જેને આવવું હોય તેણે ખુશીથી આવવું ’

આ ધોપણ તેણે ચ પામા બે ૧૪ વાર કરાવી અહિન્સા જાણે જાણે બધા પ્રવાસીઓ ધ યના સાર્થમા આવ્યા ધ યે જેને જે જે જોઈતું હતું તે તે આપ્યું અને કહ્યું કે “તમે બધા ચ પાના અમોઘાનમા મારી ગઈ છો છો હું અધુરું દિવસે અહીંથી પ્રયાણ કરીશ

પછી શુભ નક્ષત્ર, તિથિ અને કરણનો યોગ આવ્યો, પોતાની રાત્રિમા મોડું જન્મણ આપીને, ગતિજનોની અનુમતિથી, કરિયાણાના અનેક ગાડાઓ સાથે ધ યે ચ પાધી નીકળી અહિન્સા તરફ પ્રયાણ કર્યું

નાની નાની મંત્રો કંઈ ધન્ય બધા સાર્ય માથે

અગદેલની વચ્ચે થઈને સરહ ઉપર આવી પહોંચ્યો. ત્યાં પડાન નાખ્યા બાદ લાલિ નના પ્રવાસમાં રામચાની સાવચેતીની જાણ માટે તેણે પોતાના માથામાં નીચે પ્રમાણે ચોપણા કરાવી -

“હવે પડીના પ્રવાસમાં વૃક્ષોથી ગીચ એવી એક મોટી અટવી આવનાર છે તેમાં પાન પુષ્પ અને ફળોથી શોભતા હિરણ્ય નામના વૃક્ષો આવશે તે વર્ણુ રસ, ગંધ અર્પણ અને છાયાથી ઘણા મનોહર હોય છે પરંતુ જે કોઈ તેમની ઝાપામાં વિમાનો લે છે કે તેમના ફળફૂલ ચાખે છે તેનું અમળ મૃત્યુ થાય છે માટે કોઈ પ્રવાસીએ તે વૃક્ષોની ઝાપામાં વિમાનો લેવા નહિ કે તેમનું ફળફૂલ ચાખવું નહિ.”

આ ચોપણા તેણે આનામગ્રહને પહોંચે તેવી રીતે બે ત્રણવાર કરાવી અને તેનું પાન ચાવ તે માટે પોતાના માથાસે મારફત બરાબર એકસાઈ ગંધાવી

પરંતુ સાચાના કેટલાક માણસો ધની આ ચોપણા તરફ બદ્ધ ન રાખીને તે વૃક્ષની ઝાપા અને ફળફૂલોથી આકર્ષાઈ અકાળ મૃત્યુ પામ્યા પરંતુ જેઓએ તે ચોપણાને ખ્યામાં રાખી તેઓ તે ઝાડાથી દૂર જ રહ્યા.

એ રીતે પ્રસન્ન ગંગો ધન્ય અહિન્સા આવી પહોંચ્યો. ત્યાં મોટું નજરાણ વસીને રાત્રીને મળ્યો. ગંગાએ તેના કરિયાણાની જામત માફ કરવાનો દુઃખ કર્યો. ધન્યે ત્યાં સર્વ વેપાર પૂરો કરીને, પાછા ને દેલના સિંચાણાઓથી પોતાના ઝાડા બરીને સુમે સુમે ચપામાં આવી પહોંચ્યો.

એ રાત્રે નગરીમાં કેટલાક સતતસ્થવિરો આના

પરિપક્વ વયના અને અનુભવી ધંધે તેમની પામે ધર્મપ્રવચન માંબડુ તેથી તેની બોગામદા અને ધનોપાર્જનની શક્તિ શમી ને પોતાના મોટા પુત્રો નરો કાગ્જાર સોપી, કુટુંબની અનુમતિ વર્ધ, ને સ્થવિગેનો અનેશમી થયો.

હાર માં તે ધંધા શ્રમણ પોતાના સુખનોગના જૂના સન્મરો તોડવા માટે ઉગ્ર મયમ અને તપ આચરવા લાગ્યો, પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યે સમભાવ અનુભવાય તત્તુ નાસ્તિકક શવન ગાળવા લાગ્યો પોતાની શારીરિક દાબતો માટે કોઈને જરા પણ નામ ન થાય તેવી કાગજ ગખવા લાગ્યો અને ગિંદતા, એસતા ખાતા પીતા મૂતા અને જામતા અદિમા તથા મનનું જ મનન અને આચરણ દવા લાગ્યો.

સ્થવિર પામે ને મામાવિક રંગેરે અગિયારઅંગો લાગ્યો અને પોતાનું છેત્તુ શવન અત્યંત સમભાવપૂર્વક ગાળતો રહેવા નાગ્યો અને નિહાવઝ્યા પામીને તે મિદ્ધ, છુદ્ધ અને મુગ્ધ થયો.

૯ આયુષ્યમાન તમણો ! ધંધા સાર્થમા જે પ્રવાનીઓમે તેની પેની ધોપણા ન માની, તેઓ જેમ અમગમુપુરી મચ્યા, તમ જે નિર્ઘનિમથીઓ વીતગગ પુરુષોએ કહેલા મયમનો સ્વીકાર કરીને પણ કામગુણેમા લનચાડિને ફસાઈ જાય છે તથા શ્રમણત્વથી બ્રહ્મ થાય છે, તેઓ શ્રમણ અને શ્રમણીસ વમા નિદનીય થાય છે એટલું જ નહિ પણ તઓ મમાગના અનને પામવાને બદલે તેમા જ રખાયા કરે છે.

૫૦ તુ જે નિર્ઘનિર્ઘથીઓ ધંધાની ધોપણાને સ્વીકારીને ચાલનાર પ્રવામીઓની જેમ પોતાના મયમમા વવારે ને

ધર્મકથાઓ

વધારે ઉજમાળ યશે, કામમુણેથી અત્ય ત દૂર ગેઝે, મનથી
પણ તેમની પ્રાર્થના નહિ કરે અને તેવી પ્રાર્થનાની શક્તિને
રોકવા અહિંસા, સત્ય અસ્તેય, ત્યાગ અને ગ્રહાયર્થના પાન-
નમા કાણે કાણે ઉઘત રહેશે તેઓ સમસ્ત લોકમા વદનીય
અને પૂજનીય યર્ષ થોડા જ વખતમા સસારનો પાર પામી
સિદ્ધ, શુદ્ધ અને મુક્ત યશે

હે જ શુ ! પ્રવાસીનુ ઉઘદરધુ આપીને આ પદ-
રમા અભયનમા અમણુભજવાન મહાવીરે સવખીઓને જે ચેત-
વણી આપી છે તે હું તને કહું છું ” એમ આપે
સુધર્મા મોખ્યા

૧૬

અપરક કા નગરી

[અવરક કા ૧]

શ્રી મણુભગવાન મહાવીરે દટેનો નાયાધમ્મકહના પદ-
રમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો હવે તેના સોળમા અધ્ય-
યનનો જો અર્થ દહો છે તે જણાવો એમ આપ જણ્યો
પોતાના ગુરુ આપ સુધર્માને કહ્યું આપ સુધર્મા જોશ્યા —

“અપા નગરીમા વે વેદાગ્રાદિ શાસ્ત્રોર્મા પ્રવીણ એવા
સોમ, મોમ ત અને સોમજતિ નામના ત્રણ પ્રાણી ભાઈઓ
રહેતા હતા તેમને અનુક્રમે નાગથી ભૂતથી અને યક્ષથી
નામે ભાઈઓ હતી

તે ત્રણ ભાઈઓ એવા બધા સમૃદ્ધ હતા કે કાઈ
પણ ઉલોગ જ્યાં મિત્રાપ બેગબેક બધા કરે તો પણ સાત
રો પડોએ તેટલું ધન તેમની પામે હતું

ધર્મકથાઓ

એક વાર તેમને વિચાર થયો કે આપણી પાસે આટલું બધું ધન છે ત્યાં આપણે જુગી જુગી રમેઈ ન કરતા વારા ફરતી એક એકને વેર જમીએ અને સુખથી રહીએ

એ પ્રભાણે એક વાર નાગથીનો વારો આ યો તેણે અશન, પાન ખાદિમ અને સ્વાદિમ એમ ચાર પ્રકરનું વિપુલ ભોજન તૈયાર કર્યું પરંતુ ચૂંધી શરદ સતુની કડવી દૂધીનું શાક બનાવ્યું રસોઈ તૈયાર થઈ ગયા ગા તેને આ વાનતી ખબર પડી

તેણે વિચાર્યું કે જો મારી દેરાણીઓ અને દિપરો આ ઝેર જેવું શાક ખાશે તો મારી નિદ્ર થશે, મારે શરમાવું પડશે અને ડૂંડ બને રોહ તૂટી જશે માટે જો કે તે શાક બનાવવામાં તેન, મમાલા વગરે ઘણું વપરાયું છે તો પણ તેને એક જમ્યાએ સતાડી સખી શરદ સતુની બીજી મીઠી દૂધીનું તેણે જ સુર શખ બનાવીને તે મૌને જમાડું

ઘેર આવીને બધા ભાઈઓ જમીને પોતપોતાને કામે લગ્યા અને પછી ભોજનઈઓ પણ જમીને પોતપોતાને કામે લાગી

એવામાં ચપાની મદારના સુખમિલાજ નામના ઉદાનમાં બહુ પરિવારવાળા, બાહ્યુત અને મલ મયમના ધારક ધર્મધોષ નામે સચવિર ફરતા ફરતા આવીને જિનર્પા હતા તેમનો શિષ્ય ધર્મરુચિ અનગાર જિય નીચ અને મધ્યમ કુળમાં ૩ લિક્ષ્મ માટે ફરતો ફરતો નાગથીને ઘેર આ યો

માસોપવાસી તે ચચવિરને આવતો જોઈને નાગથી ઘણી ખુશી થઈ અને જીવીને પેનું કડવી દૂધીનું બધું શાક તેને આપ્યું

બિશ્વા લઈને પાપ ફરે ન ધર્મરુચિએ પોતાની બિશ્વા લઈ નઈને ગુરુને બતાવી ગુરુ ગધથી તે શાકને પારખી ગયા અને બોલ્યા કે “તેનથી લદન અને અનેક મસાનાથી સંયુક્ત આ શાક તું ખાઈશ તો તારું અકાળ મૃત્યુ થશે, માટે તેને ન ખાતાં નાઈ નિર્વજગામા પરની દેઈ અને બીછ બિશ્વા મેળીને પારપ કરે’

ધર્મરુચિ તે શાકને પરવવા માટે હિવાનની પામેના બાગમા ગયો પહેલા તો તેણે એક નાપુ લઈને ચોખ્ખી જમીન ઉપર મૂક્યું ત્યાં તો તેના ગધથી બિશ્વાયેલી હળગે કીડીઓ તે દીપાને ચાખના વેત જ મરી ગઈ

આ જોઈને ધર્મરુચિને વિચાર આવ્યો કે જો બધું જ શાક આમ પરકરીય તો કેણુ જાણે કદાચ લાખ કીડીઓ અહીં મરી જશે માટે એને હું જ ખાઈ જાઉં એ વધારે મારું છે

એમ વિચારી કીડીઓ ઉપરની અનુપાને લીધે તે બહુ શાપ તે પોતે જ ગણી ગયો તે શાક ખાવાથી તેના શરીરમા દુસદ્ વેદના હોપડી આવી ગયો તે ત્યાથી જીવવાને પણ અશક્ત થઈ ગયો ઇવનનો વ્યત આવ્યો જાણીને તે ત્યાં બેઠો બેઠો જ મનથી અરદતોને અને પોતાના ધર્માચાર્ય ધર્મધોષને વારવાર પ્રણામ કરવા લાગ્યો તથા તેમની પાસેથી શ્રીકારેની હિસા, અસત્ય, ચોર્ય, અપ્રહયર્ય અને મૂર્ખાના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞાઓ વાગવાર માદ કરવા લાગ્યો અને તેમ કરતો કરતો જ ત્યાં મવસાન પામ્યો

ધર્મરુચિને ગમે ઘણો વખત થયો જાણીને આચાર્યે

ધર્મકથાઓ

એક વાર તેમને વિચાર થયો કે આપણી પાસે આટલું બધું ધન છે ત્યારે આપણે જુદી જુદી રસોઈ ન કરતા વારા-કરતી એક એકને ઘેર જમીએ અને સુખથી રહીએ

એ પ્રમાણે એક વાર નાગશ્રીનો વાગે આ યો તેણે અચાનક, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ એમ ચાર પ્રકારનું વિપુલ ભોજન તૈયાર કરી પરણી ચૂંધી શરૂ કરી કંઠવી દૂધીનું શાક બનાવ્યું રસોઈ તૈયાર થઈ ગયા માત્ર તેને આ વાતની ખબર પડી

તેણે વિચાર્યું કે જો મારી દેરાણીઓ અને દિયરો આ ઝેર જેવું શાક ખાશે તો મારી નિદા થશે મારે શરમાવું પડશે અને કુટુંબનો સ્નેહ તૂટી જશે માટે જો કે તે શાક બનાવવામાં તેનું, મમાવા વગેરે ઘણું વપરાયું છે તો પણ તેને એક જગ્યાએ સતારી રાખી શરૂ કરી કંઠવી બીજી મીઠી દૂધીનું તેણે જ મુર શાક મનાવીને તે મોને જમાડ્યું

ઘેર આવીને મધા બાઈઓ જાણીને પોતપોતાને કામે લાગ્યા અને પડી ભોળાઈઓ પણ જમીને પોતપોતાને કામે લાગી

એવામાં મપાની બદામના સુનુમિભાગ નામના ઉઘા નર્મી બાપુ પરિવારવાળા મુશુશ્રુત અને મલ મયમના ધાગક ધમધોષ નામે સચવિર કરતા કરતા આરીને જિતયાં હતા તેમનો શિષ્ય ધર્મરુચિ અનગાર ડાય તીચ અને મખમ કુળમાં કે બિક્ષા માટે કરતો કરતો નાગશ્રીને ઘેર આવ્યો

માસોપવાગી તે અચવિરને આવતો જોઈને નાગશ્રી ઘણી ખુશી થઈ અને જીવિને પેતુ કંઠવી દૂધીનું બધું શાક તેને આપ્યું

બિદ્યા લઈને પાઞ કરેલા ધર્મરુચિએ પોતાની બિદ્યા લઈ જઈને ગુરુને જતા-ની ગુરુ ગધથી તે શાકને પારખી ગયા અને બોલ્યા કે "તેવથી લદમદ અને અનેક મસાનાથી મ યુક્ત આ શાકે હું ખાઈશ તો તારું અકાળ મૃત્યુ થશે, માટે તેને ન ખાતા કોઈ નિર્જીવ જગામા પરંવી દે" અને બીજી બિદ્યા મેળવીને પારખુ કર

ધર્મરુચિ તે શાકને પરંવવા માટે ઉઝાનની પાસેના ભાગમા ગયો પહેલા તો તેણે એક ટીપુ લઈને ચોખ્ખી જમીન ઉપર મૂક્યું ત્યાં તો તેના ગધથી બહારાયેલી હબ્બરે ઠીડીઓ તે ટીપાને આપતા વેત જ મરી ગઈ

આ જોઈને ધર્મરુચિને વિચાર આ યો કે જે બધું જ શાક આમ પરંવીય તો કોપુ જાણે કેટનાય લાખ ઠીડીઓ અહીં મરી જશે માટે એને હું જ ખાઈ જાઉં એ વધારે સારું છે

એમ વિચારી ઠીડીઓ ઉપગતી અનુક્રમને લીધે તે મધુ શાક તે રોતે જ ગળી ગયો ત શાક ખાવાર્યાં તેા શરીરમા હુસદ વેદના ઉપડી આની અને તે ત્યાથી બેઠવાને પણ અશક્ત થઈ ગયો હવનનો અત આલ્યો જાણીને તે ત્યા બેઠો બેઠો જ મનથી અરદતોને અને પોતાના ધર્માચાર્ય ધર્મદોષને વારવાર પ્રશ્નામ કરવા લાગ્યો તથા તેમની પાસેથી સ્ત્રીમરેલી હિસા, અસત્ય, ઓષ, અપ્રદાયચર્ય અને મૂર્ખનાના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞાઓ વારવાર માદ કરવા લાગ્યો અને તેમ કરતો મરેનો જ ત્યા અવસાન પામ્યો

ધર્મરુચિને જો ધણે વખત થયો જાણીને આચાર્ય

મીઠા ધમનનો તેની કાગ દાદાનું કંઈ અમરે સંપત્તિ
રોધક નુ રૂપ પ કુ રૂપ ત્યા આના અને તેના સ્વદ
મન તમ કમી પાત્ર મનને તેમને દેવાના પ્રકારે તેના અવમા-
નની વાત કમી કુરુમે તેમને ત્યા અસ્તવનુ કાનુ મમાનુ

ધમણિયા રિ ને ને ધમકુલિય અવમાની વાત
નયમા રેર રેર દેવરી સપી મરે માથે માથે નાજમીને
વોદરી રા કમી અરી વાત દેખના ન અપના યોગ
નાજમી કપર ગુલ વાત અને તરી વરણર નિમત્તે કમી
તેને અમર ત્યા ને ન જ કમી પાત્ર ત્યા સતિ પાત્ર
તેને અમાધા ન રાતી મુલિ

તે જિ રમી નિર મર પામતી અમરેમ અપમા રખ
કા રામી મોળ તેન આમ રે ન આરણ દ કમર એકમ
પાત્ર ન અમર ર ના રમી કુપર મ ર એક રાત્રે પાત્ર
ત્યા અપમા મમપત્ર અ ર એક રાત્રે રો રતી તેની
અ મપમ નાં અ મમપત્રી કમી ત્યા અત્ર રાત્રે રાત્રે ત્યા
તેને રોડર નિવમળ રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે
મમર ને અમર રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે

અમ રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે
ર રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે
અમ રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે
અમ રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે
અમ રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે

તે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે
અમ રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે રાત્રે

કરવામાં આવી હતી

આમ અનેક પ્રાર્થના લાનપાનમાં બિઠતી તે સુકુમાલિકા, પદાડની વસાઓમાં ચપાની વેનવધ તેમ દિવમે દિવમે મોગી થવા લાગી હશે તો તે બાનિમ મગને યુવની પણ થઈ અને નેતુ રૂપ, યૌવન નચા લાવગ્ય સર્વો મુદ્દ થયા

એ જ નગરીમાં જિન ત સાચ વાહનો માગત નામે એક સુધાન સુરૂપ અને સુકુમાર પુત્ર રહેનો હતો તેણે એક વાર રમ્તા ઉપર જતા જતા ઘરની અગાડી ઉપર મખીઓ સાથે સોનાના દડાથી રમતી સુકુમાલિમને જોઈ તેને જોઈને તે તેના ઉપર આમકત થયો

એ પાછા ફરી બાત તેણે પોતાના પિતાને સુકુમાલિ કાનુ માનુ કરવા તેના પિતા પામે મોકલ્યો તેણે જઈને તેના પિતાન મુઠુ કે "હૈ દેવાનુપ્રિય ! જો તમને યુગ્મ લાગતું હોય પાનતા દેખાતી હોય આધા જાસતી હોય અને સંગળો મયોગ જણાતો હોય તો માત્ર સાંગરને તમારી સુકુમાલિમ આપો તમે માગો તેટલુ નુ - પણ આપવા હ તૈયાર છુ "

સુકુમાલિમના પિતાએ જણાવ્યુ - " હૈ દેવાનુપ્રિય ! જો તમારો પુત્ર મારે ત્યા ઘરજમાઈ રહે તો જ તેને મારી પુત્રી આપુ મગજ કે નને મારી પુત્રી એટલી બધી વડાની છે કે તેના વિના એક ક્ષણ પણ હુ મરી શકતો નથી "

માગરના પિતાએ પાન આપીને આ હકીમત સાગરને કહી નબળાવી માગે તેનો કરો વિરોધ ન કર્યો એથી મારા તિથિનક્ષત્રનો યોગ થયે, વિધિપૂર્વક સ્થાતિભોજન કરાવીને

તથા માગરને શણગારીને જિનહત્ત માર્થવાદ સાગરતો ઘેર
મેળી ધામવૃમ સાથે ગયો સાગરતો પણ તેનો વિપુલ
અતન, પાન, ખાદિમ અને આદિમથી સત્કાર કર્યો તથા
પોતાની પુત્રીનું સાગર સાથે લગ્ન કર્યું

પાશ્ચિમદક્ષિણ સમયે સુકુમાસિકાનો પાશ્ચિરપર્શ માગરને
તરવાર જેવો તીન્ધુ, અગ્નિ જેવો દહક અને અત્યંત અનિષ્ટ
લાગ્યો. તે સ્પર્શથી મુહૂત સુડી તો તે પરવશ જેવો ધર્ષ
ગયો લગ્ન ધર્ષ રથા બાદ શત્રે ન્યારે તે તેણીની સાથે એક
પથારીએ સૂતો ત્યારે પપ્પુ તેના બગના સ્પર્શ તેને તરવારની
ધાર જેવો તીન્ધુ અગ્નિ જેવો દહક અને અત્યંત અનિષ્ટ
લાગ્યો આથી ત બહી ભુગી પથારીમા જઈને સૂઈ ગયો

સુદર્ત પડી જાગીને સુકુમાસિકાએ જોયું તો પોતાની
પથારીમા સાગર ન હોય તેથી તે બીબે સાગરની પથા
ગીમા જઈને તેની સાથે ધર્ષ ધર્ષ ત્યા પછી સાગરો તેનો
સ્પર્શ અત્યંત અમલ લાગવાથી, ધર્ષ માણસ જેમ મારાથી
નારડી છટે તમ ત્વરાથી સુકુમાસિકાનું ધર બોલીને તે પોતાને
ઘેર આવી આવ્યો

સુવાર થતા સુકુમાસિકાની માતાએ દાસીને વરવડુ
માટે રાપનગૃહમા કુખમોધનિમ મૂકી આવવાનું કહ્યું મુખ-
મોધનિકા મૂકવા ગયેલી છ ઠીએ રોડ કરી એકથી સુકુમા
સિકાને જોઈ પણ માગરને ન જોયો તેણે આવીને સુકુમા
સિકાના પિતા માગરહત્તન સાગરના આત્મા જવાની વાત કહી.

તે સાતળીને કોધે ભરાયેલો સાગરહત્ત જિનહત્તને ત્યાં
જઈ કહેવા લાગ્યો -“ હે દેવાનુપ્રિય ! આ તુ મુક્ત છ કે

કાઈ પણ દેવ જતા-યા મિત્ર પતિવ્રતા સુકુમારિનને ડોડીને ધર-ભાઈ રહેવાને નધાયેયો માગર તો ત્યાં ચાલ્યો આવે ?”

જિનદત્તે પોતાના પુત્ર સાગરને કપડો આપ્યો તથા તેને મસરાને ત્યાં પાછા જઈને ગેવાનો આમ્રદ ક્યો પરતુ સાગરે કહ્યું - “ હું પદ્મકથી પડી જાઉં તો મોઝો ખાઈને મરી જાઉં મરુભૂમિમા જઈને વગર પાણીએ ફેલ પાડ, પાણીમા ડૂબી જાઉં, અગ્નિમા મળી જાઉં, ડેગ ખાઉં, માગ શરીરને જ મરી પરુઓ કે ખૂતમક્ષતોને અર્પણ કરું, રક્ષોધી ચિમઈ જાઉં, ગીચો વડે ફાવાઈ જાઉં, પરદેશમા ચાલ્યો જાઉં કે મન્યાસી થઈ જાઉં એ કબૂલ છે પણ સાગરદત્તને વેગ તો હું જવાનો નથી ” આ હીકત બીજા પાછા ગેવા સાગરદત્તે માલગી તેને અમ થયું કે જાણે જમીનમા પેસી જાઉં તે શરમાઈને પોતાને રેર પાડો આયા અને સુકુમારિનને ખેળામાં બેસાડી આશ્વામન આપવા લાગ્યો કે ‘ હે પુત્રી ! સાગરે તને છોડી તેથી શુ થયું ? તને એવા જ ખીન ને આપીશ કે જેને તું જઈ અને પ્રિય થઈ પડીશ માટે તું કશી જ ચિંતા ન કર. ’

ત્યાર બાદ એ વાર સાગરદત્તે અગાશી ઉપગથી એક ચીથરેદાન, હાથમા ગમખાતર અને ફૂટેના પાવાળો દ્રમક (સિખારી) લેયો પોતાના માણુમોદ્ધાર તેણે તેને રેર તેડાની મગા યો તથા નવમવી, લોવસવી, વસ્ત્રાશૂપણથી લણગારીને મિષ્ટબોજન જમાડી તૃપ્ત કર્યો ત્યાર બાદ સાગરદત્તે તેને કહ્યું -

“ આ માની પ્રિયપુત્રીને તને સ્ત્રી તરીકે મોપુ છુ છુ અને એ બને કત્યાણુનાગા ચાઓ ”

અને પ્રયોગો તા જાણુનાર હો '

આર્યાઓએ આ વાત સાબળતાજ પોતાના કાન નાકથી અને કહ્યું -“ હું દેવાનુશ્રિયે ! અમે તો બ્રહ્મચારિણી તપસ્વી નીઓ છીએ તારુ આ વાક્ય અમારે માલગતુ પણ ન જોઈએ અમારુ કામ તો સયમ અને શીતનો પ્રચાર કરવાનું છે, જો તુ ઇચ્છે તો સયમ અને શીતને આચારમા આણુવાની પદ્ધતિ તને બતાવીએ ”

પછી આર્યાઓના ઉપદેશથી સુક્રમાલિન શ્રાવિન થઈ અને પિતાની મમતિ સ્મરને ગ્રાપાલિકા આર્યા પાસે પ્રવર્જિત થઈ હવે સુક્રમાલિકા આર્યા ખાવામા પીવામા, બેઠવામા, બેસવામા, બેઠવામા અને ચાલવામા પોતાના મયમશીનને બસબર માચ્છે કે અને હિમતપ નવા બ્રહ્મચર્યનું મેનન કરતી ગામેગામ વિહરે કે

એવાજ તેણે પોતાની ગુચ્છી ગ્રાપાલિકા આર્યાને કહ્યું કે 'જો આપની અનુમતિ હાય તો હું અપાની બહાર સુબ્રમિભાગ ઉદ્યાનમા રહીને બપોળે ઉપવાસ કરતી સર્વાલિસુખ ભીખી ગઈ ધ્યાન રવા ઇચ્છુ '

ગુરુપીએ કહ્યું -“ હે આર્ય ! આપણે બ્રહ્મચારિણી શ્રમણીઓ છીએ આપણે એકના ગામ બહાર જઈ રાખીએ નહિ એટલુ જ નહિ પરંતુ ગામમા પણ ફરતી વહીવાગા ઉપાશ્રયમા જ વસ્ત્રથી સરીરને ઢાળીને બને પણ પૃથ્વી ઉપર બેગા રાખી આતાપના નઈ શખીએ '

ગુરુશીનુ આ વાક્ય સુક્રમાલિકાને મમ્યુ નહિ એટલે તે તો પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે સુબ્રમિભાગ ઉદ્યાનમા જઈને ધ્યાન ધરવા લાગી

કરતી અને મારો આદર કરતી હવે હું જ્યાં મું. ધર્મને પ્રવર્જિત થઈ છું ત્યાં પરવશ દોવાને લીધે આ ધર્મગ્રીઓ મારું અપમાન કરી મારો તિરસ્કાર કરે છે મારે આવની કાને જ મવાગના અહીંથી નીચળી આ સોકાથી અગતી થઈ ને હું જીવ ઉપાનયમા રહીશ

સુકુમાલિકા અવગઈ હતી તેની તેને માર્ગએ અટકાવી નહિ એટલે તે જીવ ઉપાનયમા જર્મને નિરસપણે રહેવા લાગી ત્યાં તે પોતાના ભયમ અને નીનમા ધણી પાત્રી પડી અને એ રીતે કેટલો વખત પસાર થયા બા. જાળધર્મ પામી તે ઉત્તાનકૃપમા ધણી લાંબા આમુખ્યતાથી સુકુમાલિકા નામની ફેરી થઈ

ત્યાંથી તે પનાવ દેશના કાપિલ્ય નગરમા દુપદ તાળને ઘેર મુનશીની કુક્ષીએ પુત્રો તરીકે અવતરી માતાપિતાએ તેનું નામ દ્રૌપદી રાખ્યું તેને ધૃષ્ટદ્યુમ્ન પ્રમનો એક મુવશજ લાઈ પણ હોતો

દ્રૌપદી દિવસ જતા યુવતી થઈ એક વાર તે નાહીપોઈ, વિભૂષિત થઈને સજ્જને પગે લાગવા મલામા આવી પુત્રીને ખોળામા ખેમારી તેના માથા ઉપર હાથ મૂકી ગળાએ તેને કમ્બુ ' ' દે પુત્રી તને હું માગી મગમા આવે ત્યાં પરણાવુ તો કાચ તું દુખી પણ થાય અને મને મનમા જીવનભરનું શય્ય રહી જાય મારે તેમ ન કરતાં હું તારે મારે સ્વયવર કરુ જેથી તું તારી ઇચ્છા પ્રમાણે વર પર્વદ કરી શકે " એમ વહીને આખીવાં આખી રાત્રીએ પુત્રીને વિદાય કરી

ત્યાગ્યાદ ગળાએ કૃષ્ણચાસુંવ, મમુદ્રવિજયપ્રમુખ

કરતી અને માથે આજ કરતી હવે હું જ્યારે મુંઝવે ધર્મને
પ્રવર્જિત ધર્મ છું ત્યારે પરવશ હોવાને લીધે આ શ્રમણીઓ
મારું અપમાન કરી માથે તિરસ્કાર ક્રોડે માટે આવતી
કારે જ સવાગના અહીંથી નીચળા આ રોકેથી અગતી ધર્મને
જુલુ ઉપાશ્રયમા ગરીબ

સુકુમારિમ અવઠદી હતી તેથી તેને માર્ધએ અટમવી
નહિ એટલે તે જુલુ ઉપાશ્રયમા જ નિર શપડો ગુડેસ
લાગી ત્યાં તે પોતાના મવમ અંગે લીનમા ધણી પાડી પડી
અને એ રીતે કેટલોક વખત પસાર થયા બાદ કાળધર્મ
પામી તે ઇશાનકલ્પમા ધણા લાખા આયુષ્યવાળી સુકુમારિકા
નામની દેવી ધર્મ

ત્યાંથી તે પચાનદેશના કાપિલ્ય નગરમા દુષકદ ગળતે
ઘેર મુનપ્તીની કુદીએ પુત્રી તરીકે અવતરી માતાપિતાએ તેનું
નામ દ્રૌપદી રાખ્યું તેો મહાલક્ષ્મી નામો એક યુવગજભાઈ
પણ હતા

દ્રૌપદી દિવસ જતાં યુવતી ધર્મ એક વાર તે નાદીપોઈ,
વિશ્વપિત ધર્મને સંજ્ઞને પગે તાગવા મળ્યામા આવી પુત્રીને
જેળામા બેમારી તેના માથા ઉપર હાથ મૂકી રાજાએ તેને
કહ્યું કે હું પુત્રી તને હું મારી મગજમા આવે ત્યાં પરણાવું
તો માર્યું તું કુળી પણ દાસ અને મને મનમા અવનજ-
ગુનુ ધન્ય રહી જાય માટે તેમ ન કરતાં હું તારે માટે શ્વ-
યવર કરું જેથી તું તારી ઇચ્છા પ્રમાણે વર પગલ કરી શકે ”
એમ કહીને આવીવાં આપી ગઈએ પુત્રીને વિદાય કરી

ત્યાંજ્યાં ગળતે રૂણુવાસુદેવ, મહુદ્રવિજયપ્રમુખ

ત્યામાને સ્વયંવરમાં બોલાવવા બીજાને દૂત હરિતનાપુરમાં
 મોકલે એ નીમ્ન દૂતને અગરાજ કર્ણુ મેલ્યું, અને નદી રાજાને
 બોલાવવા અપામા મોકલ્યો એવાને પાચમો ભાર્ગવોવાળા,
 દમધોપના પુત્ર સિશુપાળને બોલાવવા સુમિતમતી મોકલ્યો
 પાચમાને દમન્તાને બોલાવવા હન્તિશીર્ષ મોકલ્યો ૭૭ને
 ધરરાજાને બોલાવવા મથુરા મોકલ્યો સાતમાને જરામધના
 પુત્ર સહદેવને બોલાવવા રાજગૃહ મોકલ્યો આઠમાને બેસમના
 પુત્ર રુકિમને બોલાવવા કૌડિન્ય નગરમાં મોકલ્યો અને શો
 ભાર્ગવો માથે નીચાને બોલાવવા નવમાને વિગટ નગરમાં
 મોકલે એ તે ઉપરાંત દશમાં દૂતને બીજા અનેક ગામ તથા નગરના
 રાજાઓને બોલાવવા સૂચના કરી

એ બધા રાજાઓ ઉદુપના આમત્રણથી ધામધૂમ સાથે
 કપિલપુરમાં આવી પહોંચ્યા રાજા દુપદે તેઓનું સ્વાગત
 કરીને તેમને યોગ્ય ઉતારા આપ્યા

કપિલ નગરીની બહાર ગંગા નદીને કાંઠે રાજા દુપદે
 એક મોટો સ્વયંવરમંડપ તૈયાર કરાવ્યો હતો તેમાં સ્ત્રીઓ
 ઉપર હીડા કરતી અનેક પૂતળીઓ મોકલી હતી, શોભા વધારે
 તેવા અનેક ગ્રંથો ગેશા કર્યા હતા અને તેને બની રહે
 તેટલો સુદર અને આકર્ષક બનાવવામાં આવ્યો હતો

સ્વયંવરમાં આવેલા બધા રાજાઓને રાજા દુપદે તેમના
 ઉતારામાં જ હરેરાજ વિષુવ અસન, પાન, ખાન્નિમ, સ્વાદિમ,
 સુરા, મધ, માસ, સીધુ અને પ્રસન્ના તથા અનેક પ્રકારનાં
 પુષ્પો, વસ્ત્રો, ગદ્યા માલ્યો અને અવકારો મોકલાવ્યા કરે છે
 અને તે બધા તેમનો ઉપભોગ કરતા, ગાનવાન સાજળતા,

નાગો જોના અને અનેક પ્રકારના વિપાતો કરતા આનંદથી રહે છે

ત્યાર ના એક વિષ કુપદ રાજાએ ઘોસણ કરાવી કે 'આવની કાને મલાગ્યા પડેગ્યા પેપાનો સ્વનવર થશે માટે બધા રાજાઓએ કુપ ઉપર કૃપા કરીને નાદીધોઈ, વિમુક્તિ થઈને પોતપોતાના વૈભવ માથે લહેતા પદાગ્રુ અને કૌપ દીતી વાદ જોના પોતપોતાના નામથી અહિન થયેલા આસ ન ઉપર મડપમા બેમનુ

કુપદ રાજાએ મનમાં ચારે બાજુ ફરતી માળાઓ લગાડાવતી, અનેક રાક્ષાના સુગંધી ધૂંધેથી બરેલાં ધૂપધાણાં મુકાવ્યા અને વધારાના રેખોઝ માટે પચ્ચિવાંચ આકાંઠે માંચાઓ એક ઉપર એક ગોઠવાયા

વખન થતા બધા રાજાઓ મડપમા આવી પડેલા રાજા કુપદ પણ આવીને બધાઓના સભર કરી કૃષ્ણ વાસુદેવો સ્વેત સ્વામર રોવેલાં બેસે રથો

કૌપની નાદા, બલિકર્મ કરી, મહિરો યોગ્ય શુદ્ધ વસ્ત્રો બાંધી જિતમુદમા ચર્ધ ત્યા તેએ જિન પ્રતિમાને જોના જ પ્રજામ કર્યા સેમદમ્નક ચર્ધને પ્રતિમાઓને પરામર્શી બો સુધાંબેવની રોડે પ્રતિમાઓની પૂજા કરી ધૂપ કયેલ ત્યારબાદ નવા જાનુન બેસે કરી જમણે જાનુ નીચે સ્થાપી નજુ નાર માયુ નમાવી પ્રતિમાની સ્તુતિ કરતી બેતી—

નમા મુ ને ધરિ નાજ મગવતાગ જાવ સવતાગ '

પછી તે અત પરમા ચર્ધ તથા સર્વોત્કારવિમૂષિન ચર્ધને પોતાના બાર્ધ ઘટ્ટલુમ્નથી હાતા અધરયમાં બેસી,

અનેક દાસદાસીઓ તથા પોતાની કીડાપિકા ધાત્રી અને લેખિય દાસી માથે સ્વયંવરમડપમા આવી

આવતા વેતજ તેણે નમ્રનાપૂર બધા રાજાઓને પ્રણામ કર્યા પછી હાથમા દપણનાળી ધાત્રીને માથે લઈને તે સ્વયંવરમા ગજગતિથી ફરવા લાગી દપણમા જે રાજાનું પ્રતિબિંબ પડતું તે રાજાના વંશ, નામ, ગોત્ર, સત્ત્વ, મામથર્, પરાક્રમ સાવણ્ય શાઆબ્યાસ, માહાત્મ્ય રૂપ યૌવન, કુલ અને રીત તે ધાત્રી કાપદીને વર્ણવી જતાવતી

તે પ્રમાણે દર્પણમા પડતા રાજાઓના પ્રતિબિંબ જોતી તથા ધાત્રીએ કહેલું વર્ણન સાંભળતી સાંભળતી દ્રૌપદી હજારે રાજકુમારોને વળાવીને ત્યાં પાડવો હતો ત્યાં આવી

તેણે પાંચે પાડવોને પાંચ વર્ણનાં પુષ્પની વરમાળાથી આવેષિત પરિવેષિત કર્યાં અને કહ્યું -" આ પાંચ પાડવોને હું વરી "

તરતજ બધા લોકોએ હીક ક્યુ " " હીક ક્યુ " એવી ઘોષણા કરી ત્યારનાદ બીજા બધા રાજાઓ પોતપોતાને ઉતારે પાછા ચાલ્યા ગયા

પછી ધૃષ્ટદ્યુમ્ન પાંચ પા વ અને દ્રૌપદીને અશ્વરથમા બેસાડી દુપદના રાજમહેનમા લાવ્યો રાજા દુપદે પાંચ પાડવો અને દ્રૌપદીને પાટ ઉપર બેસાડી અલિપેક કરાવ્યો, હોમ કરાવ્યો, અને પાંચે પાડવો સાથે દ્રૌપદીનું પાણિપ્રહણ કરાવ્યું તથા પ્રીતિદાનમા અનેક દાસદાસીઓ સાથે વિપુલ ધન આપ્યું.

ત્યાર બાદ દુપદ રાજાએ વિપુલ અરણ પાન, ખાત્તિમ, સ્વાદિમ તૈયાગ કરાવીને આવેલા રાજાઓને ખૂબ આદરથી

જમાડયા અને વિ ૧૫ કર્વાં તે વખતે પાકુરાજીએ તે બધા જ રાજાઓને પાડવો અને દ્રૌપદીના પાણિપદછુ ઉત્તર વખતે હસ્તિનાપુરમાં આવના વિનંતિ કરી

પાકુરાજીએ હસ્તિનાપુરમાં સાત માત માળના ડાચ પાચ મહનો તૈયાર કરાવ્યા અને તે તૈયાર થયે પોતાના પાચ પુત્રા અને દ્રૌપદીને તથા મોગ પરિવાર સાથે તે કપિપુરથી નીઝા હસ્તિનાપુર આવ્યો

ત્યા તેણે ગામ બહાર એ મોટો મડપ કમરો. યોગ્ય વખતે નોતરેના બધા રાજાઓ આવી પહોંચ્યા દુપની પેઠે પાકુએ પણ તેમનો મારી રીતે સત્કાર કર્યો તથા તે બધાની સમક્ષમાં તેણે પાંચ પાડવો અને દ્રૌપદીને સાથે પાદ ઉપર બેમારી અભિષેક કરાવ્યો ત્યારબાદ આવેલા રાજાઓને ધણા આદર સાથે વિમળિત કર્યો

હવે પાચે પાડવો દ્રૌપદી સાથે સુખવિવાસથી રહેવા સાચા એવામાં એક વાર મૃગયર્મના ઉત્તરસમવાળા હાથમાં દડ અને કમકતુ ધારણ કરનારા જટાધારી જનોઈ મરુજિકા, મુજમેખના ને વકન પહેરનારા કંછપી વીણા વગાડનારા, કળિયાબેર મધ્યમ અને મધવપ્રિય એવા કંછુ નારા, કળિયાની શાધમાં પા રાજાના મહેનમાં આમરમાથી જનરીને આવી પટાવ્યા

નારદને આવતા જોઈને પાને પાડવો, કુતી અને પાકુરાજીએ આસનથી ઊઠી, સાત આઠ પમના નારદની સામે જઈ તેમની પ્ર દિણા કરી, વદન અને નમનથી તેમનો સત્કાર કર્યો તથા જમીન ઉપર પાણી છાંતી તેમને બેમવા માટે

દહા ઉપર આસન પાથયું

આ આસને બેસીને નાગે રાગનુ, રાગકુટુબનુ અને અતપુરનુ કુસગમગમ પૂછયુ તે વખતે નારદને અસમત તથા પાપથી અવિગ્ન મમત્તને દ્રોષદીએ તેમનો આદર ન કર્યો, તેમનુ સમાન ન કર્યું અને પાડવોની પેટે તેમની ઉપાસના પણ ન કરી

નાર તે મનમાં વિચાર આ યો કે પાથ પાડવોમાં અનુ-અદ્ય થયેની દ્રોષદી, રૂપ અને લારખ્યના બેસમાં મારો આદર તથા ઉપાસના નથી કરતી માટે મારે સપિના અનાવરનુ કળ તેને અતાવવુ જોઈએ

હવે નારદ પાડુને કુસગમગમ પૂછીને પૂર્વ દિશા તરફ જવણુમધુદ્રતી વચ્ચેના માર્ગ ઉપર આકાશમાં વિહરવા લાગ્યા તે વખતે ધાતખીખડ દ્વીપમાં પૂર્વના દશિણાધ જરતની અપર કક્ષમાં પદનાબ નામે રાગ દતો તેને સાતસો ગણીઓ અને સુનાબ નામે યુવરાજ પુત્ર દતો

તે ગળ બધી રાણીઓ સાથે અતપુરમાં મિદ્ધમન ઉપર બેસી હતા તે વખતે નારદ સપિ તેના જવનમાં આકાશથી જાતમાં પદનાને પાડુની પેટે તેમનો આદર કર્યો અને બેમત્રાનુ દર્ભાસન આપ્યુ

નારદે રાગને કુસગમગમ પૂછ્યા પછી રાગને તેમને કહ્યુ કે ‘હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ગામેગામ ધરેવરના માહિતગાર છો તો તમે કહો કે આશ જેનુ અતપુર તમે ક્યાવ જોયુ ?’

નારદ થોડુ દમ્યા અને લાગ જોઈને બોલ્યા—“ હે રાગ ! તુ તો ફવાળો દેગ છે હસ્તિનાપુરના રાગ પાડુના

ધર્મકથાઓ

પુત્રાની ભાષા કૌપીની પમના મનુષ્યના મામા ભાગ બસ-
બર પણ તારું મન પુરે । યો આત્મ કહી પદનામનુ
કુચળ પૂજી નાગદ આમ તમા ચિહ્નરૂપ લાન્ધા

નાગદની વાત માજાની રાગ પદનામ કૌપીના રૂપ-
લાવણ્યમા મોહ પામ્યો તણે પૌત્રપદનામા જર્મ પોતાના
પૂર્વના મિત્ર દેવો ભોલવવા અભવકમાગની પેડે વિસિદ્ધ
તપ અને મંત્રપ ધારણ કયા તના તપ અને મંત્રપના
મગધી ખેચાર્ધ આરેલા દેવન તજ કન્યુ - હે દેવનુત્રિય ।
હું કૌપીને કન્યુ છું મને તુ તેન અહી ઉપાડી લાવ."

દેવ ભે યો - પાત્ર પાડવોન મૂકીને કૌપી બીજા મોહ
પણ સાથે ચણખુશીથી એક દાણ પણ રહેવાની નથી એ
વાત ચોક્કમ છે પણ માર તારી મરણ છે તેટલાજ કારણે
હું કૌપીને અહી ઉપાડી ચાલીલ આમ કરીને ને દેવ
ભવચુસમુતી વન્ને ધર્મને હસ્તિનાપુર જર્મ અગાસીમાં
ધુધિગિર સાથે રુખે મતેની કૌપીને ઉપાડી જપાગમધ પદ-
નામના ભવનમા લાન્ધો અને લાની અસીકવનિગામા તેને
રાખી, કૌપી લાન્ધાની ખગર પદનામને આપીને પોતાને
સ્થાને પાછો આવ્યો ગયો

ધન બેધડીમા તે કૌપી જામી બી પોતે જ્યા
હની તે સ્થાન તેને ખુન અપરિચિત નામ તેને એમ થય

બનીદનીને તેની પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો - “હે દેવાનુ-
પ્રિયે! તું શો વિચાર કરે છે? તને મેં મારે માટે અતી તેડી
મગાવી છે માટે મારી સાથે રહીને તું આનંદ કર”

દ્રૌપદીએ સુકિતથી જવાબ આપ્યો કે “ભારતવાર્ષીની
હારિકામા મારા સ્વામીને! ભાર્ગવૃષ્ણ વાસુદેવ રહે છે તે જો
છ મદિનાની અર મારી કંઈ ભાગ ન જાયે તો હું રાજા!
પણીથી તું કહીશ તેમ હું કરીશ”

દ્રૌપદીનું વચન સાંભળીને પદ્મનાભે તેને કન્યાઓના
અત પુરમા મૂડી અને ઝાઝી કનડમત ન કરી ત્યાં દ્રૌપદી
આંતરે આંતરે બળમે ઉપવાસ અને પારણે પાગળે આયબિનનું
ઉત્તમ તપ કરતી ગહેવા લાગી

આ તરફ યુધિષ્ઠિર જાગ્યો અને દ્રૌપદીને ન જોતા
વિદ્વંસ યજ્ઞને આમ તેમ તપાસ કરવા લાગ્યો મહેલમા ક્યાય
તેની ભાગ ન મળતા તેણે પાનુને તે વાતની ખબર કહી
પાનુએ પણ હસ્તિનાપુરને ખુલે ખૂલે દ્રૌપદીની તપાસ માટે
ઘોષણા કરાવી અને કહ્યું કે જે તેની ભાગ આપશે તેને
તે ઇન્દ્રે તેટલું ધન આપવામાં આવશે

પરંતુ જ્યારે હસ્તિનાપુરમા તેનો કગો પત્તો લાગ્યો નહિ
ત્યારે પાનુએ કુતીને હાગમમા કૃષ્ણ પાસે દ્રૌપદીની શોધ કરાવવા
જવાતું કહ્યું કુતી નાહીપ્રોઈ, બલિકમ કરી, દાથી ઉપર બેસી
હારિમ તરફ જવા નીકળી અને ત્યાંના અમોઘાનમા જઈ
પહોંચીને પોતાના આઆની ખબર તેણે કૃષ્ણને દહેવરાવી

કૃષ્ણ આવીને પોતાની ફાઈને પગે પડ્યો અને તેને
પોતાના આવાસમા લઈ ગયો ત્યાં જ્યાં જાદુ આવવાનું

અને પોતાના બધા પરાક્રમી યોદ્ધાઓને તૈયાર થવાની સૂચના આપી

એમ અનેક વીર પુરુષો અને મોઁગી મેનાથી વીટળાવેનો કૃષ્ણ વાસુદેવ દ્વારા ઉપર બેસીને હસ્તિનાપુર આવી પહોંચ્યો તથા પાડવેને સાથે લઈને અપરક કા તરફ ચાલ્યો

રમતામા પડાવ નાખી કૃષ્ણે પૌંધરાજામા જઈને લવણસમન્ના અધિગતા સુગ્રિવ દેવને નણુ દિવમનાં તપ અને મન્દપથી પોતાની પામે બોના થો તથા તેને પોતે અપરક કા શા માટે જાય છે તે વાત કહી મબળાવી અને વચ્ચે માગ માં આવતા લવણસમન્ને પાર કરવા તેમા માર્ગ કરી આપવાની સૂચના કરી

તે દેવે કૃષ્ણને કહ્યું -“ હે દેવાનુપ્રિય ! તુ કહે તો હું જ દ્રૌપદીને બહી ઉપાડી લાવુ અને પદ્મનાભ સન્મતે તેની સેના સહિત લવણસમુદ્રમા ફેંકી દઉ ”

કૃષ્ણે જવાબ આપ્યો -“ હે દેવાનુપ્રિય ! તારે એટલી બધી તત્વીર લેવાની જરૂર નથી માત્ર અમાગ છ રથ જઈ શકે તે માટે લવણસમુદ્રમા માર્ગ કરી આપ એટલુ બલુ છે

પડી પોતાની બધી મેનાને પાડી વાળીને કૃષ્ણ તથા પાડવોએ લવણસમુદ્રમા પોતાના રથો ઉતાર્યા અને તેની વચ્ચે ચર્ચને ઝપાગબધ તેઓ અપરક મના અગ્રોજ્ઞાનમા પહોંચી ગયા

ત્યા રથ બિબા સખીને કૃષ્ણે પોતાના દારુક મારથીને લાવામા ભરાવેલા લેખ સાથે પદ્મનાભ પામે મોન્દ્યો અને કહેવરાવ્યુ કે “ હા તો દ્રૌપદીને પાછી આપ કે યુદ્ધ માટે તૈયાર થા ”

પોતાના પુત્રના કુતીને દોષનીય ગ્રુમ થતી થતી જાણી

હું જો કહું - મોઢી તમે જાણ પજુ મિત્રા ન કરો.
દોષની જાણ પાતામાં અમોનાં જરનોમ, અપજર-
તમા કે જીતે એ ત્યા મેઠમ્, સજી જ દુઃખ પડે "
આમ આશામન આપીને તે કુતીને પાછી દમિતપુર
નિધાય કરી.

ત્યારબાદ હું જો પજુ પાડતી પડે હારિશમાં દોષની
જાણ મેઠવજા ખૂલે ખૂલે થાવડ કરાવી પજુ આપ તેનો
પતો ન આવે.

દશે એકસાર કહ્યું પાતાના અતપુરમાં દશે તે વખતે
નારદ આશામાંથી ત્યાં નવું હું જો પાડતી પડે તેમનો
સહાર ક્યો અને પૂછુ - હે દેવનુપ્રિય ' તમે મામેદામ
ધરે ધરે રમે છા તમે ક્યાવ િપી તાલારી થત
સામગી છે '.

નારદ જાણ આપી - દ રાજા ' હું અપરક કામાં
ગયેતા ત્યારે ત્યા પથનાજના જરનમા જેવી પૂર્વે જોઈ હતી
તેરી દોષની જોઈ હતી.

હું જો નારદને કહું કે તે દેવનુપ્રિય! અ જપુ તમા
કું જ કામ થાય છે ! '.

દોષનીના મમાચાર મગતા જા કહ્યો તે ખર પાડને
દમિતપુર મેઠવી અને અનુરમી એના સાથે તેયાર થઈ
રહી પોતાની વાટ જોવાનું પાડને કટવરાયું.

ત્યાર બાદ હું જો હારિશમાં સનાહિત જેરી વમગી

અને પોતાના બધા પરાક્રમી યોદ્ધાઓને તૈયાર ચલાવી સૂચના આપી

એમ અનેક વીર પુરુષો અને મોગી મેનાથી વીટળાયેનો કૃષ્ણ વાસુદેવ હાથી ઉપર બેઠીને હસ્તિનાપુર આવી પહોંચ્યો તથા પાડવોને સાથે ચર્ષને અપરક કા તરફ ચાલ્યો

રમતામાં પડાવ નાખી, કૃષ્ણે પૌષ્પગાળામાં જઈને સવશ્વસમુદ્રના અધિનતા સુગ્રિવ દેવને ત્રણ દિવસના^૬ તપ અને મહત્પથી પોતાની પામે બોના ચો તથા તેને પોતે અપરક કા શા માટે જાય છે તે વાત કહી ગ્રહણાવી અને વચ્ચે માર્ગમાં આવતા સવશ્વસમુદ્રને પાર કરવા તેમાં માર્ગ કંઠી આપવાની સૂચના કરી

તે દેવે કૃષ્ણને કહ્યું - “હે દેવાનુગ્રિય ! તું કહે તો હું જ દ્રૌપદીને અહીં ઉપાડી લાવું અને પદ્મનાભ સમ્મતને તેની સેના સહિત સવશ્વસમુદ્રમાં ફેંકી દઉં ”

કૃષ્ણે જવાબ આપ્યો - “હે દેવાનુગ્રિય ! તારે એટલી અધી તમ્બીફ લેવાની જરૂર નથી માત્ર અમારા ૭ ગથ જઈ શકે તે માટે સવશ્વસમુદ્રમાં માર્ગ કંઠી આપ એટલું ધણ છે

૫ઠી પોતાની બધી મેનાને પાછી લાગીને ફાળ્ય તથા પાડવોએ સવશ્વસમુદ્રમાં પોતાના ગમે ઉનાચાં અને તેની વચ્ચે ચર્ષને કપાળાંધ તેઓ અપરક કાના અગ્રોવાનમાં પહોંચી ગયા

સા રથ બિભા ગમ્પીને કૃષ્ણે પોતાના ઘરુડ મારથીને લાલામાં બરાવેલા લેખ સાથે પદ્મનાભ પામે મોખ્દયો અને કહેવરાવ્યું કે “કા તો દ્રૌપદીને પાડી આપ કે યુદ્ધ માટે તૈયાર થા ”

હું તે ત્યાં જઈને પોતા તરફથી ગળને પ્રણામ કરીને
કૃષ્ણને ગંદિશા કહેવા બાબતમાં લગવેને લેખ આગળ ધર્યો
અને દ્રોપદીને પાછી આપવાની કે મુદ્દ માટે તૈયાર થવાની
હાકલ કરી

પદ્મનાભ તે સામગ્રી ખૂબ રૂએ થયો અને રાજનીતિશા-
સ્ત્રમાં હું ત અવધ્ય હાથથી તેને ન મારતા તેનું અપમાન
કરીને પાછને દરવાજેથી તેને કાઢી મૂક્યો અને કહ્યું - ' તારા
કૃષ્ણને કહેજે કે પોતે જ મુદ્દ માટે સંદિગ્ધ થઈને મહાર
આવું છું '

ત્યાર પછી પદ્મનાભે પોતાની સેના તૈયાર કરાવી તથા
પોતે પોતાના મુખ્ય હસ્તી ઉપર ખેસી મુદ્દ માટે કૃષ્ણ હતા
ત્યાં ગયો તેને દરથી આવેના જોઈને વાસુદેવે પાડવોને પૂછ્યું -
' ઉઠરાઓ ! તમે કશી કે મારી લગ્નર્થ જોશો ? '

પાડવોએ કૃષ્ણને પોતાની લગ્નર્થ જોવાનું કહ્યું પદ્મ-
નાભે અપાટનપ પાડવો ! હાથીને વિખેરી નાખ્યા તથા
તેમના રથો અને તે ઉપરના વિજયધ્વજને તોડીધાડીને ફેળી
દીધા

હારેલા પાડવો વીને મોટે કૃષ્ણ પાસે પાછા આવ્યા
તેણે પૂછ્યું - ' તમે સુ ધારીને તેની સામે થયા હતા ? '

પાડવોએ જવાબ આપ્યો - ' અમે તે ખાસ કંઈ વિનાર
ક્યાં વિના માત્ર તમારી અનુમતિ લઈને તેની સામે
થયા હતા "

કૃષ્ણે કહ્યું - એથી જ તો તમે હાર્યા હો તમે જ
રાજ છો અને પદ્મનાભ નથી એવા સંકલ્પથી જો તમે લડ્યા

હોત તો તે ક્યારનોય નામી ગયો હોત હવે તું પેતે રાગ
ધુ અને એ રાગ નથી એવા દ' મહાપથી લડુ ધુ તે તમે
જુઓ "

એમ કહીને કૃષ્ણ પદ્મનાભની સામે ગયો. જતાં વેત જ
તેણે રિપુની મેનાનો નાગ કમ્બાને પોતાનો પાચજ ધ શખ
કૃષ્ણે તેના અવાજથી પદ્મનાભના મૈનનો એ તૃતીયાશ
ભાગ તો નામી જ ગયો પછી કૃષ્ણે પોતાનું ધનુષ્ય હીધું,
દોરી ચડાવી અને ટકાવે જ્યો એટલામા વળી બીજો તૃતીયાશ
ભાગ નામી ગયો.

પોતે ધણો અતક્રાંત છે અને મૈન્ય ધણ થોડુ છે એમ
સમજીને પદ્મનાભ અપરક કાના દરવાજા બંધ કરીને તેમા પેસી
ગયો કૃષ્ણે અપરક કા તરફ જઈને નરમિહરપ^{૧૦} ધારણ કરી
મોટા અવાજથી પોતાના પદ પઠાડ્યા તે અવાજથી રાજ
કિશ્કા, ગોપુર વગેરે ખખમીને પડી ગયું.

અપરક કાને ભોયભેગી થયેની જોઈને બચ પામેનો રા-
નાભ દ્રૌપદીને ઘરણે ગયો દ્રૌપદીએ તેને જુ કે " મને
અહી આશ્વતાં તે કૃષ્ણ જેવા વીર પુત્રને વિશ્વસ્યેનો છે એ
નહિ જાણેતું ? " હજુ પશુ છુ આમ કરનાહી, બીને કપડે,
વસ્ત્રના છેડા છટા રાખી, અતપુર સાથે ઉત્તમ નજરાણા
સર્ધ, મને આગળ કરીને તું કૃષ્ણને ઘરણે જા ધારણ કે
ઉત્તમ પુરુષો હમેશા ઘરણે આવેલા ઉપર કૃપાવત હોય છે "

પદ્મનાભે દ્રૌપદીના કલા પ્રમાણે જઈને કૃષ્ણને દ્રૌપદી
પાછી સોપી કૃષ્ણે પદ્મનાભને કપડા આપતાં કહ્યું કે " હે
પદ્મનાભ ! મારી મેન દ્રૌપદીને અહી સાવતા તે નહિ જાણેતું

હતે ત્યાં જઈને પોતા તરફથી રાજને પ્રણામ કરીને કૃષ્ણને સંદેશ કહેવા ભાવામાં લગાવેનો લેખ આગળ ધર્યો અને દ્રોપદીને પાછી આપવાની કે મુદ્દ માટે તૈયાર થવાની હાકલ કરી

પદ્મનાભ તે સાંભળી ખૂન ગુસ્સે થયો અને રાજનાંતિથા-અમાં હત અવધ્ય દેવચથી તેને ન મારતા તેનું અપમાન કરીને પાછલે દરવાજેથી તેને ધની મુક્યો અને કહ્યું - ' તારા કૃષ્ણને કહેજો કે હું પોતે જ મુદ્દ માટે સંજ્ઞિત થઈને બહાર આવું છું '

ત્યાર પછી પદ્મનાભે પોતાની સેના તૈયાર કરાવી તથા પોતે પોતાના મુખ્ય હસ્તી ઉપર બેસી મુદ્દ માટે કૃષ્ણ દત્તા ત્યાં ગયો તેને દરથી આવતો જોઈને વામુડે પાડવોને પૂછ્યું - ' ડોકરઓ ! તમે લડશો કે મારી લગ્નઈ જોશો ? "

પાડવોએ કૃષ્ણને પોતાની લગ્નઈ જોવાનું કહ્યું પદ્મનાભે ઝપાટામય પાડવોને હક્ષત્રીને વિખેરી નાખ્યા તથા તેમના રથો અને તે ઉપરના વિજયધ્વજને તોડીપાડીને ફેંકી દીધા

હારેલા પાડવો વીરે મોડે કૃષ્ણ પાસે પાછા આવ્યા તેણે પૂછ્યું - તમે શું ધારીને તેની સામે થયા હતા ? "

પાડવોએ જવાબ આપ્યો - ' અમે તે ખાસ કઈ વિચાર કર્યા વિના માત્ર તમારી અનુમતિ લઈને તેની સામે થયા હતા '

કૃષ્ણે કહ્યું - ' એથી જ તો તમે હાર્યા છો તમે જ રાજ છો અને પદ્મનાભ નથી એવા સંકલ્પથી જો તમે લડ્યા

११-अथर्व ऋग्वेदी

હોન તા તે પારોત ગણી રહે હા કુ જે કરી ■ જી
પુ અને એ મળ નથી એવ દા સગલો છુ માંયો અને
જીવે ન વીના પાયજન્થ
વગાડ્યો આ

[illegible]

પોતે કલે બચા છે એ કેવળ પાડે છે એ
સમજીને પચાવ્યો બપોરના ભાગે નરસિંહજી પહે
પણે. પૂજા બપોરના નરસિંહજીને નરસિંહજી પહે
એક બપોરની પેલા પા પાવ્યો તે બપોરની પેલા
પેલા, એક બપોરની પેલા પેલા પેલા પેલા

(Faint handwritten notes at the bottom of the page)

સાચું જાણીને જીવવાનું કાર્ય કરવું જોઈએ. સાચું જાણીને જીવવાનું કાર્ય કરવું જોઈએ. સાચું જાણીને જીવવાનું કાર્ય કરવું જોઈએ.

કે તે મૃત્યુ જ નોતર્યું હતું ? છતાં હવે તારે મારાથી ખીવાનું કારણ નથી ”

એમ કહી કૃષ્ણે પત્રનાભને પોતાની સજ્જાનીમા પાછા જવાની રજા આપી તથા પોતે દ્રૌપદીને માથે નાંધીને પાડવો પાસે આવ્યો. એ બધા ત્યારમાદ લવણમુદ્રની વચ્ચે થઈને જણીપના ભરતમા પાછા જવા નીકળ્યા.

એ વખતે ધાતકીખડકીપના પૂર્વાર્ધ ભરતમા ચપાનો રાજા કપિન નામે વાસુદેવ હતો. એખવાર એ ચપામા મુનિ સુવ્રત અહત કરના કરતા આવીને ત્યાંજ પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યમા ક્રિતયા.

જે રખતે કૃષ્ણ વાસુદેવે અપરક કામા પોતાનો પાચમન્ય નાખ કુક્યો તે વખતે આ કપિન વાસુદેવ મુનિ સુવ્રત અહંતની પામે ધર્મપ્રવચન સાંભળ્યો હતો. તેણે તે રાખના સાંભળ્યો જોટલે તેને વિચાર થયો કે ધાતકીખડકના ભરતમા મારા જેવો કોઈ વાસુદેવ થયો કે શું ? આવો રાખનો રાખ વાસુદેવ સિવાય ખીજા કોઈનો હોઈ શકે નહિ.

પણ તેની સમજ નિરાશરણ કરતા મુનિ સુવ્રત અહંતે કહ્યું કે એ રાખ તો અપરક મના રાજા પત્રનાભના પત્નમા સપગમેની ખાચ પાડવોની બાર્યા દ્રૌપદીને ઝેણવરા આવેના હારિકાના વાસુદેવ કૃષ્ણના રાખનો છે તારા જેવો નીજો વાસુદેવ અહીં ઊભો થયો નથી એક સાથે એકજ ક્ષેત્રમા એ વાસુદેવ કદી થના પણ નથી અને એક ખીજાને જોઈ પણ શકતા નથી ? તો પણ તું લવણમુદ્રની વચ્ચે થઈને અસાર થતા કૃષ્ણ વાસુદેવના ગ્યના ધન્યગચને જોઈ શકીય.

કપિત વાસુદેવ, મુનિ સુનન-અર્હતને પ્રણામ કરી, હઠ્ઠી ઉપર બેમી લવણસમુદ્રના વેલાકુને (કિનારે) આ પો અને દૂરથી કૃષ્ણ વાસુદેવના ધન્યગરને જોઈને તેણે પોતાનો પાતળા-સખ વગાડ્યો કૃષ્ણે પણ સામો પોતાનો સખ વગાડ્યો આ રીતે બંને પોતપોતાના જાખના સન્દહાર મળ્યા

કપિય વાસુદેવે અપરક કાના રાજ પત્ન્યાબને, દ્રૌપદીને સતાવવા બંધ દુષ્ટો આપ્યો અને તેને દેશવગે આપી તેની જગાએ તેના પુત્રને અપરક કાની ગાદીએ બેમાડ્યો

પાડવો અને વાસુદેવ મુખાધરી કરતા કરતા ગંગા નદી પાસે આવ્યા ત્યાં વાસુદેવે પાડવોને કહ્યું કે 'તમે ગંગાને ઊતરી જાઓ તું આ લવણસમુદ્રના માનિક સુરિયત દેવને મળીને આવું છું'

પાડવો ત્યાંની એક નાવદ્વારા ગંગા ઊતરી ગયા પછી કૃષ્ણ વાસુદેવ ગંગાને હાથથી તરી સકે એ નહિ એ જાણવાના ધૌત્યથી તેમણે તે નાવ મતાડી દીધી અને રૂપુની વાટ જોતા આગે કઠિ બેઠા

સુગ્રિયતને મળી આવીને કૃષ્ણે ગંગા ઊતરવા માટે નાવની તપાસ કરી પણ તેને ક્યાય મળી નહિ ત્યારે તેણે એક હાથમા ઘોડા અને સારથી સાથે રથ ઉપાડ્યો બે બીજે હાથે સાડી બાસક જોજન પહોળી ગંગાને તે તરવા લાગ્યો પરંતુ અધવચ આવના તે યાકી ગયો અને પરમે વાથી રેબજેન થઈ ગયો તેણે મનમા ને મનમા આવી વિશાળ ગંગાને હાથથી તરી જનારા પાડવોના વખાણ કર્યા પણ પાડવોનું આ જળ જોતા તેઓ પત્ન્યાબ માથે યુદ્ધમા

દમ કરીને દારી મધ તે ને સમગ્રપુ નહિ.

જેનનમ કરીને તેજે મધ મીજતે ગગા જા કરી
તમા થાએ માં આર્ધ પા થા પામે અદી તેમની સમક્ષમા
તને તેમનો ખૂબ વખણ કર્યા પાંચોને ને નિખલ સ રિદ્ધી
રાત કદી દીપુ કે નમ મનારો લખથી તથા નથી પણ
નારો તથા હીએ આ તા નમા, બગ નાથ બમે તોડી
મનારી દીધી હતી.

અ તાન સામગતાજ રૂબા પડે ગુસ્સે મનો અને
બગા નાથીને તે બોલ્યો - 'જ્યારે મે એલાએ દીધી
બગાની ત્યારે તમે માટે બગ ન નાગી સપા કે અમારે
મને અમ દગન કર્યો'

ગુસ્સામાં ને ગુસ્સામાં રૂને એ લેદહથી પાંચોના
બધા રથે ચૂરી નાખ્યા અને તેમને દરનિમલ મલની આત
આપી તે પ્રમગ્ન રમગ કે તકે તેને ત્યાં રમમર્દન નામનો
મદ બધાનો

પાંચી રૂબા પોતાના ઇનિરમા નાથી પડોન્ના અને
સે વને માથે સર્ધ હારમા પાજ ગયા

પાંચોએ દરનિમલપુરમા આવીને પોતાના પિતાને રૂબે
તેમને કરી દરનિમલની આગની વાત કરી તથા તેનું
કારણ પણ કી મંજલાતુ પાંચે પણ તેમને ખૂબ રપો
આપ્યો

પછી પાંચે કુતીને બેસાવીને રૂબા પામે દાર્દા
મોકલી અને તેની માથે કહેવગતુ કે તમે દરનિમલ કરેલા
પાંચો કપી દિલ્લમાં અને કયા ખૂદામાં નવ કે નમાડું સા-

આન્ય તો આખા દક્ષિણાધ જરતમા છે

કુતીએ દેહી વાત સાણળાને વાસુદેવે કલ્પે કે દક્ષિણ સમુદ્રને કાઠે તેઓ પાકુમયુન^{૧૨} વસાવે અને મારી નજરે કદી ન પડે તે રીતે રહે

પાડવો દસ્તિનાપુત્રી નીકળી કૃષ્ણના કથા પ્રમાણે પાકુમયુરા વસાની સુએ સુમે રહેવા લાગ્યા વખત જતા દ્રૌપદી મગભાં થઈ અને નવ મહિના પૂરા થયે તેને એક સુદર અને સુકુમાર પુત્રને જન્મ આપ્યો

જનકમોદિ રેકરો પૂગ થયા પડી બારમે દિવસે દ્રૌપદીએ અને પાડવોએ મળીને તેનું નામ પાંડુમેન પાડ્યું દિવસ જતા પાંડુસેન મોટો થયો અને ૭૨ કાળમાં નિપુણ થઈ ભોગસમર્થ યુવરાજ થયો

તે વખતે ત્યાં ધર્મઘોષ નામે સ્થવિગ ફરતા ફરતા આવી પહોંચ્યા પાડવોએ તેમની પામે ધર્મશ્રવણુ કર્યું તેમની વિષયવૃત્તિ મદ થઈ અને ચિત્તાશુદ્ધિ માટે તેઓ ઉત્સુક થયા ત્યારનાં દ્રૌપદીની અનુમતિ^{૧૩} લઈને અને પાંડુસેનને રાજગાદી સોંપીને તેઓ તે ધર્મઘોષ સ્થવિરના મહત્કારી થયા અને ચૌદે પૂર્વોના અન્યામ કરીને ઉમ મયમ તથા તપ, શીલ સત્ય, અહિંસા અને ધ્યાનયર્થ પાળતા, ગામેગામ પાકુમયુરાની આસપાસ ફરવા લાગ્યા

પાંડુસેનની અનુમતિથી દ્રૌપદીએ મળ પોતાની ચિત્તાશુદ્ધિ માટે સુમતા આર્પા પામે પ્રજાન્યા સ્વીકારી તે પોતાની ગુરુણી પામે ૧૧ અંગો લણી અને ઉમ તપ મયમ તથા શીલ સાથે લાંબા પાકુમયુરાની આસપાસ વિહરવા લાગી

તે વખત અરિદેહમિ અર્ધન સૌગપ્ત દેશમાં તપ અને
ગંધર્ભી આ માને વાસિન ક્રતા વિદરના દ્વાર દીપે પામથી
તેમના મૌગપ્તપિત્તરની વાન માલકોને પુષ્પિત્રિ વગેરે પાને
અનગારોએ ત્યાં જ્યાં ત વિચરે કર્યો

પોતાના યુરુની અનુભવિથી તેઓ પાંડુમયુગ ॥ મહ-
સામ વનથી નીકળીને મામેશામ કરના રૂઠા દશકાપૃષ્ઠ
નગરની બદામ્ના સદસામ વનમાં આરામ ઉતર્યા

તાં પુષ્પિત્રિ મિત્રપના આગ અનગારોએ નગરમાં
જિ ॥ સર્જને પાપા અસતા માનગ્યુ કે અંગેનમિ અર્ધન
તો ઉલ્લપત સેલના ૧૫ ચિખર ઉપર જાણે ૧ કાગપમ પામ્યા
છે એવે તેમના પામ જાણે બગા થઈ ૧ યુગવ ૧૧ પર્વત
ઉપર જવાને વિચરે કયા તેમણે અજમો આદર ચોન્વ
રથને પરકા ૧ દીપા અ ૧ તપદા ઉપર જાને તેઓ તપ કરતા
રહેવા જાયા તથા તપ ત્યમ ત્યમ અનામમિ વગેરે
શુભોને દીપ્તપમ ખીમતી ૧ ગંગ કરી મિત્ર, શુદ્ધ અને
શુભ થયા

કોઈની આવા પખુ શુભ જાહે બહુ સમય સુધી ગય
મને પાળતી બ્રહ્મતોકમાં દેવ તર્કિ ઉપજ થઈ ત્યાંથી
મહાવિદ્યામ પાળીને તે મિત્ર શુદ્ધ અને શુભ થઈ

હે જ જી! તપની પાછળ જે આસક્તિ દોષ તો તે
ગમે તેનું ઉમ દોષ છતાં ચિત્તશુદ્ધિ કરી ચક્રનું નધી, એ
વસ્તુ કોપીનું દહાન આપીને આ સોજમાં અધ્યવનમાં
જમવાન મહાસીરે સમજાવેલી છે તે હું તને કહું છું એમ
જાપ સુધર્મા બોલ્યા

૧૭

ઘોડાઓ

[આરંભ]

શ્રી મણુભગવાન મહાવીર કહેનો નાયાધમ્મકદાના
સોળમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો હવે તેના સત્તરમા
અધ્યયનનો રો અર્થ કહો ઠે તે જણાવો, એમ આર્થ
જણુએ પોતાના ગુરુ આપ સુધર્માને કહ્યું

આર્થ સુધર્મા બોલ્યા -

“હતિસીસર નગરમા કનકકેતુ નામે રાજા હતો ત્યાં
કેટલાય સમૃદ્ધ અને વ્યવહારચતુર વદાણુવગી વાણિયાઓ રહેતા
હતા એકવાર તે વદાણુવગીઓ વહાણો ભરી વેપાર કરવા
લવણસમુદ્રને પ્રવાસે જાપડ્યા

સમુદ્રમા કેટલાય યોજનો ગયા ૫ઝીઝોટી આધી જાપડી
અને આગળ કહેલા માઠદિપુત્રોની જેમ તેમની હોડીઓ

ડોનપદ તથા જમપદ સાચી વદાળના નિભાયા કવચુદિ ધર્મ
મથા અને વદાળે આં સર્વ જર્વા નેત્ર વિચર ન કરી શક્યા

તે વખતે દેવલક કુશિલમે, કલ્યાણમે, અગ્નિમયો અને
વદાળગીઓ ત નિભાયા કહેવા લાગ્યા "હો છુ રણુ
આ વદાળે વડ વડ મર્ધ રચા છે "

કાકિને કાકિમુજ ન પગી એવે બપ પામેલ તેઓએ
દા, રાદ કુ, રોર વૈષમ, મુન, વગ રાજસ વગેરેની
માનતાઓ કરી એવામાં મજસદ એમે યચાથી નિભાયાએ
કથું કે આપણે કાલિકાલીપની પમે આન્ય હીએ

તેઓએ હીપો કહિ વદાળે આપણે સમગ્ર નાખ્યાં
અને નાની દોગીઓપાસ તેઓ કાલિકાલીપમાં રીતમાં તે હીપમાં
દિરખ સુરખું રત્ન અને વાલી કેદલીવ આણે અને
પોતાઓ તેમની નજરે ચ પદ

પોતાઓ તે વદાળગી વાળિયાઓને જોઈને તેમના
મધથી બપ પામી, ત્યાંથી અનેક યાજા કર જમણમાં નાસી
મથા વાળિયાઓ ત્યાંથી આદેશાથી દિરખ સુરખું, રત્ન
વગ વગેરે સર્વને દોગીઓપાસ તેમના વગાણમાં બરવા લાગ્યા

અનુકૂળ પવન સર થતા વદાળ, પાસી વચરે જરૂરી
સામગ્રી વદાળમાં બરી સર્વને લાથી નીચા તેઓ મનીર
પોતવદા રેપલમાં આવી પદામ્યા અને ત્યાં તેમણે વદાળોના
સગર નાખ્યા

નાની દોડીઓના વદાળમાં બરેતું સોનુ, રણુ વગેરે
દિનાર ઉતારીને માથામાં બરી તેઓ ત્યાંથી હામિસીય નમરના

અગ્રીહાનમા આવી પહોચ્યા અને મોટા નજરાણા સાથે રાજાને મળ્યા

દરેક ગામ, બાકર અને નગરો વગેરે તરફ ફરનારા અને વારવાર ઘવણસકુંદની સફરે જનારા તેઓને, રાજાએ, તેમણે જોયેલી ઘોડા નહીન વાત અભાગાવવાનું કહ્યું

તેઓએ કાલિકાલીપમા જોયેલા ઘોડાને લગતી વાત રાજાને કહી રાજાએ તે ઘોડાઓ વાવી આપવા તે વહાણુ-વગીઓને યોજાના માણસો સાથે તે હાપમાં ફરી મોકલ્યા

તેમની સાથે વીણા, વરકી, બ્રામરી, કચ્છપી, જાલા, પદ્મબ્રામરી વગેરે વીણા અને ઓત્રે દિવને ઉત્તેજક ખીજા વાદ્યોના ગાડાં મોકલ્યા અમુકે દિવને ઉત્તેજક અનેક પ્રકારની લાઝાંની રંગબેરંગી બનાવેલા તથા એવા જ ગૂથેલા, લારેલા અને મદેલા અનેક પ્રકારના દેખાવોના ગાજા મોકલ્યા ધ્રાણે દિવને ઉત્તેજક એવા સુગંધી ગ્રંથ તમાનપત્ર જેવા સુગંધી પત્ર, ચુવા, તગર, એવળી, હિમેર ચંદન કુકુમ, લીંબીર, ચપક, મરુઆ દમણુક, જાઈ, જૂઈ, મલિમ, નવમલિમ, વાસતિકા, કેનખી, કપૂર અને પાંલના પુરોના ગાડાં મોકલ્યા સ્વાદેદિવને તમ કનાર ખાંડ, ગોળ, માકર, મચ્છાંડિકા, પુષ્પોત્તર, પંખોત્તર વગેરે સ્વાદુ પદાર્થોનાં ગાડાં મોકલ્યાં સ્પર્શે-દિવને ઉત્તેજક અનેક પ્રકારના, સુવાળા સ્પર્શવાળા કાચચ કબજ, પ્રાવણુ, નવનય, મનય અને મસુરના વસ્ત્રો તથા અનેક પ્રકારના સુવાળા પદ્યરો વગેરેનાં ગાડાં મોકલ્યા તથા લાકડા, ઘાસ પાળી, ચોખા, ઘઉંનો લોટ, અને ગોરમ વગેરે મુમાફરીને યોગ્ય પદાર્થોનાં ગાડાં મોકલ્યાં

ધર્મકથાઓ

આ બધા પદ્યોં તેમજે હોડીઓદ્વાસ વદ્યપુમા લખાં
ઓ ઘો । સેચ તેઓ દાલિકદ્વાપ તરફ જિપચા ત્યાં પદાનીને એ
ઘોડાઓ ત્યાં ત્યાં બેમતા સૂતા, ઘોડા રહેતા અને આજો-
દતા ત્યાં ત્યાં જઈને તેમને આકર્ષવા તે સન્નિપુરુષોએ વીણાઓ
વગેરે વગાડવી શરૂ કરી તથા તે દરેક ડેકાણે પેલા આખને ગમે
તેવા દેખાવના પદ્યોં નાકને ગમે તેવા સુમધી પદ્યોં,
ખાડ વગેરે સ્વાદુ વસ્તુઓ અને મવવ મસૂર વગેરે સુંવાળા
પદ્યોં ઝોમવી દીધા.

વીણાઓ વગેરેના મધુર અવાજથી તે ઘોડાઓ તે
માણુઓ પામે આનીને ચૂપચાપ બેઠીમવા સુમધીઓ સુધવા
લાગ્યા, અને વીરક્રમા ભરેલા ખ - વગેરેથી સ્પર્શિત કરેલા
પાણી પીવા લાગ્યા.

ઘોડાઓને જામ તુલ્ય થયેલા જાળીને તે લોડાએ
તેમને ગમે અને પમે બાધીને પકડી લીધા તથા નાની
હોડીઓમા ઉતારી વદ્યપુમા મગાવ્યા અને ત્યાંથી હતિસીમ
પાછા ફરી કનકોતુ આગળ તેમને રજૂ કર્યા.

કનકોતુએ તે વદ્યપુવગીઓનું બધું ઘણું મારું કપુ અને
અશ્વમંડીને તે ઘોડાઓ કેળવવા મારે મેળ્યા.

તે લોડાએ તેમના મો નાક મન, વાળ, ખરી અને
કાંડ બાધીને ચોકડા ચમકી । તમ બેચીને આડીને તથા
વેળ, નેનર સતા અને આગ્રક વગેરેના પ્રદર્શોદ્વાસ સારી
રીતે કેળવીને તેમને સજ્જ પાસે આપ્યા.

એ પ્રમાણે હે આયુષ્યમાન અમણ ! જે અમણે અને
અમણીઓ સત્વ અહિસા, વગેરેની સત્પ્રતિજ્ઞાઓ સ્વીકારીને

પેના ધોડાઓની પેઠે સન્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ અને ગંધમા આમકન થાય છે, રાગ કરે છે, ગૃહ થાય છે, મોહ પામે છે અને તેમને પ્રાપ્ત કરવા તરફડે છે તેઓ તે ધોડાઓની પેઠે અમલ્ય દુષ્પ પામે છે અને અમારચક્રમા રૂપા કરે છે તેઓ અમણે, અમળીઓ, આવડો અને આવિનઓમા નિહનીય થાય છે તથા વગોવાય છે

જે મનુષ્યો શ્રોત્રેન્દ્રિયને વશ થઈને મધુર સન્દોમા ગાગ કરે છે તે તેતરની પેઠે પાશમાં બધાય છે

જે મનુષ્યો પ્રાણેન્દ્રિયને આધીન થઈ અનેક પ્રકારના સુગંધોમા આસક્ત થાય છે તેઓ મલ નિા હાથમાં મપડાયેલા સાપની પેઠે અત્યંત કઠોર વધબધ પામે છે

જે માણસો સ્વાદેન્દ્રિયને વશ થઈ અનેક પ્રકારના સિન્દુર-તદ્ધર ખાનપાનમા ગૃહ બને છે, તેઓ મન ગમેલા મત્સ્યની પેઠે તરફડીને મગ્ન પામે છે

જે મનુષ્યો સ્પર્શેન્દ્રિયને વશ ન કરતા અનેક જાતના સ્પર્શોથી હનથાય છે તેઓ અકુશથી વીધાતા હાથીની પેઠે પરાધીન થઈને મહાવેદના પામે છે

અમણે મધુર કે અમધુર સન્દોને કાનમા પ્રવેશ કરતા અટકાવવા કાનમા પુમંગ ન નાખતાં મમભાવ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો

અમણે સારા કે નફારા રૂપો પોતાની આંખો આંમે આવના તે આંખો ઉપર દ્રેષ કરવાનો બંદો સમભાવ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો

અનણે સુમધ કે દુઃમધના અણુઓ નાક પામે આવતાં

ધર્મકથાઓ

નાક ચગવવાને બદલે સમભાવ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો

શ્રમણે જીભ ઉપર સારા કે તરમા રમો આવતા મેં
મરવાને બદલે સમભાવ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો

શ્રમણે સરીરને માત્ર કે નરમા અર્થોનો પ્રમગ પડે
ત્યાં ૧૪ કે ૧૫ ન ચર્તા સમભાવ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો

હે જજી ! એ પ્રમાણે આ સંસારમા અધ્યયનમા
અમના ઉદ્ધરણદ્વારા જગતન મદારીરે આપણે સમભાવ
કેળવવાની શિક્ષા આપી છે તે હું તને કહું છું "એમ આપ
શુધર્મા બોલ્યા.

૧૮

સુસુમા

[સુસુમા]

શ્રી મણુભગવાન મહાવીર કહેલો નાયાધમ્મકહાના સત્તરમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો હવે તેના અગરમા અધ્યયનનો શો અર્થ છે તે જણાવો, એમ આર્થ જણ્યો પૈતાના શુરુ આર્થ સુધર્માને કહ્યું

આર્થ સુધર્મા બોલ્યા -

“રાજગૃહમા ધન્ય નામે સાચવાહ તેની બાત નામે બાર્થા સાથે રહેતો હતો તેને ધન, ધનપાળ, ધનદેવ ધાત્રોપ અને ધનરક્ષિત એ પાચ હોકરાઓ ઉપરાત એક સુસુમા નામની પુત્રી હતી

તેને ત્યા ચિન્નત નામે એક દાસપુત્ર હતો. તે ચિન્નત સુસુમાને રમાડતો અને યજ્ઞાગ્નનો ચિન્નાત તોડાની હતો તેથી

તે તેની સાથે રમવા આવના ડોશરોના મજાઓ, લાખના લખોટાઓ, મોર્ષ ડા, દીગનીઓ અને કપડાં લઈ લેતો. દેટલીખવાર કોઈના ઘરેણા પછી વઈ લેતો. કોઈની સાથે ઝઘડતો કે મોર્ષને મારતો પણ ખરો.

હોકરાના માખાપો આ રિવાજ ધ ય માર્યાવાહ પાસે વારવાર લાવતા અને તે પણ ચિનાતને તેમ ન કરવા વારવાર કહ્યા મરતો. પણ ચિનાત ધ યનું કશું માનતો જ નહિ. તેથી એકવાર ગુસ્સે યઈને તેણે ચિનાતને ધરમાંથી કાઢી મૂક્યો.

તે ચિનાત રાજગૃહની રાજીઓ, ગમ્તાઓ, દેવળો, ચોરાઓ, પરળો, જુગારખાનાઓ, વેરમાવાગે અને દારૂનાં પીયઝોમા ફરવા લાગ્યો.

આ રીતે કરતો ફરતો તે સ્વચ્છ દારૂડિયો, માસાદારી, જુગારી અને વ્યભિચારી થયો.

રાજગૃહની પાસે અગ્નિખૂણામાં પહોંચતા એક વિષમ ભાગમાં, વામની ગીચ ઝાડીથી વીટળાયેલી સિંહગુહા નામની એક ચોરપટ્ટી હતી તેમાં અનેક ખડે હતા પણ દરવાજો એક જ હતો. કોઈ અગ્નિયો ત્યાં ન જઈ શકે તે માટે તેની આસપાસ મોટા મોટા ખાડોની એક ખાઈ હતી તેની ચારે બાજુ મ્યાય પાણીનું નામ ન હતું પણ તેની અદર પાણીની ઉત્તમ વ્યવસ્થા હતી. આમ તે મોટામાં મોટી સેનાથી પણ ન તોડી શકાય એવી મજબૂત હતી.

ત્યાં વિજય નામે અધાર્મિક અધર્મકેતુ, શર શબ્દવેધી માહસિં અને જેના ત્રાસથી ગ્રામ તથા નગર ત્રાસી ગયાં

છે એવો ચોર મેનાપતિ રહેતો હતો

તેના તાનામા પાચમે ચોર હતા કટવાય ચોરો,
પારદારિકો, ગદિયાઓ, મધિઠેદો, ખાતર પાનાગઓ,
રાજદોહીઓ, દેવાદાગે, બાળદયારાઓ વિશ્વાસઘાતીઓ
જુગારીઓ અને ખડગલોકો તથા બીજા એવા કેવળ દુષ્ટ
લોકો તેના આશ્રયે રહેતા હતા

ને વિજય ચોરે સજ્જદના અભિખૂણા તરફના ગામ
નગરો લૂટીને, ગાયો અને બદીઓને પંડીને તથા મુસાફરોને
લૂટીને ભાર નામ વર્નાઓ હતો

લોકોથી હાથૂત થતો પેનો ઇમપુન ચિન્તાત કરતો કરતો
વિજય પાસે આવી ચડ્યો અને વિજયની પાસે દાથમા
ખડ્ગ તથા મદિ લઈને અમરજીત તરી રહેવા લાગ્યો,

વિજય બીજે કોઈ દેમણે ધા- પાવા જતો અને
તે અમ્યાન કોઈતે મુદા ઉપર હકો લાવતું ત્યારે તે ચિન્તાત
તેની બરાબર રહ્યા કરતો

વિજયે ચિન્તાતને કેલીયે ચારવિઘાઓ, ચોરમત્રો,
ચોરમાયાઓ અને ચોરકાઓ લીખવી

વખત જતા વિજયનું અવમાન થયું ત્યારે તે પાચમે
ચોરોએ ચિન્તાતને વિજયની માદીએ બેમાલ્યો અને તે પશુ
વિજયની પેડે જ આગે ઝર ઝર વગાવવા લાગ્યો

એવાર વિપુલ અશન, પાન, ખાદિમ અવાદિમ, મુરો,
મલ, માસ અને પ્રમન્તા માગી પેડ તૈયાર કરાડીને ને ચિન્તાત
બધા ચોરો માથે જમવા મેડો હતો તે વખતે તેને વિચાર
આવ્યો કે સજ્જદમા ધ ય સાધવાદ બા મપન છે તથા

તેની પુત્રી સુસમા પશ્ચ બદ્ધ સ્વરૂપવાન છે મા? આજ
તો ધન્યનુ ધર દાડીએ અને તે હોકરીને ઉપાડી લાવીએ

બરાબર મધરાતે ન્યા? આખુ નમર ચેર નિદ્રામાં હતું
તે વખતે ચિન્તાત ખેંચાના પાચમો ચોરો સાથે રાજગૃહના
પૂર્વ દરવાજા પાસે આવી પહોંચે

મમકમાઝી પાળી લઈને જાંતા જ બારણુ બધડી
ગયું અને “ હું મારા પાચમો ચોરો માથે ધન્યનુ ધર દા-વા
આ ચો છુ જે નવી માનુ દૂધ પીવા છૂંતો દોષ તે મામે
આવી જાય એમ બોલતો બોલતો ચિન્તાત ધન્યનુ ધરે
તેડી અદર દાખલ થયો

૫૫ અને તેના પાચ પુત્રો ખીત્ત ખીના ચૂપકીથી બહાર
નાસી ગયા ચિન્તાતે ધરમાઝી પુષ્કળ ધન, સુવર્ણ વગેરે
હાથે તથા સુસમાને ઉપાડી તે ખેંચાની સિંહચામા પાડે
આવ્યો

સવારના પહોરમાં ઘેર આવીને જોયું તો ધન્યને જણાયું
કે ધન સાથે સુસમા પશ્ચ નેચેના હાથમાં ગઈ હતી તેથી
તે મોટું નજરાણું લઈને નગરમેથુઈ પાસે શરિયાઈ કરવા
ગયો તેમની પામે જઈને તેણે બનેરી બધી વાત તેમને
કહી સંભળાવી. તેઓ હચિવાર સજીને જાણે સમુદ્ર આવતો
હોય તેમ ટોળાનધ રાજગૃહમાંથી નીકળી ચિન્તાતની સિંહચા
તરફ આવ્યા

તેમને આવતા જોઈને ચિન્તાતના સાથીઓ લયથી
આગાચાવળા નાસી ગયા એકને ચિન્તાત સુસમાને લઈને
એક ઘોર અગ્ની તરફ નાસવા લાગ્યો

ધન્ય અને તેના પાચ પુત્રો તેને સુસુમાને લઈને નાસનો બેઈ, હાથેટા કગ્તા, પેશર પાડતા, ચડો નાખતા તેની પાછળ પડ્યા

ઢેલેકે દૂર ગયા પછી ત્યાં જિનાત સુસુમાને ઉપાડી ને આલવા અશક્ત થઈ ગયો ત્યારે તરસથી તેનું માથું કાપીને પોતાની સાથે લઈતે ઘોર અટરીમાં નાગો ત્યાં બૂનો પડી તરમનો માર્ગો તે અધવચે જ મરી ગયો

આ બાબુ ધન્ય અને તેના પાચે પુત્રો પણ દોડતા દોડતા યાત્રી ગયા પણ જિનાતને પડી શક્યા નહિ. પાછા વળતા, સુસુમાનું રસ્તામાં પડેલું રાખ જોતા જ તેઓ મૃતિંત થઈને જમીન ઉપર મનડી પડ્યા

જાન આપ્યા બાદ તેઓ ભારે કંપાત કરવા માગ્યા તે બધા યાત્રી ગયેના ટોવાથી બૂખ્યા અને તરસ્યા થઈ ગયા હતા. એટલે તેઓ અટવીમાં કાઈ ફગફુર તથા પાણી રોડના નીમ્યા પરેલું બંધે દૂર ગયા છતાં ખર્ચ રાશિય તેલુ કે પી શકાય તેલુ કાઈ જ તેમને મળ્યું નહિ

એવે ધન્ય સાર્થવાહે પોતાના મોટા દીકરાને બોલાવીને કહ્યું કે “તમે અહીં બૂખ્યા તરસ્યા મરી જશો, મારે અને મારીને મારું મામ અને લોહી ખાઓ તથા રાજગૃહ શ્રવતા પડેલીને ધર્મ અને પુણ્યના ભાગી થાઓ ”

મોટા પુત્ર બોલે “હે તાતા તમે મારા પિતા છો, તુરુ છો, મશ્કક અને મગોપક છો, તમને હું છી રીતે મારું ” પણ તમે અને મારીને મારા લોહી અને મામથી શ્રવતા રહી આ અટરી પારે કરી જાઓ

તેની પુત્રી સુસુમા પણ બહુ સ્વરપ્રાન છે, માટે આજ
તો ધ યનુ ધર દાડીએ અને તે છોકરીને ઉપાડી લાવીએ

બરાબર મધરાતે જ્યારે આખું નગર ચોર નિદ્રામાં હતું
તે વખત ચિલાત પોતાના પાચસો ચોરો સાથે રાજગૃહના
પૂર્વ દરવાજા પાસે આવી પહોંચ્યો

મસકમાથી પાળી લઈને જાડતા જ બારણ બંધાવી
ગયું અને ' હુ મારા પાચસો ચોરો સાથે ધ યનુ ધર દાડવા
આ પો છુ, જે નવી માનુ દૂધ પીવા ઇચ્છતો હોય તે સામે
આવી જાય એમ જોનતો મોનતો ચિલાત ધ યનુ ધર
તોડી અંદર દાખલ થયો

ધ ય અને તેના પાચ પુત્રા બીતા બીતા ચૂપકીધી બહાર
નાસી ગયા ચિલાતે ધરમાથી પુષ્કળ ધન, સુવસ્ત્ર વગેરે
હીધું તથા સુસુમાને ઉપાડી તે પોતાની સિંહમુદ્રામાં પાડે
આણ્યો

સત્તારના પહોરમાં ગેર આવીને જોયું તો ધન્યને જણાયું
કે ધન સાથે સુસુમા પણ ચોરોના હાથમાં મર્દ હતી તેથી
તે મોહુ નજસણુ લઈને નમસ્કોપજી પાસે ફરિયાદ કરવા
મથે. તેમની પામે જઈને તેણે બનેલી બધી વાત તેમને
કહી સંભળાવી તેઓ હચમચર સજીને જાણે સમુદ્ર આવતો
હોય તેમ ટોળાનધ રાજગૃહમાંથી નીકળી ચિલાતની સિંહમુદ્રા
તરફ ચાલ્યા

તેમને આવતા જોઈને ચિલાતના સાથીઓ ભયથી
આડાઆવળા નાસી ગયા એકેએ ચિલાત સુસુમાને લઈને
ઝીક ધોર અટવી તરફ નાસવા લાગ્યો

ધ પ અને તેના પાચે પુત્રો તેને સુસુમાને લઈને
માસતો બેઈ, હાંદલા કરતા, પોકા પાડના, ચડો નાખતા
તેની પાછળ પડ્યા

કેટલેક દૂર ગયા પછી ન્યારે ચિલાન સુસુમાને ઉપાડી
ને ચાલવા અશક્ત થઈ ગયો લાગે તરનારથી તેનું માથું
ઠાપીને પોતાની માથે લઈ તે ઘોર અત્રીમાં નાહો ત્યાં
જૂનો પડી તરસનો માથો તે અધવચ્ચે જ મરી ગયો

આ બાળુ ધન્ય અને તેના પાચે પુત્રો પણ દોડતા
દોડતા ચાડી ગયા પણ ચિતાતને પકડી શક્યા નહિ પાછા
વળતાં, સુસુમાનું રસ્તામાં પડેલું લગ્ન જોના જ તેઓ મૂર્છિત
થઈને જમીન ઉપર ગળડી પડ્યા

જ્ઞાન આન્યા બાં તેઓ બારે કપાત કરવા સાચા
તે બધા ચાકી ગયેના હોનાથી બૂખના અને તરમ્યા થઈ ગયા
હતા એટલે તેઓ અટવીમાં ગઈ દગદગ તથા પાણી રોધવા
નીકળ્યા પરંતુ બધે દૂર ગયા છતાં અર્ધ સપ્તમ તેવું કે પી
શકાય તેવું કાઈજ તેમને મળ્યું નહિ

ઢેવરે ધન્ય સાર્થવાહે પોતાના મોટા દીકરાને મોનારીને
કહ્યું કે “તમે અહીં બૂખ્યા તરસ્યા મરી જશો, માટે મને
મારીને મારું મામ અને લોલી ખાઓ તથા રાજગૃહ શ્રવતા
મહેાવીને ધર્મ અને પુણ્યના ભાગી થાઓ ”

મોટા પુત્ર બોલ્યો ‘ હે તાતા તમે મારા પિતા છો,
ચરુ છો સરક્ષક અને મગોપક છો, તમને કુંસી રીતે મારું
પણ તમે મને મારીને મારા લોહી અને મામથી શ્રવતા રહી
આ અટવી પાર કરી જાઓ ’

ધર્મકથાઓ

નીલ પુત્રે તે સાજા પિતાને કહ્યું — “મારી દયાતીર્થા
મારા ગુરુ અને દેવતા જેવા મોળા શાઈને ન મારતા
મને જ મારી તમે બધા છવના સત્કૃદ પડોને.”

આ રીતે બધા પુત્રાએ પિતાને આગ્રહપૂર્વક કહ્યું
કેવો હું હું પોતાના વદાલા પાને પુત્રોને કહ્યું કે ‘હે પુત્રા
આપણે જોઈ ન મરીએ આ સુસુમાનુ રાજ નિષ્ણાણ અને
નિવ પડ્યું છે તેના મામ અને સોહીથી આપણે બધા
બચીને રાજગૃહ પહોંચીએ.’

પિતાની આ વાત બધાને મળી તેઓએ અરધી અને
શરકતા ગંધોમથી અગ્નિ મગમાવ્યો અને લાકડાની તાપણીમાં
સુસુમાનુ મામ પકડ્યું તથા સોહી માથે આપુ ત્યારનાર
છવતા રાજગૃહ પાછા ફરીને તેઓ ધર્મ અને પુણ્યની
પ્રતિમા તત્પર થયા.

ધન્ય આશવાને રાજગૃહમાં આવીને સુસુમાનુ લોકો
કહ્યું હાગકેમે બધા સુસુમાના મગલનો રોડ બૂલી ગયા.

તે વખતે બગવાન મદારીર રાજગૃહના ગુણસિલ કૈત્યમાં
આવીને ગિતપાં હના ધન્ય આશવાને તેમનું ધર્મપ્રવચન
સાંભળ્યું તેથી તે પોતાની ચિત્તશુદ્ધિ માટે ચિત્તના વિધારો
ફર કરવા માટે મમ ક્રોધ અને રોષના સુરમરો પાડવા
માટે અને સર્વજૂત વાને કેળવવા માટે પ્રવર્જિત ચર્ધ નેમનો
મદ્યારી ચર્ધને રજો અગિયાર અગિયો બખ્યો અને ઉમ-
સયમ તથા તપથી આત્માને વામિન કરેલો વિહરવા લાગ્યો
વખત જતા મગ ફરીને તે દેવયોનિમાં ગયો અને ત્યાંથી
મહાવિદવામ પામીને તે મિદ ભુદ અને મુક્ત થયો.

હે જીજી ! જેમ ધ ન માથવાહે સગીર ॥ વર્ણ, ૩૫,
બળ અને વિષય વધારવા સુસુમાનુ લોહીમાન ખાધુ ન
હતું, પરંતુ માન જીવના રાજગૃહ પહોચી, ધર્મારાધન કરવા જ
તેના ઉપયોગ કર્યો હતો તે જ પ્રમાણે આપણા નિર્મય નિર્મયીઓ
આ ગદા સરીરના વર્ણ, ૩૫, બળ અને વિષય વધારવા આહાર
ન કરે પણ નિર્વાણના માર્ગમા સરીર સદાયક ॥ એમ
સમજીને તેને ટકાવી ગખવા માટે જ કરે. ૨

આ રીતે વર્તનારા નિર્મય નિર્મયીઓ વદનીય અને
પૂજનીય થશે તથા ભવમ્બાગનો પાર પામશે

એ પ્રમાણે હે જીજી ! આ અગરમા અધ્યયનમા
શ્રમણો અને શ્રમણીઓને આહાર કરવાનો ઉદ્દેશ ભગવાન
મહાવીરે ધન્યના ઉદ્ઘટરણથી સ્પષ્ટ રીતે સમજાવ્યો છે, જે હું
તને કહું છું " એમ આપ સુધર્મા બોલ્યા

૧૯

પુડગીક

[પુરુષીયજ્ઞાપ્ત]

શ્રી મણુભગવાન મહાવીર મ્હેનો નાયાધમ્મકહાના
અપારમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો હવે તેના ૧૯ મા
અધ્યયનનો શી અર્થ કે તે જણાવો એમ આપ જ જુએ
પોતાના શુરુ આર્થ સુધર્માને કહ્યું

આર્થ સુધર્મા બોલ્યા —

‘જ જુહીપના ૨ પૂર્વવિદમા સીતા મહાનદીને ઉત્તર કરિ,
ની ભત પર્વતનીકે દક્ષિણે, ઉત્તર તરફના સીતામુખ વનખ-
જી પશ્ચિમે અને એમ્મે-વક્રવજ્રાર પર્વતની પૂર્વે પુષ્કલાવતી
વિજયમા પુડરીકિણી નગરીનો મહાપદ્મ નામે સજા હતો.
તેને પદ્માવતી નામે સજી અને પુડરીક તથા કડરીક નામે
એ પુત્રો હતા તન્મ્હામા પુડરીક યુવગજ હતો

તે વખતે પાંચસો અનગારો સાથે આમેગામ ફગતા તથા તપ અને સમમથી આત્માને વાસિત ફગતા ધર્મરોષ નામે સ્થવિર ત્યાંના નલિનીવન નામે ઉદ્યાનમાં આવીને બેઠયા

તેમનું ધર્મપ્રવચન સાંભળીને વિષયવિનાસોથી થાકી ગયેલો રાજા મહાપદ પોતાના પુત્ર પુડરીકને રાજગાદી આપીને તથા કડરીકને મુવરાજ કરીને તેમનો અતિવાસી થયે.

અનગાર મહાપદે સ્થવિરોની ખસે ચીદે પૂર્વોનું અધ્યયન કર્યું અને પછી તે જનપતિવિહારે વિહરવા લાગ્યે.

એકવાર કેટલાક સ્થવિરો ફગતા ફરતા પુડરીકની રાજધાનીમાં નલિનીવન ઉદ્યાનમાં આવીને બેઠયા પુડરીક તેમજ કડરીક બંને બાઈઓને તે સ્થવિરોએ ધર્મ કહી મહાગાઓ પુડરીકે શ્રમણોપાસકની મર્યાદામાં આવે તેટલો ધર્મ શ્રીમયો અને કડરીકે મોગલાઈની અનુમતિ લઈને, વિષયવિનાસમાં ખૂટેલા પોતાના આત્માનો નિસ્તાર કરવા તેમનો અતેવાસી થવાનો મકલ્પ કર્યો

મોગેબાઈ પુડરીક તેનો મકલ્પ જાણીને તેને કહેવા લાગ્યો - "હે દેવાનુપ્રિય ! તું શા માટે મુક થાય છે, શા માટે પ્રમજ્યા લે છે ? હું તારો રાજ્ય ભિષેક કરવાનો વિચાર રાખુ છું "

પુડરીકના આમ કહેવાથી કડરીક જરા પણ અડ્યો નહિ તેમજ નેરો તેનો કઈ જવાબ પણ ન આપ્યો આમ બે ત્રણ વાર કલા છતાં બંધારે પુડરીકને કડરીકની અભિષેક તરફની રુચિ ન જણાઈ સારે તેણે તેને સ્થવિરોનો અતિવામી થવાની અનુમતિ આપી તથા " આ મારા પ્રિયભાઈને સિધ્ધ-

૧૯

પુ ડરીક

[પુ ડરીયભાષા]

શ્રી માણુભગવાન મહાનારે મહેનો નાવાધમ્મકહાના
અંગારમા અધ્યયનનો અર્થ જાણ્યો તો હવે તેના ૧૯ મા
અધ્યયનનો શો અર્થ કે તે જણાવો એમ આપ જણએ
પોતાના ગુરુ આર્થ સુરમાને કહ્યું

આર્થ સુરમા બોલ્યા —

‘જણીપના ૨ પૂર્વવિદમા સીતા મહાનદીને ઉત્તર કડિ,
નીલવત પર્વતની^૩ દક્ષિણે, ઉત્તર તરફના સીતામુખ વનખ-
ડની પશ્ચિમે અને એકરોલખખખાર પર્વતની પૂર્વે પુષ્કણવત્સી
વિજયમા પુડરીકિણી નગરીનો મહાપદ્મ નામે રાજા હતો
તેને પત્નાવતી નામે મણી આે પુડરીક તથા કડરીક નામે
તે પુત્રો હતા તેઓમા પુડરીક સુવરાજ હતો

१२
 १३
 १४
 १५
 १६
 १७
 १८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

१
 २
 ३

१२
 १३
 १४

५७
 १२
 ५८
 १३
 ५९

५६ १४

५७
 १५
 ५८
 १६
 ५९

જિજ્ઞાસા તમને આપુ છુ ' એમ કહી કડીકને તેણે તે સ્થવિરોને સોંપ્યો

કડીક અગિયાર બગેચે ભણ્યો તથા ઉમ્મ સમમ, તપ, શીલ અને સચને પામતો ગામગામ વિહરવા લાગ્યો

એકવાર કડીક નલિનીવનથી નીકળી અથન વિહાર કરવાને તૈયાર થયો તે તપસ્વી હોતેથી તે બનપ્રાત લૂખા-સૂકા અને નીંગસ બોજનથી પોતાનો નિર્વાહ કરતો સ્વાદેદ્રિયના સમમમા તે યનક રૂપિ જોયો હતો

અતિશય લૂખાસૂકા બોજનથી કડીકના શરીરે ઘટ-જવર થયો હતા તે વિહાર તો કર્યો જ કરતો એક દિવસ ધર્મધોષ સ્થવિર હરતા હરતા કડીકને સાથે લઈને પુડી-કની રાજધાનીમાં નલિનીવનમાં આવીને ઊતર્યા

રાજા પુડીકે આવીને તેમની પાસે ધર્મપ્રવચન સાંભળ્યું અને પછી વિનંતિ કરી કે હું ભગવાન ! જે તમે મારી યાનશાળામાં આવીને બેઠો તો આ કડીક અનગારની કઈક ચિકિત્સા થઈ શકે

સ્થવિરો નલિનીવનમાંથી નીકળી પુડીકના કબા પ્રમાણે

ગતિએ પહોંચ્યા ત્યાથી તેમનું અવમાન થયા બાદ તે મહા-
વિરોધવામ પામી, સિદ્ધ, ભુદ્ધ અને મુક્ત થઈ મર્ત દુન્યોનો
અંત કરશે.

હે આધુન્યમાન અમલુ ! આ પ્રમાણે જે નિર્મથો અને
નિર્મથીઓ કડરીકની પેઠે મયમ સ્વીકાર્યા પછી મદ થશે,
મંયમની બદ્ધ થશે અને સ્વીકારેલી બધી પ્રતિજ્ઞાઓનો ભગ
કરશે તે કડરીકની પેઠે દુખી થઈ આ અપાર મંસારમાં
ભગ્યા કરશે.

પરંતુ જે નિર્મથો અને નિર્મથીઓ પુડરીકની પેઠે શીવ
અને સત્ય સ્વીકાર્યા પછી દદ રહેશે, વિષયવિશ્વાસોમાં આસક્તિ
નહિ રાખે અને કપાયોને વશ નહિ થાય તે, અમલો, અમણીઓ
અને આવકલાવિગ્નઓને અર્ચનીય, વદનીય, પૂજનીય અને
પરુપામનીય થશે તથા છેવટે આ ભયકર મંસાર કાંતારનો
પાર કરી શકશે.

હે જલુ ! અમલુભગવાન મહાવીરે આ અધ્યયનમાં
કડરીક અને પુડરીકના ઉત્તરણ આપીને મંયમની કઠોરતા
અને મંયમનું શુભ પરિણામ બને આપણને દર્શાવ્યા છે જે
હું તને કહું છું.

હે જલુ ! આ પ્રમાણે અમલુભગવાન મહાવીરે કહેનો
ઓગણીસ અધ્યયનવાગો આ પ્રથમ સુતરકથ અહીં મનાસ
થાય છે, જે હું તને કહું છું "

ધર્મકથાઓ

જના કડરીકે કરુ ગણમયુ નહિ છેવે રાગએ દંધુ -

“ હે ભગવાન ! તમે ભોગથી છો ? ”

કડરીકે દા પાડી એટલે તુગત જ પુડરીકે કડરીકે ગાદીએ બેસાડ્યો ૪ અને પોને પોતાની જાને જ કેમોને લોચ કરીને ચાતુર્યામધર્મનો સ્વીકાર કરી કડરીકેનો વેણ પહેરી લીધો.

પછી તે પેના સ્થવિના પામે આવી પહોંચ્યો અને તેમની સમક્ષમાં તેણે કરી ચાતુર્યામધર્મનો સ્વીકાર કર્યો.

હવે રાગ કડરીકે પ્રણીત પાન, ભોજન અને ધણા ઉત્તમગરને લીધે અજીર્ણ મયુ અને તેના શરીરમાં પિત્તજ્વર દાખલ થતા દાહ શરૂ થયો એવી સ્થિતિમાં અવમાન પામીને તે અધોગતિએ ગયો.

હવે પુડરીકે અનમાઝ મંથમને પાગલા મામેશામ કરતાં વિકરે છે ખાનપાનમાં તે અત્યંત અન્યમજા છે નીરમ પીરસ, કંકુ, લૂપ્ત એવું પરિમિત ભોજન પણ સ્વાધ્યાય અને મંથ મમાં બાધ ન આવે તેવી રીતે તે ને છે અને રાત્રીએ જાગરણ કરીને ધર્મચિંતન કર્યો રે છે.

આમ કરતા કરતા તેમને પર્જી, અજીર્ણ, મયુ, તથા તેથી તેમના શરીરમાં પિત્તજ્વર દાખલ થતા ફાટુ જેવું થયું તેમનું શરીર અચક્ત અને પગકેમદીન થઈ ગયું તેથી તેમને પોતાનો ઉદરનો વખત જાણીને અડધુંત ભર્ગવતોને અને પોતાના ધર્મચાર્ય ધર્મોપદેશક અધિવેશને નમસ્કાર કર્યો સ્થવિશ પાસે સ્વીકારી આદિના મત્ય વગેરેની પ્રતિજ્ઞાઓ માફ કરી અને પાપનું આનોયન કરના તે કાળ કરીને સર્વાર્થસિદ્ધની

ગતિએ પહોંચ્યા ત્યાંથી તેમનું અવમાન થયા બાદ તે મહા-
વિરોધવામ પામી, સિદ્ધ, ભુજ અને મુક્ત ચર્ધ સર્વ દુઝોતો
અંત કરશે.

હે આયુધ્યમાન શ્રમણ ! આ પ્રમાણે જે નિર્ગંધો અને
નિર્ગંથીઓ કડરીમ્ની પેડે મયમ સ્વીકાર્યા પછી મદ થશે,
મયમથી બચે થશે અને સ્વીકારેની બધી પ્રતિજ્ઞાઓનો ભગ
કરશે તે કડરીમ્ની પેડે દુખી ચર્ધ આ અપાર મંસારમાં
ભગ્યા કરશે.

પરંતુ જે નિર્ગંધો અને નિર્ગંથીઓ પુડરીકની પેડે શીલ
અને સત્ત્વ સ્વીકાર્યા પછી દદ રહેશે, વિશ્વવિનાસોમાં આસક્તિ
નહિ રાખે અને કપાયોને વશ નહિ થાય તે શ્રમણો, શ્રમણીઓ
અને શ્રાવકશ્રાવિકાઓને અર્થનીય, વહનીય, પૂજનીય અને
પરુપામનીય થશે તથા છેવટે આ ભયકર મંસાર કાંતારનો
પાર કરી શકશે.

હે જણ ! શ્રમણભગવાન મહારીષિ આ અધ્યયનમાં
કડરીક અને પુડરીકના ઉત્પત્તરણ આપીને મંયમની કઠોરતા
અને મંયમનું પૂબ પરિણામ બને આપણને દર્શાવ્યા છે જે
હું તને કહું છું.

હે જણ ! આ પ્રમાણે શ્રમણભગવાન મહાર્વરિ કહેનો
ઓગણીસ અધ્યયનવાળો આ પ્રથમ શ્લોકકથ અઠી મન્દાસ
થાય છે, જે હું તને કહું છું "

દ્વિતીય શ્રુતરક ધ

પ્રાસ્તાવિક

પ્રથમ રક ધ માજગી રક્ષા બાદ આર્થ ૬૮ શુએ પોતાના ગુરુ આર્થ સુધર્માને પૂછ્યુ - ' આ મુનના બીજા રક ધની ધર્મકથાઓનો શો બાવ છે તે હવે મને કહે :

આય સુધર્મા બો યા —

“ જમણુજમવાન મહારીરે આ રક ધમા ધર્મકથાઓના હસ જગ્ કર્યા છે (૧) અમરની^૧ અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (૨) બલિરેગનને દત્તી અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (-) અસુરે^૨ સિવાય બાળીના દક્ષિણના ઇ ૦ ૦^૩ અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (૪) અસુરે^૨ સિવાય ઉતરના જમનવાગી ઇ ૦ ની અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (૫) દક્ષિણના વાન વતરો^૪ના ઇ ૦ ની અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (૬) ઉતરના વાનવ્યતરોના ઇ ૦ ની અગ્રમહિષીઓનો

માસ્તાવિક

વર્ગ (૭) એ ની અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (૮) સૂર્યની અગ્ર-
મહિષીઓનો વર્ગ (૯) શકની અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ (૧૦)
ઈશાનની અગ્રમહિષીઓનો વર્ગ ”

આ ધર્મકથાના ત્રણ વર્ગોમાં અમલસમવાન મદાવીરે
પહેના વર્ગનો જો ભાવ કલો છે તે કંઠી મલગાવવા જ છુએ
પોતાના ગુરુને ચિન્તિ કરી

ગુરુ બોલ્યા —

“ પહેના વર્ગના પાંચ અધ્યયનો છે તેમાંનું પહેલું કાલી,
બીજું તર્ક, ત્રીજું રમણી, ચોથું વિજય અને પાંચમું મેદા છે ”

આ પાંચમાંના પહેલા અધ્યયનનો અર્થ જાણવા
જ છુએ ફરી ગુરુને પૂછના આપ સુધર્મા બોલ્યા —

૧

કાલી

રાજગૃહમાં રાત્રી એલિફ એલિફ ગણી સાથે
રાત્રી કરેતો હતો તે સમયે ત્યાંના ગુણસિંહ નેલમાં અમલુભગવાન
મહાવીર આવીને ભિતમાં

તે વખતે અમરચંદ્ર રાજધાનીમાં રાલી કાલી નામની
અમરની પટરાણીએ ભગવાનને રાજગૃહના ગુણસિંહ નેલમાં
આવી જાણીને લા રલા રલા જ પ્રણામ કર્યા

એવાર કાલીદેવીને અમલુભગવાન મહાવીરની પાસે
જઈ તેમની ભક્તિ કરવાનો મકાપ થતા તે તેમની પાસે
આવી અને દિવ્ય બળિ કરી પોતાને સ્થાને પાછી ચાલી ગઈ

એ દેવીનું દિવ્ય તેજ જોઈને ભગવાનના પદસિંધે
અમલુભગવાન મહાવીરને પૂજુ - હે ભગવાન ! એ દેવીએ

એવું અદ્ભુત, દિવ્ય તેજ સાથી મેળવ્યું ?”

ભગવાન બોલ્યા—“હે ગોતમ ! ભારતવર્ષમાં આમલ-
કદંબા નગરીમાં જિતગનુ નામે રાજા હતો ત્યાં નાગો નામે
એક સમૃદ્ધ ગાથાપતિ રહેતો હતો તેને કાળશ્રી નામે સ્ત્રી
તથા હમરે મોટી, શરીરે ઝણ્ઝ અને કોઈ વરને પગ ન પડે
તેની કાળી નામે એક પુત્રી હતી

તે વખતે આમલક પાના આમચાળ વનમાં પાર્શ્વનાથ
અર્હત આવીને ઠિતર્યા હતા માતાપિતાની રજા વર્ષને તે
કાળી નાદીગોડ, ચોખ્ખી ઘર્ષ શુદ્ધ વસ્ત્રો પહેરી પોતાના
પરિવાર માથે પાર્શ્વનાથ અહતને વદન કરવા ગઈ પાર્શ્વનાથ
અર્હતનું પ્રવચન સાંભળી તેને તેમાં શ્રદ્ધા ધર્મ, ધુમ્મિ ધર્મ
અને તેણે ભગવાનને કહ્યું—“હું મારાં માતાપિતાને પૂછીને
વિષયવિદાસો છાત્રી તમારી પાસે મયમનું વન લેવા છન્યુ છું”

ત્યાંથી પાછા ફરી પોતાના માતાપિતાને તેણે પોતાનો
વિચાર જણાવ્યો અને કહ્યું કે જો તમે અનુમતિ આપો તો
હું મારે મન્યપ સિદ્ધ કરું

ગાથાપતિ મળ તે પ્રમગે મિત્ર, સાતિ અને મગામ
બધીઓને મોડું ભોજન આપ્યું અને તે તથા તેની સ્ત્રી
પોતાની પુત્રી કાળીને વર્ષને પાર્શ્વનાથ અર્હત પામે આવ્યા
તથા તેમને વિનંતિ કરી કહેવા લાગ્યા કે ‘ હું દેવાનુપ્રિય !
આ દીકરી અમને વદાતી છે તે તમારા ઉપદેશથી, નમ્રારથી
ઉદ્દેગ પામી છે અને તમારી અનેવામિની યજ્ઞ છન્યે છે
તો હું દેવાનુપ્રિય ! અમો આપને આ સિધ્ધાની લિદ્ધા
આપીએ ત્રીએ તે તમે સ્વીકરો ”

ધર્મકથાઓ

ભગવાને આ માલિકા તેને સ્વીકાર કર્યો હવે કાળી
કુમારી પોતાનાં આબગ્ધવસ્ત્ર ઠાગી પ્રશુચ્ચ કરી પાશ્વ-
નાથ અર્ધતની પામે આવીને ઢેચા લાગી - 'હં ભગવન્ !
આ મમાર સંગમેનો છે એમાથી મારે નિસ્તાર કરે'

પત્રી ભગવાને તે પુષ્પચૂના આર્પાને સિખ્યા તરીકે
સોપી તે આપાએ તેન પ્રવચન આપી હવે તે ખાવાપીવામા
બેસવાગીઠનામા અને બેનવામા મયમને સાચવતી બ્રહ્મચા-
રિની યર્ધ તથા આભાષિક વગેરે અગિયાર અંગેને લક્ષીને
પોતાની ગુરુણી માથે મામેમામ વિહરવા લાગી

વચ્ચત જતા તે પોતાના મયમથી સિંચિત યર્ધ તે
પોતાના બ્રહ્મપત્ર માથુ, મોડું સ્નન કદા અને ગુલાગોને
વારવાર પોતી તથા બેમવાના, સૂચના અને સ્વાધ્યાય કરે
વાના સ્થાને પહેના પાશ્વી બાજ્યા પત્રી જ પમ ચૂકવી

ગુરુણીએ તેને કહ્યું - 'હે દેવાનુપ્રિયે ! આ આપણે
આચાર નથી આપણે બ્રહ્મચારિણી છીએ મારે તમારે આમ
કરવું ન થશે માટે હે દેવાનુપ્રિયે ! તમારે વિચારીને આનું
પ્રાયશ્ચિત્ત કરી શુદ્ધ થવું જોઈએ'

કાલીએ ગુરુણીનું વચ્ચન સ્વીકાર્યું નહિ તેથી તેને
અમણીએમા આદર ધરવા લાગે અને તે વારવાર નિંદાવા
લાગી ઠાગીને એમ થયું કે બનગે હું આચિમ હતી ત્યારે
સ્વનત્ર હતી અને બ્યારથી ૯ પ્રતજિત યર્ધ છુ ત્યારથી
પરવશ બની છુ તો આવતી મને બનીથી નીકળી મારે
હુમ જ ઉપાશ્રયમા રહેવું ચોગ્ય છે

જી : ઉપાશ્રયમા રહેતી તે મની ત્રિપચ્ચ-૭૬૬ યર્ધ

કાલી-

અને પોને ઝીકારેલી મયમની પ્રતિગાઓને લગભગ બૂલી ગઈ એ રીતે રહેતી કુશીનવિદારી ગઈ અને અમાન પામી અમરવત્તા રાજધાનીમા ઘીરેવીનો અવતાર પામી

એ જ પ્રમાણે હે જ જી! ગાયાપતિ રાઈ અને રાઈથી ભાર્યાંતી પુત્રી રાઈ, ગાયાપતિ રવણી અને રવણથી ભાર્યાંતી પુત્રી રવણી, ગાયાપતિ વિન્નુ અને વિન્નુથી ભાર્યાંતી પુત્રી વિન્નુ, ગાયાપતિ મેહ અને મેહથી ભાર્યાંતી પુત્રી મેહાનુ પણ વૃત્તાત સમજવું

તે જ જી! એ પ્રમાણે અમલુભમવાન મહાવીરે ધર્મકથાનો પહેલો વર્ગ કહ્યો છે હવે તને બીજો વગ કહી મળગાવું છું તે સાંભળ

આ બીજા વગમા પણ શુભા નિશુભા, રભા, નિર્દુભા અને મહના એમ પાંચ અધ્યયનો છે એ પાંચે અધ્યયનોનો ભાવ કાલીની કથા પ્રમાણે જ સમજી લેવાનો છે માત્ર વિશેષ એ છે કે આ પાંચેનું વાસસ્થાન જિતશત્રુના ગત્યમા આવ-ગ્તીરે હતું તે દરેકના માતાપિતાના નામ અનુક્રમે આ પ્રમાણે છે -

શુભગૃહપતિ, શુભથી ભાર્યા નિશુભ ગૃહપતિ, નિશુભ-થી ભાર્યા રભ ગૃહપતિ રભથી ભાર્યા, નિર્દુભ ગૃહપતિ, નિર્દુભથી ભાર્યા મહના ગૃહપતિ અને મહનાથી ભાર્યા

ત્રીજા વર્ગના ૫૪ અધ્યયનો છે તેમા (૧) ઇલા (૨) સનેતા (૩) મૌલિની (૪) ઇલા (૫) વત્તા (૬) વિદુત નામની ઇલિજના ૬ ઇમાના દરેકની ૭૭ અથમહિષીઓ ગણી અને તેમનું વૃત્તાત ઘીની કથા પ્રમાણે જ મમજવું,

ધર્મકથાઓ

માત્ર તેમનું નિવાસસ્થાન વારાણસી ગણત્ર એન્ડે ૫૪ અધ્યયન થશે

એમાં વગમાં ૫૫ ૫૪ અધ્યયનો છે તેમાં (૧) રુચ (૨) સુરુના (૩) રુચસા (૪) રુચમવતી (૫) રુચમતા (૬) રુચપ્રભા-નામની ઉત્તરના ૯ દોમના દરેકની ૭ ૭ અગ્રમ દિલીઓ ગણત્રી અને તેમનું જ્ઞાન ૫૫ કાનીની કથા પ્રમાણે જ મમજનુ માત્ર તેમનું નિવાસસ્થાન અથા ગણત્ર એન્ડે ૫૪ અધ્યયન થશે.

પામમાં વગમાં ૩૨ અધ્યયનો છે તેમાં (૧) કમના (૨) કમતરના (૩) ઉત્પના (૪) સુદર્શના (૫) રૂપવતી (૬) બદુરપા (૭) સુરૂપા (૮) સુભગા (૯) પુષ્પા (૧૦) બદુપુત્રિમ (૧૧) ઉત્તમા (૧૨) ભારિયા (૧૩) પદ્મા (૧૪) વસુમતી (૧૫) મનમ (૧૬) કનકપ્રભા (૧૭) વનસા (૧૮) કેતુમતી (૧૯) વગ્ગસેના (૨૦) રતિપ્રિયા (૨૧) શાદિણી (૨૨) નવમિકા (૨૩) હી (૨૪) પુષ્પવતી (૨૫) ભુજગા (૨૬) ભુજગવતી (૨૭) મધકપ્રભા (૨૮) અપરાજિતા (૨૯) સુરેના (૩૦) વિમના (૩૧) સુસ્વરા (૩૨) સગ્ગવતી-નામની દક્ષિણના વાનવ્યતરના દોરેની અગ્રમતિપીઓ ગણત્રી અને તેમનું જ્ઞાન ૫૫ કાનીની કથા પ્રમાણે જ મમજનુ માત્ર તેમનું નિવાસસ્થાન નાગપુત્ર ગણત્ર એન્ડે ૩૨ અધ્યયનો થશે

૫૭ વર્ગ પામમાં બસમર જ ગણત્રે માત્ર નિવાસસ્થાન સંકિત ગણત્ર અને પતિઓ ઉત્તરના વાનવ્યતરના દોર ગણત્ર

માત્રમાં વર્ગના ચાર અધ્યયનો છે તેમાં (૧) સુરપ્રભા (૨) આતપા (૩) અર્ચિયર્માની (૪) પ્રભાકર-નામની ચાર

કાલી

પૂર્વની અગ્રમદિપીઓ ગણવી અને નિવાસસ્થાન અરકખુરી^૩
માનવુ બાકી બધુ કાલીની કથા પ્રમાણે જ મમજવુ

આઠમા વર્ગમાં ચાર અધ્યયનો છે તેમાં (૧) ચદ્રપ્રભા
(૨) જ્યોત્સ્નાભા (૩) અર્ચિર્માલી (૪) પ્રભકર-નામની
ચાર ચદ્રની અગ્રમદિપીઓ ગણવી અને નિવાસસ્થાન મધુરા
માનવુ બાકી બધુ કાલીની જ કથા પ્રમાણે મમજવુ

આ બધા વર્ગોમાં માતૃપિતાના નામ અગ્રમદિપીઓના
નામ ઉપરથી જ મમજવા જેમકે ઇવાનો પિતા ઇન્દ્રપતિ
અને માતાનુ નામ ઇન્દ્રી

નવમા વર્ગમાં આઠ અધ્યયન છે તેમાં (૧) પદ્મા
(૨) શિષા (૩) મતી (૪) અન્ન (૫) રોહિણી (૬) નવમિમ
(૭) અથના (૮) અપ્સરા-નામની આઠ રાકે છે ત્રી અગ્રમ-
દિપીઓ ગણવી અને નિવાસસ્થાન ત્રીએ પ્રમાણે મમજવા-
પટેલી જે આવસ્તીની, બીજી જે હસ્તિનાપુરની, ત્રીજી જે કપિ-
લપુરની^૪ અને ચોથી જે સુકિતપુરની પિતાનુ નામ પદ્મ
અને માતાનુ નામ વિજયા બધાનુ જ ાણવુ અને બાકી
બધુ કાલીની કથા પ્રમાણે મમજવુ

દશમા વર્ગમાં આઠ અધ્યયન છે તેમાં (૧) કૃષ્ણા
(૨) કૃષ્ણગાંધી (૩) રામા (૪) ગમરનિતા (૫) વસુકા (૬)
વસુકુમા (૭) વસુમિત્રા (૮) વદુપરા-નામની આઠ ઇયાન
ઇદ્રની અગ્રમદિપીઓ ગણવી અને નિવાસસ્થાન ત્રીએ પ્રમાણે
મમજવા પટેલી જે વાગધુસીની, બીજી જે ગમ્મગૃહની, ત્રીજી
જે આવસ્તીની અને ચોથી જે કૌશામીની^૬ બાકી બધુ કાલીની^૭
ની કથા પ્રમાણે મમજવુ પિતાનુ નામ રામે અને માતાનુ^૮

ધમ કથાઓ

નામ ધર્મી ગધાનું જ ગણતું

એ પ્રમાણે દે જણુ ! શ્રમણુ, જગત્તાન મદાવીરે ધર્મ-
કથાનો આ શુભસ્થ કનો છે '

૧

ટિપ્પણ

૧ અગદેશ

મહાભારતમાં કથા પ્રમાણે બનિગન્નના પુત્ર અંગના તાતાનો દેશ તે અગદેશ અને જૈન કથા પ્રમાણે નૃપબહેવના પુત્ર અંગનો દેશ તે અગદેશ મગધની પાસેના દેશને અગદેશ કહેવામાં આવે છે તેની સીમા રામ્ભિમગમત નામના વૈષ્ણાધર્મી માડીને પુરી જિલ્લામાં આવેલા ભુવનેશ્વર મુખી જણાવવામાં આવેલી છે

૨ ચપા

અગદેશની રાજધાની હતી ભાગવતની કથા પ્રમાણે હરિશ્ચંદ્રના પ્રપૌત્ર ચપે તેને વમાવેલી જૈન કથામાં કથા પ્રમાણે પિતાના મૃત્યુના શોકથી રાજગૃહમાં ન ગમવાથી કૌલિક રાજાએ ચપાના એક સુદર ઝાડવાળા સ્થળે નવી રાજધાની

ટિપ્પણ

તરિકા તેને વગાવેલી વૈદિ, જેન તેમ જ બૌદ્ધ એમ ત્રણે
ગંધર્વરાજા તેને તીર્થસ્થાન અને છે તેના બીજા નામે
અાપુરી માલિની લોમપાદપુરી અને કણપુરી વગેરે છે.
બુદ્ધના જે. આ ત્રીજો લખે છે કે અપા પટલાથી પૂર્વમાં ૧૦૦
કાશ દૂર આવેલી છે તેની દક્ષિણે લગભગ ૧૬ કોમ ઉપર
મદારગિરિ નામે એક જોન તીર્થ છે, જે અત્યારે મદારદીલ
નામે રેશનની પામે આવેલું છે અપાનું વર્તમાન નામ
અપાનાના છે અને તે ભાગવપૂરથી ૪૫ માઈલ દૂર આવેલું
છે તેની પામે જ નામનગર પણ છે

૭ કૌટિલિક

આ રાજા પ્રમાણિતને પૌત્ર અને ત્રેણિકનો પુત્ર થાય
તેનું બીજું નામ જેન કથાર્થા અનોકન પણ આપ્યું છે
બૌદ્ધમથોમાં આ રાજા અગ્નનયનુ હમે પ્રસિદ્ધ છે તે જુદા
તેમજ મદારીરનો મમસામયિક હતો તેની માનું નામ
એવણા હતું

ભગવતીસનમાં તેને વગ્ધવિદેહપુત્ર કહેતા છે જુઓ
(ટિપ્પણ નં ૨૧) આ વગ્ધ સન્ બૌદ્ધમથપ્રસિદ્ધ
વગ્ધવસ માથે મુગધ ધરાવે છે કૌટિલ્યના અથશાલમાં
(અધિપત્ય ૧૧) તેને માટે ત્રિક સન્ આપેના છે
મનિમનિકાવની અમ્મયામાં આ વગ્ધવસની ઉત્પત્તિ
બતાવતા તે સન્ની ઉત્પત્તિ વિચિત્ર રીતે આપેલી છે પરંતુ
જન્-જન્નુ ધાતુ ઉપરથી તે સન્ થયેનો દોષથી તેનો અથ
કોઈ ભટની જાતિ એવો થાય

ભગવતીસનની દીપમાં વગ્ધનો અર્થ વગ્ધી એવે

‘વજ્રવજો-ઉદ’ એવો કરવામાં આયો છે અને આચાર્ય હેમચંદ્રે પણ મહાવીરચરિતમાં એ જ અર્થનું ગમર્થન કર્યું છે

કોણિકો વિદ્યુત કલો યે તેનુ મરણ એ યે કે તેની માતા એક્ષણા વિદ્યવતી હતી

વજ્ર રાજાઓની ઉત્પત્તિ રિધે રિનેષ માહિતી માટે પુરાતત્ત્વ પુ ૧ પા ૧૨૫ ઉપરનો અ કોમળીનો લેખ જુઓ
૪ મહાવીર

જેનધમના ૨૪ તીથકરોમાંના ડેહા તીથકર તેમના પિતાનું નામ સિદ્ધર્થ માતાનું નામ તિલતા, ભાઈનું નામ નદીવર્ધન, પત્નીનું નામ યશોદા, પુત્રીનું નામ પ્રિય ઈના અને જમાઈનું નામ જમાનિ હતું તે તેમની બેન સુચાર્ણાનો પુત્ર હતો

તેમના માતપિતા પાર્શ્વનાથના શ્રમણોપાસક હતા તેમના પિતા ગાત્રજન્ના દાનિય હતા મહાવીરનો જન્મ વૈશાખિમા (અત્યાગ્રુ નમાગ, પટણાથી ૨૭ માઈન ઉત્તરે) દાનિયકુળમાં થયો હતો તેમના માતપિતાએ તેમનું નામ વધમાન રાખ્યું હતું તે ત્રીમ વયના થતા તેમના માતપિતા મૃત્યુ પામ્યાં સ્વારનાથ મોગભાઈની રાજ લઈ તેમણે પ્રવ્રજ્યા લીધી અને ૧૨ વર્ષ તપશ્ચર્યા અને ધ્યાનમાં ગાત્ર્યા ખાદ્ય દેવતાન પ્રાપ્ત કર્યું સ્વારપત્રી તે ૮૨ વર્ષ સુધી ઉપદેશ

* આવશ્યકનુષ્ઠી મા “કુષમદેવના પાતાના જ લોકો” ને જ્ઞાતો તરીકે જણાવેલા છે તેઓનું દુગ તે દ્વાવદુગ અને તેઓનો વશ તે દ્વાવવશ

દિપ્તજી

આપના ૭૫મા અને ૭૨ વર્ષની ઉંમરે ઈ.મ. પૂર્વે ૪૮૦ ની આસપાસમાં પાવાપુરીમાં નિર્વાણ પામ્યા શ્વેતાબરા તેમજ દિગ્ગજો રેને મહારીરખાથી તીથકર તરીકે સરખા જ મા ન હોવા છતાં તેમના જ મની અને વિચારની દ્રષ્ટીકત તથા સમપાદિ વિશે બંનેમાં મતભેદ છે

તેમના ખીની નામ આ પ્રમાણે છે —

વીર, અરમતીચંદ્રન, દેવાઈ, રામતનદન, વૈશાલિક, સમતિ, મહતીરીર, અત્યગ્રસ્થ ન્યાયાન્વય (સાતાન્વય)

બૌદ્ધમતોમાં તે દીપતપત્ની નિગ્મદ નાતપુત્ર નામે પ્રસિદ્ધ છે

વીરનિર્વાણ મંવત ૨૪૧૭ મેા અત્યારે આવે છે (શ્વેતાબર)

૫ મુદ્ધર્મા

તેમના પરિચય માટે જુઓ રામચંદ્ર જિનાગમમગ્ધનુ ભગવતીસૂત્ર પ્રથમ ભાગ-૨ ૧૫

૬ જ જી

તેમના પરિચય માટે પણ ઉપર મુદ્ધર્મા માટે બતાવેલુ સ્થા. જુઓ

૭ પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય

ચૈત્ય એટલે જિના ઉપરનું સ્મારક આ પૂણ્ણ અત્યંતુ વજન કરતાં ઓપપાતિક સૂત્રમાં નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે - તેમાં નટ, નતક, અથ, મૌહિક,^૧ વેલ્લખન,^૨

*જિનામતો ચૈત્યને બેસાવવન-^૧ જૂત જાતરનું રહેણું કરે છે

(૧) મુદ્ધિરૂપ કરનારા (૨) વિહળના-ટીખણ કરનારા

પ્રલવક,^૧ જપ્, કચક, સસક, આપ્પતા લખ,^૩ મ ખર, તુબ, વીણા વગાડનારા અને માગધો પોતાના ગાયન, વાદન, ખેનન, હાસ્ય વગેરેના પ્રયોગો કર્યા કરતા હતા, આદેશો આપતા તેમાં આહુતિઓ આપતા અને હજારો યાગોના લાભ ત્યાં આવતા ”

૮ નાયાધમ્મકહા

આ સૂત્રની સરખાત કરતા કહેવામાં આવ્યું છે કે “આ જૂઠા બ્રમ્હના બે શ્વતરક ધ ઝલા છે તેમાં પ્રથમ રક ધમાં શાતો ઉત્તરરણો છે અને બીજામાં ધર્મકથાઓ છે ” તેમાં મળ શમ્ભો નાયાણિ ય ધમ્મકહાઓ ય છે દીકાકાર અભયદેવે એ મૂળને અનુસરીને “નાયાધમ્મકહા” રચીને “જાતો-ઉત્તરરણો અને ધર્મકથાઓ” એવો અર્થ કરેલો છે ,

તત્વાર્થભાષ્યમાં આ અંગને માટે “શાતધર્મકથા” એ રચીને ઉપયોગ થયેલો છે તેનો ઐતિહાસિક અર્થ કરવામાં આવે તો શાત એટલે શાતપુત્ર-મહાવીરે કહેલી ધર્મકથાઓ એવો અર્થ જરૂર થઈ શકે પણ ભાષ્યના દીકાકારે તેનો જ્ઞાતા રચ્યન્તા તાત્પર્યાદાય ધર્મા યત્ર વ્યવર્તે જ્ઞાતધર્મકથા એટલે કે “ઉત્તરરણોદ્ધારા જેમાં ધર્મનું કથન કરેલું છે તે કથાઓ” એવો અર્થ કર્યો છે

શાતાસૂત્રના દીકાકાર અભયદેવે જ સમવાયામની ગીતમાં અને મવધગિરિએ નદીસૂત્રની દીકામાં “જેમાં જાતો એટલે

(૧) વરનારા (૨) દોષો ઉપર ખેલનારા (૩) મોટા વસાડના અમનાજ ઉપર ખેલનારા (૪) ચિત્રનાં પાટિયાં બતાવનારા બિશુઓ

ઉદ્ધરણે પ્રધાન છે તેની ધર્મકથાઓ " એવો અર્થ લીધો છે તે ઉપરાંત મૂળમાં આપેલો " જ્ઞાતો અને ધર્મકથાઓ " એ અર્થ પણ બચવા કરીને લીધેલો છે પરંતુ હેમચંદ્રાચાર્યે પોતાના કાશર્માં ' જ્ઞાતપ્રધાન ધર્મકથાઓ " એવો પ્રથમ અર્થ જ લીધો છે

નાયાધર્મમંદ્યા એ પ્રાકૃત પંચમાથી દિગ્ બરેએ નાથવ્રમકથા (ગોમ્મસાર) ક્ષત્રધમકથા (તત્વાથ રાજવાર્તિક) તથા શ્વેતાનરોએ ક્ષત્રધમકથા અને ક્ષત્રધમકથા એવા પદો ઉપ જાણેલા છે તથા તે પંચમાથી તે ઉપર જણાવેલા બિન્ન બિન્ન અર્થો બતાવ્યા છે પરંતુ તે બધામાં બ્રમવાન મદ્યા વીરન' નામ સાથે મંત્રધ જ્ઞેનારો ઐતિહાસિક અથ વધુ સુમંગલ છે માટે જ આ મૂળ નામ ' નાયાધર્મમંદ્યા " મુખ્યરૂપે ઉપર અમે મૂકેલું છે

સમવાયાગ અને નદીસુદમાં નાયાધર્મમંદ્યાનો પરિચય આ પ્રમાણે આપ્યો છે -

' જ્ઞેઓ વિપત્તિજમા મુઠિત છે આ મયમમા કાયર ૭ તથા સર્વ પ્રમારના મુનિમુણેથી શૂન્ય છે તેવાઓને ગંત મમા સ્થિર કંઈ તથા સયમમા સ્થિર રહેનાઓના સયમની વૃદ્ધિ મરવા આ કથાઓ કહવામાં આવી છે "

તે વ્યાઓનું પરિમાણ જણાવના કહ્યું છે કે ' તેના બે હુતરકથ છે અને તેમાં ૧૯ અધ્યયનો છે તે અધ્યયનોમાં આવેલી કદીકતો ચરિત-મનેલી પણ છે અને મરિપત પણ છે વ્રમકથાઓના ૧૦ વર્ગો છે એક એક ધર્મકથામાં પાંચસો પાંચમો આખ્યાયિકાઓ છે એક એક આખ્યાયિકામાં

પાંચમો પાંચસો ઉપાખ્યાયિનઓ છે અને એક એક ઉપા-
ખ્યાયિનમાં પાંચમો પાંચસો આખ્યાયિકાપાખ્યાયિનઓ છે "
 આ રીતે બધી મળી તેમાં આ કરોડ કથાઓ અને પાંચ લાખ
 ૭૬૦૦૦ પદો હોવાનું જણાવ્યું છે

દિગ્ગજસે તેમાં માન અને પ્રમદના આખ્યાનો ઉપાખ્યાનો
 હોવાનું કહે છે અને તેના પદોની સખ્યા પાંચ લાખ ૫૬૦૦૦
 જણાવે છે

વ્યાખ્યાનમાં જેને ઠેકે નિભરિત હોય તેને ૫૬
 કહેવામાં આવે છે માહિત્યમાં સામાન્ય રીતે આ પદોના
 વ્યવહાર થાય છે જેનસૂત્રમાં જે પદોની મખ્યા બતાવી છે
 તે પદનું સ્વરૂપ આ પદ્યો કહીકે જુગ પ્રમદનું લાગે છે
 કમગ્રથનો દીગ્ગજ કહે છે કે "ત્યા અર્થ પૂર્ણ થાય તે પદ
 એમ કહેવામાં આવ્યું છે નદીનો નીમમર મનપગિરિ લખે
 છે કે —

"યદ્ય ઇયોપલચ્ચિ તત્પદમ્ એટલે કે જે અર્થવાળું તે
 ૫ " અનુયોગસૂત્રમાં આખ્યાનું સ્વરૂપ બતાવતા સદિતા,
 ૫૬, પદાર્થ, પદવિગ્રહ, ચાલણ, અને પ્રમિદિ એમ વ્યા-
ખ્યાના બે બતાવ્યા છે તેમાં ૫૬ વિશે લખતા તેનો
 દીગ્ગજ મનધારી વ્યાખ્યાપ્રસિદ્ધ પદને જ ૫ તર્કે જણાવે
 છે જેમ કે કરોમિ इति एक पदम् । मदत्त इति द्वितीय पदम् ।
 सामायिकम् इति तृतीय पदम् । વળી નદીનો દીગ્ગજ બીજે
 સ્થળે ૫૬ વિશે લખતા ચૂલ્લીકારનું પ્રમાણ આપીને જણાવે
 છે કે "ઉપસંગપદ, નિષાતપ, ધમપ, ક્રિયાપ અને મિથ્રપ
 એમ પાંચ પ્રકારના પદો છે જે પદોને આ રીતે સૂચના

પરો મળવાના છે અથવા મુરોનો આખો આવાપક એ એક
 ૫૬ છે અને તે પછી અપેક્ષાએ મુરનાં પરો સમજવાં ' આ
 ખીજાં પરોની અપેક્ષા લઈએ ત્યારે મુરમાં લાખો પરો નહિ
 થઈ શકે પણ દળરો થશે. આ રીતે પત્ની જુદી જુદી
 વ્યાખ્યા અનેક રચને મળે છે કેટલીક જગ્યાએ એમ પણ
 લખેલું છે કે સંપ્રદાયની પરપરા નહિ થઈ જવાથી ૫૬નું
 ખરું પ્રમાણ મળી શકતું નથી અને આમ પણ લખેલું છે
 કે એક પદમાં ૫૧ ૦૮ ૮૬, ૮૪૦ મોરો હાથ છે દિગ્ગજ
 સંપ્રદાયમાં પણ ૫૧ ૦૮, ૮૪ ૬૨૧૬ મોરોનું એક ૫૬ બતાવેલું
 છે સમવાયામ અને નદીમાં મુળમાં જ્યાં નાવાધમ્મકદાનું
 પ્રમાણ બતાવ્યું છે ત્યાં માત્ર સસેરગાઈ વદણદસગાઈ
 આદતો જ ઉલ્લેખ આવે છે તેનો અર્થ દળરો પરો એવો
 થાય છે અહીં જે પાન લાખ વચ્ચે પત્ની સંખ્યા બતાવી
 છે તે તેની વ્યાખ્યાઓને આધારે છે

૯ ઉક્ષિપ્ત-શ્લાય

આ અધ્યયનમાં મેધકુમારની વાત આવે છે તેમાં
 તેણે દાધીના ઊવમાં મમથને મથાવવા ' વાળ ઉઠિછતે "
 પગ જોડો કર્યો હતો-એવું વર્ણન આવે છે તે ઉપરથી આ
 અધ્યયનનું નામ ઉક્ષિપ્ત-શ્લાય પડ્યું છે

૧૦ રાજશૂદ્ર

આ નગર બૌદ્ધો અને જૈનોનું પૂજનીય તીર્થ છે
 ત્યાં મહાવીર અને જુદે અનેક આતુર્માંસો કરેલા તેથી જ
 તેનો ઉન્નેખ વારંવાર ' જને ધમ ॥ મથોમાં આવે છે
 જરાસંધના સમયમાં રાજશૂદ્ર મમથની રાજધાની હતી એ

જનની નૌધ મહાબારતના મહાપર્વમા મળે છે તેનું બીજું
નામ ગિરિવજ પશુ તેમા નોંધેનું છે ત્યાં પાંચ પદ્યો છે
એમ મહાબારતમારે તેમજ જૈન ગ્રંથકોશોએ જણાવેનું છે
પશુ તેમના નામોમા બે નીચે પ્રમાણે છે

મહાભારત - વૈશાગ (વૈશાક) વારાહ જામ, સુપિગિરિ,
ચૈત્યક

રાયુપુરાણ - વૈશાગ, વિષુન, રત્નકૂટ, ગિરિવજ,
સ્ત્રીચક્ર

જૈન - વૈશાક, વિષુન ઉત્પ, સુર્ય, રત્નગિરિ

આ પદ્યોને મારણે તેનું બીજું નામ ગિરિવજ પદ્યુ દશે
તેનું વર્તમાન નામ રાજગિરિ છે તે ગિદગથી લગભગ ૧૩
૧૪ માઈલ દિશે આવેનું ક આ જ રાજગૃહની નજાર
ઉત્તરપૂર્વમાં જૈન મુરોમા નાનમ નામનું મંથન દેરા
જણાવ્યું છે પ્રસિદ્ધ નાન । વિદ્યાપીઠ ત્યાં હતું

આવરય નિર્ધુમિતી અચૂર્ણોમા લેવેનું છે કે પહેલાં લાં
ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નામે નગર હતું તેને ક્ષીણુવામ્નુ થયેનું જાણીને
નિતશત્રુ રાગએ તે ક્રેમણે અન પુર આપ્યું ગમે કરીને તે
ક્ષીણુયતા ત્યાં સપબપુર સ્થપાયુ ત્યારમા કુલામપુર થયુ
તે આપ્તુ બગી મયા પડી શ્રેષ્ઠિના પિતા પ્રમેનનિત રાગએ
ત્યાં રાજગૃહ વસાવ્યું

પતવણામુત્રમા રાજગૃહને મગધની રાજધાની તરીકે
વર્ણવેનું છે

ભગવતીમૂત્રના બીજા રાનકના પાંચમા ઉદ્દેશકમાં રાજ-
ગૃહના બેના પાળીના ઝરા રિષે ઉલ્લેખ છે તેનું નામ
મહાતપોપતીરપ્રભ આપેનું છે ગીર્વાઈ પ્રસાસી કાવ્યો અને

ટિપ્પણ

હ્યુએતિએ તે જ ॥ પાછીતો જો જોવાનું લખેતું છે બૌદ્ધ-
ગ્રંથોમાં આ જગને તોલદ નામે કહ્યો છે

૧૧ મગધ

સગ્વેદમા આ દેશનો દીકટ નામે ઉલ્લેખ કર્યો છે
અથેર્વવેદમા તેનું મગધ નામ આવે છે હેમાચાર્ય પોતાના
કાશ્યમાં તે નામે નામો આપેલા છે પત્રવણપૂત્રમા આય-
દેશો ગણીવતી વખતે મગધને પહેલો ગણ્યો છે અત્યારના
બિહારને પ્રાચીન મગધ કહી શકાય તેમા બૌદ્ધ અને જૈનો ॥
અને તીર્થો છે તેથી તેઓ તેને પૂજ્ય અને પવિત્ર માને છે

પરંતુ વૈદિક ભોક્ષાએ તીર્થયાત્રાના કારણે મિવાંચ તેમાં
પ્રવેશ કરવાનો પણ નિરોધ કર્યો છે અને ત્યાં વધુ વખત
રહેનારને પ્રાપચિત્ત કરવાનું હુકમાયેલું છે

બસો વાં પદવાના એક જોન યાત્રિક લખ્યું છે -

“ કાસીવાગી કામ મૂર્કિર્ધ મુગતિ લલ્કર્ધ

મગધિ મુજો નર ખર દુર્ધ એ ”

“ કામડો પણ કાસીમા મરે તો મુક્તિ પામે પરંતુ
માણસ પણ જે મગધમા મરે તો મરેડો થાય ” એવી મા-
ન્યતા તે તરેરના ભેદિમા આવે છે

૧૨ ઐહિક

આ સમગ્ર આગમ આરી મયે-ય કાલ્પિક મગ્નનો પિતા
થાય તે ચિશુનાચરણનો દનો બૌદ્ધગ્રંથોમા આને સેનિય
અને બિબિસાર નામે રજુવેલો છે જૈનગ્રંથોમા તેનું બીજું
નામ બિબિસાર કે બબાસાર આપેલું છે તેના તે નામનું
કારણ મનારતા આચાર્ય હેમચંદે જણાવ્યું છે કે “ એક

વાર કુશાગ્રપુરમાં આગ થતા રાત્રી પ્રસેનજિત અને તેના
અધા કુમારો મહેન બહાર નીકળી ગયા બીજા કુમારોએ
નીકળતા નીકળતા હાથી, ઘોડા, રત્ન, મણિ, માણેક વગેરે
લીધા પણ શ્રેણિકે માન એક લલાજ લીધી પ્રસેનજિતે
તો તેનું કારણ પૂછતા તેણે જણાવ્યું કે લલા એ રાત્રીનું
વિગ્રહચિહ્ન કે માટે એ તેને એકબીને લીધી છે આ
ઉપરથી રાત્રીએ તેનું નામ લલાસાર પાડ્યું ' ત્રિભિમાર
અને ત્રિભિમાર એ નામોમાં સામ્ય ચોખ્ખું લાગે છે

૧૩ ધારિણીનું રત્ન

લલિતવિસ્તરમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શુદ્ધતી માતા માયા-
દેવીએ, જ્યારે શુદ્ધ તેના ગર્ભમાં પેદા તે વખતે રૂપાના
રંગના જેવો છ લલસારો અને મરંચમુર હાથી પોતાના
ઉદરમાં પેમનો રોષ એતુ સ્વપ્ન નેપુ હતું આ પ્રમાણે
જૈન તેમજ બૌદ્ધ મંથોમાં કોઈ મહાપુરુષ કુળમાં આવવાનો
રોષ તે પહેલા તેમની માતાઓએ આવા ઉત્તમ સ્વર્ગી
જેવાની દમીકત મળી આવે છે

૧૪ કૌટુંબિક પુરુષો

"જામ તહેનાતના નોમો ' જૈનધર્મમાં નોકર અર્થમાં
"કૌટુંબિક પુરુષ" તેમજ "લામચે" એમ જે સંબોનો પ્રયોગ
આવે છે કૌટુંબિક સંબોનો અર્થ 'કુટુંબનો માણસ' થાય
તે ઉપરથી એમ માન્ય પડે છે કે રાત્રીએ પોતાના રાજ
વશીઓમાંથી કેળાકને જામ તહેનાતના નોકરો તરીકે
રાખતા પરંતુ જે લોકો તસ જાતિના જ એવે કે ગુલામ
વથના હતા તેમને માટે લામચેટ સંબ વપરાતો હતો જેમને

ટિપ્પણ

અત્યારે આપણે જો-ના કહીએ છીએ તેવા પ્રકારના જ આ લોકો હતા આ નોકોને એ રીતે જ મથી મરણ સુધી વસ-
તુ જ મામ મરવાતુ રહેતુ જ્યારે કૌટુંબિક પુરોષોને તેતુ મધન
ન રોતુ કેટલાક વળુનો ઉપરથી એતુ લાગે છે કે આ દામ
એટો ઘણ કરીને પરદેવીઓ જ હતા (જુઓ ટિપ્પણ નં ૨૬)

૧૫ જવનિકા

(જવનિકા) યવન સ- સાથે આ સન્દનો સંબંધ છે
કાશમરોએ આ સન્દની વ્યુત્પત્તિ જુ માતુ ઉપરથી જતાવી છે
પણ ઇતિહાસની દૃષ્ટિથી વિચાર મરતા લાગે છે કે આ સન્દ
યવન સન્દમાથી જ નીકળેનો છે કારણ કે યવનિકા-પદો
સાખવાની પ્રથા યવનોમા જ હતી તેમ ઇતિહાસ પરથી
માન્ય પડે છે

અમરકોશમા યવનિકા અને યમનિકા એમ બે વાંદો
મૂકે-ના છે આં હેમચંદે જગની આં યમના આરે-ના છે
પરદેશીઓના સહ-ગમયા આપણે ત્યાં પણ યવનિકા-પદોનો
રિવાજ તેમજ તે વાંદો જાન મથા લાગે છે

ચાતામા આવેનો યવનિમનો ઉત્તેજ અને વર્ણન
બગમર હોય તો એમ કે પી સક્ષય કે બિનિસારના મમરમા
સજ્જુકોમા નેની પ્રથા તથા યવનોનો પમોસાસે આપણા
દેશમા હતા

૧૬ અષ્ટાગનિમિત્તવેદી

નિમિત્તના આઠ અંગોને બજનાર' તે આઠ અંગો આ
પ્રમાણે છે -(૧) ભૌમ [બૂડ પ વગેરે] (૨) ઉપાત [લોહી
નો વરમાદ વગેરે] (૩) સ્વમ (૪) અતરિક્ષ [આમશમા

દેખાનાં ગ્રંથવનગર વગેરે] (૫) આગ [અગમા યનારા-
આખનુ કમ્બુ વગેરે] (૬) સ્વર [પદ્મીઓનુ ઘેનુ વગેરે]
(૭) લક્ષણ [ત્રી, પુરુષ વગેરેના લક્ષણો] (૮) વ્યંગન
[તલ, મસા વગેરે શરીર ઉપરના ચિહ્ન] આ વિષયનુ
રિગતચર સાત્ર વસકમિહિરની મુદ્રાસંહિતા છે

૧૭ અવગ્રહાર્થ

આ વિષય ઉપર કેવલાય ગ્રંથોમાં અનેક પ્રકારો મળે
છે જેમજ સુદ્રુત-શારીર સ્થાન અધ્યાય ૩૩ બ્રહ્મવૈવર્ત
પુરાણ-જ મખડ, અધ્યાય ૮ જગત્તીક્ષ્ણ-શત ૬, ઉદેશ ૬

૧૮ દોહક

“ગર્ભિણીને ઘતી વિરિધ તન્નજાએ” આ ઇન્દ્રિયો પૂરી
કરવામા આવે તો જ ગર્ભ સર્વાંગરૂપ થઈ શકે નહિ તો
ગર્ભિણી ઓને તેમજ ગર્ભને હાનિ થાય નીક દોહક ઉપ
ગ્રંથી ગર્ભરૂપ દુવના રચનાવની ક પના પાડુ કરવામાં આવતી
તે વિશેના સચિત્તર વખન માટે જુઓ સુદ્રુત-શારીરસ્થાન
અધ્યાય ૩

૧૯ રૈઘાર પર્વત

જુઓ રાજગૃહ

૨૦ રૈઘિય સમુદ્ધાત

કેટલાંક કારણોને લઈને આત્મા પોતાના પ્રદેશોને
(અશોને) શરીરથી બહાર પ્રસરવે છે અને પાંચ ગોઠાની
પણ વે છે તે ક્રિયાને જોઈ પરિભાષામા મસુદ્ધાત કહે છે
રૈઘિયસમુદ્ધાત શરીરના પરિવર્તન માટે કરવામા આવે છે
યોગમુદ્રામા જણાવેની નિર્માણુચિત અને નિર્માણુકાપની પ્રક્રિ

કાને આ પ્રક્રિયા મળતી આવી ત્યાં એમ લાગે છે વાયુ
પુણ્યમાં પણ આ વિશેષ છે મહાવાતની ક્રિયા મારે
પરભાષામાં ૩૬ માં પદમાં ચિત્તારથી લખેલું છે અને
ભાવવતીના બીજા સતકના બીજા ઉદ્દેશમાં પણ એ વાતનું
વર્ણન છે

૧૨: સિંચનક દાથી

આ દાથી બેજિકો પદસ્તી કને પ્રેરિકે મંપતિના
ભાગ કર્યા ત્યારે આ દાથી તેને વિદ્યારૂપારી આપો
પોતાની જીની દાથી બેજિકે તે દાથી પોતાને આપવાની
પોતામાં આર્થ વિદ્યારૂપારી પાસે મામળી કરના તબે તેમ કરવા
ના પાડી એટલે બેજિકે તેને કુદ કરવા બી પમકી આપી તેથી
તે વસ્તુમાં પોતામાં માતામત મટકી કરને મટે. તારા
બને પદા રચે તારા ધર્મ નામાં પામ્યા દાથી ૧૨
મંપતી અને પોણામાં નવ તારી એમ અતાર મળી
ચાલ્યો દયા

આ મહાચિંતાકર મમામમા તોના જગ્ય મપે અને
પોતા પગ ત્યાં થયે એ રાખેના જગ્ય આતના ભમદન
નવારે ભમદનમાં કરે તે ભમદન. વગેરી વિગતુ
જદગ મારા નવ કરે. વર્ગસમગ્ર પાતમ વિગત
જગ્ય મારા નવ કરે. મોતમાં પાતમ રિદપુતનો
(બેજિકો) જગ્ય મપે તો ૧૨ મપે. તો ૧૨ લેખકી
એ જગ્યે મમામમાને ભમદન દયા

આ વિશેષ જગ્યનીનના આતમા સતકના નવમા ઉદ્દે

રાખ્યા, નિરનાવવિમુક્તમા તેમજ દેમચક્રના મહાવીરચરિતના
૧૨ મા ગર્ભમા સુવિમ્તર વર્ણન છે

૧૨ ગર્ભની જ્ઞાને અર્થ

ગભિણી સ્ત્રીને લગતા આના અનેક ઉ નેજા જોનસ
ગ્રામા આને છે

એથી એમ સ્પષ્ટ માલમ પડે કે તે સમયના ચેકા
ગભિણીની તેમજ ગર્ભની રક્ષા માટે રૂઢી બધી કાળજી
રાખના જ્યા પ્રયત્નિચાત્ર તેમજ સતતિચાત્ર ખૂબ જોગ્યેનુ
હોય ત્યા જ આવી વ્યવધાનો સ હવ છે ગભિણીના તેમજ
ગર્ભના આગેમ્ય માટે તેના ખાવાખાવનો વિચાર આમા
સ્પષ્ટ છે ગર્ભ મઝામ્મપન્ન થાય તે માટે ગભિણીએ
રૂઢી રૂતિઓ રાખવી જોઈએ તે વિને પણ આ રથાને સ્પષ્ટ
લખેનુ કે આવી જ હકીકત મત્સ્યપુરાણમા પ્રયપે અસ્તિતે
સમગ્રવેળી છે તે વિને વીરમિત્રાશ્વ ॥ મરખરપ્રખાનમા
(પા ૧૮૦-૧) ઉલ્લેખ છે

૧૩ અકારે વર્ણુ અને ઉપનર્ક

મૂળમા ભગવત સળીવસળીના જ

ટીકાગરે લેણીનો અર્થ વૃમ્મચરણાદિપાતય એટલે કે
“ કુલાગ વગેરે જાતિઓ ” અને પ્રતેષ્ઠીનો અર્થ સપ્તમેદરૂપા
એટલે કે તેના પેગ વિભાજો એમ કરેનો કે જ શુદ્ધીપત્રગમિ-
ની ટીકામા તે અગરેને નવ ॥૨૦ અને નવ દારુ એમ બે
બેદ પાડીને મણાવેલી છે (૧) કુલાગ (૨) પૈર્ધ વ-પટેય
(૩) હવર્ધકાર-સોની (૪) સપખર-ગ્ગોર્ધઓ (૫) ગાધર્વ
(૬) દાસ્યપત્ર-હાનમ (૭) માતામર-માળી (૮) ક-૭ક૦

દિપણ

[૩] કાળમર ૭ (૮) તબોળી આ નવ નારુ છે (૧) ચમાર (૨) યાપીડ-પાળી, કોતુ વમેરે ચસાવનાસ (૩) મજિઅ [ત્રાંગી-વસિરોયે ૭] (૪) જિ પાવ-કીપા (૫) કસકાર-કમારે (૬) સીવમ-સીવનાસ (૭) ગુઆર [૧] (૮) બિડ (૯) પીર-માહી આ નવ મરુ છે

૨૬: પાળી

યામ રાખનો વપસા વિશે. કરીને રેલિ સપ્રદાયમાં છે ત્યા તેનો અર્થ 'વગ' કરવામાં આવે છે અહી તેનો અર્થ 'ગીમ'મારે દેશની પૂજા" કરેલો છે આજ દીધામારે બમણી રામા (૮૧૩ ૧૧ ઉદેશ ૧૧) વાગતુ વૃજાવિશેવાનુ એવેને કે "એક જાનની પૂજા એ અર્થ પણ બતાવ્યો છે કપમુવડી દીધામા વાગતુ ઝાંટાતિમાતુએ એવેને કે "અર્દન પ્રતિમાની પૂજાએ" એવો અર્થ ઉપાખ્યાય વિનયવિગ્ધજીએ આરેસા કે બને તેનુ સમયન પણ કર્યું છે આ ઉપરાંતી માસમ પડે છે કે વાખનો નિમિત્ત અથ જો મરદાવમા પ્રસિદ્ધ ન હોય તેમ હોત તો સર્વ રેશલે એક જ અથ દીધામારે બનાવત તેના નિમિત્ત અર્થ ન હોવાનુ કમજુ એ જામે છે કે તે દ ૬ ના રેલિ મરદાવનો છે

૨૫ મણુનાયકો

આ રાખનો મુખ્ય મખુડાવ સ્થાય છે એવેને તેણે અર્થ પ્રતિનિધાગમાં સ્મિત અથ મખુગુત્યોના નાયકો' એમ માય

૨૬: વમેરે દેશો

મૂળમાં અહી જખુડાવ ક ના વમેરે દેશનાં નામ છે

તે નામો આ પ્રમાણે છે - મજ્ઞિ (મજ્ઞિ), ત્રેણિય (ત્રેણિક),
પન્થવિણ (પન્થવિક), ઇસિલિયા (ઇસિનિક) ચોરુગિણિ
(ચોરુકિનિ), લાસિય (લાસિક), લકુમિય (લકુસિક), પકુણિ
(પકવણી), મુરુડિ (મુરુડી)

૧૭ સરકારો

જન્મ્યા પત્રી પહેલે દિવસે જન્મકર્મ, બીજે દિવસે જન્મ
રિકા, ત્રીજે દિવસે ચક્રમુર્ચ્છર્ણ, ચારમે દિવસે નામકરણ
પત્રી પ્રજ્ઞમણ ચક્રમણ, ચૂડાપનયન અને પત્રી ગર્ભાધી
આક્રમે વરસે ઉપનયન-આ રીતે મેવકુમારના મસ્કારનો કર્મ
કે સૂત્રોમા જના જ્યાં કોઈના જ મની હકીકત આવે છે ત્યા
મસ્કારોનો લગભગ આવોજ કર્મ હોય છે જેમકે ભગવતીમા
(૧૧ મુ સૂતક ઉદ્દેશક ૧૧) મહાજાના જન્મના પ્રમંજો
જણાવ્યું છે કે પહેલા દસ દિવસ સુધી સ્થિતિપતિતા (કુલા
ચાર પ્રમાણે કરવાનો વિધિ) ૨૭ કે પત્રી ચક્રમુર્ચ્છર્ણ,
પત્રી જન્મરિકા નામકરણ, પરગામણ (ધૂતણે ચાલતુ)
ચક્રમણ, જેમામણ પિંડવર્ધન (આહાર વધારવો), પન્થ્યા
વણ (પ્રજ્ઞપન), કણ્ણવેધ, મલસરપ્રતિનેષ (વર્ષાધીકરણ-
વરમગાક), ચોલોપણ (ચૂડાકર્મ) ઉપનયન, કલામાહણ વોરે
ગર્ભાધાનથી માંડીને બધી પ્રતિષ્ઠા કરવામા આવે છે

ભગવાન મહાવીરના જ મંત્રમો પહેલે દિવસે સ્થિતિ
પતિતા, ત્રીજે દિવસે ચક્રમુર્ચ્છર્ણ, ૫ઠ્ઠે દિવસે ધર્મજન્મરિકા,
અગિયારમે દિવસે સૂતક કાળ્યા બાદ ચારમે દિવસે નામકરણ
(વૃદ્ધસૂત્ર મૂળ) અને પત્રી આવસ્યકમા લખ્યા પ્રમાણે ૮
વધથી રધારે રમના જાળીને ઉપનયન કરે છે

મૂળમાં આ પ્રાચિને મંત્રકાર સમ્પ્રદાયી જણાવી નથી પણ એ મંત્રકારો જ છે એ વિશે કંઈ સંકેત નથી કારણ કે વૈદિક પરંપરામાં મંત્રકારોનો જે ક્રમ મળે છે તેને જ મળતો જોઈ શકાયો. આ ક્રમ છે ગર્ભાધાન, પુસવદ, અનવનોભન, સીમનોભયન જાતકર્મ (પહેલે દિવસે), નામકરણ, ત્રેકાશ રોક્ષણ, દુગ્ધપાન, તાજુનભક્ષણ, નિષ્કમણ, ચંદ્રસૂર્યદર્શન, કાળી સૂતન ધન, કથુવેધ, અકુરાર્પણ, અતપ્રાચન, અન્વૃત્તિકૃત્ય (ગેવત્સરપ્રતિષ્ઠા), ચૂાકરણ વિચારણ, ઉપનય વગેરે આ જાતનો મરમગેનો ક્રમ વીરમિત્રોદયના મંત્રમરપ્રમથમાં જુટી સ્મૃતિઓનો આધાર આપીને બતાવેલો છે.

મંત્રકારો અને તેમની વિધિ વિધે પ્રાચીન જોઈ શકાઈ ત્યમાં કરુણ જણાવ્યું નથી છતાં જોઈ કુકુમોમાં જ મેંના મેધકુમાર મહાવીર વગેરેને વડિમપ્રવચના એ પ્રસિદ્ધ સંમગે કરવામાં આવેલા એમ તે તે ઉલ્લેખો ઉપરથી માત્રમ પડે છે. જુદને પણ જાતકર્મ અને નામકરણ મંત્રકાર યપાનો ઉલ્લેખ જુદોપ જોવાના જુદચરિતમાં કરે છે.

આ ઉપરથી એમ માત્રમ પડે છે કે તે મરમગે અને તેમની વિધિઓ એનાં બધાં નોકપ્રચલિત થઈ ગયા હતા કે એમાં કંઈ પણ પ્રમત્તની માત્રાવિકૃત્તા રહી જ ન હતી તેમજ બિન મંત્રપ્રવચની વિધિઓ પણ જે અવસ્ય ઉપયોગી હોય તો તેમને પોતાના આચારમાં લેવી પણ ખરી એવો બીજા સુપ્રદાયો પ્રયે સમજાવે પણ તે જમાનાના લોકોની અંદર હતો આ માટે બીજા ઘણા પુણ્યો આ સૂતમાં આમજ આવવાના જ છે.

૨૮ • ૭૨ કળાઓ

(૧) લેખ [લખવાની કળા બધી પ્રકારની લિપિમાં લખી રાકેલું ડાનગીને, ગીરીને, વણીને, છેદીને, બેદીને, બાળીને અને મકમણુ યગીને (એક જીભમાં બેળીને) અક્ષરો પાડવા સ્વામી ચામર, પિતા પુત્ર, ગુરુ શિષ્ય પતિ-પત્ની, શત્રુ મિત્ર વગેરે માથે પરસ્પર પત્ર-વ્યવહારની રીતી લિપિના ગુણધોષનું જ્ઞાન] (૨) મણિત (૩) રૂપ (ભાગી, પાત્ર, સોનું, મણિ, વસ્ત્રો અને ચિત્ર વગેરેમાં નિર્માણ) (૪) નાટ્ય (અભિનયવાગો અને અભિનય વિનાનો નાટ્ય) (૫) ગીત (૬) વાદ્ય (૭) ગ્વરગત (મગીતના સ્વરસમૂહનું જ્ઞાન) (૮) પુષ્કરગત (મુઝગ વગેરે રંગાડવાનું ગાન) (૯) સમતાલ (ગીતાદિના તાલનું ગાન) (૧૦) ઘત (૧૧) જન વાદ (એક જાતનું ઘત) (૧૨) પાગક (પાસા) (૧૩) અષ્ટાપ (ચોપાટ) (૧૪) પૂર લવ્ય (નીધ-વિત્ત) (૧૫) દુઃખતિમ (મિશ્રિત / ચોની પૃથક્કરણ વિદ્યા) (૧૬) અન વિધિ (પાકવિદ્યા) (૧૭) પાનવિધિ (પાણી સ્પર્શ કરવાની અને તેના ગુણધોષ પાગખવાની વિદ્યા) (૧૮) વસ્ત્રવિધિ (વસ્ત્ર પહેરવાની વિદ્યા) (૧૯) વિનેપા વિધિ (૨૦) રાત્રિ વિધિ (પનગ, પચારી ઇત્યાદિના માપ વગેરેનું જ્ઞાન અથવા કેમ સુત્ર તે વિશેનું જ્ઞાન) (૨૧) આયા (આર્પા હદના બે પ્રભેદોનું જ્ઞાન) (૨૨) પ્રકૃતિ (મમસ્થા) - (૨૩) માગધિન - (૨૪) ગાયા - (૨૫) ગીતિ - (૨૬) ગોપ - (વગેરેના બે પ્રભેદોનું જ્ઞાન) (૨૭) દ્વિવ્યયુક્તિ (રૂપાના ધરણા દ્વારા કરા પહેરવા તેનું જ્ઞાન) (૨૮) રૂપરણ્યુક્તિ (સોનાના ધરણા દ્વારા કરા પહે-

સ્વા તેનું જ્ઞાન) (૩૮) ચૂર્ણક્રિયા (જ્ઞાન મજન વગેરેનાં
ચૂર્ણો બનાવવાની ક્રિયા) (૩૯) આભરણવિધિ (૩૯) તરુણી
પ્રતિકર્મ (કુવેલીના વધુ રોગને રોધારવાનું જ્ઞાન) (૩૨)
શ્મી-(૩૮) પુરુષ-(૩૪) દંપ-(૩૫) ગર્ભ-(૩૬) ગાય-(૩૭)
કુલ્લે-(૩૮) ૧૭-(૩૯) ૩-(૪૦) અમિ-(૪૧) મણિ-(૪૨)
કોકીલી (૨૯) એ બધાના સારાંશમાં કહેતા સદ્ગોષ્ઠનું જ્ઞાન
(૪૩) વાંતરૂચિયા (૪૪) રોકધારમાન (મેનાના પરિભાષનું
જ્ઞાન) (૪૫) નગરમાન (નગરના પરિભાષનું જ્ઞાન) (૪૬)
બ્ધ (મેનાના બ્ધો રચવાનું જ્ઞાન) (૪૭) પ્રતિચ્છ (પ્રતિ-
છ્છીના બ્ધનું જ્ઞાન) (૪૮) ચાર (ચરોની ગતિ વગેરેનું જ્ઞાન)
(૪૯) પડિચાર (પ્રતિચાર-અટોલી રાત્રિની ગતિનું જ્ઞાન
અથવા પ્રતિ ૧૨-ગોળીના ઉપચારનું જ્ઞાન) (૫૦) ચક્રચક્ર-
(૫૧) ગરુડચક્ર-(૫૨) શકટચક્ર-વગેરે બ્ધો રચવાનું જ્ઞાન
(૫૩) કુલ (૫૪) નિવુલ (મલયુલ) (૫૫) મુદ્ધાતિયુલ (મોળી
સાઈ) (૫૬) દશિયુલ (૫૭) મૃદિયુલ (૫૮) બાકુયુલ (૫૯)
સનાયુલ (સતાની પેડે પ્રતિહારને વીટવાઈને કરવાનું યુલ)
(૬૦) હજ્જત્ર (બાણે અને અન્થોનું જ્ઞાન) (૬૧) ભરુપ્રવાહ
(તરવારની વિદ્યા) (૬૨) ધનુવેલ (૬૩) દિગ્દશપાક (૨૫
બનાવવાનો ક્રિયાઓ) (૬૪) સ્વાઈપાક (સોનાનો ખમિરો)
(૬૫) સુત્રોલ (દોઢીઓ તોડેલી કે બળી ગયેલી હાલ પલ્ક
વટ્ટી કે બળેલી નથી એમ જણાવું તે અથવા તો દોઢીઓ
ખેલીને કરાનો પૂતળાં વગેરેનો ખેલ) (૬૬) વજ્રમેષ (૬૭) નું
કે હક વસ્તુ તેનું ન રેખાવ તેવી રીતે પડેલું અથવા વસ્તુની

કીર્તી) (૧૭) નાનિકાએ-૧૬ (એક પ્રમોગનુ દૂન) (૧૮) પત-
ચેદ (પાત્કાની યો કીમા અંકુક રખા મુધીના પાત્કા ડેદ-
વાની વગા) (૧૯) કેટ-કેદ (વનમા અનરવાળી તેમજ એ-
દારમા રહેલી વગુઓના કમચાં છેલનુ જાન) (૨૦) મગર
(મગેલી ધાતુઓ સદગરૂપમા લાવવાનુ જાન) (૨૧) નિગર
(ધાતુઓને મારવાનુ જાન) (૨૨) ચકુનરુત (ચકનો અને
અવાનનેનુ નન)

આ રીતે ૭૨ કળાના ઉ નેમો સમવાયમા ૭૭ મા
સમવાયમા અને સર્ગપ્રશીયમા ૯ પ્રતિષ્ઠની શિક્ષાના પ્રેર
શુમા ઘોડા ધણા દેરધારો માથે આવે છે

કામમૂત્રના વિદ્યામહુદેશ પ્રકમ્બમા ૬૪ કળાઓ આ
તેમનુ વિવરણ આપેનુ છે એ ચોમ કળાઓમા ૮૫૨
જણાવેલી ૭૨ કળાઓ સમાઈ જતી લાગે છે તેમ ૧૧
વિગત આ પ્રમાણે છે —

કામમૂત્ર	કૌનમૂત્રની કચી કળાઓ તેમાં મમાય છે
૧ ગીત	(૫) ગીત (૭) સરગન
૨ વાદ્ય	(૬) વાદ્ય (૮) પુર ગગત (૯) મમતાલ
૩ નૃત્ય	(૪) નાચ્ય
૪ આલેખ્ય	(૩) રૂપ

• સુકીડાની જ્યાજ્ઞ આપતાં જાગ્રિકાગચારાગ્નિમુદ્રાના
કેવડા જાવડા દર્શનમ અર્થાત્ ન ગીમા નાખેલા સૂત્રના તાત્પર્યને
બીજી બીજી રીતે દેખાવુ એમ વાત્સ્યાયનની રીકમા જણાવેનુ છે
એથી એમ માવમ પડે છે કે નાવિકા-એકનો નવે સુત્રકીડાને
મજનોજ કાર્ય દોષ વગેરે આ સર્વ સૂત્રજેલ અને વક્ત્રનેલની
દારમાં ન છે તેથી પણ આ અર્થે વધુ સુસંગત લાગે છે

૫ વિશેષકરૂઢેષ (આને પત્ર-ઢેષ
પણુ ડહુ છે તિલ્લ વગેરે માટે } { (૬૮) પત્ર-ઢેષ (આની
પા ડાની અનેક જાતની આકૃતિ } { અહીં કરેલી વ્યાખ્યા પણ
તિઓ જનાવવાની કળા) } { યથા થકે છે)

૬ તુલ્યકુસુમનલિલિકાર (અને રંગના }
ચોખ્ખા વગેરેથી રંગોળી પૂરતી) }

૭ પુષ્પાન્તરમ્ (આને પુષ્પસયન પણ કહ્યું છે) (૨૦) સયનવિધિ

૮ દશનવમનાગરાગ (જાત,) { (૩૧) તરુણીપ્રતિ મં (૧)
કપર્જા અને સરીર } { (૧૮) વિનેષન (૧)
રંગવા લે) } { (૧૮) વસ્ત્રવિધિ

૯ મણિમુખિકર્મ (સુવા બેમવા }
મોટે મણિ વોરેથી }
જમીન બાધતી) }

૧૦ સનરચન (૨૦) સયનવિધિ

૧૧ ઉ દનાથ (જળતરંગ) (૬) વાદિત

૧૨ ઉ મધાન (પાખીની
પીચમરીઓ વડે ફી)

૧૩ ચિત્રયોગ (દામણદમણ)

૧૪ માલ્યમયન (માળાઓ ગૂંથતી)

૧૫ શંખર પી યોગન [કુનોડે સેખ
રક અને આપીક (માથાના
આમૂંપણ) ગૂંથવા] (૨૦) આભરણવિધિ

૧૬ નેત્રવ્યવસ્થા (૧૮) વસ્ત્રવિધિ

૧૭ કલપનમય (જાત સખ

વોનેના મનના ધરેલા જાણવા) (૧૮) આભરણવિધિ

૧૮ મધયુક્તિ (૨૬) ચૂર્ણયુક્તિ

- १६ श्रुतधर्मोक्त (१८) आश्रयधर्मविधि
- २० धर्मोक्त
- २१ कौमुद्यायोग (मौल्य, वाञ्छकरणा
वर्गे ॥ कृत्युभारे भवेत्ता उपायो)
- २२ सत्तनाधर्म (सत्य वि ३ ॥ गता) (१८) पन-उद्य (१६) कल-उद्य
- २३ विधिना धर्मोक्त भूत लक्ष्य निवारकिया (१६) अनविधि
- २४ पानधर्मोक्तमवधोक्त (१७) पानविधि
- २५ मन्वीधर्मोक्त (मीरवा माधवानी कथा)
- २६ सत्तनाधर्म (१५) सत्तनाधर्म (१७) नानिनाधर्म (१)
- २७ वीक्षणाधर्मोक्तवाद्य (१) वादिना
- २८ प्रदेनिका (२२) प्रदेनिका
- २९ प्रतिमाना (अनकदी)
- ३० द्वायधर्मोक्त (किसष्ट उ-आ
वागा उ-आ धो नवानी मगा)
- ३१ पुस्तकवाच्य
- ३२ गतधर्मोक्तमवधोक्त
- ३३ कान्यसमस्यापूज्य
- ३४ पत्रिगत धर्मोक्त प (नेन, मनु रीतिथी
आहता के आभन लम्बानी किया)
- ३५ तनधर्म (१ धर्मोक्तानु धर्म)
- ३६ तक्षु (सुनारी धर्म)
- ३७ वाच्यविद्या (४३) वाच्यविद्या (४५) नगमन
- ३८ रूपरेणपरीक्षा (४१) मलिनक्षु (४२) मकली-
क्षु (२७) द्विष्ययुक्ति (१)

ટિપ્પણ

- ૩૬ વાણનાં (૭૮) સુવર્ણ મુક્તિ (૧)
 (૬૩) દ્વિગ્ધપાઠ (૬૪) સુવર્ણપાઠ
 • (૭૦) મથન (૭૧) નિર્વ
 ૪૦ મપિરગામરજાન (મણિઆ ડી ખાણે નુ
 અને મણિઓ રગવાનુ મમ)
 ૪૧ વૃત્તાયુરેદ (વનમ્પતિની વા કરવાની વિદ્યા)
 ૪૨ મેવમ્પજાવકમુદ્ધરિધિ (૫૩) મુદ્ધ (૧)
 ૪૩ શુભાગિમપ્રભાપન (પોપ)
 અને મેના વગેરે જાવરા)
 ૪૪ ઉમાલન, મવાન અને કેગમ નમા કુસળતા
 (૫૩ તથા હાથ વગેરે વડે દમાવવા ન મમ
 જવાની અને કેડ યોગવાની કુસળતા)
 ૪૫ અમમ્પુષ્ટિમકથન (દે મહારીનુ જાન-જેવદંદ ૩)
 ૪૬ ગ્રેવિંત વિક'પ (જાણુમર સિવાય જીત્તે
 માર્ધન મમજી રીં તેવો સન્દ્રપ્રયોગ)
 ૪૭ કેસાભાવાવિદ્યાન
 ૪૮ પુષ્પસકટિકા (દુતોના મ્યાના, પાનખી
 વગેરે જનાવવાની કળા)
 ૪૯ નિમિત્તજાન (૭૨)મકનકુત [(૩૨)ની(૩-)પુરુ(૩૬)
 દૃષ(૩૫)ગમ (૩૬)માય (૩૭)કુક
 (૩૮)બન(૩૯)દ-(૪૦)અમિ(૪૧)
 મણિ (૪૨) મમ્પી-રન-એ મધાના
 જાણેનુ જાન](૪૮)આર(૪૯) પ્રતિચ્છા
 ૫૦ યત્રમાતૃકા (સર્વ કે નિર્વ ન પ યોની ગ્યના)

- ૫૧ ધાગ્યુમાનૃકા (મૃતિશક્તિ-અવધાનખ્યા)
- ૫૨ મુખાદૃશ (કોઈ માણસ કાન્ય બોનતો હોય તેની સાથે જોને તે નથી આવ તુ તેવો માણસ પણ એકાદ આગનો સમ સાબળીને બોનવા લાગે-એ કળા અને જોન મેપ્રભયમા પાનુસારિણી શુદ્ધિ કહે છે)
- ૫૩ માનુષીકા યકિષ્ઠા (૫૨, ઉત્પત્તિ વોર આકૃતિવાળા મોખમા ખાલી રાખેની જગ્યાઓ પૂરવી)
- ૫૪ અભિધાનમેશ (મન્દોરનુ નાન)
- ૫૫ ઇદોવિચ્છન (૨૧) આર્યા (૨૩) માગધિમ (૨૪) ગાથા (૨૫) ગીતિ (૨૬) મોક્ષ
- ૫૬ ક્રિયાકે ૫ (કાન્ય-અનકાર) (૧૪) પુરુષન્ય
- ૫૭ ઇનિતકયોગ (રૂપાતર કરીને રંગવાની કળા)
- ૫૮ વસ્ત્રગોપન
- ૫૯ છૂતવિશેષ (૧૦) છૂત (૧૧) જનવા (૧૨) પાશક (૧૩) અષ્ટાપ (૧૪) નાદિકમ્પેદ
- ૬૦ આકૃષ્ટકીડા (પાસાની રમત) (૧૨) પાશક
- ૬૧ બાળકીડન (બાળકો માટે કીમતી વગેરે બનાવવાની કળા)
- ૬૨ વનધિખી (ખેતારને તેમજ બીજને રંગવવાની કળા અને હાથી વગેરે પશુઓને રંગવવાની કળા)
- ૬૩ વૈજયિખી (વિન્યવ્રાપ્તિ માટેની કળા)
- (૪૬) ચૂદ (૪૭) પ્રતિબ્દ (૫૦) ચક્રચૂદ (૫૧) મરુડચૂદ (૫૨) સમટ ચૂદ (૫૩) ચૂદ (૫૪) નિયુદ (૫૫) મુદાતિયુદ (૫૬) દષ્ટિયુદ

ટિપ્પણ

- (૫૭) કુટિલુદ્ધ (૫૮) બાહુલુદ્ધ
(૫૯) લનાયુદ્ધ (૬૦) ઇષ્વર
(૬૧) ભરુપ્રવાહ (૬૨) ધનુર્વેદ
(૬૪) રક ધાવારમાન

૧૪ વ્યાપામિતી (બાગમ ને વી ના)

જુલુપ્રપ્રમિતી નીતિમા સ્ત્રીની ૬૪ કળા ॥ નામ
પ્રત્યે પ્રમાણે આધ્યા છે

- (૧) જલ (૨) ઔચિય (૩) ચિત્ર (૪) વાદિત (૫) મત્ર
(૬) તત (૭) જ્ઞાન (૮) વિજ્ઞાન (૯) દલ (૧૦) જળમ્બલ
(૧૧) ગીતમાન (૧૨) તાનમાન (૧૩) મેધદૃષ્ટિ (૧૪)
દયાદૃષ્ટિ (૧૫) આતમગોપન (૧૬) આમરગોપન (૧૭)
ધમવિચાર (૧૮) રક્તમાર (૧૯) ક્રિયામ્બ (૨૦) નંરુત
જલપ (૨૧) નાસા નીતિ (૨૨) ધમરીતિ (૨૩) વર્ણમાદિ
(૨૪) મ્બલુમિદિ (૨૫) સુરમિતલ્લરુ (૨૬) લીનામંચરુ
(૨૭) હમમ્બરીમા (૨૮) પુરુષીયલુ (૨૯) ભમ્બલમેદ
(૩૦) અદ્યારસિપિપરિચ્છેદ (૩૧) તમલુપુરિ (૩૨) વાગુ
કિરિ (૩૩) હામચિકિયા (૩૪) રામચિકિયા (૩૫) કુલમમ
(૩૬) શારીરમ (૩૭) ન્મલ્લોમ (૩૮) સૂચ્યોમ (૩૯)
દગ્ન ૧૫૪ (૪૦) રક્તપાન (૪૧) ભો પવિધિ (૪૨)
નામિ પવિધિ (૪૩) કુખમગ્ન (૪૪) ગા રીખ ન (૪૫)
કથાકથન (૪૬) પુરુષમયન (૪૭) વહોમિ (૪૮) મન્મલ્લ
(૪૯) રીગચિધિવેદ (૫૦) સર્વભાગવિ ૧૧ (૫૧) અગ્નિપા-
નતા ૧ (૫૨) બુલ્લુપગ્નિધાન (૫૩) બાપચાર (૫૪) ગૃહ
વગ (૫૫) ન્મલ્લ (૫૬) પરનિમ્બલ (૫૭) રધન (૫૮)
રેશનધન (૫૯) રીજાનાદ (૬૦) વિન નવા (૬૧) અન્નિચર

(૬૨) ચોખ્ખરદાર (૬૩) અત્યાગમિ (૬૪) પ્રશ્નપ્રતેનિ
૨૬ પ્રયોગસાધે

પ્રાચીન સમયમાં આ બધી કળાઓના શાસ્ત્રો હતા
વાસદેવગણિતા ભગતનુ નામ્યશાસ્ત્ર, વાલ્મીકીનનુ મમસુન,
અરુ તથા સુસુનની મદિતાઓ નનનુ પાક પંથુ, પાનકામ્યનો
હનપાયુવે, નીનકદી માતમનીવા સીડમાનુ નિદ્ધપરત,
સુદેવનું ઐનિકશાસ્ત્ર મયમત અને મગીવરનામર વમેરે પ્રથો
તો અત્યાગ પપુ ઉપનમ્વ છે એ કળાઓને પહેલા મુગેથી
કદમ્ય પ્રશવતા, પછી તેમનો અર્થ મમત્તરવામાં આવતો
અને તપાસનાં તેમનુ પ્રયોગાત્મક સિદ્ધાંત આપવામાં આવતું
આમાં ખાસ ધ્યાન રાખવા જેવી વાત તો એ છે કે જૂના
લોકો સિદ્ધાંત વખતે તે તે વિષયોના પ્રયોગોને ભૂલતા ન હતા.
વળી આ બધી કળાઓ મનુષ્યની હરેન્દિયો અને મનેદિયો
મનેનો મરાળર વિમસ હર એમ યોજનયેની છ માત્ર એકાંગી
માનસિક કેગરળી બૂના જમાનામાં ન હતી તેમ આ ઉપરથી
જણાય છે

૩૦ અંગર પ્રકાશની દેશી ભાષાઓ

આને માટે મગમાં અગરસવિદિષ્યગરદેસીમામારિસાર છે
અને તેનો અર્થ મીમમરે આ પ્રમાણે કર્યો છે—

અષ્ટદશ વિધિપ્રવાસ-અષ્ટધિપ્રવાસ અષ્ટદશમિર્ત વિધિમિ
મં પ્રવાસ પ્રવૃત્તિમ્યા સા તથા તસ્યા દેશીમાપારાં દશમદેન
તગાદર્શનપાયાં વિગારદ અર્થાત્ દેવના સુદ લુદા ભાગોમાં
આપતી અંગર પ્રમાણની નિષિમા વિશાગ ઔપપાનિમ મૂત્રમા
મેપકમરના વર્ણન જેવા જ પ્રગમે અગરસદતીમાસાધિમાર

એવું જ લખેતું છે આ જ દીકામરે ત્યાં તેના અર્થ વિષે
ઘાઈ વખતે નથી શસ્ત્ર ઉપરથી “અગર પ્રમાણની દેશી-
ભાષાઓમાં વિગાર” એવો જ અર્થ માત્રમ પડે છે પણ
તે દેશી ભાષાઓ કની અથવા તે દેશો કયા તે વિષે કશી જ
માહિતી મળતી નથી અગર પ્રમાણની નિષિષ્ટોનો ઉપેક્ષ
નગાપનામમાં અને સમવાયાગમાં મળે છે

(૧) છાહી (૨) જનણાધિયા (૩) ધવનાની (૪) (૫)
ઢોસાપુગિયા (૬) (૭) ખરોડી (૮) પુકખરમારિયા (પુકખરમાગિ)
(૯) ભોગવર્ધિયા (૧૦) પહગર્ધિયા (૧૧) અનકખગિયા (અનાકારી)
(૧૨) અમખરપુઠિયા (૧૩) વેણુખિયા (૧૪) નિજ્ઞધિયા (૧૫) અદ
તિરી (૧૬) ગુણિતલિરી (૧૭) માધવલિરી (૧૮) આયસ
લિરી (૧૯) માહેશ્વરી (૨૦) દોમીલિરી (૨૧) પોરિ

આ આ રે નિષિષ્ટો છાહીનિષિષ્ટા પેદામાં મળ્યાની
એમ પત્રવણામૂલમાં લખેતું છે રિસેવાવસ્થાકની નીચમાં
તે અગર નિષિષ્ટોના નામ ખીજી રીતે મળે છે જેમકે —

(૧) હસાધિપિ (૨) બૂતધિપિ (૩) જલ્લીનિધિ (૪)
શમસીધિપિ (૫) ઉડ્ડિધિપિ (૬) ધવનીલિધિ (૭) છુડુલીનિધિ
(૮) કાશીધિપિ (૯) દલિલીધિપિ (૧૦) મિષતતનાનિ (૧૧)
માનસીનીનિધિ (૧૨) નગીધિ (૧૩) નામગીધિ (૧૪)
હાનિધિ (૧૫) પારમીનિધિ (૧૬) આનંદમેષીનિધિ (૧૭)
આપ્તાધિપિ (૧૮) મુત્તેલીનિધિ

૩૨ ગુણગિય ચૈત્ય

અતારમાં સુખનો એક જ નીચવાના લખે છે કે —

ગાજમૂલી પૂરવ લિમિ મા ૧૫ જન્મ મુદ

ગુણશિવ વનની જાળમાં, ગામ ગુણાયા કહેવાય "

ગુણગિન ચેત્ય રાજગૃહની પૂવઊત્તરે હોવાનું સુત્રમાં લખેલું છે આ યાત્રી રાજગૃહથી પૂર્વ દિશામાં ગુણશિવની જગ્યા હોવાનું લખે છે એટલે સુચકા ગુણશિવ અને આ યાત્રીએ જોયેલી ગુણશિવની જગ્યા તથા ગુણાયા ગામ કલમ એક જ સ્થાન ખીન્ને યાત્રી આ રિતે જણાવે છે -

"ગામ ગુણાશિવ જણ કહછ નિકુ કોમે તમ તીમે ૮

ચેત્ય ભનુ જોહ ગુણશિવ, મમોમયાં જિહા સીમે ૭

આ કોહરામાં પણ કોરા ક્યાથી નેચ તે મગનર જણાવું નથી કારણ કે તેની ઉપર મુખ્ય વર્ણન પાવાપુરીનું આવે છે

વર્તમાનમાં નવા ૧ મેઘનથી ત્રણેક માઈન પર એક તળાવમાં મહારીરસ્વામીનું મંદિર છે તેને ગુણાયા અથવા ગુણશિવ દેવામાં આવે છે એ નવા તો ઉત્તરે પશ્ચિમે જાણી કરે છે

૩૨ ઉમ્મો

જે ક્ષત્રિયો આરક્ષક (રખવાળ) અને ઉમ ૬ કરનારા હતા તેઓને ઉમ્મો કહેવા છે

૩૩ બોગો

જે ક્ષત્રિયો ડરસ્થાને હતા તેઓને બોગો કહેવા છે

૩૪ રાજન્યો

જે ક્ષત્રિયો સ્વતંત્રતાની ગમાન વચના હતા તેમને રાજન્યો કહેવા છે અને આ તથા મિત્રાદ્ય બાળીનાને સામા મક્ષત્રિય કહેવા છે (આરમ્બક)

૩૫ પ્રગાસ્તારો

ધર્મશાસ્ત્રના અધ્યાપક

૩૬ મલ્લકીઓ

મલ્લકી એક વશનું નામ છે જૌહરમાદિયમા તેો માટે મલ્લકી રાજ અને કોટિલના અર્થશાસ્ત્રમા મલ્લક રાજ વપરાયેનો છે. જરાના નવ મલ્લકી ગણરાજઓનો ઉત્તેષ જૈનમતમા મળે છે (જુઓ સેચનક હાથીવાળુ ટિપ્પણ)

૩૭ લેન્ડકીઓ

લા પણ એક વશનું નામ છે જૌહરમાદિયમા તેને માટે લિન્ડકી રાજ અને કોટિલના અર્થશાસ્ત્રમા લિન્ડકી રાજ વપરાયેનો છે

મલ્લકના નવ લેન્ડકી ગણરાજઓનો ઉત્તેષ જૈનમતમા મળે છે (જુઓ સેચનક હાથીવાળુ ટિપ્પણ) મલ્લકમનિ-કાષ્ઠી અદ્વૈતમા તેમનું લિન્ડકી નામ પડવાનું કારણ ત્રીએ પ્રમાણે જણાવ્યું છે : તેમના પેઠા જે જનુ તે બધું મણિ-પાનમા મૂક્યું હાય તેમ આરપાર દેખાતું એવા તેઓ પાર પથક-લિન્ડકી (લિન્ડકી) હતા

નામાધર્મમાદાનો નિમગ્ન નબે છે કે લેન્ડકી નો અર્થ મલ્લક જગાએ જિજ્ઞાસુ-વાણિયા ગયેલા છે

૩૮ રાજાઓ

મા તિક ગજાઓ

૩૯ કુશિરો

કુશિરો કેવાનું તેનો અર્થ મણિમા વોરે મિદિસના પણ કરે છે

૪૦ તલવરો

રાજાએ ખુશી થઈને જેઓને પદ્મ આપ્યા છે તેવા રાજા જેવા પુરુષો

૪૧ માડમિકો

જેની આસપાસ વમતી કે ગામ ન હોય તેવા સ્થળને મડબ કહે છે તેમના માનિકા તે માનિયો અને બંને માડવિડ પાઠ પણ આવે છે તેનો અર્થ મડપના માનિકો કરેના છે

૪૨ ઠોઠુખિકો

અનેક ઠુઠુખોના આશ્રયતા

૪૩ દંભ્યો

જેના દમના દમનામા મોટો હાથી-હાથ ન મારી જાય તે દંભ્ય

૪૪ શ્રેણીઓ

શ્રીવેદાની ભૂતિનાજા સુવશ્ય પડેને જેઓ માયા ઉપર બાવે છે તે શ્રેણીઓ

૪૫ આર્ય

તત્ત્વાર્થભાષ્યમા આય અને નેમ્હ એવા બે મુખ્યોના બે બતાવવામા આ-આ છે તેમા આર્યોના છે બે છે (૧) ક્ષેત્રઆર્ય-અર્થભૂમિમા જ મેવા (૨) જ્ઞાતિ આર્ય-ઇદ્વાદિ, વિહ હરિ અમર સોન દુરુ, શુશુનાન, ઉગ્ર, ભોગ રાજન્ય વગેરે [પતવણાસૂત્રમા અમર, કલિ, વૈદેહ, વેદગ હગિત, યુયુષ્ઠા એ ઠ જ્ઞાતિઆય ગણાવ્યા છે]

(૩) સ્વચ્છ-વિગુહ્યસર્મા જ મેષા [પત્રજ્ઞાનમા
ગા ૪૫ બોલ ઉમ ઈલાહ, તત અને કૌરવ એ ૭ ને
કુલ-આર્ષ મળ્યા છે] (૪) સ્વચ્છ-મન-ચાતુર્ય અધ્યયન
અધ્યાપન, પ્રયોગ દૃષ્ટિ ત્રિપિ વાલ્મીક્ય અને યોનિપો-
લથી આદ્યવેદા અધ્યાપનસા [પત્રજ્ઞાનમાર્ગ દોમી (૩૫
વિ.) સુતર વેદાગમ, કપામ વેદનારા સુતરેશ્વરિય બહ
વેદાધિય, કુલાઝ, પાસખી ૧૦૦ વચર ઉપા-નામ-એ કમ
અર્થો જાણ્યા, (૫) સિ પત્રાપ -વચર કુલાઝ દર્શન
ગુલચપ (ગુણનારા) દેવ (મયમે બનાવના) વચરે
દોમી જેમની આદ્યવેદા બોલ પાપચાલી એ અનિવ દોમ
[પત્રજ્ઞાનમા-ગુણનારા વખાણ પોચા વખાણ દેવ
(મયમે બનાવના) વડા (પિત્ર-મ-દેવ) સિપ ૩૩
ગમ) હરિયા (ગાની વચરે ગનામ) નકાલી આખીએ
કરનારા પુત્રી પાકમ કાગમ હરીએ બનાવનામ વચરામ
(વાદન બનાવનારા) પુત્ર ૧૦ (પુત્રના વાતનુ સિપ કર
નારા) તેમ કરનારા પુત્ર બનાવનામ (૧૧ કરના, ચાખનુ
મિત્ર કરનારા કનુ મિત્ર ગનામ બાનુ સિપ કરનારા,
મિત્રનારા () મેષમ (૧૧ ૧૧ ૧૧ બનાવનારા) મેળીએનુ
સિપ કરના વચરે મિત્રનારા (૧૧ ૧૧ ૧૧) () નામ
કામ -ગોનામ અવચરાના આ ની વચરે મેષમ [૫૧
વચર મેષમ સ્વચ્છ-મન-ચાતુર્ય આદ્યવેદા અને નમા પત્ર
આદ્ય જાણી દોમી વચરે વિષયો બાનુ મેષમ
બાનુઆર્ષ મેષમ રે]

મયમ-મયમ, મયમ-મયમ નામ-મિત્ર-મ, કમ
પુત્ર-કનુ, વા કુલી-કાની મેળી-મેળી મયમ-કુ,

મૌરિક-કુશવર્ત કાપિલ-પાચાન, અલિંગ-પા-જગન, હાર-
વતી (હારમ)-સૌસજ્ઞ મિથિલા-નિદેહ, કૌશામ્બી-વત્સ,
નદીપુર-શાહિલ, ભદ્રિપુર-મનષ, વૈગટપુર-લસ (મત્સ્ય?)
અન્નપુરી-રસુ, મૃત્તિમવતી-લશ્મી, સૌમિર્મવતી-ચેદી,
વીતલપ-સિંધુમૌલી, મથુરા-કરમેન, પાપા-ભગ, પુરીવર્તા-
માસ, શ્રાવસ્તી-કુશાવ, પાલીવર્ત-લાટ, શ્વેતામિત્ર-ધ્ય
(અર્ધ) આટલા પ્રદેશને પતવણામત્રમા આપણે કરી છે
૮૬ અનાર્થ

શંક ધવન, કિરાત, જગર ભર્ગર, સિંહન પારમ
રૌચ, પુલિંહ, ગધાગ, શૈમ, કાલુ પદ્મ દશ, રોગ
દોના એમ તેમને એક પલુ હોવામાં આવે છે આ વિશે
તર્કાર્થલાખ અને પતવણામત્રમા વિગતથી લખેલું છે

ભગવાન મહાવીરને આપ્યા ૪૧ જીને નગરના મરા પ્રમ
ના લોખ તેમનું પ્રવચન માનવામાં આવે છે તેવા અનેક
ઉદ્યોગ જોડાઓમાં મળે છે એજ ગીને ઈ પરિવાજક
આવે છે ત્યારે પણ તે મરા લોખ તેમનું પ્રવચન માનવામાં
આવે છે એની પણ દલીલ તે મત્રોમાં મળે છે આ વર્ણન
ઉપગી એટલું તો ચોક્કસ તાગી લગત તેલુ છે ૨ પોતાના
મામમાં કોઈ મતપુરુષ આને ત્યારે એમ ધમનો બે રાખ્યા
સિવાય તેમનું પ્રવચન માનવામાં જતા અને જિનામાંથી
પ્રમો કરના તથા એજ લોખ તે માનગેલો માર્ગ
સ્વીકારના પણ ખસ. કોઈની પામેથી માર્ગ ધમનું રહસ્ય
માનવામાં શ્રમણ પ્રાપ્તગેનો બે આડે આવનો તેમ તેમ
દેખાતું નથી

૪૩ ધર્મ કહ્યો

આ સૂત્રના મુગમા લખ્યું છે કે આ જગએ
' ધર્મ કયા સમજી વેરી ' તે વિા ગિમગર જણાવે છે કે
ઔપપાતિકમા કાલી ધર્મ કયા અી સમજી વેરી પરંતુ
અલી ઔપપાતિકને બદલે ઉત્તમધ્યવન સુત્રની ધર્મ કયા
મુદ્ધમા આવી છે

૪૮ કૃત્રિમાપણ

આ ૪૮ કૃત્રિમાપણ એ ૪૫ સુત્રોને
બનેનો છે કે એટલે પૃથ્વી વિા એને ૪૫ એને કે મર્ત્ય
સ્વર્ગ બને પાનાગ એ કો ગે ની વસ્તુઓ ત્યાં મળી રાકે
તેથી દમન (આપણ) વનમાનમા નાન મા નાની ટા ખીચી

અધ્યયન-૧

અને ધારિણીદેવી મેવડુમાગને લઈને જાવાન મહારીગ પામે
જાય કે અને પોતાના પુત્રને મહારીગને મોપે કે સુતામા
જ્યાં જ્યાં દીજાના ઉમેલવાગેની દર્શીત આવે છે ત્યાં ત્યાં
બંધે આવુ જ વર્ણન ગાય છે આ ઉપરથી એવું સ્પષ્ટ માલમ
પડે છે કે ઠાઈ પણ ઉમેલવા માતપિતાની મમતિ વિના
ભાગ્યે જ પ્રવ્રજ્યા લેનો એટલું જ નહિ પરંતુ પ્રવ્રજ્યા આપ-
નારે પણ જ્યારે તેના વારીઓ તરફથી સ્પષ્ટ શબ્દોમા
સોપવામા આવે ત્યારે જ તેનો મીમગ કરતો

૫૦ આચાર ગોચર

આચાર એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર્યનું અનુગત
ગોચર એટલે ફક્તે જામ આપ્યા વિના જેમ બમરો તેનો
ગમ લે છે તેમ ઠાઈને પણ જામ આપ્યા વિના માત્ર
ઉદ્ગનિર્વાહને માટે જ નિર્દોષ ભિચ્ચ ગ્રામ દગ્ધાની પદ્ધતિ

૫૧ યાત્રા

મારી ગીતે મધમનો નિવાહ કરવો તે

૫૨ માત્રા

નમમને માટે જ પગિમિત આહાર લેવો તે

૫૩ ત્રિપુલ પર્જત

રાજગૃહનો એક પહાડ (જુઓ ગજગૃહ)

४३ ५५ ६१॥

આ સુના મુગમા લખ્યું છે કે આ જગતે
'ધમકયા સમજ લેતી' તે વિદા દીકામગ જગતે છે કે
ઔપચારિકતા કદવી ધર્મકયા અને સમજ લેતી પરંતુ
અદી ઔપચારિકને બદલે ઉત્તરગાયર। સુતની ધમકયા
મુગમા આવી છે

80 201401

આ રાજ્ય અભિવ્યવસ્થાપન જે તથા સંસ્થાને
બોને છે કે એને રૂપી ત્રિક એને તથા એને કે મત
સ્વયં ૫૦ ખાતાને એ ને રોમની વસ્તુઓ નવા મળે છે
તેની દુધન (આપણ) વનમા આ નવામા નાની દાકખીથી
રોમમા એમ દાકી સુધી નમામ પ્રકારની વસ્તુઓ વેચ-
નારી હતા અમેરિકાની સુપ્રમિય દમનો જેની આ દુકાને
દશે નવા ના બધા દેશોનો આવ મળે સકશે રૂપે

γ_2 : 6.280111

મેપદ્મમાં જે જગ્યા ૧૧ ડિગ્રી માત્ર જે ભગવતના
કર્મ કે કું આપ ૧૧ આવાથી થયો માટે મારા
આત્માપિતાની પ્રમતિ ૧૧ આજી જગ્યાને તે જોમ મુખ
આવ તેમ જગ્યા ૨૫ ૧૩૧ મધ્યમાં જો જતા આત્માપિતા
થયે જે જગ્યા ૨૫ ૧૧ આજી ૧૧ માં જો જો છે જે
મેપદ્મમાં જે ૧૧ ડિગ્રી ૧૧ માત્ર આત્માપિતા તન આત્માપિતાની
મહત્તી પ્રમતિ આપ છે મેપદ્મમાં ૧૧ આત્માપિતાનો એટલો
જો જગ્યા ૧૧ જે જોમની થીજી ૧૧ આત્માપિતાના આમ-
જી જે જગ્યા ૧૧ આત્માપિતા થયે ૧૧ ૧૩૧ આજી એજી

અધ્યયન-૧

અને ધાગિણીદેવી મેષઠમારને લઈને જમવાન મહાવીર પાસે
જાય છે અને પોતાના પુત્રને મહાવીરને મોપે છે ચરામા
જ્યાં જ્યાં હોવાના ઉમેદવારોની હપ્ત આવે છે ત્યાં ત્યાં
બધે આવું જ વર્ણન હોય છે આ ઉપરથી એવું સ્પષ્ટ માલમ
પડે છે કે ઠાઈ પણ ઉમે વાગ માતપિતાની મમતિ વિના
ભાગે જ પ્રવ્રજ્યા લેતો એટલું જ નહિ પરંતુ પ્રવ્રજ્યા આપ-
નારા પણ જ્યારે તેના વાંસીઓ તરફથી સ્પષ્ટ સંદેશ
સોપનામાં આવે ત્યારે જ તેનો સ્વીકાર કરેતો

૫૦ આચાર જોયર

આચાર એટલે ગાન, તર્જન અને આરિઅનુ અનુદાન
જોયર એટલે દૂવને ગ્રામ આધ્યા વિના જેમ જમગે તેનો
રમ લે છે તેમ ઠાઈને પણ ગ્રામ આધ્યા વિના માત્ર
ઉ ગિર્વાહને માટે જ નિર્દોષ લિલા પ્રાપ્ત કરવાની પદ્ધતિ

૫૧ યાત્રા

મારી રીતે મયમનો નિર્વાહ કરવો તે

૫૨ માત્રા

નયમને માટે જ પગિમિત આધાર લેવો તે

૫૩ નિપુણ પર્વત

રાજગૃહનો એક પહાડ (જુઓ ગજગૃહ)

૪૭ ધર્મ કહ્યો

આ સુના મુઠામાં લખ્યું છે કે આ જગાએ
' ધર્મ' કયા મમળેથી ' તે વિશે દીનકર જણાવે છે કે
ઓપપાતિકમાં કોઈ ધર્મ' કયા અની સમજી લેવી પરંતુ
અહીં ઓપપાતિકને બદલે ઉત્તરાધ્યયન સત્તી ધર્મ' કયા
મૂલ્યામાં આવી છે

૪૮: દુનિયાપણ

આ શબ્દ દુનિયાપણ એ ત્રણ શબ્દોનો
બનેલો છે કે એકેને પૃથ્વી ત્રિક એકેને રમુ એટલે કે મત્ય
સ્વર્ગ અને પાતાળ એ ત્રણે લોકોની વસ્તુઓ ત્યાં મળી રહે
તેથી દુનિયા (આપણ) વતમાનમાં નાનામાં નાની દાખીથી
મોટામાં મોટા દાખી સુધીની તમામ પ્રકારની વસ્તુઓ વેચ-
નારી હુશિયાર અમેશિમની સુપ્રમિદ્ધ દુનિયા જેવી આ દુનિયા
હશે તથા ત્યાં બધા દેખીને માન મળી શકેલો હશે

૪૯ શિશ્યભિષા

જેવક્રમારે ભગવાનનો ઉદ્દેશ માખણીને ભગવાનને
કહ્યું કે હું આપના અતવામી યવાન મારે મારા
માતપિતાની સમતિ લઈ આ તમવાને તેને જેમ સુખ
ધાય તેમ કરવાનું મનુ પછી મન માર અને તેના માતાપિતા
વચ્ચે જે મવાન ધાય તે ન અનુવાત્મા આપેના જ છે હેવે
મેધક્રમારે ૬ નિશ્ચય ૧૦ માતપિતા તેના અતવામી
યગ ૧૧ સમતિ આપ છે તથા માર પણ માતપિતાનો એવો
બધો ભાગ છે કે હેવની ધનીએ પણ માતપિતાના આમ-
દારી પોતાને સમવાલિયા યવા દે છે પછી સમ અશિક

૩ ચૌદશ, આઠમ, અમાસ અને પૂનમે

આ ચાર તિથિઓ ધણા પ્રાચીન સમયથી ધર્મકૃત્યો માટે નિયત થયેલી જણાય છે મનુસ્મૃતિમા લખ્યું છે કે “અમામ, આઠમ ચૌદશ અને પૂનમ, એ દિવસોમા પ્રાણશેષ દ્વિચારી રહેવું ” વળી એ દિવસોમા તૈલ, માસ અને હન-મતનો ત્યાગ કરવાનું વિધાન ટીકામરે બીજી સ્મૃતિના આધારે બતાવ્યું છે અથ મપ્રત્યક્ષમા પ્રચાર પામેલી આ પ્રધાને બૌદ્ધોએ પણ સ્વીકારેલી છે અને જૈન ગ્રંથોમા તો આ તિથિએ વ્રતનિયમ કરવાની પ્રથા અત્યારે પણ વિદ્યમાન છે

૨

ટિપ્પણ

૧ સઘાઃ

ધન્ય શ્રીઃ જ્યને વિજય ચોર જેને એક સાથે હેઃ
મા (મંધાત) બાધ્યા પછીથી આ અધ્યવનનો મુખ્ય મુદ્દો
શર યાપ છે તેથી તેનું નામ મંધાઃ કશ્ચિ છે

૨ માહુમાકચ

દીપમતે આનો અર્થ “એક દગિયાવાળા રજના
માનુક નામના જાનું વન” કયો છે પલવજાસત્રમાં
એક દીગયાવળા રજના જાનું નામ ગણાવતા માનુનું
નામ આપેનું છે હયાભિમમનો ચૂલ્હિશર જ્યને ચીબડીનું
વન કહે છે સુતનિયાનમા એક પ્રમગ્ની બહુ ફેલાતી વેલ
માટે માનુસ ચન્ વપગયેનો છે

તેને મૃતગ ગા કહે છે' પણ મૃતગ ગામાંથી મધ મ શબ્દ નિપ-
જાવવાની પદ્ધતિ સમજાતી નથી શબ્દ ઉપરથી સીધો વિચાર
કરીએ તો મનગ શબ્દ સહેવાઈથી નીપજી શકે છે

સંલચિત છે કે મતગ નામે કાર્ધ સપિ લા રહેતા હોય
અને તે ઉપરથી તે ધરાનું નામ મતમતીરહ પડ્યું હોય.

આવશ્યકચૂર્ણિમા મૃતગ ગા વિશે નીચે પ્રમાણે હકીકત
નોંધવી ■ 'ત્યા સમુદ્રમા ગગા મળે છે ત્યા વરે' વરે એનો
માગ જાનાવા કરે છે ગગાનું જે મુખ ધણ જૂનું થઈ મધુ
હોય છે તેને મૃતગ ગા કહેવામા આવે છે'

૪ નિગર્ધઁઃ

દૂધ દહી માખણ ઘી તેવ ગોળ, મધ, મઘ અને
માસ આ નવ પાઈ વિગમન કહેવાથી તેમને વિઘ્નિ
કહેવામા આવે છે

૫

ટિપ્પણુ

૧ મેલગ

આ અધ્યયનમાં સેનગ સંજર્ણિની વાત છે માટે તેનું નામ મેલગ પડ્યું છે

૨ કારિકા

કારિકા સૌરાષ્ટ્રનું મુખ્ય સહેર હતું એમ પત્રવણા-

સૂત્રમાં કહેતું છે આ હારિમ અચાટે મમુદકાંડે ને હારિમ છે તે નથી, પણ ગિરનાર (રિવતક) પાસેની હારિમ છે મહા-ભારતમાં લખ્યા પ્રમાણે જગનના ન્યાસથી કૃતો મયુરા છોડ્ય અને એવનક પતત પાસેની કુશસ્થલીને રવાને બદુદા સ્વાળી હારિકા વખાવી આવે નાદ C નેપ મઆપર્વના ૧૪ મા અખ્યાયમાં છે આ સૂત્રમાં પણ કેવનને હારિકાની બહાર ઉત્તરપૂર્વની દિશામાં આવેનો વધુવેનો છે એટલે અહીં મહાભારતમાં વધુવાયેની હારિકા સમજવાની છે વર્તમાન હારિમ ક્યારે વખી તે વિશેની હખખ માટે જુઓ પુરાતત્ત્વ પુ ૧ પા ૧૦૧

૩ રૈવતક [-ગિરનાર]

હારિ ૧ પાસનું આ તીર્થ લાડ જૂનું છે એનો તીર્થ તરીકેનો ઉલ્લેખ મહાભારતના મમયથી આ પો આવે છે ત્યાના અગોડના સિવાનેખને લીધે તે મૌર્યસમયમાં લગે પ્રસિદ્ધ હતો જૈનોના રક મા તીર્થસ્ત્ર અગ્નિનેમિ ત્યા જ નિર્વાણ પામ્યાનો ઉ નેપ આ સૂત્રમાં જ છે આનું શીખુ નામ ઉજ્જયનત પણ મહાભારતમાં પ્રસિદ્ધ છે જૈન ગ્રંથોમાં તે કેવનક ઉજ્જયન ઉજ્જવન ગિરિજાલ અને ગિરિનાર વગેરે નામોથી પ્રસિદ્ધ છે

૪ નાસુદેવ પાસે આવી

આ ઉલ્લેખ ઉપરથી માલમ પડે છે કે સ્ત્રીઓ વગર ઝકામે સગ્નઓ પાસે પહોંચી જતી અને વગર પડે કાઈ જાનને અતર સમજ્યા વિના તેમની સાથે વાત કરી રાખી

૫. શ્રમણોપામકની મર્યાદા

શ્રમણોપામકના ૧૨ મનો હોય તે આ વિશેષ વિગત-
વાર વર્ણન ઉપામક વર્ણનમાની સમજાવે

૬ પશ્ચિત્ત

પશ્ચિત્ત નામના શાસ્ત્રનો પરિચય પુગતત્તર પુ ૫, પા
૮૬ માં જોઈ શકાય.

૭. શેઠ મુન્શી

શુકપત્રિજાનકનો અનુયાયી થવા પછી પણ સુશીલ
શાસ્ત્રપુત્ર પાસે પ્રવચન સાંભળવા જાય છે એથી એમ
જણાય છે કે અત્યંત મહાવિદ્યાળો મનુષ્ય અત્યંત પ્રવચ-
વાળા આચાર્ય પાસે જતાં તેમનું પ્રવચન સાંભળતાં જતા
પણ અત્યંત નહિ. આવી જ ઉપકૃત આ મુન્શી વારંવાર
આવે છે તે ચાનમાં સમજાવે છે કે વળી શાસ્ત્રપુત્રનો
પ્રિય રસીકાર્થ પછી પણ જ્યાં શુક તને જે જઈને
જોશાયે છે ત્યારે તે, શુક સાથે કેવા મહાવિદ્યા અને વિનય
સાથે જોડે છે તે પણ આમ જાણા લેવા જેવું છે આ ઉપ-
રથી જૂના જમાનામાં સાધુ વિદ્યા વિરોધ કેમો માટે હતા
તે અપદ જણાઈ આવશે

૮ પાંચમહાવ્રતો

૨/ તીથકરેમા ૧૧ પહેલા અને કેશના શામનમાં
પાંચમહાવ્રતોના વ્રત હોય છે અને વચના ૨૨ ના
શામનમાં ચાર મહાવ્રતોના વ્રત હોય એવું આ જોમાં
અને ગ્રામજોમાં અને જગ્યાએ અપદપણે લખેલું છે એમ
જતાં ૨૨ માં અષ્ટિનેમિ તીથ રના શાસનમાં, તેમની જગ્યાએ

ટિપ્પણ

પ્રમત્યા લેનારા આ ચાવન્ધાપુરે અહીં જે પાચમહાવતવાળો
ધર્મ કહ્યો છે તેનું કારણ સમજી શકતું નથી અમે આ અનુ-
વાદમાં આગમોદયમિતિએ અને જૈનધર્મપ્રસારસભાએ
છપાવેલા નાથધર્મમંદિરનો ઉપયોગ કર્યો છે તે બનેલા
મૂળ પાક રપટપણે પાચમહાવતોને બતાવે તેવો જ છે

૯ પ્રતિમા

એ એક પ્રમરનું તપ છે તેમાં જ્ઞાનપાનના પરિ-
માણનો અને અમુક અમુક પ્રમરના બાસનો રાખવાનો
ખાસ નિયમ હોય છે ક્યો પ્રતિમા કેટલા દિવસ રાખવી તેનું
કાળનું પરિમાણ પણ ચોક્કસ નિયત કરેનું હોય છે આ વિશે
ની વિગતવાર માહિતી રાધચંદ્ર જિનાગમમંદિરના ભગવતી
સૂત્રના બીજા શતકના ૨૫૬ પાન ઉપરથી જાણી લેવી ત્યાં
એ પ્રતિમાઓનો કોયો પણ આપવામાં આવ્યો છે

૬

ટિપ્પણ

૧ તુ બ

આ અધ્યયનમાં તુંબાગે તખો આપીને જીવનું
કાગેપણ અને હવકાપણ મમળ્યું છે તેથી તેનું નામ તુંબ-
પડ્યું ॥

ટિપ્પણ

૧ રોહિણી

આ અભ્યયનમાં રોહિણી નામની એક ઐતીહાસિક પુત્રવધૂની કથા ઉપરથી ઉપનયન મતા થો છે માટે તેનું નામ રોહિણી પડ્યું છે

૨ ફેફા હીધા

આમ ઘણા ફેફા ફેનારી રોકની પુત્રવધૂનું નામ ઉલ્લિંગમ છે તેના નામનો અર્થ પશુ ફેફા 'નારી' જ છે

૩ ખાઈ ગઈ

આમ આ ખાઈ જનારી શેઠી પુત્રવધૂનું નામ પશુ ભોગવની છે તેના નામનો અર્થ 'ભોગવાળી-ભોગ કરનારી-ખાનારી' જ થાય છે

૪ સાચવી રાખ્યા

આમ દાણા માચરી ગખનારી જેની પુત્રવધૂનું નામ પણ રક્ષિત છે તેના નામનો અર્થ “રક્ષણ દગનારી-માચ વનારી” જ થાય છે

૫ રોહિણી

આ નામનો અર્થ “ઉગાડનારી-સ્વામી” છે

૬ કુકવ

બે જોખાની એક મેતિના, ચાર મેતિમનો એક કુકવ અને ચાર કુકવનો એક પ્રસ્થ છે પ્રમાણનું વર્ણન થાયમા નપ્રમાણતા અધિકારમાં અપ્રયોગદાસ્યતા કરેતું છે ન્યકુમારચરિતમાં પ્રથમે ચાર શેર જોડેનો જણાવેનો છે

૭ સાતમા અધ્યયનમાં

એક જર્મન પુસ્તકમાં “જુદા અને મહારી” નામના અનુવામાં આ સાતમા અધ્યયનમાં જે યા આવેલી છે તેને મળતી વધા બાઈબિલના નવા કરારમાં મેષ્યુતી અને સ્પૂકની સુવાર્તામાં આવે છે એમ જણાવ્યું છે બાઈબિલની એ કથાને લઈને એ પુસ્તકમાં ભારત અને દિશન મમાનતાઓ બતાવેલી છે

૮

ટિપ્પણ

૧ મહિ

આ અભ્યયનમાં મહિના જીવનની હકીકત આવે છે
માટે તેનું નામ મહિ પડ્યું છે

૨ મિથિલા

તીર્થંકરમાં મિથિલાનું વર્ણન કરતા તેનું બીજું પ્રસિદ્ધ
નામ જિનપ્રભસરિએ જગર્થ જણાવેલું છે અત્યારે સીતામની-
થી પશ્ચિમમાં આશરે સાત માર્ગનું ઉપર જગદીશપુર નામે
એક ગામ છે તે જિનપ્રભસરિના સમયમાં મિથિલા નામે
પ્રસિદ્ધ હશે એથી એને મિથિલાના બીજા પ્રસિદ્ધ નામ તરીકે
તેમણે જણાવેલું છે અત્યારમાં સૈમના જૈનશાસ્ત્રીઓ સીતામ
દીને મિથિલા તરીકે જાણાવે છે અને તેને પટણાથી ઉતરે
૫૦ માંડ ઉપર આવેલું બતાવે છે જૈનશાસ્ત્રીઓના લખ્યા
પ્રમાણે સીતામનીથી ૧૪ કોશ ઉપર જનકપુરી નામે ગામ છે

આ જનકપુર અભારે પણ દરલા આથી પશ્ચિમોત્તર આવેના જનકપુરરોડ સ્ટેશનથી પૂર્વોત્તર ૨૪ માઈન ઉપર છે અને સીતામઝીથી પૂર્વોત્તર તે લગભગ ત્રીસ માઈન ઉપર છે

કેટલાક લોકો આ જનકપુરને જ મિથિલા કહે છે

ઉપર જણાવેલા યાત્રીઓ સીતામઝીને મિથિલા માનવાનું કારણ જણાવતા લખે છે કે -

મહિલા નામે પરગનો, ચિ કહીછ દ્વિતમ માહિ

પણ મહિલા ઈશુ નામનો ચિ ગામ વસે અર્ધનાહિ.

એટલે કે રાજ્યના દ્વિતરમા મહિલા નામનું પરગણું છે પણ એ નામનું કોઈ ગામ વસતું નથી જિનવરના પગના સીતામઝીમા જ છે માટે સીતામઝીને જ તે લોકોએ મહિલા-મિથિલા તરીકે ઓળખાવ્યું છે

૩ સુશુદ્ધિ પાસેથી

મીરાના પડિશુદ્ધિએ નાગવદ માટે નાગવરમા ચદર-વામા એક મોટો શ્રીદામગડ (બટખી માગાઓનો દમકાર સમૂહ) સુમવેનો તેને તેનો મઝી સુશુદ્ધિ નીરખી નીરખીને જોનો હોનો તે વખતે રાજ્યએ તેને પૂછ્યું કે “હે દેવાનુપ્રિય ! તું અનેક ગામ નગર તથા દેશોમાતરમા ફર્યો છે તો તે ક્યાંય આવો શ્રીદામગડ જોયો છે ?” સુશુદ્ધિએ કહ્યું કે જ્યારે હું તમારો દૂત થઈને મિથિલા રાજધાનીમાં ગયેતો ત્યારે ત્યાં કુલગજની રાણી પદ્માવતીએ પોતાની પુત્રી મહિની વરમ-ચાંદો દિવસે જે જાતનો શ્રીદામગડ કસવેનો તેની પામે આ તમારો શ્રીદામગડ કાઈ વિમાતમા નથી આ રીતે તેણે મહિનું નામ સાબિત્યુ હતું

૪ ચપાના વહાણનીઓ પામેલી

ચપા નગરીમા રહેનારાં અરહનડ વગેરે વહાણવાળીઓ એકવાર મિથિલામા જઈ પહોંચ્યા ત્યાં તેમણે રાજાને બેઠણ આપના જતા તેની પુત્રી મહિને જોઈ થાથી પાછા ફરીને ત્યારે તેઓ ચપામા આવ્યા ત્યારે ત્યાં પોતાના રાજાને બેઠણ દેવા ગયા ત્યાં તેને પૂછ્યું કે તમે આટલોઆટલો પ્રવાસ કરો છો તો તમે માર્ગ આગમ્ય જાપજો એની વસ્તુ જોઈ ? તેના ઉત્તરમા તેમણે ચપાના રાજા પાસે મહિનું વસ્તુન કહ્યું

૫ મેનીઓ પામેલી

એકવાર મહિના કુડગમે માધો તૂંગી જતા રાજા કુબે મિથિલાના મેનીઓને બોલાવીને નેતે સમો કરી આપવાનું કહ્યું પણ તે સાંના તેઓ મમો નહિ કરી શક્યા તેથી રાજાએ ગુસ્સે થઈને તેમને ૬ પાર કર્યાં તેથી તેઓ પોતાને ઉચ્ચાગો લઈને કાશી દેવની વાગણસીમા ગયા અને ત્યાંના રાજા રાજાને પોતાની હાજરીનું કારણ નિવે ન કરતાં મનિ કુવગીનું તેની પાસે વધુન કહ્યું

૬ વર્ષધર પામેથી

એક વાર રાખી રાજાએ પોતાની પુત્રીના આગુમાસિક સ્નાનનો ઉત્સવ કર્યો તે દિને તેણે પોતાના વર્ષધરને પૂછ્યું કે તું મારો દૂત થઈને ઘણી જગ્યાએ જાય છે તે ક્યાં આવો સ્નાનનો ઉત્સવ જોયેનો છે ? તેના ઉત્તરમા તેણે મિથિલામા જોયેનો મહિના સ્નાનનો ઉત્સવ વર્ણવતા રાજા પામે મહિનું આબેદન વસ્તુન કહ્યું

૭ ચિતારાના ચિત્ર ઉપરની

કુભરાજના પુત્ર મધ્વજીને ચિતારાઓ પોતાને માટે એક ચિત્રસભા તૈયાર કરી આપવાનું કહ્યું તેઓમાં એક ચિત્રકાર એક અણ ઉપરથી આખી વસ્તુનું આબેહુલ ચિત્ર દોરી શકે તેવી શક્તિવાળો હતો તેણે પડતમા રહેલી મહિનો ઢાઈ રીતે અડો લોઈ લીધો તે ઉપરથી તેણે તે ચિત્રમલામાં મહિનું આખું રૂપ આબેહુલ ચીતરી દીધું એક વાર તે રાજકુમાર પોતાની અમલાની માથે એ મલામાં ચિત્રો લેવા આ પો ચિત્રો લેતા લેતા સામે મહિ ઉભી છે એમ માનીને પાછા હઠ્યો અમલાનીએ તેનું ગરજ પૂછતા તેણે જણાવ્યું કે “હે મા ! મારી મોતી બેન, જે મારી ગુરૂવ જેવી છે તેણે મારી ચિત્રમલામાં શા માટે આવવું જોઈએ ?” માતાએ ખુલાસો કર્યો કે “મેટા ! એ મરિનથી મરિનું ચિત્ર છે” એ સાંભળીને ગુરૂએ ધધેના તેણે ચિતારાઓને મોનાના અને મહિનું ચિત્ર રોગનાર ચિતારાને જાનથી માગવાનો ‘ક્રમ’ થો ચિતારાઓએ નિનતિ કરી કે એ ચિતારાએ મરિને લોઈ નથી પણ તેની પાસે એવી શક્તિ છે કે તે એમ અવરવ લોઈને પણ આખું ચિત્ર આબેહુલ દોરી શકે છે તેવી તેણે મરિનો માન અડો લોઈને આ ચિત્ર દોરું કે એટલે તેમાં આ ચિતારા ઉપર કે મહિ ઉપર ગદા લાગવાની જરૂર નથી એટલે તેને મારવાનો હુકમ કરવાને બદલે ખીજો ગર્હ દુકમ કરે આ મોંઘળીને મલ્લિને તે ચિતારાના પોંજી વગેરે માધનો બગાડી નાખીને તેને હાથ દર્શો હાથ ધરે તે પોતાનો મામાન લઈને કુરુ જનપ ના હરિનાપુરમાં આવ્યો ત્યાં તેના

રાગને મનામે જતા પોતાની હ પારીનું કારણ તેને જણાવ્યું
અને તેમ કરતાં વેણે સાથે આણેનું મણિનું ચિત્રપટ પણ
તેની સામે રજૂ કર્યું તથા કહ્યું કે આ ચિત્ર તો મહિના
અમનરૂપ પામે કાઠજ નથી

૮ તાપસી પાસેથી

એક વાર યોગજ્ઞ તાપસી કરતી કરતી ત્રિવિલામા
આવી મહિ અને તેની વચ્ચે તાપસીના શૈવમૂલક ધર્મ
વિશે ચચા ધર્મ તાપસી નિરુત્તર ધર્મ ગર્મ તેથી તેને મહિ
ઉપર રીસ થઈ તેણે ધાતુ કે મહિને કંઈક આદતમા નાખ્યું
તેથી ત્યાંથી નીકળીને તે પચાસના કપિનપુરમાં જિતરાત્રુ
પાસે આવી તેને જિતરાત્રુએ પૂછ્યું કે તમે બહુ જગાએ
ફરો છો તો મારા જોડે જાત પુર તમે ક્યાં જોડે છો ? તાપ-
સીએ તેના જાત પુરને ટક્કર મારે તેવી મહિનું વર્ણન તેની
આગળ કર્યું

૯ મધ્યદેશ

મનુસ્મૃતિમા આ જાગની સીમા આ પ્રમાણે બતાવી છે
‘ ઉત્તરે હિમાલય દક્ષિણે વિંધ્યાચલ પશ્ચિમે કુરુક્ષેત્ર અને
પૂર્વે પ્રયાગ ’

૧૦ સમેત

વત માનમા આ પવત હગ્ગરીનામ જણામા આવેનો
છે અને તેનું બીનું નામ પાર્શ્વનાથ પહાડ છે

૯

ટિપ્પણ

૧ માયદી

આ અધ્યયનમાં માયદી (માન્દી) ગૃહપતિના બે ગ્રામગામીની હપ્તકત આવે છે આટલે તેનું નામ માયદી પડ્યું છે

૨ કાકદી

કાકદી વિશે અગરમાં સૂચના જૈનપત્રીઓના લુપ્ત જીવ મતો છે માર્ગ કટ છે મિહારથી પૂર્વમાં તે ૨૫ ગાઉ ઉપર છે કાકદી મત હક લક્ષિયકુડથી તે પાંચ કોશ ઉપર આવેલી છે અને એ પાત્રી તો બે કાકદી હોવાનું લખે છે જોમાની એકને તે લક્ષિયકુડથી પાંચ કોશ હોવાનું જણાવે છે અને બીજાને ગોરખપુરથી પૂર્વમાં ૨૫ કોશ જતાવે છે આજકાલ લક્ષિયકુડથી દસ ગાર માર્ગન ઉત્તરપૂર્વમાં કાકદી હોવાનું માનવામાં આવે છે ચાન્દપણમાં લખેલું છે કે ગોરખપુરની પાસે જે કાન્દી છે તેને તીર્થ તરીકે મમજવી તેમાં આનું વર્તમાન નામ ખુખદ જતાવવામાં આવ્યું છે તે નોનચર સ્થળથી (ગોરખપુર વાર્ધન) જે માર્ગન ઉપર છે

દિપ્પજ્ઞ

રાગને સનામે જના પોતાની હાપાગીનુ કારણુ તેને જણાવ્યું
અને તેમ વરતા તેણે સાથે આણેનુ મહિનું ચિત્રપટ પણ
તેની સામે રખૂ કર્યું તથા કહ્યું કે આ ચિત્ર તો મહિના
અમનરૂપ પાસે કાઢજ નથી

૮ તાપસી પાસેથી

એક વાર એજાઆ તાપસી કરતી કરતી મિથિલામા
આવી મહિ અને તેની વચ્ચે તાપસીના સૌથમૂલક ધર્મ
વિષે ચર્ચા થઈ તાપસી નિરુત્તર થઈ ગઈ તેથી તેને મહિ
ઉપર રીસ ચી તેણે ધાયુ કે મહિને કઈક આદતમાનાખુ
તેથી ત્યાંથી નીકળીને તે પચ્ચાલના કપિવપુરમા જિતરાજુ
પાસે આવી તેને જિતરાજુએ પૂછ્યું કે તમે ઘણી જગ્યાએ
ફરો છો તો મારા જેવું અતપુર તમે ક્યાવ જોયું છે? તાપ-
સીએ તેના અતપુરને દર્શાવે મારે તેવી મહિનું વણુન તેની
આગળ કર્યું

૯ મધ્યદેશ

મનુષ્યમૃતિમા આ ભાગની મીમા આ પ્રમાણે બતાવી છે
“ઉત્તરે હિમાનય દક્ષિણે વિખ્યાયગ પશ્ચિમે કુરુક્ષેત્ર અને
પૂર્વે પ્રયાગ”

૧૦ સમેત

ઇત માનમા આ પવન હનરીનામ છાયામા આવેનો
છે અને તેનું ખીજુ નામ પાશ્વનાય પહાડ છે

૯

ટિપ્પણ

૧ માયદી

આ અધ્યયનમાં માયદી (માકદી) મૃદપતિના બે
ગ્રોકગચ્છાની દખીકત આવે છે માટે તેનું નામ માયદી પડ્યું છે

૨ કાકદી

કાકદી વિશે અગરમાં મખના જૈનધાર્મિકોના જુદા
જુદા મતો છે કોઈ કહ્યું છે કે મિહારથી પૂર્વમાં તે ૨૫ માઉ
ઉપર છે કોઈનો મત છે કે ક્ષત્રિયકુડથી તે પાંચ કોસ ઉપર
આવેલી છે અને એક યાત્રી તો બે લકદી દોવાનું લખે છે
જેમાની એકને તે ક્ષત્રિયકુડથી પાંચ કોસ દોવાનું જણાવે
છે અને બીજાને ગોરખપુરથી પૂર્વમાં ૨૫ કોસ બતાવે છે
આજકાલ ક્ષત્રિયકુડથી દસ બાર માર્ગન ઉત્તરપૂર્વમાં માકદી
દોવાનું માનવામાં આવે છે યાત્રાદર્પણમાં લખેલું છે કે
ગોરખપુરની પાસે જે કાકદી છે તેને તીર્થ તરીકે સમજવા
તેમાં આનું વર્તમાન નામ સુખદ બતાવવામાં આવ્યું છે
તે નોનવાર રોડનથી (ગોરખપુર વાઈન) કોઈ માર્ગન ઉપર છે

૧૦

ટિપ્પણ

૧ ચિંતિમા

આ અધ્યયનમાં ચક્રનું દર્શન આપીને શ્રમણના મુસોની
જુદી રાત્રિ મતા-મા છે માટે તેનું નામ ચિંતિમા પડ્યું છે

૧૧

ટિપ્પણ

૧ દાવદ

આ અધ્યયનમાં દાવદ નામના જુદો દાખલો
આપીને આગળકે વિસધકનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવ્યું
છે માટે તેનું નામ દાવદ પડ્યું છે

૧૨

ટિપ્પણ

૧: ઉદગ-પ્રાપ્ત

આ અધ્યયનમાં ઉદગ-પ્રાપ્તિનો દર્શાવેલો આપીને વસ્તુનું
સ્વરૂપ સમજવાની પદ્ધતિ સમજાવી છે માટે તેનું નામ
ઉદગ-પ્રાપ્ત પડ્યું છે

૨ આતુર્વાર્થમિત્તમ

આરમ્ભદાત્મક પાઠ્યનાયના સમયમાં આતુર્વાર્થમિત્તમ હતો
તે આ પ્રમાણે છે - સર્વ પ્રકારની દ્વિસાનો ત્યાગ, સર્વ
પ્રકારના અમત્યનો ત્યાગ, સર્વ પ્રકારના ચૌધનો ત્યાગ અને
સર્વપ્રકારના પરિવ્રજનો ત્યાગ અહીં પરિવ્રજના ત્યાગમાં સ્ત્રીનો
ત્યાગ (પ્રાણચર્ચ) આવી જ જાય છે પણ જડ અને વક્ર શ્રમણો
આ જાતનો અતર્થાર સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકે તેમ ન હોવાથી
સમજાવન મહાવીરે પચ્ચામનો ઉપદેશ કરીને પ્રાણચર્ચનું ખાસ
સ્પષ્ટ શબ્દોમાં વિધા કર્યું

ટિપ્પણુ

૧ મુદ્દા

આ અધ્યયનમાં નદ મણિવારના મન્દ (દે.મ.)
ના જન્મની વાત આવે છે માટે તેનું નામ મન્દ પદ્મ છે.
૨ સોળરોડો.

આચાર્યગના છૂટા અધ્યયનમાં—કદમાળ, કો, કમ,
અપરમાર અક્ષીરાગ, જડતા હીનાગપદ કુબચપદ, ઉત્તરોગ
મુખપદ, યગીરનું સણી જનુ ભરમકરોગ કપવા, પીક વાળી
વળી જની 'લીપદ અને મવૂમેદ—આ પ્રમાણે સોળ રોડો
ગણાયા છે અને ગાનામાં કરેલી રોડોની ગણના કરતા
આચાર્યગની ગણના વધારે વાજળી લાગે છે. (મણ કે તાતાની
ગણનામાં કેટલાક રોડો એના એ ફરી આવે છે

૩ અનુવામના

અર્થજના પ્રયોગદ્વારા અપાન વડે જઠરમા કોઈ પ્રકારના તેનોનો પ્રવેશ કરાવવો 'ઝેનીમા' લેવો તે

૪ નિરૂદ્ધ

ઝે પ્રકારની અનુવાસના

૫ શિરાવેધ

નાડીઓમાથી, નાડીઓ બેઢીને રુધિર કાઢવું તે

૬ તક્ષણો

અહ્યા વગેરેથી ચામડી પાતળી કરવી

૭ પ્રક્ષણો

ચામડી જગ જરા ઝોતની

૮ ગિરોતેખના

માથા ઉપર કંઈ બાધી ઉપચાર કરવો તે

૯ તર્પણો

અધુક પ્રકાશના ચીકણા દ્રવ્યો મમળીને ઘસીગતી શુદ્ધિ કરતી તે

૧૦ પુટપાકો

કોઈપણ સરીઝ કણકથી ખરડીને તેને બાકસુ અથવા કોઈ પાત્ર ખસાવવો તે

૧૧ દર્દી

જ્યાં જ્યાં મનુષ્ય કે પશુની જેવ યવાની દખીકન આવે છે ત્યાં દેવયોનિમાં પશુ તેનો મનુષ્ય કે પુણ્યોનિમાં નામથી નવજાર થયોનો ઉત્તેજ આવે છે તે નવજાર અથમગેઝે જ ચલાવેતો છે કે દેવયોનિમાં તેના નામોની પ્રચાર છે તે કામ અપ્રત્યક્ષ કરી સકાતું નથી.

૧૪

ટિપ્પણ

૧ તેયસિ

આ અધ્યયનમાં તેયસિપુત્રની વાત વર્ણવેલી છે માટે તેનું નામ તેયસિ પડ્યું છે આવસ્યકચૂલિની અદર પ્રત્યાખ્યાનને સમજાવતા આ અધ્યયનમાં વર્ણવેલી બધી હકીકત આ જ ગીતે મળેલી છે

૧૫

ટિપ્પણ

૧ નદીફલ

આ અધ્યયનમાં નદીફલનો ઘખનો આપીને હકીકત કહેવામાં આવેલી છે માટે તેનું નામ નદીફલ પડ્યું છે

૨ અહિરજના

એક અગરમાં સૈકાના જૈનધારીએ અહિરજના આપ્યા થી ઇશાનખૂણામાં કુરુજગના પ્રદેશમાં હોવાનું જણાયું છે બીજા જૈનધારીએ અહિરજનાને પાર્શ્વનાથનું તીર્થ કહ્યું છે

અને તે મેવાત' દેશમાં મેવાનું જણાવ્યું છે નિતપ્રભસુતિએ
 પોતાના ત્રીયકલ્પમાં અદિઅજ્ઞાની ઉત્પત્તિ આ પ્રમાણે
 બતાવી છે 'જલુપીપના ભારતવર્ષમાં, મધ્યમખંડમાં, હુડ-
 જગત દેશમાં શખાવતી નામે નગરી હતી ત્યાં પાર્શ્વનાથ-
 શ્વામી ફરતા ફરતા આત્મા અને જ્ઞાનમાં ગયા પૂર્વના વંદી
 કમડે તેમને પાણીનો ઉપમગ કયો એટલે ? એવી બધી
 શ્રદ્ધિ કરી કે ભગવાન કંઈ સુધી પાણીમાં ડૂબી ગયા પછી
 ભગવાનના ભક્ત ધરણીદ્ર નાગરાજે પોતાની પદ્મશણીઓ
 સાથે ત્યાં આવીને હજારો ફણાવાળું જલ ભગવાનને માથે
 ધણુ મને કમડે કરેલા ઉપસર્ગનું નિચારણુ વધુ તારધી તે
 શખાવતીનું નામ અદિઅજ્ઞા પડ્યું' નિતપ્રભસુતિ કહે છે
 કે આત્માએ ત્યાં એક ઈંદ્રો દિવ્યો દેખાય છે અને પાણીના
 સાત કુડો છે તે પુરીની બહાર અને ગર મવાયાખ મીઠા
 પાણીના ફવાઓ અને વીધિકાઓ છે હરિ, હર, હિરણ્યગર્ભ
 અને ચંદ્રિના ભવનો ને ઘઘકુડો વગેરે હૌદિક તીર્થો પણ
 ત્યાં છે" આજકાલ બરેલી જગમાં એઓતવા નામનું ગામ
 છે ત્યાંથી આઠ માર્ગજ ઉત્તરે રામનગર છે ત્યાંથી દમિણુમાં
 આ માર્ગના ઘેરાવામાં ગેટવાક ખડેરો છે તે ખડેરવામાં
 જગાને આજકાલ અદિઅજ્ઞા નદીમાં આવે છે અત્યાર
 સુધીમાં જૈનોના બે પ્રાચીન સૂરો જાડી આ પા છે તેમાંનો
 એક મયુરાનો અને બીજો અદિઅજ્ઞાનો છે મહાભારતમાં
 પણ અદિઅજ્ઞાપુરીનો નિર્દેશ છે

તુએનત્સિગ કહે છે - અદિઅજ્ઞામાં એક નાગદંડ હતો
 અને ભુરે બામટ માત વિમ સુધી ત્યાં પોતાના ધર્મનો

દિપ્પલ

ઉપરેશ કયો દનો લુએનસિગ પોતાના વણુનમા લએ છે કે
ત્યા ખાર મયે હતા અને તેમા હમરો મન્યામીઓ ગેતા
હતા વગી તે ઉપરાત ત્યા પ્રાહ્યો ૧૧ ૯ (૧) દેવાયો હતા
અને ૩૪૦ પ્રાહ્યો મહાદેવની પૂજ કરતા હતા તેની ચારે
પાર એક કિનો દનો અને તેનો ઘેગવો ૧૭૫ કારા હનો

હેમચદ એ અદિઅન દેશનો ઉચ્ચેષ કરે છે અને તેનું
ખીજુ નામ પ્રત્યમથ જણાવે છે

૩ ચન્ક

એક પ્રમરના તિદરીઓ, જેઓ યુદ્ધમથ રહે છે અથવા
કહેરો પહેરીને રહેનારા એ પ્રમરના તાપસો

૪ ચીરિક

રોરીમા ખડેમા કપડા પહેરનારા એક જાતના મન્યા-
સીઓ

૫ ચર્મખડિક

આમડા પહેરનારો એક જાતનો મન્યાસી અથવા માન
આમડાને ઉપકરણ તરીકે રાખનારો

૬ ચિન્હુક

બિલાયી છવનારો કોઈ પણ ચિન્હુક અથવા ખોખાધુ

૭ પજંગ

પજરંગ-એટરે ચિનનો જામ દક્ષિણમા રિવ પા રગ
તરીકે પ્રમિદ છે

૮ ગૌતમ

કેળવેનો મગદ સાથે રાખી તેની પામે પગે પગવવાનદ
વગેરે જેનો કરારીને બિદ્યા માગનારો બિનુ

૬ ગોવતી

માયનું મત કરનાર એટલે કે તે બેમે ત્યારે બેમે, તે
આપ ત્યારે આપ-એવું મન કરનાર ગૌનમ, ગોવતી વગેરેનું
વર્ણન ઔપપાતિકસૂત્રના મૂળમાં તેમજ તેની ગીકામાં પણ
આવે છે

૧૦ ગદિવર્મી

ગૃહ્યધર્મને જ એક માનનારા અત તે પ્રમાણે
વર્તનારા હોય

૧૧ ધર્મચિતક

ધર્મસામનો અભ્યાસ કરનાર

૧૨ અનિરુદ્ધ

વિનયવાદી-પ્રાણીમાનનો વિનય કરનાર તપસ્વી

૧૩ વિરુદ્ધ

અક્રિયાવાદી-પરનો ને નહિ સ્વીકારનાર બધા વાગીઓ-
થી વિરુદ્ધ વાદી

૧૪ વૃદ્ધ

સપ્તમ્ભા મ પાસે થયેનો

૧૫ ધાનક

ધર્મસામ સાંભળનાર પ્રાક્ષણ

૧૬ રક્તપા

પરિવ્રજક

૧૭ આની શકે છે

ધન્ય સાર્થવાહુ પ્રયાણ કરી વખતે દરેક ધર્મના અનુ
યાયીઓને સાથે વર્ષ જવાની અને સાયવવાની પ્રેરણા કરાવી
છે એવા આ વણુન ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે દરેક ધર્મ-
વાળાને સાયવવા અને સહાય આપવી તે એ જમાનામાં
ગૃહધનુ મુખ્ય કર્તવ્ય ગણાતું ધન્ય માર્થવાહને સૂત્રમાં
જિનાનુયાયી તરીકે વણુવેનો છે એવી બધા ધર્મોવાળા સાથે
તેનો કેટલો સમભાવ હશે તે સારી રીતે જણાઈ આવે છે

૧૬

ટિપ્પણ

૧ અપરકેકા

આ અધ્યયનમાં અવગ-મનો રાગ પદનાજ દ્રીપદીને વર્ધ ગયો એ વાત આવતી હોવાથી તેનું નામ અવરકેકા પડ્યું છે આ મૂતમાં તેનું નામ અમરકેકા અને અપરકેકા પણ લખેલું છે

૨ એટલા બધા સમૃદ્ધ હતા

સુતનિપાતના પ્રાક્ષણધર્મિકસુતમાં લખ્યું છે કે જૂના-કાળના પ્રાક્ષણો તપસ્વી સયમી અને કામભોગરહિત હતા તે લેડો પામે પણ ન હતા, દિરખ્ય ન હતા, મન ન હતું ધનમાં સ્વાખ્યાય અને નિધિમાં પ્રહચ્ચ હતા તેમના આ જાત ॥ તપ, ત્યાગ અને સયમને વીધે મોટા મોટા સપજ રાદો પણ તેમને નમતા અને એવા હોવાથી જ પ્રાક્ષણો

અવધ્ય ઠહેવાયા તેઓ ૪૮ વર્ષે બ્રાહ્મચારી રહેતા પણ પાઠગથી આ વસ્તુનો વિષયાસ થઈ ગયો એટલે તે બ્રાહ્મણે પગિઝડા, ટોંગી અને ચાચક ચર્ધિ ગયા બ્રાહ્મણેની પ્રાચીન-જ્ઞાનિ પ્રતિબંધને સીધે તેમને ઘનો મળવા લાગ્યા અને નેધી જ તેઓ આ છતાં પહેલવી ગયા આ સૂત્રમા બ્રાહ્મણોની જે મમદિનુ વર્ગને કયુ કે તે બ્રાહ્મણવના અસ્તમાનુ છે એમ સુતનિપાતના વર્ણન ઉપરથી સમજાય છે

૩ C-ચ, નીચ અને મધ્ય કુળ

જૈનભિનુઓ બધા કુળોમા સિદ્ધા લેવા ફરતા તેમની દષ્ટિ અમુકની બિદ્યા ખપે અને અમુકની ન ખપે એવી ન હતી તેઓ માત્ર બિદ્યાની શુદ્ધિ અને નિર્દોષતા જ જોતા. અત્યારે જે આથી વિપરીત જાતની બાવના દેખાય છે તે પહેલા ન જ હતી આના બીજા ઘણા પુરાવા સત્રમા મળે ॥

૪ પરંવતી કે

જૈનભિનુઓ કાગજથી ખાનપાન વસ્ત્રવગેરેની બિદ્યા લીધા છતાં કેઈ અમુક વસ્તુ તેમા આવી જાય તો તેને પરંવતી > છે આ પદ્ધતિનું નામ પારિજાપનિમ સમિતિ છે જે વસ્તુ પરંવવાની હોય તેને બહાર પરંવતા કેઈ પણ પ્રાણીને ઈજા ન થાય તેવી ખાસ કાગજ તેમા રાખવાની હોય છે અહીં જે શાક પરંવવાની હકીકત આવે છે તેમા આ કાગજ બરાબર રખાયેલી છે શાકને જમીન ઉપર મુકી દેતાં કીડીઓના મૃત્યુનો મલવ હોવાથી મુનિ પોતે આઈને મૃત્યુ વહેતી વે ॥ પારિજાપનિકની રીત પ્રમાણે આ હીક છે પણ એમા થોડું સુધારવા જેવું એ છે કે પરંવવાની કેઈ પણ

વસ્તુને કે મળ્યું ને પણ જમીન ઉપર કે ક્ષતિને બંધ ૩૫
મધી થોડું જોડી, વડી ઉપર જમીન પાથરી બધું ચગળ
કરવામાં આવે તો ત્યાંના સુદૃઢ પ્રાણીઓ મુનિન તો મહુ જ
ઉપરાંત ત્યાં આરાજ કરનારાઓને ત્રાસ ન થાય અને વધારે
સ્વચ્છતા તથા આરોગ્ય જળવાય

જૈનશાસ્ત્રમાં અષ્ટ શબ્દોમાં લખ્યું છે કે ચોથ, લઘુશબ્દ
કે મોળાનો અને નાકનો મળ માર્ગ પણ પ્રાણીને જરા પણ
ત્રાસ ન થાય એવી જ રીતે પગલવા

૫. કાપિલ્ય

આને કપિના પશુ કહે છે ત્યાં તેરમાં ત્રીય ૨ વિમ-
લનાથનો જ મ, રાજ્યાભિષેક અને દીક્ષા વગેરે પ્રમગે બધા
હતા જિનપ્રભસુરિ કપિનપુરના કલ્પમાં લખે છે ૧ જ/શુ-
દ્ધીપમાં, દલિલ ભરતખડમાં, પૂર્વશિયામાં પાચાન નામનું
દેશમાં કપિન નામે નગર ગમાને ઝિનાડે આવેલ છે નવ-
રમાં સૈકાના જૈનધારીઓ કપિવાની યાત્રા કરતા લખે છે

૭ હો અયોધ્યાથી પશ્ચિમ રિશે ૭ હો કપિલપુર ૧૩૧
૮ હો વિમલજન્મભૂમિ જાણજે, ૭ હો પિટિયારી શ્રદ્ધિ ૨૮૦

આમાં કપિલપુર નગરી અયોધ્યાથી પશ્ચિમ રિશે
રોડાનું જણાવ્યું છે કરુમનાદ જિલ્લામાં આવેલ મગધન
થી ઉત્તરપશ્ચિમમાં ૭ માર્ગન ઉપર કપિલ દેવ દેવ જુને
છે ઉત્તરની કવિનામાં જે પિટિયારી (૪૫૫૧) ને કલ્પે
છે તે કપિવાથી ઉત્તરપશ્ચિમ ૧૮-૧૬ મુ દેશ આવેલ
પિટિયારી ગામ છે જ્યાં જૈનધારીઓને નવ વિમલજન્મ

મંદિરોવાનું જણાવ્યું છે મહાબ્રાહ્મણમાં જગતને કાં જાણેલી
માદદની પાસે દુપડનું આ નમ્ર દોવાનું જણાવ્યું છે

૬ દુપડ

મહાબ્રાહ્મણમાં કૌપદીના પિત્ર તરફે દુપડનું નામ
જાણીતું છે પણ તેની જીતું નામ કૌમરી અથવા સૌંદર્યમણી
છે મહાબ્રાહ્મણમાં લખ્યા પ્રમાણે કૌપદી અને ધણ્ણુમ્ન યજ્ઞ-
વેદિમાંથી મળ્યા હતા કૌપદીના પૂર્વજન તરીકે સુકુમા
સિમળી જે યાત્રા કરવામાં આવી છે તેને કારણે મળતી વાત
મહાબ્રાહ્મણમાં નીચે પ્રમાણે વ્યાખ્યાન કર્યું છે -

કોઈ એક જગતે અપચાળી અને સર્વ ગુણધુમ્ન
એકા એક જગતે પછી તે દુર્વૃત્તમંથી દુર્ભાગ
(અભાગ) થયેલી હતી તેથી તેને કોઈ પતિ મળતો ન
હતો પતિ મેળવવા માટે તેણે દુષ્ટત્વ કરીને યજ્ઞને દુષ્ટ
કર્તા તરીકે રાક્યો પતિ આવે પતિ આવે એમ પાંચ
વાર દુષ્ટ ત્રિવંધી કરે તો પાંચ પ્રતિવાદ થવાનું વરણ
આપ્યું અને કહ્યું કે તું દુષ્ટને ઘેર નિશ્ચયવાળી કન્યા થઈ
ને અવતરીશ

આ વાતને તીકા મીતે પણ સામે નીચે પ્રમાણે જી ટે -

હતેના નામની કૌમર્ય નામના જદ સ્ત્રીની ઓ હતી
તે નામ મમગ્ની હતો જગતે જગતે કહ્યું કે તને રૂં કેની
ગીતે પ્રમળ કરું છું મેં કહ્યું કે તમે પાંચ રૂપોવાળા થઈને
મરી માથે કાઢી દેશો આવી ગીતે પાંચ રૂપવાળા પતિ માથે
કાઢી દેશો નને ચિન્મય થયેલા જગતે ડાંગી દીધી તેણે

ત્રપિ પાસે આજીવ કરી કે હ ભગવન! તું હજુ કામની આકાંક્ષાથી છુ માટે તમે મને ન ડોકો તો મારુ અરિએ કહ્યું તુ મને તપમાં વિદ્ય કન્ટી આવી અવશ્ય વાત કહે છે માટે મારી વાત સાક્ષણ તું મનુષ્ય લોકમાં પાશ્વળગાન કુપ ની ગજપુત્રી યર્ધિ અને તને પાત્ર પતિ થશે આવી રીતે શાપ પામેની અને ભોગથી અનૃષ્ટ દદમેનાએ તીવ્રતપથી વદની આગધના કરી રોકે વગ ન આપ્યું કે તું વરાંગના યર્ધિ અને તે પાત્રવાર પતિની માગણી કરી હોવાથી તને પાત્ર પતિ થશે દદમેનાએ કહ્યું ' સ્ત્રીએને એક જ પતિ હોય અને પુરુષને ધણી સ્ત્રીઓ હોય એવો ધર્મ ધણા સમયથી આસ્થો આવે છે અને ધણાએ આચર્યો પશુ છ તો હ આપુ ધર્મથી વિરુદ્ધ જદુ રાતિપાપ સ્વીકારવા નથી ઇચ્છતી રોકે જવાબ આપ્યો કે તેથી કરીને તને અધર્મ નહિ પ્રાપ્ત થાય કારણ કે દરેક નજમ વખતે તુ નવુ નવુ કૌમાર પ્રાપ્ત કરી શકીશ આ મહાભાગતની કથા અને જૈનકથામાં સામ્ય એટલુ જ છે? પૂર્વજ મની ભોગની આકાંક્ષાને લીધે કૌપદીની આત્મી સ્થિતિ થઈ છે

૭ રાજાએ

સ્વયંવરમાં આવેના આ ગુનઓમાંના કેટલાકેના નામો મહાભાગતમાં આલિપવના ૨૦૧ મા અધ્યાયમાં મળે છે

૮ આદર ન કર્યો

જૈનધર્મ વિનયમૂલક છે એમ સાબકાગે વારવાર કહે છે. અવિનય કરવાની છુદ્ધિથી મોઝનો અવિનય કરવો એ તો મન થા જૈનધર્મમાં નિષિદ્ધ જ છે ભગવતીના બીજા સત-માં

લગવાનના પત્તશિષ્ય ઇદ્મૂતિ ગૌતમ ૨૬૬ તાપસ લગવાન
પાસે આવે છે એમ જાણીને તરત ડિશ્વા ચર્ધ તેને લેવા
મામે જાય છે અને તેનું સ્વાગત પૂછે છે એ જ રીતે અહીં
કૃષ્ણ, પાંડવો અને કુતિ વગેરે નારદનો યોગ્ય વિનય કરે છે
માન દ્રૌપદી નથી કરતી એ તેની સાપ્રદાયિક અકુચિનતા જ
બતાવી આપે છે એવો અરિનય કરવાથી ધમની રક્ષાને
મદને કેવો અધર્મ પેદા થયો એ સૂત્રમારે સ્પષ્ટ બતાવ્યું છે
૯ ત્રણ ત્રિવિસના

સૂત્રમા જતા જ્યાં ગાઈવને બોલાવવાની હપ્તકત આવે
છે ત્યાં બંધે બોલાવનાર પૌષ્પશાળામાં કે એકાંત સ્થાનમાં
જઈને તથા ત્રિવિસના અપવાસ સાથે દેવને આવવાનો મંત્ર
સેવે ■ અને પછી તે દેવ આવે છે એવી હપ્તકત આવે છે
જ્યારે રામચંદ્ર લક્ષ્મણ ત્યારે વચ્ચે હરિમે આડે આવતો
હોવાથી તેની મહાય લેવા માટે હરિયાને કાંઈ ઘણ પાયરીને
તથા દિવમ રવાનો હતેજ રામાયણમાં પણ આવે છે દેવને
બોલાવવાનો આ વિધિ રામાયણ અને રેત્નસૂત્રમાં લગભગ
મળતો આવે એવો વધુવાયો છે રામાયણમાં લખ્યું છે -

તત સામ્યેભવા દર્માન્નામ્તાર્ય યથા :

અઙ્ગરિ પ્રાન્મુખ શૃત્વા પ્રતિદિશ્ય મહોત્થે ॥

સ ત્રિરાત્રાપિતસ્તત્ર ન્યના ધર્મવત્સલ ।

ઉપાસત તદા રામ ગામર્ સરિતા પતિમ્ ॥

૧૦ નગસિ હરિષ

સૂત્રમાં ૧૫૫ પ્રમાણે કૃષ્ણે નરસિંહરૂપ ધરીને પચના-
ણની અવરૂપ નગરીને કુળની દીધી ત્યારે વૈદિક પરપરામાં

નરસિંહરૂપદ્વારા પ્રહ્લાદના પિતા હિરણ્યશિપુને વિજયુએ
મારી નાખ્યાનો ઉપેક્ષા છે

૧૧ જોડ પણ શકતા નથી

સૂત્રમા મુનિ સુવ્રત અર્જુન કપિન વાસુદેવને કહે છે કે જે
અકરનીંગો, જે બાદેવો અને જે વાસુદેવો એકબીજાને જોઈ
શકતા નથી આ ક્યેનમા એમ માની શકીએ કે આ પેઠી
સંત્યુત્તમ હાવાથી બેગા થઈને નડે એવો સંભવ લાવાથી તે
જે એકબીજાને જોઈ ન શકે તેવું વિધાન કરવામા આવ્યું
રોય, પણ જે અહતો જોયો શાની અને અકપાથી છે તેઓ
જે એકબીજાને શા માટે ન જોઈ શકે ? આ વિધાનનું મરજ
કાર્ત્તવ્ય શકાતું નથી

૧૨ પાંડુમથુરા

જૂના વખતમા મદુરામા પાવન વરના રાગઓનું
રાગન હતું એથી એમ માનમ પડે છે કે અહીં જાણાવેલી
પાંડુમથુરા તે હાવની મદુરા જ રોય. આ સૂત્રમા બખ્યા
પ્રમાણે કૃષ્ણે પાંડવોને દમિય સમુદ્રને કડિ જવાનું કહ્યું છે
એથી પણ પાંડુમથુરને મદુરા માનવાનું વધુ કારણ મળે છે

૧૩ દ્રૌપદીની અનુમતિ લઈને

દીક્ષા લેનારઓ પે દમીકતો સુગ્રામા આવે છે તેમા
અનુમતિનો ઉપેક્ષા તો મધે આવે જ છે એમ અમે આગળ
લખી ગયા છીએ આ અધ્યયનમા પાંડવોએ દીક્ષા લીધી તે
વખતે તેઓએ દ્રૌપદીની અનુમતિ લીધી કે એમ સ્પષ્ટ
જણાયું છે એને માતાપિતાની અનુમતિ લેવા ઉપરાંત

શ્રીની અને પુરાની અનુમતિ લેવાના ઉત્તેજો સુરામા રપ૪ આવે છે

૧૬ હૃથ્યકપ્પ

આ ગામ સુજન્યની આસપાસ હોતુ જોઈએ એમ પાડવોના પ્રવાસ ઉપરથી લાગે છે મૂળમા લખ્યું છે કે પાડવો પાકુમલુરાથી નીકળીને બહાર વિહાર કરવા લાગ્યા ત્યાં તેમણે માલત્યુ કે મોરપૂરમા અરિષ્ટનેમિ અહંત છે તેમના દર્શનની ધન્યાથી તેઓ વિહાર કરતા કરતા હૃથ્યકપ્પમા આવ્યા ત્યાં તેમણે માલત્યુ કે અરિષ્ટનેમિ તે ઉજ્જયત પર્વતમા નિવાસુ પામ્યા એટલે પાડવો હૃથ્યકપ્પથી નીકળીને સુજન્ય તરફ ગયા અત્યારે કાઠિયાવાડમા તળાબની નજીકમાં હાથપ નામનું ગામ છે તે સુજન્યથી બહુ દૂર ન ગણાય. આ હાથપ તે હૃથ્યકપ્પ હોવાનું વધારે નથ જેમે છે કારણ કે હૃથ્યકપ્પ અને હાથપ બંનેમાં જાણના વિકાસની દૃષ્ટિએ ઘણું સમ-જાપણું છે વગી ગુપ્તવશીમ પ્રથમ ધર્મેનના વલ્લભીના ન-પરમા (ઈ મ ૫૮૮) હસ્તવપ્ર ધના નો ઉત્તેજ આવે છે એ શિવનેખના અનુવાદમા એ હસ્તવપ્રને હાથનું હાથપ ગણવામા આયુ છે (હિંચન એ ગીરેરી વો ૬ પા ૯) હૃથ્યકપ્પ ૦ હસ્તવપ્ર બંને સન્દોષથી હાથપ નીકળી ગઈ છે માટે આ કલ્પના પણ ખોટી હોય તેમ લાગતું નથી મંભવ છે કે એ સમયે હાથપ ધન્યાકો પણ હોય.

કેટલીક જગ્યાએ આને માટે હૃથ્યકપ્પ સન્દ ૫૪૫ વપમયેનો જોવામા આવે છે ૧૭ માં મમના ગણપાડવ આરિષમા દેવગિજયજીએ હસ્તિકેશથી ટેવનક બાર યોજન

હોવાન લખેલું છે નેથી પણ એ ઉપર જણાવેલું હાથપ
હોય એ વધારે બધમેમતું છે

૧૫ ઉચ્ચત રોલ

જુઓ રેવન- ઉત્તરું ટિપ્પણ (પા ૨૧૬)

૧૬ રાત્રુજય પર્વત ઉપર

પાડવો પોતાના અત સમયે હેમાદ્રિ તન્દ્ર ગયા છે એમ
મહાભારતમા લખેલું છે. આ કથામા પા વો મૌર્યન
શત્રુજય ઉપર આવ્યા એવો ઉલ્લેખ છે મહાભારત ॥ અને
જૈનકથાના જુ ૧ જુ ૧ કથનથી પા-વોએ પોતાનું છે હ
જીવન ક્યા વિતાવ્યું અને તે ક્યો ધર્મ પાળતા હતા તે વિશે
રાજા ડમારપાળની સલામા વાલ્કવિવાદ થયો તેનો ઉત્તર
આપતાં આચાર્ય દેમચંદ્રે એ આમચવાપ્તીનો પુરાવો
આપતાં હતું છે કે એકલા બાળો થયા છે, નથમો પા-વો
થયા છે, હજારો દ્રોણાચાર્ય થયા છે અને કર્ણની તો મખ્યા
જ નથી આમ હજારો દેમાચાર્યે ડમારપાળને હતું કે આમાના
કોઈ જૈનપાડવો શત્રુજય આવ્યા હશે અને બીજા ૧૧ પા-વો
દિમાવય ઉપર પણ ગયા હશે એમ પ્રભાવક ચરિત્રમા
દેમાચાર્યના પ્રગથમા લખેલું છે દ્રૌપદીનું આખ્યાન મહા
ભારતમા આવે છે અને જૈન પાંચચરિત્રમા પણ તેને મૂકેલું છે
આમાથી કયુ મૂળ અને કયુ મૂળ ઉપથી આવેલું તે કદરવ
કાણે છે પણ એમ લાગે છે કે ધારીવાર પ્રસિદ્ધ થયેલી વ્ય-
ત્તિએને રે- વર્મવાળા પોતપોતાના ધર્મની વ્યત્તિએ
તરીકે ગણાવવા પ્રયત્ન કરે છે જુ- વેલ્લિગધી રોવા જના
તેમની એવી જાધી પ્રસિદ્ધિ થયેલી કે વૈદિ પર પગને નેમને

દિખણ

અવતાર તરીકે જેવા જ પડ્યા તેની જ રીતે કૃષ્ણને પણ જોનારો
ભવિષ્યના તીથર તરીકે વર્ણવેલા છે એવી જ બીજી ચક્રિ
ઓ જેની કે સર્વજ્ઞ સમ વગેરેને બૌદ્ધ સંપ્રદાયમાં બૌદ્ધ
અને જૈનમત્રિયમાં જોઈ તરીકે જતાવેલી છે તેની રીતે આ
દ્રૌપદીની કથા પણ વર્ણવેલી હોય તેવું અનુમાન કરીએ તે
ખોટું સાબિત નથી

૧૭

ટિપ્પણ

૧ આહત

આત્મતેષ-આત્મનિષ-આજ્ઞ-એક ભતનો ઉત્તમ ઘોડો, આ અધ્યયનમાં યોજના ઉદઘોષણથી કથા કહેતી છે માટે તેનું નામ આહત પડ્યું છે

સંસ્કૃત કોશમાં 'કુલીન ઘોડો' એ અર્થમાં આત્મ-તેષ શબ્દ વપરાયેલો કે જૌહસાદિત્યમાં તે માટે આત્મનિષ અને તેનું વિકૃત રૂપ આજ્ઞ વપરાયેલા જોવામાં આવે છે

આ સૂત્રમાં વપરાયેલું આહત રૂપ એ આજ્ઞમનું જ રૂપા-તર છે તિયુજિતમાં પણ 'ઉત્તમઘોડો' એ અર્થમાં આહત રૂપ વપરાયેલો છે ત્યાં તેના વ્યાખ્યાકરોએ અને પ્રસ્તુત દીકાદાર અભયદેવે તે રૂપને મરૂત 'આખીણું' માથી જાપ-ગેલો બતાવે છે પરંતુ અર્થમાં મંત્રણ જેના તેને 'આખીણું'

જ્યાં જ્યમ્મર્મ દોષ અને વદ્યો જામરી પ્રમાણ દોષ તે
જ્યમ્મર્મ અને જ્યાં રથયમ્મર્મ દોષ ત રથયવપત્તન એક
દોષ આવા જ્યાં જ્યાં રથયજ્યમ્મર્મ મયક તેને પત્તન મદ
જ્યાં આવે છે એ જ્યાં જ્યાં નામ રત્નમ્મર્મ પણ કદાચક
કેદે છે પત્તવણીની દીકામાં પત્તન અને પત્તન એવા જે
સાધેનું વિવરણ મળે છે જ્યાં માત્ર દોષોમાંથી જ જ્યાં સદાય
તેને પત્તન કહ્યું છે અને જ્યાં જ્યાં જ્યાં અને દોષોમાં
પણ જ્યાં જ્યાં તેનું નામ પત્તન કહ્યું છે પત્તનના ઉદાહરણ
તરીકે બૃહદ્વેદ-અથ જ્યાં જ્યાં છે

૪ મચ્છિકા, પ્રાપ્તર, પશોત્તર

દીકાકાં આ તથાને એ પ્રમાણની માફ જ્યાં જ્યાં
જે પત્તવણીની દીકામાં મત્તમમાં પદમાં લખાના સ્વાદ
ખતાવતા આ સાધેનો ઉપેક્ષ કરતો છે તેમાં શર્કરા અને
મત્તમ્મર્મનું વિવરણ આપતા જ્યાં જ્યાં છે - શર્કરા વાણાદિ
પ્રમાણ અને મત્તમ્મર્મની રાગમર્મરો એકલે કે એક પ્રમાણની દોષ
વગેરે પાસથી યનારી તે શર્કરા અને સાત તથા ખાંડ બેગી
મળાને થયેલી તે મત્તમ્મર્મ

અમરકોશમાં જેમાં ખાંડ થાય છે તે-એવા અર્થમાં
મત્તમ્મર્મની રાગ વાપર્યો છે

દેવમયદે ગેરડીના નસના કાગળ અર્થમાં જોળી શબ્દ
વાપર્યો છે, શર્કરા શબ્દ સ્પષ્ટિ જોવા જામેવા મીઠા પદાર્થ
માટે વાપર્યો છે ખાંડને તેમણે મધુવૃત્તિ એટલે કે મધના
રસકળો જેવી મીઠી કહેવી છે અને મત્તમ્મર્મની ગળદને તેમણે
ખાંડના નામ અર્થમાં લીધેનો છે આ રીતે તેમણે

ટિપ્પણ

શબ્દ આઠ જાને મત્સ્યડી એ તળેલી જનાર જુદી જુદી સમાધી છે

મોઠાની ડીઘમા દેમચદ ધન્વતરિ તથા વાન્ધ/ડું પ્રમાણ આપીને મત્સ્યડીના પર્વાપ તરિકિ મત્સ્યડીના મત્સ્ય ડિ ૥ અને મીનાડી એવા નણુ સર્જો આપે છે

ગોટિલ પણુ આઠ અને સાકરની સાથે મત્સ્યડીના શબ્દનો ઉપયોગ કરે છે

વૈવશ્વત્વ દસિપુમા મત્સ્યડી ઉપરાત સાકર અર્થમાં પ્રયોજિતવા શબ્દો ઉપર છે તેનો અર્થ કરતાં પ્રયત્નશીલ શબ્દ મૂકેલો છે જેને અત્યારે કુલસાકર કહેવામાં આવે છે તે કદાચ આ દોષ અથવા જોખાથી જનની સાકર એવો અર્થ પણ તેમાંથી નીકળી શકે છે સૂત્રમાં સંજેની પ્રયોજિત અને આ પ્રયોજિતવા એ જને કદાચ એક દોષ શકે

સાકર અર્થમાં વપરાયેલો પદોત્તર શબ્દ માત્ર અઢી જ મળ્યો છે શબ્દ ઉપરથી એમ માન્ય પડે છે કે કમળ જેવી સુમધ્યગી અથવા કમળમાંથી જનની સાકર એવો તેનો અર્થ હોય

૧૯

ટિપ્પણ

૧ સુસુમા

આ અભ્યયનમાં સુસુમા નામની ધન્ય માર્ગચાલકી પુત્રીનું ઉદાહરણ આપીને આદ્યાર્નું પયોજન સમજાવવામાં આવેલું છે માટે તેનું નામ સુસુમા પડ્યું છે

૨ મારે જ કરે

ત્યાગી પુત્રનો બોજનનો માત્ર સરીરના નિર્વાહની દૃષ્ટિએ જ લે છે. ગરીબનાં રૂપ, રંગ બાદ કે વિષય વગેરે તે અર્થે તેઓ કદી બોજનને સ્પર્શતા પણ નથી. આ વસ્તુ ઉપરના અભ્યયનમાં સચોટ રીતે વર્ણવેલી છે એ વસ્તુને અપદ કરવા શુદ્ધભગવાને મયુક્તનિમગ્નમાં એક આ કથા આપેલી કે -

“હે ત્રિમુખો ! બે ધણીધણિયાણી પૂરતું બાતુ રંગને

દિપબળ

એક બુદ્ધર જગતમા ધર્મને પસાડે થવા લાગ્યા તેમની માથ તમને એમને એક દિવ પુન પજુ દેને જતા જતાં તેમનુ જાગુ ખૂબી ગુણુ અને દજુ અત્યંત સિતરસી બાકી ન હતી તેમને વિદ્યુ દર્શો કે આપણું કાનું તે ખૂબી ગુણુ અને દજુ જગત પાડે હુ તે બાળી કે દો કેન કરીને આપો આ જગત પાડે કરી સરીશુ ? વિચાર કરતા તેમને મુજબ કે આ દિવ પુનનુ માસ ખાઈને આપણે આ અત્યંત પાર કરી જઈએ તેમને વિચાર કરતા કરતા પુનનુ માસ ખાધુ અને તેમ કરીને અત્યંત પાર કરી ગયા.

‘ હે જિનુઓ ! તેઓએ જે આ પુનનુ માસ ખાધું તે શુ ગમન માટે ખાધુ મદ માટે ખાધુ મન માટે ખાધુ કે વિમુક્તિ માટે ખાધુ ? ’

જિનુઓએ કહ્યું તેઓએ તે માટે ખાધુ નથી તેઓએ નો માન અત્યંત પાર કરવા માટે જ તે આદ્ય કરેલેલ ’

‘ હે જિનુઓ ! તમને કું કું કું કે તમારે પજુ બોજન એ દૈવિયી મેવ જેઓ એ રીતે જ બોજન ને જે તેઓ જ મમગુણુ નો સમગ્ર અગત્યો સમગ્ર હો છે અને જેઓ કામગુણુ અને ગમનું સ્વરૂપ ગરુગર મમરે છે તેવા આપણે આતમે કાઈ જાનના પાપમા ન પડતા નિર્વોલ પામે છે ’

વિરુદ્ધિમઅમા કહ્યું છે -

જેમ આ ને સમાવવા માટે ધરી બેલી પડે છે અને ઉપર જલ્લાયા પ્રમાણે અત્યંત પાર કરવા પુનર્માસ લેતુ પડે છે તે રીતે અમર્જિત જિનુએ સરીરના નિર્વોલ માટે પરિશ્રમિત આદ્ય નેવો ’

અધ્યયન-૧

આ જ વસ્તુને સિદ્ધાન્તમુચ્ચયમા આ પ્રમાણે કહેવી છે -

મેવમ્યમિવ આદ્યાર પુત્રમસાપમ પુન ।

માનયાડપ્રતિવૂલ ચ યાગી વિજ્ઞ સમાચરેત્ ॥

સ્મૃતિચક્રિમમાં "મનુએ કહ્યું છે" એમ કહીને વખતુ
છે કે "જોઈએ તે કમતા જરા પણ સિદ્ધા વવારે ન લેવી
જો કાઈ તે પ્રમાણે કરે તો તેને ચોરીનો દોષ લાગે છે "

આ અધ્યયનમા જણાવેલી વસ્તુ જ મત્તાડ અધ્યયનમા
ખીજ રીતે જણાવેલી છે

૧૬

ટિપ્પણ

૧ પુડરીય-લાય

આ અધ્યયનમાં >ગ્રીના ગાર્હ પુડરીયની વાત આવે છે મોટે તે/ નામ પુડરીય-લાય પડ્યુ છે

૨: જલુદીપ

મહાભારતના સપ્તા પર્વમાં અલુનનો દિગ્વિજય વર્ણ-
ના જણાવ્યું છે કે 'મેરુને દિગ્વિજય પડ્યો જલુ નામ/ નિય
પુષ્પ અને કમલગુ તથા સિંહો અને ચારગોથી ૧
એક પ્રકાર છે તેની શાખા છે સમન્ત! સ્વર્ગ' સુધી
તે જલુગમ ઉપરથી જલુદીપનું નામ પડ્યું છે
'અલુને જોયું'

જલુદીપપ્રતિમા જણાવ્યું છે કે 'જલુ

પાસ તે તે જાગેમા ઘણા જ છુના ઝાડો, જ છુના વનો
અને નિલ પુષ્પવાળા, ફુલવાળા તથા અતિ સોભા ધરાવતા
વનખડો છે માટે હે ગૌતમ! આ હીપનું નામ
જ છુહીપ પડ્યું છે "

૩ નીલવત પર્વત

અજુનના દિગ્વિજયના પ્રકરણમાં, મહાભારતમાં
જણાવ્યું છે કે અજુને માલવત પર્વતને વગીને સ્વર્ગ જેવા
પવિત્ર ભદ્રાશ્વ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યાંના લોકોને જુનીને
પત્રી તે નીલગિરિ નામના પર્વત તરફ ગયો ત્યાં પણ વિજય
મેળવીને તથા તે પર્વતને વગની રમ્યક વર્ણ (ક્ષેત્ર) માં
ગયો આ રીતે રમ્ય અને ભદ્રાશ્વની વચ્ચે નીલગિરિ હાવાનો
મહાભારતમાં ઉલ્લેખ છે

જ છુહીપપ્રગ્લિમાં નીલવત વર્ષધર પર્વતનું સ્થાન
જતાવના જણાવ્યું છે કે મહાવિંદરની ઉત્તરે અને રમ્યક
વર્ણની દક્ષિણે પૂર્વ લવણમુદ્રની પશ્ચિમે અને પશ્ચિમ લવણ-
મંડળની પૂર્વે જ છુહીપમાં નીલવત નામનો વર્ષધર પર્વત છે

૪ ગાદીએ બેસાડો

મનુષ્યમાત્રના નરમરો હમેશા એક મરખા રહેવા એ
ઘણું કાંચ કામ છે વૈરાગ્યથી મનુષ્ય હૃદયમાં ધરીને પ્રત્ય-
ક્ષા લે છે પણ જીંડે જીંડે તેમાં મનમાં રહેલા બોગના
ગંભીરને તે સોધીને દૂર કરી શકેતો નથી તેથી ટેલિ-વાર
દરીયા ને બોગાથી ચવાની ના જ રાખે છે આ અધ્યયનમાં
આવા જ એક નજપુત્રની કથા આવેલી છે રાજપુત દેવીદે
પ્રવક્તા ત્રિભીરી પર્ત પા ૧ તેનામાં બોગના નરમરો જાણ્યું

તેને પરિણામે તે મોટા ભાઈની રાજવાનીમાં આવીને રહેવા
લાગ્યો. મોટા ભાઈએ તેનું મન ઠાસું પણ તેનો મધ્યમ
સચવાય તે માટે એક બે વાર પોને મુકિત છે અને ક-રીક
મહાત્માગી છે એવું તેને કહેતું તેને પશ્ચિમે તે દક્ષિણને
હીંમે ફરી વાર મધ્યમાં આવેનો પણ હવે જ્યારે તે ભોગના
મગ્નના આલયી બધ બ્યાકુળ થયો ત્યારે તેણે દક્ષિણ
મજીને પોતાના ભાઈને રપટ મ્હુ કે તું ભોગાર્થી છૂ આથી
મોટાભાઈએ તેને જાદી આપી અને પોતે મધ્યમ હીંમે
આમા કહેવાનું એટલું જ છે કે મધ્યમી થયા પછી કોઈ ભોગાર્થી
થવાના મગ્નમાં આવી જાય તો તેના તરફ ધૂળા ન કરના
આમા જે સહાયતા બતાવવામાં આવી છે તેની જો બતા-
વવામાં આવે તો ઓઢેવતે અસે જરૂર મધ્યમનું મહાણ થઈ
શકે છે નહીં પણ જ બતાવવામાં આવે તો પરમ્પર દેવ
ઓ આ મધ્યમ વધારે ફેલાય છે

આ વિદ્યાર્થી દરિયા-મુરિએ જન્મ્યાનું છે કે એવે પ્રમો
કાનિ મધ્યમને સ્વાર ગિયર ત્રાય એની પ્રવૃત્તિ કરી નયવા
મધ્યમ્ય ભાવ રાખવો પણ અનુભવે છે પણ ઉપજ ન જ
થવા ફેરી

૧

ટિપ્પણ

૧ ચેલ્લજા

ચેલ્લજા, મદાપીરસ્વામીના મામા અને વૈશાલિના સગા
ચંદ્રકાની પુત્રી થાય તેઓ કુલ સાત બહેનો હતી ચેલ્લજાને
મેળવવા માટે ઐલિખને મોકલે ભોગ આપવો પડેલો અને તે
માડમાં જીવતો પોતાને ઘેર પાછો પડેલો તે વિખેની નિમત્ત
વાર દબીકત આચાર્ય દેવચંદ્રે મદાપીરચરિતમાં વર્ણવેલી છે

૨ આવસ્તી

૧૮ મા સેમના જૈનધારીઓ જણાવે છે કે હમણા જે
કાના ગામ છે તેને આવસ્તી કહેવામાં આવે છે તેઓ તેની
આમપાસ જંગલો હોવાનું જણાવે છે એ જંગલને ૬૭૬
ચોરસી સીમા હોવાનું તેમણે લખ્યું છે એક યાત્રી દરિયાખા-
તી ૩૦ કોશ આવસ્તી છે એમ લખે છે આજે અપોધ્યાથી

૩ ઇંદ્રો

આને માટે સપ્તમદ્ જિનામમમેમદ્માંના ભગવતી-
સત્ત્વ સત્ક ૪ ઉદ્દેશક ૧-૮ (ભાગ ૨ પા ૧૩૦) દેવેદ
વિપરત્તુ દિપવ જ્ઞેવ

૪ વાનવ્યતર

તત્ત્વાર્થભાષ્યમાં લખ્યા પ્રમાણે વ્યતર સન્દર્ભો અર્થ
આ પ્રમાણે છે-જેઓ પદ્માના આનરાઓમાં ગુદાઓના
આંતરાઓમાં અને નના વિવત્ત વગેરેમાં રહે છે તે વ્યતરો
કહેવાય છે

૧

ટિપ્પણ

૧ ચેલ્લણા

ચેલ્લણા, મહાવીરસ્વામીના મામા અને વૈશાલિના રાજા ચેલ્લની પુત્રી થાય તેઓ કુલ સાત બહેનો હતી ચેલ્લણાને મેળવવા માટે ત્રેણિકને મોટો ભોમ આપવો પડેલો અને તે માડમાનુ શ્રવતો પોતાને ઘેર પાછો પહોંચેલો તે વિગેની વિગતવાર હળીકત આચાર્ય હેમચંદ્રે મહાવીરચરિતમા વર્ણવેલી છે

૨ આવસ્તી

૧૮ માં મૈકાના જૈનવાડીઓ જણાવે છે કે હમણાં જે કાના ગામ છે તેને આવસ્તી કહેવામા આવે છે તેઓ તેની આસપાસ જમનો હોવાનું જણાવે છે એ જમદને ૮૩૬ દેશની ગીમા હોવાનું તેમણે લખ્યું છે એ+ માત્રી ગિયાબા-
નથી ૩૦ કાશ આવસ્તી છે એમ લખે છે આને અષોખવાચી

ઉત્તરમાં બક્ષરામપુર રત્નનથી ૧૨ માઈલ ૧૫૨ ઝોના ગામ છે તેને બદી કોના કાળુ છે તેનાથી પાંચ માઈલ સદેન-મહેતનો કિસ્તો છે અને વર્તમાનમાં આવતી અણવામાં આવે છે જિનપ્રભસરિએ પોતાના તીર્થસ્થપમાં લખ્યું છે કે શ્રવસ્તીનું વતમાન કાળમાં મહેડી નામ પ્રસિદ્ધ છે આ મહેડી અને સદેતમહેત એ નામમાં જાણે ફેરફાર નથી સદેતમહેતનાં ખડેરા મોઝા જિલ્લામાં છે અને ફેરફાર બેચ-ધમિ જિલ્લામાં આવેલી રાપળ નદીને દક્ષિણકડી છે કાંઈક દામે પણ આ સદેતમહેતને જ આવતી ગણેલું છે

૩: અમરકપુરી

આવરકપુરિની કથાઓમાં આનું ખીન્નું નામ પ્રત્યક્ત-નગર બતાવેલું છે અને તેના સમ્મ જિનચરણને એક માંડિક ગણેલો છે

૪ કાપિલપુર

જુએ કાપિલ ઉપરનું ટિપ્પણ (અખ્યન ૧૬, ટિપ્પણ ૫)

૫ સાકેતપુરી

આ સાકેત તે જ છે કે જે મેલસની રાજધાની છે અને જેને અયોધ્યા કહેવામાં આવે છે આમાં જ હેમચંદ્ર સાકેત, મેલસા અને અયોધ્યા એવાં તેના ત્રણ નામો જણાવે છે

૬: કૌસાળી

જિનપ્રભસરિએ મધુ ધાને કહી આવેલી કૌસાળીનું વર્ણન કર-ગતું છે અત્યારે જમુના નદીને કડી મેલસમપ્રનામ અને મેલસમ ખિરાજ એ બે ગામ આવેલા છે તેમને જ કૌસાળી કહેવામાં

આવે છે ફાલાન પણ આ જ મ્યજે કૌશાળી કહે છે અગરમા
 સૈમના નૈનપારીઓ આને મહિમા મકાળી તરીકે વર્ણવે
 છે મહિમા અને કૌશાળી વચ્ચે માન નવ ફાલાનુ અતર
 દોવાથી કવિઓએ તેને મહિમા-કૌશાળી તરીકે લખેલું
 જણાય છે હાન મહિ નામે અનેક ગાથો પ્રસિદ્ધ છે પણ
 આ મહિ તે હાનનું માનક-મહિ સમજવાનું છે કવિઓએ
 મહિને શાહજાદપુરથી લલિયે ૮ માર્ગે બતાવેલું છે તે આ
 સાલ-મહિ જ રીખવે છે હેમચંદ્રે મહાવીર-ચરિતમા લખેલું છે
 કે ઉત્તરથી કૌશાળી સો યોજન દૂર છે તે અંતર જોતાં
 આજનુ કામમ એ જ કૌશાળી લાગે છે કારણ કે ઉત્તર
 અને કાસમ વચ્ચે અત્યારે પણ ચારસો માઈલનું અંતર
 માલમ પડે છે આ કામમ અસ્લાબા થી ૨૦ ગાઉ છે અને
 એ પારીઓએ પણ કૌશાળીનું અંતર અસ્લાબાથી ૨૦ ગાઉ
 બતાવેલું છે

ਉਤਰਾਸ਼ੀ ਅ. ਯੇਸੂ

ઉચ્ચ ભારણીય (૬૦૫) પાણીને સુગંધી કરનાર
(૬૫)

ઉદ્દગણાય જુઓ દિ પા ૩૨૬

ଡିପ୍ୟୁଟି ମାଧନଭାଗଧରୀ

उपयोग (५५ वी ३४) चत य

विस्थानशाखा मे३

ઉપાધ્યક્ષ અપાસંગી

विधीर वीरधनुर् भूय, वागे।

એટલા બધા સમૃદ્ધ હતા જુઓ ટિ પા ૨૩૭

કચ્છ જ્યોતિષશાસ્ત્ર પ્રમાણેના દિવસના ૧૧ ભાગોમાં-
ના ચેક

ਭਵਿੱਖੀ ਸੁਭਾਨੀ

કપાલ ક્રોધ, માન, માયા, મોહ એ આરંભના દર્શકો

કચુકી અંત પુરતું બહારનું કામકાજ કરનાર

૬ પિલપુર જુઓ દિ ૫ ૨૧૦

ਗਾਇਕ ਦੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ 'ਤੇ ਪਾ ੨੨੭

કાનૂની હાલત

કાળિદાસ મગધ

કાપિલ્ય જીઓ દિ ખા ૨૩૮

ક્રિષ્નાર વહાણના પાખા સંભાળનાર ખસમી

કચ્છ જાણે તો પા ૨૨૧

અહ દિ પા ૨૧૨

અતપ્રાત લખેસુઝા, વખ્યોધટો

અતેનાસી અને-પામે રહેનાર સિધ્ધ

આમન્ન લુઓ દિ પા ૨૪૭

આયારગોયર લુઓ દિ પા ૨૦૬

આતાપના તાપ લેવો તે સૂર્યની સામે જાણ રહેવાનું તપ

આકર ન કર્યો લુઓ દિ પા ૨૪૧

આનુપૂર્વીએ અનુક્રમે

આર્થ લુઓ દિ પા ૨૦૫

આયકારિક પુનુષા હજમો

આયકારિક સભા હજમતખાનુ ' દેરકટિમ સત્તત '

આવી શકે છે લુઓ દિ પા ૨૩૫

આશુભ્રમ શીખશુદિવાળ

અક્યો લુઓ દિ પા ૨૦૫

હગિત ઇશારો

હદો લુઓ દિ પા ૨૫૮

ઈશરો લુઓ દિ પા ૨૦૪

ઈપતપુરોનાત થોડો બેજવાળો વાયુ (૨) પૂર્વ દિશાનો વાયુ

ઉમ્ખિત-આય લુઓ દિ પા ૧૮૨

ઉઝો લુઓ દિ પા ૨૦૩ મનુસ્મૃતિ(અ ૧૦ સ્તો ૧૩)

પ્રમાણે ક્ષત્રિય પુરુષ અને સદ્ સ્ત્રીથી ઉપનયને રી નાતિ

ઉચ્ચ નીચ અને મધ્યકુળ લુઓ દિ પા ૨૩૮

ઉજમાળ ઉઘમનત

ઉજજયત ઝૈવ લુઓ દિ પા ૨૪૫

ઉત્તરાસગ જેસ

ઉત્કસ ભારણીય (દ્રવ્ય) પાળીને સુગધી કરનાર
(દ્રવ્ય)

ઉદગણાય લુઓ દિ સ ૨૨૬

ઉપકરણ સાધનમામમી

ઉપયોગ (પા ૫૭ લી ૨૪) ચત ૫

ઉપસ્થાનશાળા બેરક

ઉપાશય અપાસરા

ઉપીર વીરણું મૂળ, વાગે

ઓલા બધા સમૃદ્ધ હતા લુઓ દિ પા ૨૩૭

કુળ ન્યોનિયસાએ પ્રમાણેના વિવન ૧૧ બાગોમા
નો એક

કર્ણધાર સુઝાની

કપાય કોષ, માન, માયા, નોલ એ ચરમતો કાર્ષ એક

કચુકી એન પુરું બદામું કામકાજ કરનાર

કપિલપુર લુઓ દિ પા ૨૧૦

કાક દી લુઓ ડિ પા ૩૩૭

કારયપ લગમ

કાળધર્મ મરણ

કાપિલ્ય લુઓ દિ પા ૨૩૮

કૃષ્ણધાર વદાણનાં પાખા મળાજનાં ખાસમી

કુડવ લુઓ દિ પા ૨૨૧

કુત્રિપાણુ લુઓ દિ પા ૨૦૮

કુમ્મ લુઓ દિ પા ૨૧૩

કેસરી પૂજણી

કોણિક જુઓ દિ પા ૧૭૬

કોયવય રથી બરેના કપડા

કોનિદ્ર નિપુણ

કોટ્ટખિન્ન પુરુષો જુઓ દિ પા ૧૮૫

કોટ્ટખિકો જુઓ દિ પા ૨૦૫

કૌશાધી જુઓ દિ પા ૨૬૦

ક્રીડાપિકા રમાગ્નાર ધારી

ક્ષાત ક્ષમાયુક્ત

ખાડખાડ જુઓ દિ પા ૨૨૦

ખાદિમ મુખગમ

ગાનાયકો જુઓ દિ પા ૧૬૦

ગણેત્રિકા રુદ્રાક્ષની માળા

ગઝિસલ્લુક વહાણના મખ્મ લાગમા કામ કરનાર

ગર્જની રક્ષાને અર્થે જુઓ દિ પા ૧૮૬

ગંભીર પાતવાહન પદ્મ જુઓ દિ પા ૨૪૮

ગાદીએ બેસાડ્યો જુઓ દિ પા ૨૫૫

ગાધર્વપ્રિય સંગીતપ્રિય

શુભશિવ ચૈત્ય જુઓ દિ પા ૨૦૨

દ્વલ્લપતિ ધરધણી શુદ્ધ ગાથાપતિ

દ્વિધર્મી જુઓ દિ પા ૨૦૫

ગાપુર કિલ્લાનો દરવાજો

ગોનતી જુઓ દિ પા ૨૩૫

ગોશીર્ષ ચંદન ગોરાચન

ગોતમ જુઓ દિ પા ૨૩૪

ચત્તર ચાચર, ચોક

ચમર જુઓ દિ પા ૨૫૭

ચરક જુઓ દિ પા ૨૩૪

ચરણકરણ ક્રિયામડ

ચર્મખંડિક જુઓ દિ પા ૨૩૪

ચક્રમણ બાળકને પ્રથમવાર ચલાવવાનો મન્ત્ર

ચદિમા જુઓ દિ પા ૨૨૮

ચપા જુઓ દિ પા ૧૭૫

ચપાના જહાણવટીઓ પામેલી જુઓ દિ પા ૨૨૪

ચાતુર્યામિ ચાર મહાવ્રતો (અદિમા સત્ય, અસ્તેય,
અપરિગ્રહ)

ચાતુર્યામિધર્મ જુઓ દિ પા ૨૨૮

ચિતાનના ચિત ઉપરથી જુઓ દિ પા ૨૨૫

ચીરિક દિ પા ૨૩૪

ચુત્ર નાની

ચેક્ષુણ જુઓ દિ પા ૨૫૮

ચોરપણી ચોરનું ગામ

ચોસાપનયન વાગ ઉતરાવવાનો મન્ત્ર

ચૌદગ, આઠમ, અમાસ અને પૂનમે જુઓ દિ પા-

૨૧૧

ધ્વનાલિક સાથ ટેકવવા માટે મ ચામીઓ લેવા ત્રિકાણ
જેવું માધન ગળે છે તે

જનપદ દેવ

જનપદનિહાર ૨૧ ગમા લમણ

જનનિકા જુઓ દિ પા ૧૮૬
 જળુ જુઓ દિ પા. ૧૭૮
 જળુદ્રીપ જુઓ દિ પા ૨૫૪
 જાતકર્મ જન્મતી વખતે કર્યો મસ્કાર
 જાતુ દીપક
 (હે) જાયા ! હે પુત્ર !
 જન (પા ૨૭ લી -) પચેન્દ્રિયવાળો જીવ
 જો પશુ શકતા નથી જુઓ દિ પા ૨૪૩
 તક્ષણે જુઓ દિ પા ૨૩૧
 તર્પણે જુઓ દિ પા. ૨૩૧
 તપસુભિ ભોવતગિયુ
 તપનરો જુઓ દિ પા ૨૦૫
 તાપસી પાસેથી જુઓ દિ પા ૨૨૧
 તિલ્કા કરવું
 તીર્થાલિધિક તીથમા જર્જરે આન કરવું તે
 તીર્થિકો મધ્યપાવનાઓ
 તુલ્ય જુઓ ડિ પા ૨૧૬
 તેયયિ જુઓ ડિ પા ૨૩૨
 તેજમર્જક તેન ચોગનાર
 નણ દિનસના જુઓ દિ પા ૨૪૭
 દુર્દુર જુઓ દિ પા ૨૩૧
 દાનદા જુઓ દિ પા ૨૨૮
 દાત ઇદ્રિયોનું દમન કરનાર
 દુર્જિત ગાલ્યે ન જાન તેનો

દેવાનુમિય ગેવાને વડબ

દોહડ જુઓ દિ પા ૧૮૭

દ્રમક લિખારી

દ્રવ્ય (પા ૫૭ લી ૨૧) મૂળ પદ્ય

દુપદ જુઓ દિ. પા ૨૪૦

દૌપદીની અનુભતિ લંનિ જુઓ દિ પા ૨૪૩

દ્વારિકા જુઓ દિ પા ૨૧૫

ધર્મ કલ્પો જુઓ દિ પા ૨૦૮

ધર્મચિતક જુઓ દિ પા ૨૩૫

ધારિણીનુ સ્વમ્, જુઓ દિ પા ૧૮૫

નગરગોપુકો નગરના રક્ષકો

નરસિ હરપ જુઓ ૧૮ પા ૨૪૨

નવતથ જન

નદીફલ જુઓ દિ પા ૨૩૨

નાયાધરમકલ્પા જુઓ દિ પા ૧૭૬

નિરહ જુઓ દિ પા ૨૩૧

નિષ્ક્રમનુ મસારના ભોગવિવાસ જાડીને ચાલી નીક-
જલુ તે

નીલવત પર્વત જુઓ દિ પા ૨૫૫

પરઠની દે જુઓ દિ પા ૨૭૮

પર્યાય પરિણામ, ફરકાર

પર્યુપાસનીય મેવા કરવા ચોખ

પવિત્રી તાબાની વીરી

પશ્ચાત્-વાત પશ્ચિમનો વાયુ

પથમુદિલોચ્ય ક્રમેક્રમે પાત્ર મૂકી જરીતે વાળ ઉખેડી
નાખવા તે

પકુરગ લુઓ ટિ પા ૨૩૪

પાન્દારિક વ્યસિચારી

પાત્ર મહાનતો લુઓ ટિ પા ૨૧૭

પાકુમચુર લુઓ ટિ પા ૨૪૩

પીઠ સ્વાનુ પાત્રિયુ

પુપાકો લુઓ ટિ પા ૨૦૧

પુકરિયણાય લુઓ ટિ પા ૨૫૪

પુગવ જડ દ વના પરમણી

પુસ્ત જેના રમકડા બને કે તેવા મમાલા

પૂર્ણભદ્રચેત્ય લુઓ ટિ પા ૧૭૮

પૂર્વ પ્રાચીન શાસ્ત્ર (જ્ઞેન) તે ચૌદ જે ઉત્પાદ, અગ્રા-
યજ્ઞીય, વીયત્વા, અસ્તિનાસ્તિપ્રવાદ, સાનપ્રવાદ,
મલપ્રવાદ, આત્મપ્રવાદ, કર્મપ્રવાદ, પ્રત્યાખ્યાન
પ્રવાદ, વિદ્યાપ્રવાદ, પ્રાણાવાય, ક્રિયાવિશાલ, લોક-
મિહુસાર

પૌનધગાળા પૌષધવન કરવાનું અન્ય ધ્યાન

પ્રક્રિયા સાપ્રવાયિક સિદ્ધાંત

પ્રજ્ઞણો લુઓ ટિ પા ૨૩૧

પ્રણીત રસકસવાણુ, વિકારજનક (ખાનખાન)

પ્રતિજમણ પાપનુ પ્રાયશ્ચિત્ત

પ્રતિયધ ચોલી જનુ અટકી જનુ તે

પ્રતિમા (અગિયાર) દર્શન જન, સામાયિક પૌષધ
પ્રતિમા (ધ્યાન), અષ્ટલક્ષ્ય (અલ્પઅર્થ)

સજ્જવાદારવર્જને, સ્વય આરભ કરવાનો લાગ,
ખીજા હાસ આરભ કરાવવાનો લાગ, પોતાને
માટે બનેના આદારનો લાગ અને સાધુ જેવો
આચાર આ જાતના ૧૧ તપમાનું દરેક
(લુઓ ટિ પા ૨૧૮)

પ્રત્યાખ્યાન (દસ) (૧) અનાગત (જે મમયે જે તપ
કરવું ઉચિત હોય તે મમયે મર્ષ કારણથી
તે તપ ન શ્રી શકાય તેમ હોય તો તે મમય
પહેલા તપ કરી લેવું તે) (૨) અતીત
(તેજ પ્રમાણે તે સમય વીસા પછી તપ
કરી લેવું તે) (૩) મર્ગ સહિત (કોઈ એક
પ્રકારના તપનું મળગ આચરણ) (૪) નિય-
ત્રિત (ધારેનું તપ અતરામ જતા નિયત
મમયે અવરય કરવું તે) (૫) સાગાર (મર્ષ
પ્રકારની છટ રાખી સમય તેવું તપ) (૬)
અનાગાર (કોઈ પ્રકારની છટ ન રાખી
શકાય તેવું તપ) (૭) પરિમાણ (પરિમાણ
નક્કી કરીને ખાનપાન વગેરે લેવાનું તપ)
(૮) નિરનશય તપ (ખાનપાન વગેરેનો
સર્વરીતે લાગ) (૯) માટેતિક તપ (કર્ષ
પણ મકેત સાથે કરવાનું તપ) (૧૦) અદ્ધા
(સમયનું માપ નક્કી કરી કરાવું તપ)-આ
આ સ તપમાનું દરેક

પ્રપાત ધોષ

પ્રયોગ સાથે લુઓ ટિ પા, ૨૦૧

પ્રરૂપણા સમજવતુ તે

પ્રશાસ્તારો જુઓ દિ પા. ૨૦૪

પ્રસન્ના સુરા વડ

પ્રાણ (પા ૨૭ લી ૩) બે ઇદિય, નણુ ઇદિય અને
ચાર ઇદિયવાળા છવ

પ્રાસુક પ્રાણુ વિનાતું

પ્રયુતગતિથી ફૂટો ફૂટો

ફૂલક પીઠ પાછળ ઓઝિમણુ તરીકે સખવાનુ પારિયુ

ફેડી ફીધા જુઓ દિ પા ૨૨૦

બાહુસુત બનુ સાચા બાહુનાર

બોતેર કલાઓ જુઓ દિ પા ૧૬૩

ભાસન એક ભતનું બેસવાનુ આસન

ભાવિત ભાવનાયુક્ત

ભારિતાભા ભગી ભાવનાવાળો

ભિચ્છુક જુઓ દિ પા ૨૩૪

ભૂત (પા ૨૭ લી ૩) ૭સો

ભોગો જુઓ દિ પા ૨૦૩

ભોજનપિરક ખાણુ ભરવાતો ડબો ' દિશિન બોક્સ "

મગધ જુઓ દિ પા ૧૮૪

મનછડિકા, પુષ્પોત્તર, પદ્મોત્તર જુઓ દિ પા ૨૪૬

મજાજાધર નાનવાનું સ્થાન

મધ્યદેશ જુઓ દિ પા ૨૨૬

મનોહ સુદર

મયગતીર જુઓ દિ પા ૨૧૩

કેશ

મયૂરપેાપક જુઓ દિ પા ૨૧૨

મધુકીઓ જુઓ દિ પા ૨૦૪

મધિ જુઓ દિ પા ૨૨૨

મહત્તર અત પુરની રક્ષાની ચિંતા કરનાર

મહાયામ (પાત્ર) અહિંસા સત્ય, અમ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને
અપરિગ્રહ-એ મહાવત

મહાનિરોહનાસ વિદ્યાવ્યા (૨) મહાવિદેહ નામના
ક્ષેત્રમાં વાસ

મહાનીર જુઓ દિ પા ૧૭૭

મહા જુઓ દિ પા ૨૩૦

માટે જ કરે જુઓ દિ પા ૨૫૧

માડબિકો જુઓ દિ પા ૨૦૫

માત્રા જુઓ દિ પા ૨૦૬

માધુકી કૃતિને ત્રાસ આપ્યા વિના જેમ બમરો તેના
રમ લે છે તેમ કોઈને ત્રાસ ન થાય તેવી રીતે
શિક્ષા લેવાની પદ્ધતિ

માયદી જુઓ દિ પા ૨૯૭

માલુકાકચ જુઓ દિ પા ૨૧૦

મુખરોધનિકા મો ધોવા માટે દાતણ સાથેની પાણીની
ઝારી

મૂર્ધના આસક્તિ

મિથિલા જુઓ દિ પા ૨૨૨

યક્ષાયતન યક્ષનું રહેવાનું સ્થાન

યષ્ટિ લાકડી

પ્રરૂપણા સમજાવતુ તે

પ્રશાસ્તારો લુઓ દિ પા. ૨૦૪

પ્રગણા સર, ઘર

પ્રાણ (પા ૨૭ લી ૩) બે ઇદિય, તલુ ઇદિય અને
આર ઇદિયવાળા ઇવ

પ્રાસુક પાલુ વિનાનું

પ્રુતગતિથી રૂદતો રૂદતો

ફુલ પીઠ પાછળ ઓઠિમણ તરીકે સખવાનું પાટિયુ

ફેડી હીધા લુઓ દિ પા ૨૨૦

ખડ્ડુમુત બધુ સામ જાણનાર

બોતેર કળાઓ લુઓ દિ પા ૧૮૩

ભદ્રાસન એ જાનનું મેસવા જાસન

ભાનિત ભાવનાયુક્ત

ભાનિતાત્મા બેચી ભાવનાવાળો

ભિન્નુડ લુઓ દિ પા ૨૩૪

ભૂત (પા ૨૭ લી ૬) વહે

ભોળો લુઓ દિ પા ૨૦૩

ભોજનપિટક ખાણુ ભગવાનો ક્યો “દિદિન ભોજ”

ભગધુ લુઓ દિ પા ૧૮૪

ભરૂડિકા, પુષ્પોત્તર, પદ્મોત્તર લુઓ દિ પા ૨૪૬

ભજજાણધર નાહવાનું સ્થાન

મ યદેશ લુઓ દિ પા ૨૨૬

મનોજ સુ ર

મય ગતીર લુઓ દિ પા ૨૧૩

- વારાણસી જુઓ દિ પા ૨૧૩
 વામુદેન પાસે આની જુઓ દિ પા ૨૧૬
 વાસ્તુશાસ્ત્રી ઘર વગેરે બાંધવાની વિદ્યાનો બાણકાર
 નિગઠઓ જુઓ દિ પા. ૨૧૪
 વિદ્યાસિદ્ધ ચમત્કારિક વિદ્યામા નિપુણ
 નિપુણપર્વત જુઓ દિ પા ૨૦૬
 નિમાન (પા ૯૬ સી ૧૫) ગુરુ નિવાસગ્રામ
 વિરુદ્ધ જુઓ દિ પા ૨૩૫
 વિરેચન જુલાળ
 વિહરવુ પ્રવાસ કરવો, કરવું
 વૃદ્ધ જુઓ દિ પા ૨૩૫
 વેલાકુળ બિનારો
 વૈજ્ઞેયસમુદ્ધાત જુઓ દિ પા ૧૮૭
 વૈનયિક આચારને લગતું
 વૈભારપર્વત જુઓ દિ પા. ૧૮૭
 વૈશ્રમણ કુળ
 રાત્રીનું પર્વત ઉપર જુઓ દિ પા. ૨૪૫
 રાત્રીનાદી આત્મા નિત્ય છે એમ માનનાર
 શિક્ષાગ્રામ (માતૃદિગ્રામ, ઉપતેજપરિભ્રમણ, અનર્થ-
 દંડયાગ, આભાસિક દેશવર્તન, પૌષ્ણોપવાસ
 અતિથિમંત્રાગ-એ માતૃગ્રામનાં દરેક
 શિરોવેધ જુઓ ૧૭ પા ૨૩૧
 શિરોવેષ્ટનો જુઓ દિ પા ૨૩૧
 શિષ્યશિક્ષા જુઓ દિ પા ૨૦૮

યાગો જુઓ દિ પા ૧૮૦

યાત્રા જુઓ દિ પા ૨૦૬

યાનશાધા તમેયો

યાપનીય સુખરૂપ મમય વિનાવવો તે

રક્તપદ જુઓ દિ પા ૨૩૫

રક્તોદરણ ભેગવા ગાવાની જગ્યાએ સુદમ ઇવજ તુઓ

મયે તે રીતે ફર કરવાનું જૈન ઇનિનુ શ્રીનનુ

કે પોતનુ એક માત્ર જોણુ સાધન

રાજગુહ જુઓ દિ પા ૧૮૨

રાજગ્યો જુઓ દિ પા ૨૦૩

રાજઓ જુઓ દિ પા ૨૦૪ (૨) જુઓ દિ પા

૨૪૧

રૈનતક જુઓ દિ પા ૨૧૬

રોહિણી જુઓ દિ પા ૨૨૦

(૨) જુઓ દિ પા ૨૨૧

રોષિકાનાસી લખનારી લખી

રોષકીઓ જુઓ દિ પા ૨૦૪

રોમહસ્તક રચાની નનેધી પીછી

વગરે રંગો જુઓ દિ પા ૧૬૦

રમન ગંગી

વર્ધર અત પ્રસ્તા નપુસન કરેના રક્ષક

વર્ધર પાસેથી જુઓ દિ પા ૨૨૪

વધવ વધવમાં મમમા આવતી વગી

વાનવ્યતર જુઓ દિ પા ૨૫૮

- વારાણસી જુઓ દિ પા ૨૧૩
 વામુદેન પામે આવી જુઓ દિ પા ૨૧૬
 વાન્તુશામ્રી ધગ વગેર આધવાની વિદ્યાનો બાણુમર
 નિગાજો જુઓ દિ પા ૨૧૪
 વિદ્યાસિદ્ધ ચમત્કારિક વિદ્યામા નિપુણ
 વિપુલપર્વત જુઓ દિ પા ૨૦૯
 વિમાન (પા ૯૬ થી ૧૫) દેવનું નિવાસસ્થાન
 વિરુદ્ધ જુઓ દિ પા ૨૩૫
 વિરેચન જુનામ
 નિહરવુ પ્રવામ કરવો, કરવુ
 વૃદ્ધ જુઓ દિ પા ૨૩૫
 વેસાકુળ કિનારો
 વૈદ્યસમુદાય જુઓ દિ પા ૧૮૭
 વૈનયિક આચાર્યને સમર્પ
 પૈભારપર્વત જુઓ દિ પા ૧૮૭
 વૈશમણુ કુળે
 મત્તુજય પર્વત ઉપર જુઓ દિ પા ૨૪૫
 શાન્તિવાદી આત્મા નિત્ય છે એમ માનનાર
 શિક્ષાત્રય (સાત)દિવ્ય,ઉપભોગપરિભોગપરિમાણુ,અનય -
 દર્યાગ આમાયિ- દેશનમશિક, પૌપધોપચમ,
 અતિમિસવિભાગ-એ સાત વ્રતમાનુ દરેક
 શિરાવેધ જુઓ દિ પા ૨૩૧
 શિરોવેદનો જુઓ દિ પા ૨૦૧
 શિષ્યભિક્ષા જુઓ દિ પા ૨૦૮

મુદ્દ ૩ થા કે વરની લેવાની કિંમત

૧૫ પમનરક ઉલમ

રોડ નુ મર્નિ લુઓ દિ પા ૨૧૭

અન ૧ આ માના ૨ થામ્મ માટે પરિચન મરનરો સાધુ

અમરોપાસ- આવક

અમરોપામકે ૧૧ મર્યાદા લુઓ દિ પા ૨૧૭

આન ૨ જનપમનો ઉપાસક (લુઓ દિ પા ૨૫૫)

આનરતી લુઓ દિ પા ૨૫૬

શ્રી ૨૬ રાજા ૧૨ મળતો

અતર-ધ (લાઓ) દરિ છે

મૈષિક લુઓ દિ પા ૧૮૪

અધાઓ લુઓ દિ પા ૨૦૫

મ્વ ઘા પ્રતિન

પટિત ન લુઓ દિ પા ૨૧૭

સરન (લુ પા ૨૧૭ લી ૩) ૧૨વી પાણી વાધુ

અને અમિતપ દરો

સ ઘા ૨૬ નેડ મુગન

સ ઘા ૩ લુઓ દિ પા ૨૧૦

સ ઘા ૬ પધારી

સધિરુ ૬ ખાતર પાડનર

સધિમૂળ નોર ખાતર પાડવા કોએ ૧ પાકુ

સમેન લુઓ દિ પા ૨૨૬

સન્નરો લુઓ દિ પા ૧૮૧

સાકંતપુરી લુઓ દિ પા ૨૬૦

માયરી રાખ્યા જુઓ દિ પા ૨૦૧
 માનમા અ યયનમા જુઓ દિ પા ૨૨૧
 સાર્થ વેપાગી વાકો
 માર્ગનાદુ વેપાગી દાખ્યાનો નાયક
 સીડુ આમવ
 મુદર્મા જુઓ દિ પા ૧૭૮
 મુથુદિ પામેવી જુઓ દિ પા ૨૨૩
 મુમુમા જુઓ દિ પા ૨૫૧
 મેયનક હારી જુઓ દિ પા ૧૮૮
 મેજ પયાગી
 મેલગ જુઓ દિ પા ૨૧૫
 મેનીઓ પામેવી જુઓ દિ પા ૨૨૪
 મેળરેઓ જુઓ દિ પા ૨૩૦
 મૌધર્મંદપ એ નામનું એવ અર્ગ
 રકદ કાર્તિમ્ય
 ન્ધનિર મયમમા રિયરતાપાળા વૃદ્ધ માધુ
 મ્દનપાઠક ન્વપોનુ મ્દા કલેનાર
 મ્દનનામ્દ જુઓ દિ પા ૧૮૭
 ર્યાદિમ મકો મેવો વોરે ન્વાદિષ્ટ વસ્તુઓ
 હુતિમીમ જુઓ દિ પા ૨૪૮
 હુન્દકપ જુઓ દિ પા ૨૪૪
 હમલક્ષગ હમની ભાતવાળુ કે હમ જેતુ ધોળુ વચ
 હિમે મુગધી વાગો

ગુહ્યપત્ર

પા	વી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૯	૧૦	શાશ્વતવાદી કહે છે કે છં (ને બદલે)	“પડે ના નહિ સધાકુ તો પછી સધાશે” એવી શાશ્વતવાદી ક’પના કરે કે પશુન્યારે આયુષ્ય સિધિય થઈ જાય છે, શરીર વૃદ્ધ મડિ છે અને મોત નજીક આવે કે સારે તે ખિન્ન થાય છે
૪૭	૯	ખુણામા	ખુણામા
૫૫	૧૧	શૌચમૂલક૧૧	શૌચમૂલક
૬૦	૧	ઔષવ૧૧	ઔષવ
૧૨૫	૨૧	વડીવાળા	વડીવાળા
૧૭૧	૧૬	સકેતપુરની	સાકેતપુરની ૫
૨૩૪	૨૧	દક્ષિણમા શિવ	દક્ષિણમાં વિદ્યેબા
૨૬૧	મયાળુ	અધ્યયન-૨૦	અધ્યય ૧-૧
૨૭૧	૨૨	આ આ દસ	આ દસ

